LITERE

REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ
A SOCIETĂȚII SCRIITORILOR TÂRGOVIŞTENI
Anul XXI, Nr. 4-5 (241-242) • aprilie-mai 2020
Editată cu sprijinul Consiliului Local Municipal
şi al Primăriei Municipiului Târgovişte

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Două decenii de „Litere”

Claustrat in biroul-bibliotecă de COVID-19, care pare un mesager apocaliptic, înspăimântat de virulența pandemiei, am timp să pregătesc meticulos cel mai recent număr al „Litere”-lor. Şi să dau frâu liber evocărilor, ce-mi redau încrederea uşor orgolioasă că numai aşa, continuând editarea revistei, vicleanul virus poate fi răpus şi, prin bagatelizare, pot să-mi recâştig optimismul deturnat de grozăviile livrate de un agresiv TV.

Să ne amintim… Anii ’90 s-au individualizat şi prin efervescența cu care jurnaliştii „croind planuri din cuțite şi pahară” (boema regăsită) plănuiau apariția unor reviste literare. Adesea entuziasmul degajat de ambianța tavernei murea a doua zi. Apăreau efemeride care după cel mult 2-3 numere sucombau (disensiuni în ungerea şefului Revistei). „Litere”, ajunsă azi, matematic, în primul an din al treilea deceniu al existenței sale (apariții lunare fără nicio sincopă) este o fericită excepție. Iată cum evoca Tudor Cristea „omul cu ideea” („Litere”, anul IV, nr. 3(36) martie 2003) începuturile (în aprilie 2000): „Fără mijloace financiare, dar sperând că se poate, am găsit un format apt de a fi justificat cultural (aidoma „*Bilete*-lor *de papagal*” argheziene n.m.) şi am gândit de unul singur primul număr. I l-am rezumat, într-o seară concitadinului meu, Dumitru Ungureanu, şi am hotărât, scurt, s-o facem. El a procesat la calculatorul propriu, materialul şi a completat editorialul cu câteva idei războinice. În rest articole scrise de mine, proză scrisă de el, două pagini de poezii ale Ioanei Dana Nicolae, câteva încercări poetice ale unei eleve. Numai 16 pagini, dar o mică bombă. Sau o zădărnicie. Sau o aiureală. Nici eu nu mai ştiu. Trebuie însă să recunosc contribuția decisivă a celui de al treilea fondator, Mihai Stan, directorul Editurii Bibliotheca (secretar de redacție de la primul număr). El a tipărit revista, preluând ulterior, toată latura tehnică şi, din 2005, când revista devine reprezentativă pentru Societatea Scriitorilor Târgovişteni, mai toate sarcinile redacționale ca redactor-şef (*Litere. Istoria unei reviste de cultură dâmbovițene 2000-2015, p. 7*). Din 2003, „Litere” are o subredacție la Chişinău (Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, Iulian Filip, Ianoş Turcan, Aurelian Silvestru, Vasile Romanciuc) şi o alta, din 2016, la Cernăuți (Vasile Tărâțeanu, Mircea Lutic, Marin Gherman, Ştefan Hostiuc). „Litere” a coagulat în jurul său câteva entități culturale distincte: Societatea Scriitorilor Târgovişteni, şi de curând Reprezentanța Uniunii Scriitorilor Filiala Piteşti pentru Târgovişte şi județul Dâmbovița, Salonul literar al SST, Simpozionul național Şcoala de la Târgovişte ajuns la a şaptea ediție în 2020, Concursurile de literatură „Moştenirea Văcăreştilor”, „Primăvara Albastră”, revistele de cultură Eroica, Impact, ProArme, Armonia, Climate literare. Distinsă cu Ordinul Ziariştilor clasa I Aur (2010), apare sub egida Uniunii Scriitorilor, cu sprijinul material al Consiliului Local Municipal şi al Primăriei Târgovişte, de mai bine de 8 ani, şi are colaboratori de marcă din țară şi străinătate (peste 500). Mai bine de un deceniu, prin rubricile lor lunare, Mircea Horia Simionescu („Literatură dus-întors”, 2001-2012), Alexandru George („Accente”, 2000-2011) şi Barbu Cioculescu („Breviar”, 2002 şi în prezent) au conferit revistei, dar şi altor colaboratori de notorietate, calitatea de continuatori ai Şcolii de la Târgovişte curent literar, iată, încă actual.

„Litere”, la împlinirea a două decenii de existență, este aşa cum consemnează *Dicționarul general al literaturii române*, vol. IV L/O, p. 76-77: „Litere a reuşit să coaguleze un grup de autori legați de spațiul dâmbovițean, de la reprezentanții Şcolii de la Târgovişte până la generațiile mai noi, şi s-a impus prin valoarea materialelor publicate, prin fermitatea şi caracterul avizat al opiniilor, dar şi printr-un mod elegant de a polemiza. Legând prezentul de trecut „Litere” aspiră, aşa cum sună titlul unei rubrici, să realizeze o „Şcoală dâmbovițeană”. Să sperăm (împreună cu Consiliul Local şi Primăria oraşului) că aşa-zisa austeritate impusă de pandemie nu va bara drumul literelor dâmbovițene.

P.S. Pe 23 aprilie, „Ziua Internațională a Cărții şi a drepturilor de autor” s-a serbat cu librăriile şi bibliotecile închise. Din vina Pandemiei?!

Mihai Stan

LITERE

REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ
A SOCIETĂȚII SCRIITORILOR
TÂRGOVIȘTENI

Marcă înregistrată OSIM
ISSN 1582-0289

Publicație distinsă cu ORDINUL ZIARIŞTILOR CLASA I AUR
de către Uniunea Ziariştilor Profesionişti din România (31.03.2010)

REDACȚIA

DIRECTOR
Tudor Cristea

SENIORI EDITORI
Barbu Cioculescu
Mihai Cimpoi
Florentin Popescu
Liviu Grăsoiu
Ioan Adam
Iordan Datcu
Marian Popa
Honorius Moțoc

In memoriam:
Mircea Horia Simionescu
Mihai Gabriel Popescu
Mircea Constantinescu
Henri Zalis
Gheorghe Buluță
Radu Cârneci
Manole Neagoe
George Anca

REDACTOR-ŞEF
Mihai Stan

REDACTORI ASOCIAȚI
Daniela-Olguța Iordache
Dumitru Ungureanu
George Coandă
Victor Petrescu
Margareta Bineață
Nicolae Scurtu
Emil Stănescu
Corin Bianu
George Toma Veseliu
Ion Mărculescu
Dan Gîju
Petre Gheorghe Bârlea
Mihai Miron
Niculae Ionel
Agnes Erich
Ana Dobre
Ştefan Dorgoşan
Marin Iancu
Savian Mur

SECRETAR DE REDACȚIE
Pompiliu Alexandru

Vali Nițu
Titi Damian
Vasile Bardan
Mădălina Simionescu
Emilia Motoranu

SUBREDACȚIA CHIŞINĂU
Iulian Filip
Nicolae Dabija
Vasile Romanciuc
Ianoş Țurcanu
Aurelian Silvestru

SUBREDACȚIA CERNĂUȚI
Vasile Tărâțeanu
Mircea Lutic
Marin Gherman
Ştefan Hostiuc

TEHNOREDACTOR
Loredan Marcu

GRAFICĂ – Iulian Filip
Alexandru Coman

În atenția colaboratorilor: Materialele trimise vor avea 2 sau 4 pag. A4 cu literă de 12 la un rând (o pagină=538 cuvinte; mai precis 3250 caractere fără spații, 3870 cu spații)
Manuscrisele primite nu se returnează. (Redacția)

Reproducerea parțială sau integrală a unor articole din revistă
fără aprobarea redactorului-şef intră sub incidența legii drepturilor de autor.

Potrivit art. 206 CP, responsabilitatea juridică pentru conținutul articolelor revine exclusiv semnatarilor acestora ca persoane individuale.

ISSN on-line 2284-600X
Revista poate fi citită şi on-line la adresa
www.bibliotheca.ro/reviste/litere

CALENDAR DÂMBOVIȚEAN

4. IV. 1915 – S-a născut Vasile Florescu
5. IV. 1934 – S-a născut Vasile Fanache
6. IV. 1924 – S-a născut Tina Ionescu-Demetrian
6. IV. 1930 – S-a născut Alexandru George
6. IV. 1973 – S-a născut Rhea Cristina
9. IV. 1877 – S-a născut N.O. Dallocrin (m.1943)
10. IV. 1930 – S-a născut Gheorghe Duță-Micloşanu
10. IV. 1953 – S-a născut Corneliu Costache
12. IV. 1944 – S-a născut George Anca (m.2020)
12. IV. 2004 – A murit Ilie R. Costache (n.1932)
14. IV. 1982 – A murit Vasile Florescu (n.1915)
16. IV. 1979 – S-a născut Florentina Buică
17. IV. 1847 – S-a născut Petru Verussi (m.1886)
19. IV. 1895 – A murit Raicu Ionescu-Rion (n.1872)
19. IV. 1948 – S-a născut Olga Alexandra Diaconu
20. IV. 1946 – S-a născut Rodica Drăghici

22. IV. 1897 – A murit Ion Ghica (n.1816)
22. IV. 1919 – S-a născut Ecaterina Antonescu
23. IV. 1942 – S-a născut Elena Duță
24. IV. 1932 – S-a născut Florica Deftu
23. IV. 1978 – S-a născut Florentina Raluca Tarbă
27. IV. 1872 – A murit Ion Heliade-Rădulescu (n.1802)
28. IV. 1956 – S-a născut Vivi Anghel (m.2000)
30. IV. 1906 – S-a născut Matei Alexandrescu (m.1979)
2.V.1947 – S-a născut Ion Iancu-Vale
3.V.1989 – A murit Sabina Cornelia Stroiescu (n. 1912)
4.V.1902 – S-a născut Elena Iordache Streinu (m.1996)
7.V.1946 – S-a născut Alexandra Andronescu
9.V.1937 – S-a născut Ioan Iovan
12.V.1950 – S-a născut Ioan Vişţea
15.V.1925 – S-a născut Alexandru Mircescu
16.V.1934 – S-a născut Victor Negulescu
17.V.1983 – S-a născut Sânziana Iulia Antonescu
20.V.1905 – S-a născut Alexandru Popescu-Runcu
20.V.1957 – A murit Ştefan Oprea (n.1901)
21.V.1996 – A murit Ion Vrăbiescu (n.1947)
22.V.1964 – S-a născut Marius Oprea
23.V.1902 – S-a născut Vladimir Streinu (m.1970)
24.V.1953 – S-a născut Andrei Grigor
25.V.1913 – S-a născut Titus Popescu
26.V.1982 – S-a născut Constantin Virgil Bănescu (m.2009)
27.V.1905 – S-a născut Ion I. Ciorănescu (m.1926)
29.V.1950 – S-a născut Virginia Mocanu

Reviste primite la redacție

1. *Argeş*, serie nouă, anul XX (LV), nr. 4(454), aprilie 2020, apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România; redactor-şef, Dumitru Augustin Doman;
2. Convorbiri literare, anul CLIV, nr. 4 (292), aprilie 2020, nr. 5 (293), mai 2020; revistă a Uniunii Scriitorilor din România, fondată de Societatea Junimea din Iaşi, la 1 martie 1867, director Cassian Maria Spiridon, redactor-şef Mircea Platon;
3. *Bucureştiul literar şi artistic*, revistă lunară, anul X, nr. 4-5(103-104), aprilie-mai 2020; Bucureşti, fondatori Coman Şova: director şi Florentin Popescu: redactor-şef;
4. *Pro Saeculum*, revistă de cultură, literatură şi artă, anul XIX, nr. 1-2 (141-142), 1 ianuarie-31 martie 2020, Focşani, fondatori: Alexandru Deşliu, Valeriu Anghel, director: Nina Deşliu, redactor-şef: Rodica Lăzărescu;
5. *Familia*, revistă lunară de cultură, seria V, anul 56 (156), nr. 2 (651), februarie 2020, nr. 3 (652), martie 2020, Oradea, director Ioan Moldovan, redactor-şef Traian Ştef;
6. *Nord literar,* anul XVIII, nr. 3-4 (202-203), martie-aprilie 2020; apare sub egida Consiliului Județean Maramureş şi a Uniunii Scriitorilor din România, Baia Mare, director Gheorghe Glodeanu;
7. *Vatra Veche*, lunar de cultură, serie veche nouă, anul XII, nr. 4(136), aprilie 2020, nr. 5(137), mai 2020, redactor-şef Nicolae Băciuţ;
8. *Luceafărul de dimineață*, revistă de cultură a USR, nr. 4, aprilie 2020, Bucureşti, director Dan Cristea, secretar general de redacție Aurel Maria Baros;
9. *Curtea de la Argeş*, revistă de cultură, anul XI, nr. 5(114), mai 2020; Curtea de Argeş, redactor-şef Gheorghe Păun;
10. *Confluențe literare*, nr. 3387 din 9 aprilie 2020, fondatori: George Roca şi Octavian Lupu;
11. *Sud*, revistă editată de „Asociația pentru Cultură şi Tradiție Istorică Bolintineanu", anul XXIV, nr. 3-4(228-229), martie-aprilie 2020, serie nouă, director fondator: Constantin Carbarău, redactor-şef Vasile Grigore;

CUPRINS

EDITORIAL: MIHAI STAN – *Două decenii de „Litere”* 1
BREVIAR: Barbu Cioculescu – *Caragiale – naştere şi moarte* 5
VALENŢE LITERARE: Mihai Cimpoi – *Modernitatea ca pasiune de cunoaştere. Om modern – scriitor modern – scriitură modernă (2)* 7
POSTDECEMBRISM: Marian Popa – *Europenizarea Europei: Un proces indefinit de pervertire vitalizantă (2)* 10
SATUL ROMÂNESC ÎN RAMA LITERATURII : Alex Ştefănescu – *Marin Sorescu: „Muzeul satului”* 13
O ANIVERSARE: Mihai Stan – *Litere” – revistă de cultură a Societăţii Scriitorilor Târgovişteni* 15
REVELAŢIILE LECTURII: Iordan Datcu – *De la o carte la alta* 19
PUNCTE DE VEDERE: Marin Iancu – *Starea de graţie a eseului (II)* 22
ŞCOALA DE LA TÂRGOVIŞTE: Mădălina Simionescu-Cojocaru – *Ulise şi umbra sau arta călătoriei imaginare* 26
ISTORIE LITERARĂ: Emilia Motoranu – *Alexandru Ciorănescu – Amintiri...* 31
ISTORIE LITERARĂ: Nicolae Georgescu – *Mihai Cimpoi sau podul de pământ...* 33
EU VĂ CITESC PE TOŢI!: Florentin Popescu – *Antologiile, ca repere istorico-literare (5)* 38
CONEXIUNI LITERARE: Vasile Bardan – *Poezia intelectului desacralizat* 40
LECTURI FIDELE: Niculae Ionel – *Fascinaţia exotismului* 44
DICŢIONAR: Victor Petrescu – *Vali Nițu. Obsesia poeziei ca stare de a fi* 47
PROZA CONTEMPORANĂ: Nicolae Busuioc – *Căutări ale sensului vieţii* 49
INTARSII: Daniela-Olguţa Iordache – *Simulaţii* 51
FUNDAMENTE: Titi Damian – *Damian Stănoiu. „Parada norocului”* 53
MERIDIANE LITERARE: Margareta Cristea-Bineaţă – *Un prozator neobosit Iulian Moreanu* 56
ARS LONGA: Dan Gîju – *Un om, un destin: Crişan-Mihai Toescu (2)* 59
LITERE ŞI SENSURI: Ana Dobre – *Barierele lumii şi ale eului – Barierele BROODU* 62
EX LIBRIS MEIS: Alice-Cristina Toma – *Despre adevăr şi despre cuvinte* 64
SCRIPTA MANENT: Victor Atanasiu – *Realitatea imaginarului* 66
NOTE DE LECTURĂ: Angela Dinu-Cernea – *Titi Damian un om îndrăgostit de cărţi* 68
POEŢI ŞI POEZIE: Ion C. Ştefan – *Poeta la apogeul creaţiei* 70
STUDII DE CAZ: Alexandru Bulandra – *Pe urmele autorului. Mărturisirile unui detectiv literar* 71
ÎN CRUCIŞ ŞI-N CURMEZIŞ: Tudor Nedelcea – *O nouă carte incitantă „Marin Sorescu, în anticamera Nobel”* 74
EMINESCIANA: Dumitru Copilu-Copillin – *Predicţii adeverite* 77
NOTES: Simona Cioculescu – *2012* 80
RESTITUIRI: Mircea Coloşenco – *Vasile Alecsandri. Poetul gintei latine* 82
ANTOLOGIE: Paula Romanescu – *Trecea un cântec peste veacuri* 85
POEZIA ACASĂ: Iulian Filip – *Diana Sava Daranuţa . Poeta lacrimilor care nu se povestesc* 87
POEZIE: Florea Turiac – *Lăsându-mă risipei...* 90
POEZIE: Deea State – *Cutia…..* 92
POEZIE: Victoria Milescu – *O inimă mare…..* 94
POEZIE: George Bâgiu Secăreanu – *Zestrea…..* 96
POEZIE: Corin Bianu – *Ochi căprui…..* 98
SCHIŢĂ: Dumitru Augustin Doman – *Fiul risipitor* 100
PROZĂ : Ion Mărculescu – *Trăncăneli* 102
PROZĂ ACADEMICĂ: Ştefan Dorgoşan – *Revoluţia ratată* 104
PROZĂ : George Toma Veseliu – *Domnişoara E. Floarea de Crâng. Pribegia* 108
POVEŞTIRI PENTRU ADULŢI: Aurelian Silvestru – *Unchiul fără inimă* 112
PROZĂ : Adrian Chiriţă-Papas – *Poveste din cartierul de Est-Vest-Nord-Sud...* 115
OPINII: Magda Ursache – *Stare de vrajbă* 116
CRITICĂ LITERARĂ ÎN OFSAID: Mihai Merticaru – *Predicţie şi perdiţie în critica literară* 119
PHILOSOPHIAE IN CIVITATE: Pompiliu Alexandru – *Comunismul 2.0* 122
ESEU: Savian Mur – *Timpul mucegăit…* 126
SFATURI PE LUMINĂ: Mihai Miron – *Raportul* 128
UNIVERS: Corneliu Berbente – *Univers, lumină, gravitaţie, spaţiu şi timp (IV)* 131
BIBLIOFILIE: Ana Andreescu – *Pliniu cel Bătrân – ediţii* 133
ELOGIUL CĂRŢII: Octavian Mihail Sachelarie – *Turnul Babel şi Biblioteca din Alexandria* 135
COMORI BIBLIOFILE: Gabriela Tomescu – *„Îndreptarea legii”. Un cod de legi, vechi de 368 de ani* 136
FIRIDE BASARABENE: Nicolae Scurtu – *Liviu Marian şi Basarabia* 138
RESTITUIRI: Traian D. Lazăr – *Corespondenţa poetului Grigore Arbore* 139
ÎNTRE ORIENT ŞI OCCIDENT: Honorius Moţoc – *Ion Mihalache recurs la memorie* 142
GEOCIVILIZAŢIE ROMÂNEASCĂ: George Coandă – *Satele medievale româneşti* 144
ISTORIE ŞI CULTURĂ: Petre Gheorghe Bârlea – *Retorica frondei în scrierile Reginei Maria a României* 147
MEMORII: Manole Neagoe – *Frunzărind documente în arhive spaniole* 151
ARHITECTURĂ: Emil Stănescu – *De la natură la arhitectură (2)* 155
THALIA: Cristina Dinu – *Miracolul din celula nr. 7* 159
ARTE PLASTICE: Ion Mărculescu – *Fotografia de studio* 162

Barbu Cioculescu

CARAGIALE – NAȘTERE ȘI MOARTE

„M-am născut în anul 1852, la 30 ianuarie (Trei Ierarhi st. v) dis-de-dimineață", îi scria Caragiale biografului său Horia Petra-Petrescu. Ca în multe familii fără blazon, împrejurările venirii pe lume a pruncului (bebeluşului, cum se zice astăzi, de un comic cum nu se poate) nu au fost în vreun fel consemnate. Ca peste tot sunt de la sine presupuse două versiuni. Una dintre ele i-a fost servită lui Vlahuță de Caragiale însuşi şi este dramatică: „Parcă văd... seara. Frig. Ninge, viscoleşte. La Ploieşti. Acum cincizeci şi atâția de ani... O femeie săracă, într-o odaie fără foc, se chinuieşte, nemâncată, pe o saltea de paie... Vântul vâjâie afară, nenorocita femeie se zvârcoleşte înăuntru de dureri grozave... Şi toată noapte o duce aşa... De-abia către ziuă se uşurează. Naşte un copil fără noroc... Ei bine, copilul ăla sunt eu!..."

Cel mai îndrituit cercetător al vieții lui I.L. Caragiale, Şerban Cioculescu, punea la îndoială autenticitatea scenei, socotind că administrator al domeniilor mănăstireşti din Haimanale, tatăl lui Ion Luca va fi avut suficiente lemne ca să încălzească odaia lehuzei – şi, în orice caz, mâncare. Dar, față de sentimentalul Vlahuță, Caragiale adoptase masca omului fără noroc, benefică autocompătimirii şi pe măsura prietenului. Altfel, numai mărimea sumelor provenite din moştenirea Momuloaiei risipeşte teza omului fără noroc. Că, până a începe să intre în posesia averii Momuloaiei – partea sa – legată de un şir de procese, Caragiale a dus traiul cu adevărat strâmtorat al unui gazetar al vremii, că momentul îmbogățirii sale a venit cam în târziul vieții, şi aceasta este adevărat. Aşa cum nu se poate discuta asupra felului în care-şi vede fiecare om viața din unghiul reuşitei sau eşecului, în raportul dintre ceea ce-şi propune un ins şi ce izbuteşte, ceea ce crede despre sine şi cum îl consideră ceilalți.

Că iubea viața bună, confortul, că era un mare consumator şi chiar un risipitor – ar rezulta din sursele vremii, dacă nu din propria-i corespondență. Oricum, stabilirea sa la Berlin, chiar în acea vreme când leul românesc se lua la trântă cu marca germană, trebuie să fi fost costisitoare.

În *Jurnalul* său, Mateiu I. Caragiale numea stabilirea la Berlin o nebunie mai mult a tatălui prodig. Cu informația, dubioasă însă, că paternelul se strămutase la Berlin fără bani aproape – ceea ce ar putea fi adevărat doar pentru ultima perioadă!: „Am fost la Caragiale", scria în *Ordinea* (16.IX.911) (organ conservator-democrat), un cunoscut al acestuia. La Caragiale „care locuieşte în una din cele mai frumoase case, din una din cele mai frumoase strade, din unul din cele mai frumoase cartiere din zgomotosul Gross-Berlin. Un interior cum mi-l doresc mie şi tuturor prietenilor mei (...). Puzderie de covoare româneşti din toate colțurile şi ungherele românismului, într-un cadrul ultracivilizat – unde lumina pătrunde în valuri prin ferestre imense..."

Din corespondența lui nenea Iancu către Paul Zarifopol, doctorul Alceu Urechia, C. Dobrogeanu-Gherea şi alții,

ştim că efectua dese călătorii cu trenul prin Germania, în staţiunile balneare maritime, în centrele muzicale. Că avea două servante, ce se gelozeau între ele, cu finalul la poliţie, că dădea mese şi trăia mai în general ca un burghez înstărit, dedat ca şi mulţi dintre teutonii în mijlocul cărora evolua, unui intens consum de bere, nu rareori completat cu alcooluri mai nobile, precum şampania, libaţiuni ce suspendau timpul. Pe seama excesului de tutun şi de alcool punea Mateiu, fără să clipească, numita nebunie părintească.

Este, totuşi, de crezut că o anume intemperanţă i-a grăbit scriitorului sfârşitul. Aşa apare într-o convorbire a lui C. Dobrogeanu-Gherea (*Dimineaţa*, IX, 2994, vineri 6.VII.1912) cu Iosif Nădejde. Documentul interesează în întregime: „În ajunul nenorocirei, Caragiale nu se simţea bine: a tuşit mult şi n-a putut dormi decât foarte târziu. A doua zi dimineaţa, d-na Caragiale crezând că doarme, n-a voit să-l deştepte şi de aceea nimeni nu a intrat în camera lui până la orele 2 d.a. La orele 2 văzând că tot nu se scoală, a deschis uşa pentru ca să-l cheme la masă".

Astfel s-a aflat groaznica nenorocire.

Corpul neînsufleţit al lui Caragiale a fost găsit jos pe podea, lângă pat. După cum a constatat autopsia, moartea trebuie să fi survenit pe la orele 5 dim. Probabil că la ora aceea, fie că nu aţipise toată noaptea, fie că atunci se deşteptase, Caragiale s-a dat jos din pat. Abia însă a atins podeaua, că a şi căzut jos fulgerător. Moartea l-a secerat într-o clipă, nedându-i răgaz nici să strige, nici să se zbată.

Alături de pat era o măsuţă plină cu tot soiul de obiecte mărunte de cari avea nevoie Caragiale. Dacă el s-ar fi zbătut cât de puţin măcar, cu siguranţă că măsuţa s-ar fi răsturnat şi cei din casă ar fi auzit? Şi mai departe: „După cum s-a constatat la autopsie, corpul lui Caragiale era o adevărată ruină. Numeroase organe interne erau atinse, îndeosebi inima şi arterele. Medicul spunea chiar c-a fost o adevărată minune că, cu o asemenea inimă, a putut s-o ducă atâta timp. În schimb, creierul era neatins, de o conformaţie şi de o sănătate minunată". Încât: „Dacă viaţa a mai putut dăinui în ultimii ani în corpul acela şubred, aceasta s-a datorat numai impulsului venit de la creier. Caragiale nu mai trăia decât prin puterea reşedinţei admirabilei sale inteligenţe".

Întrucâtva altfel se înfăţişează versiunea lui Luki Caragiale (*Ideea europeană*, 1920, nr. 29-30, 4-11 ianuarie): „Într-o noapte caldă de iunie, am stat de vorbă târziu cu tata. Fereastra era deschisă şi din stradă se auzea zgomotul vieţii intense a Berlinului. Vorbea cu admiraţie şi emoţie despre Shakespeare şi despre teatru în general. Îmi pare rău că nu pot repeta exact tot ce a spus în noaptea aceea, căci a vorbit într-adevăr într-un fel rar lui însuşi.

Spunea că teatrul nu-i literatură, fiindcă nu ai grija stilului. Fiecare dintre eroi vorbeşte cum îi vine în momentul afectului. Îl asemăna cu arhitectura, căci ca şi în arhitectură clădeşti în teatru. Şi, pe urmă, a vorbit despre *Macbeth*. Niciodată nu l-am văzut mai patetic. Mi-a povestit că *Macbeth* este capodopera artei dramatice. Construcţia arhitectonică ţi-e dată de la început, că soarta lui din prima scenă este pecetluită şi ştiind ce are să se întâmple, nu te mai interesezi decât de partea pur artistică, *cum* are să se întâmple". Şi peroraţia se continuă pe tema ilustrei piese, până în târziul nopţii. „A doua zi, l-am găsit mort, sprijinindu-se cu un cot de perna din pat şi cu obrazul foarte liniştit".

Între cele două versiuni ale morţii lui I.L. Caragiale se iţeşte, aşadar, o oarecare deosebire, încât nu vom afla niciodată dacă marele dramaturg şi-a dat obştescul sfârşit în patul lui sau alături de el. Faptul nu are, bineînţeles, nici o importanţă. În epocă, media de viaţă era mai redusă decât în zilele noastre, oamenii se simţeau bătrâni de pe la cincizeci de ani – ba chiar mai aproape de noi, vezi *Jurnalul* lui Liviu Rebreanu –, iar farmacia nu ajuta, ca acum, cu o multitudine de leacuri de intervenţie salvatoare dacă nu măcar salutară, medicina. Iar inima unui mare zbuciumat cedează mai repede decât a celor ce iau viaţa mai în uşor – precum atâtea dintre personajele lui nenea Iancu!

Mihai Cimpoi

MODERNITATEA CA PASIUNE DE CUNOAȘTERE.

Om modern – scriitor modern – scriitură modernă (2)

Descrierile amănunțite, în felul unei *teme cu variațiuni*, procedeu preluat din pictură, au o anumită rațiune, fiind o clauză programatică: ele ne vorbesc, în mod declarat sau subtextual, despre *misterele* lumii şi universului descoperite de copil şi adolescent. Căci pe lângă oglinda pusă în fața ființei, mai este pusă şi o oglindă între cer şi pământ. În momentul în care se încalță cu galoşii tatălui, are „presentimentul misterului personalității". „Lumea e notată astfel, consemnează naratorul, cu cealaltă dimensiune: adâncimea şi toate gesturile se încifrară, eu devenii un Oedip la enigme teribile, pe care însă, cum nu m-am născut să fiu rege, ci poet, nu le-am dezlegat niciodată".

Fixarea cu cea mai mare exactitate a împrejurărilor, după cum se notează în capitolul VII, a camerelor locuite de părinți şi bunici, a străzilor, curților, clădirilor, a parcurilor, copacilor, râurilor, iazurilor, piețelor, este însoțită şi de consemnarea unor momente de nelinişte inferioară: „Mai am în minte parcă umbre neliniştite, însă din încâlceala lor nu pot scoate nimic pentru – catalogul meu".

La un moment dat, notat în capitolul IX, apare obsesiva problemă a relațiilor autorului cu personajele sale „de hârtie" (temă dezvoltată în *Jurnal* şi în romane).

Legile plăsmuirii, ale ficționalizării sunt *altele* decât cele ale existenței omeneşti, conştiința prăpastiei care se cască între cele două lumi –a celei *reale* şi celei *de hârtie* fortifică dorința de a trăi existența acestor personaje şi îl absolvă de confuzii.

Într-o dimineață „formidabil luminată" în fața treptelor de la intrare în locuință, simte pentru prima dată ca „lumea exprimată – trăieşte – şi trăieşte într-un spațiu al ei, perfect vizibil de dincoace însă de neatins pentru că deşi pare a se supune aceloraşi legi ca şi ceastălaltă, a noastră, în realitate despre legile ei nu ştim nimic dat fiind ca timpul în care ele se desfăşoară este cu totul altul decât al nostru şi gesturile care se petrec acolo, nedeferind de ale noastre, zilnice, împrumutate de la acest timp specific, care este al eternității cu totul alte semnificații".

Lumea de hârtie, lumea exprimată, e pusă în relația nu numai cu lumea inocentă a copilăriei, ci şi cu acea care-l înconjoară pe adult:

„Iar dorința de-atunci de a trăi existența acestor personaje, dorință care nu m-a dus însă niciodată la confuzii pentru că lumea exprimată a trăit totdeauna pentru mine într-un spațiu al ei, de neatins, trebuie s-o pun cu cealaltă, de care am pomenit la începutul capitolului al şaselea, de a şti cum e când eşti mare. În paranteză pot spune că acest lucru nu-l ştiu nici acum, fiindcă odată cu dimensiunea mi-am schimbat şi punctul de perspectivă".

Reconstituirea fotogramatică a copilăriei se face, în Didactica nova, cu conştiința acută a relativizării impresiilor şi senzațiilor generate de mediul ambiant, de personajele care-l populează, devenite în timpul notării de hârtie. Se relativizează puternic şi momentele introspective. Cele câteva fotografii din timpul premergător studiilor şcolare nu-i spun autorului-narator nimic, fiindcă remarcă „una în care prezintă un cap fără inițiativă, de imbecil; o alta, împreună cu colegii de clasă, unde, dimpotrivă, am ochii neobişnuit de vii şi trăsăturile dinamice, fine şi expresive – şi aşa mai departe". „Ce se poate alege?", se întreabă el.

Cititorul este atenționat mereu că despre personajele de hârtie nu se vorbeşte

decât esențialul într-o notație fulgurantă precum cea despre Anny, ființă fermecătoare catografiată alături de fratele ei („Ce frumoşi tineri aceşti doi!), despre care, conform sistemului adaptat de catalog, se reține „imaginea simplă şi poate voit sărăcită" la care se adaogă doar faptul că se chema Anny şi că „s-a îndrăgostit cu violență de ea".

Tot în acelaşi capitol, al zecelea, se recunoaşte că „de stradă curtea, pavată cu pietre, era despărțită printr-un scund grilaj roşu, de care atunci nu mă apropiam decât rareori, şi-mi părea deci nesfârşit de îndepărtat – cu poezia lucrurilor nesfârşit de îndepărtate". „Abuziv de imperfect fără să spun ceva esențial", adaugă autorul, după care chipul tinerei Anny este imaginat astăzi (deci în timp ce scrie) „în culoarea şi costumația anului 1952". Este aplicată programatic o strategie „a reducției fenomenologice" la prezentarea mediumnică a timpului copilăriei şi fotogramatică a personajelor rememorate.

Dislocările temporale, suprapunerile momentelor memorate de atunci cu cele scrise acum, „ceața" ce se suprapune peste fizionomii, locuri, lucruri, întrebările privind esența întâmplărilor de felul „cât de deştept eram, deci, pe vremea aceia", sunt procedee care realizează reconstituirea fotogramatică. Ritmul interior al narațiunii e asigurat prin schimbarea deasă a perspectivei temporale şi descoperirile unor orizonturi noi spațiale, precum în cazul contemplării dealului acoperit de case şi pomi de pe strada Izvoranu. Reconstituitorul de biografie îşi schimbă de asemenea locul (când în odaia lui, când în dormitorul de lemn subțire, galben al naşilor lui, când în încăperea de lângă sufragerie a cărei fereastră unică răspundea oarecum în spatele casei, către curtea de găini şi către fundul curții) atunci când făcea lecturi din Jules Verne, De Amicis, Larousse sau Swift.

Despre unele personaje, despre Reta, de care se îndrăgosteşte, nu are imagini, ci numai bănuieli, despre altele, antipatice, are imagini negative, „apocaliptice". Clipele petrecute la un stand, care se deschisese într-o vară, îl umplu de fericire, făcându-l numai ochi pentru frumosul spectacol de culori, de soare şi aerul simțit care i se oferea; „prin fustele bonei" priveşte în pod pentru a descifra misterul acestui loc neobişnuit. Un impact euforic are şi vederea mării sau câmpul de la marginea iazului făcut în paralel cu Ialomița.

Perspectiva narativă se schimbă atunci când petrece doi ani la Bucureşti, Mangalia şi Buleta, în vara anului 1936 şi când urmează mai multe schimburi de locuințe.

Finalul Didacticii nova conține două mărturii ce lămuresc încă o dată sistemul adoptat. Prima priveşte abolirea timpului, dispensarea totală de calendar şi de ceasornic: „Multe blocuri au căzut, de pe altele s-au şters figurile şi oricât mă apropii de ele şi le privesc din toate părțile nu parvin să le disting şi pe altele le acoperă şi o ceață, care se va risipi, dar prea târziu pentru cartea aceasta. Cea de-a doua se referă la faptul că în ciuda teoriei despre imagini, „Didactica are tendințe de a deveni un roman". Nu ştie dacă a pus simple visuri (cu toate că şi visul e material, precum afirmă Lucrețiu şi Sfântul Augustin), dar crede că e la fel de adevărat că „nimic din ce-am pomenit aici, n-ar putea fi identificat vreodată în lume, pentru că lucruri şi oameni aici consemnați nu sunt decât imagini ale mele, părți ale corpului meu aerian – care, la rându-i nici el nu există decât în aceste pagini. În penultimul capitol se vorbeşte despre momentul în care, cu un coleg, au privit-o, în 1945 pe Ileana dansând într-o mare mulțime, despre un alt moment când îşi reamintise că era poet, că începea să scrie, şi că ideea de a face literatură i se părea nebunească şi că acest cuvânt i se părea de o maiestate absolută şi că supus devotat al ei nu-i controla şi nici discuta puterea; îi ajungea să deschidă Corneille, Fénelon sau Virgil ca să întrevadă puțin din pompa ei: „la trecerea cortegiului lăsam ochii în pământ, cuprins de sentimentul sublimului".

Traducerea făcută din Descartes îl face, în ultimul capitol, să vadă brazii de lângă fosta locuință a părinților, şi retragerea spațiului şi timpului, „lăsând în loc o pură alcătuire de imagini, mai înaltă ca norii, şi în care îmi plăcea să cunosc trăsăturile mele aşa cum i-ar place oricui ca, rătăcind într-un parc sau într-o piață, să se întâlnească deodată cu propria-i statuie, în piatră sau bronz, şi după emoția recunoaşterii să întârzie puțin admirând grandoarea şi perspicacitatea de portretist al artistului".

Radu Petrescu cultivă ceea ce naratologii denumesc roman ŕ thčse, în care a excelat Constantin Stere şi care se axează pe un anumit program ideologic sau – în cazul caligrafului târgovişte an – pe un

anumit program estetic, pe câteva idei fundamentale despre artă. Personajele centrale, din categoria cărora face parte şi autorul-narator, sunt teoreticieni ai artei, erudiți în ale artei. Ele sunt în egală măsură creatori de artă şi cei creați de artă, sunt ființe întru artă, către care vin cu sentimentul unei predestinări, al unei chemări tainice demonice şi cu o sensibilitate „preexistentă" la o realitate care se transformă în poezie şi care încetează de a mai fi realitate pentru a fi poezie, „adică ceva care nu se mai raportează la sine", după cum sună un comentariu asupra operei lui Alphonse din O singură vârstă: „Şi nici n-am fi sensibili la o anumită realitate dacă n-am fi pregătiți pentru ea prin prezența în noi a unui lucru preexistent şi superior ei, care ne face sensibili la ea, absorbind-o în sine şi modificându-i accentele".

Călătoriile lui Alphonse, ale Emilyei şi ale prozatorului – narator în diferite oraşe sunt, în O singură vârstă, călătorii în lumea artei, care le prilejuiesc o serie întreagă de reflecții, care se configurează într-un continuum eseistic despre ceea ce este Opera de Artă şi ce este Artistul. O singură vârstă este considerat pe bună dreptate de Eugen Simion drept un roman eseistic, „cu precizarea că eseul are ca obiect tocmai romanul care se face" (Scriitori români de azi, op. cit., p. 270).

Ne dăm seama, parcurgându-le, că Arta îi oferă lui Radu Petrescu o posibilitate ideală de afirmare, iar Artistul reprezintă, pentru el, un model de capacitate de „a proiecta în mit cu atâta putere, apropiată de halucinație, rezultatele meditației sale asupra naturii umane".

Se expune, cu aer de adevărată ediție şi profesionalism, sub formă de interviu cu Alphonse sau acea de transcriere aproximativă a părerilor acestora, o dezbatere amplă, patetică şi spectaculoasă asupra arhitecturii sublime a elementelor în sculptura lui Henry Moore, asupra eroilor lui Joyce care reprezintă doar o parte a lumii („omul în accepția lui spațială foarte țărmurită, tradițională"); asupra marilor stiluri consacrate cu predilecție a câte unei trăsături a sufletului omenesc („romanul francez din secolul al XVIII-lea, moralist, a ipostaziat trăsătura care îl interesa în personajul libertinului"), asupra persoanei întâi şi a modului lui Homer de a se înfățişa pe sine în actul cuprinderii materiei întregi, asupra autoportretului lui Bruegel, creat *alături de cel care priveşte pictura* (artistul creează, astfel, două spații, dintre care cel absolut nu este, paradoxal, cel al picturii propriu-zise, al ficțiunii, ci acele din care este privită pictura: „Privitorul, situat în acelaşi spațiu şi la acelaşi nivel cu pictorul, este investit cu demnitatea arhanghelească a celui din urmă"), asupra invadării istoriei în roman, asupra arhitecturii eterogene a Bucureştiului, asupra poeziei („spre poezie vii mai uşor şi mai încărcat cu cele trebuincioase din fierărie decât din filozofie").

Personajele din *În Efes* continuă această dezbatere fervent, Exegeții consideră unanim, că în despre *Artă* şi *Artist*, o mai mare atenție acordându-se Poeziei. Ele sunt, ca în întreaga operă radupetresciană, nişte rezoneri.

Exegeții consideră. unanim, că în *O singură vârstă* insuficiența epică e de domeniul normalității, ea fiind deliberată, iar punctul de rezistență a cărții îl constituie observațiile teoretice, precum şi – fapt important într-o operă de asemenea gen – „atmosfera de idei pe care fraza lucrată cu migală o proiectează peste cititorul captat încet şi sigur de dantelăria de forme în primul rând abstracte" (Mircea Muthu în *Dicționar analitic de opere literare româneşti*, N-Z, Cluj-Napoca, 2007, p. 715). Motivele prioritar teoretice, repetându-se, alcătuiesc o subtilă țesătură „chemându-se unul pe celălalt într-o mişcare a frazei instituite, parcă, de la sine" – „Tehnica este aceea a variațiunilor pe câteva teme centrale legate de continuitatea – prin revitalizare – a epicei" (*Ibidem*).

Arta romanescă cu specificitatea sa, cu mărcile stilistice prin excelență radupetresciene apare mai cu seamă în *Matei Iliescu*. Acesta este eminamente un *roman ŕ thčse*, un roman-eseu şi, aşa cum au arătat şi alți exegeți, un roman „al educației sentimentale". Se conjugă, în el, descrierea propriu-zisă a dragostei, la cote paroxistice şi în momente esențiale „de incubație, realizare şi declin", cu meditația asupra ei şi asupra cuplului, asupra relațiilor bărbatului cu lumea, asupra proiectării lor în lume „până ce limitele lui coincid cu ale ei, şi pentru asta aduce în el trecutul întreg, nu numai al lui, spre forțele obscure".

(continuare la pagina 14)

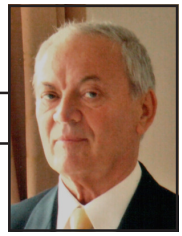

Marian Popa

EUROPENIZAREA EUROPEI: UN PROCES INDEFINIT DE PERVERTIRE VITALIZANTĂ (2)

Europa: o unitate compatibilă cu truismele generate de prepoziţiile sub-, supra-, post-, des-, neunirii. Postbelic, o seamă de apeluri şi întâlniri caută să configureze câte ceva din viitorul unei uniuni cum n-a mai fost. La Zürich, în septembrie 1946, Winston Churchill recomandă constituirea Statelor Unite ale Europei. În 1948 au loc întâlniri de tatonare la Bruxelles, urmate de crearea unui Consiliu al Europei compus din 10 ţări (martie 1949). Se discută detalii la Paris (mai 1950), Robert Schuman dă o Declaraţie de relaţionare economică. La 25.3.57 la Roma, Belgia, Franţa, Italia, Germania Federală, Luxemburg & Olanda se asociază pentru a realiza o liberă circulaţie a persoanelor, serviciilor şi capitalurilor. Asociaţie socotită a fi nucleul a ceea ce va deveni întreaga Europă. Şi tot alte aspecte structurale convenite, până la Maastricht (februarie 1992). La Lisabona se semnează în decembrie 2009 TRATATUL, un soi de constituţie cu un articol 10 ce precizează imprecis: *„Modul de lucru al Uniunii se bazează pe democraţia reprezentativă."* Se definesc aşa şi elemente de integrare a altor state, justificate prin similitudini economice, politice, chiar turistice, conformate punctelor cardinale: Danemarca, Irlanda, Marea Britanie (1973), Grecia (1981), Portugalia, Spania (1986), Republica Democrată Germană (mai întâi unită cu cea Federală (1990), Austria, Suedia, Finlanda (1995), Cehia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, Malta, Cipru (2004), România, Bulgaria (2007), Croaţia (2013).

Extinderea sau absorbţia ridică probleme diverse pentru ambii termeni, de la cele economice şi culturale la cele geopolitice. În mod normal, fondatorii EU au certitudinea justeţei principiilor, deciziilor şi acţiunilor lor, cărora noii doritori de membrificare tot mai depărtaţi de nucleul iniţial trebuie să li se supună. În 1992 Elveţia vrea să adere, în 2016 îşi retrage cererea. Iniţial interesată de aderare, Norvegia se retrage, temându-se că-şi va pierde nivelul propriei bunăstări. E primit Ciprul din care Turcia s-a servit cu o bucată. Bulgariei şi României li se pun condiţii privind eliminarea unor deficienţe economice şi ale statului de drept. Există state apărute în urma dezintegrării Iugoslaviei, de asemenea Turcia, Albania, Georgia, Ucraina care vor intrarea şi-şi exprimă uneori iritarea în legătură cu întârzierea omologării europenităţii lor, unele din cele deja primite fiind mai puţin ca ele. În fine, apare şi situaţia inversă: ieşirea Marii Britanii din sistem în urma unui referendum cu repetiţii.

Sporirea numărului de membri creează unele dificultăţi. Ţările nordice au un nivel relativ egal de civilizaţie; sunt incluse ţări mediteraneene cu o moştenire culturală magnifică, dar superficiale şi sărace; pun probleme fostele state sovietizate. Situaţia tot mai complexă îl determină în 2014 pe J.-C. Juncker să anunţe că Uniunea nu va mai primi noi membri cinci ani, având nevoie de timp pentru a-i „digera" pe ultimii 13 primiţi. Nu există o creativitate deosebită în numirea unor foruri: ceva se numeşte Consiliul European, altceva Consiliul Uniunii Europene (compus din miniştri ai ţărilor membre). Gigantul stă

circa o lună la Bruxelles, unde se manifestă prin fracțiuni şi comisii, luna următoare la Strasbourg pentru şedințe plenare. Despart cele două sedii 400 km, între care se cară containere cu documente. În plus, administrația Parlamentului la Luxemburg. 751 deputați în mandatul 2015-19 merg de colo-colo, alții vin direct din țările lor sau de pe unde se află. Funcționari: circa 33000. Având o realitate internă, UE are nevoie de Serviciul Afacerilor Externe cu 3400 de angajați, un buget de 850 milioane □ în 2014. Un edificiu scump, străin logicii pragmatice. Existând cum este, e însă logic să se afirme că mutarea totală la Bruxelles ar costa excesiv.

„*Europa clocoteşte sub influența unei puzderii de forțe centrifuge, condusă de o adunătură de birocrați mediocri şi suficienți pe care nu i-a ales nimeni, nu reprezintă pe nimeni şi deci nu pot fi traşi la răspundere.*" (Adrian Pătruşcă, **Contralovitura Budapestei în Anul Centenarului**, EVZ, 10.1.18) Un aparat ineficient, birocratic doldora de paraziți, incompetenți, rude şi amante nimicfăcătoare, cu un staff ales de unii şefi de state şi deputați generați de alegeri ignorate sau disprețuite de cetățenii statelor membre, fără reprezentativitate în țările lor şi cu atât mai puțin notorii în țări europene ce aparțin sau nu UE. O parlamentară democrată e cândva Silvana Koch-Mehrin, în a cărei agendă n-a existat câțiva ani nicio activitate parlamentară. Atari EUropeni reprezintă ceea ce s-a numit epoca postdemocratică şi astfel s-a putut formula şi întrebarea cum poate fi democratică o politică supranațională la acest nivel pentru Finlanda. UE nu decide ca entitate la ONU sau în alte organizații mondiale, controlează adesea prin pără, dar impune legi fără efecte majore pentru viața cetățenilor. Comisii EU se interesează de obligațiile comerciale determinate pe standarduri de frumusețe. Dovleceii nu trebuie să depăşească o coadă de 3 cm., coroana unui ananas nu poate fi înclinată mai mult de 30 grade față de axa verticală a fructului, decuparea ciupercilor la coadă şi a sparanghelului trebuie executată vertical pe axa lungă, porcii trebuie tăiați în anumite condiții, în niciun caz ca de Ignat, în România. În 2013, EU este preocupată de mititei, compoziția lor dăunând sănătății poporului român, care protestează reprezentativ, prin nepăsare. Obligații similare sunt impuse şi celor care vor parteneriat EU. În 2017 se cere turcilor să renunțe la bicarbonatul de sodiu în prepararea kebapului. Bugetul anual EU: 150 miliarde □, prelucrați de Parlament, Consiliu şi Comisie. Banii provin de la statele membre şi n-ar fi o pacoste. *„Bugetul UE costă pe europeanul plătitor de impozite o ceaşcă de cafea pe zi.*" (J.-C. Juncker). Banii de cafea sunt folosiți pentru proiecte şi măsuri îndeosebi privind ecologia, infrastructura, rețelele de comunicare, de trafic, 40% din fondul general fiind orientat către agricultură şi regiunile sărace. Ar urma ca din al treilea deceniu al secolului 21 să fie alocate sume şi pentru apărare, refugiați, măsuri antiteroriste şi anti-incitatoare la ură, rasism, prejudecăți sexuale. Structurile formale ale EU n-au adus încă o necontestată identitate europeană Replicând criticii europene a naționalismului maghiar, Victor Orbán subliniază că guvernul său a fost ales democratic, ca şi Parlamentul European: *„Dar cine a ales Comisia Europeană? Unde e legitimarea ei democratică? Şi față de cine e responsabil Parlamentul European?*" (Interviu, FASZ, 4.3.12). Conform democrației reprezentative, comisarii UE nu sunt aleşi prin vot sau de Parlament. Polonezul Donald Tusk devine preşedintele Consiliului UE; ulterior nu mai este agreat de conducerea țării sale, dar e totuşi reales în martie 2017 de cei ce aleg creierul UE, acțiune dezagreată în țara sa. Eliminarea unor granguri e rară. Retraşii vor primi pensii şi alte forme de remunerare. Herman Van Rompuy iese din circuit cu 500000 □ anual timp de trei ani de „tranziție" la viața normală şi o pensie de 50000 □ anual. Şefii Comunității sau resorturilor UE şi, de altfel, ai lumii, au uneori un habar relativ asupra statelor membre, chiar sub raport geografic. Cecilia Malström, competentă pentru Spațiul Schengen, zice mediilor că a venit în România ca să inspecteze granițe şi în special cea româno-turcă (8.2.11) Dar importanți sunt europenii evrei, cei mai europeni dintre europeni, în măsura în care ei sunt solidari chiar dacă provin din oricare stat EU.

UE îşi revendică un compact propa-

gandistic, declarat inițial ca unitate de forțe centraliste de câțiva europeni de profesie sau de succesiuni de lideri. Repetarea cade bine, ca o respirație. Pentru Emmanuel Macron caracterul universal al lumii a fost totdeauna conceput prin Europa, motiv pentru a pune mai ferm accentul pe identitatea europeană, pe libertatea de conştiință a tuturor, pe identitatea națională, democratică, anume liberală, cu respect pentru individ, cominorități, drepturi de bază, egalitate între femei şi bărbați (penis = vagin = anus = gură), respect pentru sfera privată, toleranță religioasă, dreptate socială, totul urmând să fie obținut şi menținut fără autoritarism.

Se susține constant crearea Statelor Unite ale Europei, cu ignorarea opiniilor venind dinspre unele popoare cărora li se descurajează plebiscitul. „*Soluțiile naționale aparțin trecutului. Scopul nostru este o Europă Federală, o Europă post-națională... Dar ce este Europa fără națiuni? Un conglomerat de populații supuse capitalului, umblând cu disperare după bani şi luptându-se pentru supraviețuire, fără drepturi, fără identitate, fără trecut... o non-Europă pentru că abjură de la principiile constitutive, transformându-se într-o mare corporație nonidentitară în care nu va mai conta decât poziția socială, adică banii din cont. O Europă fără granițe este visul oricărei corporații a cărei cifră de afaceri depăşeşte PIB-ul unei țări.*" (Bogdan Diaconu, **Cei trei Iuda**, Adevărul, 25.1.16). Manifestul Spinelli: coaliția Marelui Capital şi Internaționalei Socialiste.

Şi aşa, europenismul se zbate între idealizări legalizate ce produc dificultăți practice cu caracter de pedeapsă, mai ales că uneori idealizatul e luat drept concret şi invers. Cum a fost gândită şi concretizată de liderii ei, unificarea Europei relevă în timp îndeosebi diferențele neunificatoare. Statele EU au interese ignorate sau valorificate în diverse sensuri. Grecia şi Italia sunt preocupate de invazia de fugari din Orientul Mijlociu şi Africa, problemă irelevantă pentru Țările Baltice care se tem de Rusia, temeri irelevante pentru Portugalia. Slovacia şi România au relații tensionate cu Ungaria din cauza ungurilor din aceste țări, problema românilor din Ucraina nu interesează, iar Ungaria are relații utile cu Rusia, cu efecte negative pentru România şi Ucraina, care a moştenit stalinist diverse teritorii. În loc să caute termeni comuni de solidarizare a țărilor şi națiunilor existente pornind de la specificul lor, de la realități concurente şi complementare, liderii UE edictează şi dispun doar regularizări în baza unor idei, idealuri şi culpe ce alienează şi frustrează. În condițiile lipsei de progres în compactare, în anul 2000 se reactivează deviza *In varietate concordia*. „*European unde e necesar, national, unde e posibil*", dixit Frans Timmermans. Se va promova pacea, bunăstarea şi deschiderea către culturile altora. De fapt, cel puțin verbal, o unitate în diversitate similară celei impuse de Uniunea Sovietică în blocul ei după moartea lui Stalin şi începerea disidenței în statele ocupate: o diversitate locală care să nu afecteze monolitul ideologic impus de puterea sovietică ocupantă. O alta fusese cea imperială germană: „*Getrennt marschieren vereint schlagen.*" (Frank Becker, 1866). Ce s-ar prefera ar fi o diversitate subordonată cooperării, specificului şi umanismului. Diversitate înseamnă un mod ipocrit de a păstra nivelele de dezvoltare în favoarea unora. O diversitate deranjată când şi când de viziunile ungară, poloneză, italiană, cehă. Sunt şi români care văd existența prioritară a unei identități europene susținătoare a identității naționale, cu unele condiții. „*Uniunea Europeană a fost gândită ca o uniune de state naționale, fără supremații şi consensuri forțate. Europenitatea asumată este o şansă pentru țările componente, în măsura în care se constituie şi ca un obstacol în fața riscului tot mai evident al* ***aculturației*** *pe care îl reprezintă globalizarea, cu presiunile ei eficiente şi facil atractive, o globalizare ce se confundă cu o* ***americanizare***..." (Mircea Martin, **Pentru o reconstrucție identitară**, 18.1.17). Opinii din anul când se pregăteşte Brexitul şi se impun metaforele statelor-nucleu şi a celor marginale, a unui mers spre nu se ştie spre unde, dar certamente pozitiv. Oricum, o națiune europeană este inexistentă, iar ca noțiune, precară.

Alex Ștefănescu

MARIN SORESCU: „MUZEUL SATULUI”

În deceniul opt al secolului trecut, Marin Sorescu i-a surprins pe admiratorii săi cu volumele de versuri din ciclul *La Lilieci.* Poezia sa de până atunci, inteligentă şi grațioasă, părea jocul superior al unui spirit citadin. Era un fel de poezie de cameră, cuceritoare, de genul celei care îi făcuseră iubiți pe Ion Minulescu în România sau pe Jacques Prévert în Franța. Şi iată că sub titlul generic *La Lilieci* Marin Sorescu a publicat versuri scrise cu totul altfel, o combinație de monologuri şi narațiuni pline de pitoresc inspirate din viața unui sat din Oltenia. Ele se puteau intitula şi *Amintiri din copilărie,* ca rememorările lui Ion Creangă. De la oraşul care l-a adoptat Marin Sorescu s-a întors la satul în care a copilărit. El n-a uitat nimic din lumea primilor săi ani de viață. A păstrat în memoria sa afectivă şi personaje, şi întâmplări. A ținut minte şi limbajul colorat al țăranilor săi, a căror gândire naivă, plină de farmec, a reconstituit-o în ciclul *La Lilieci.*

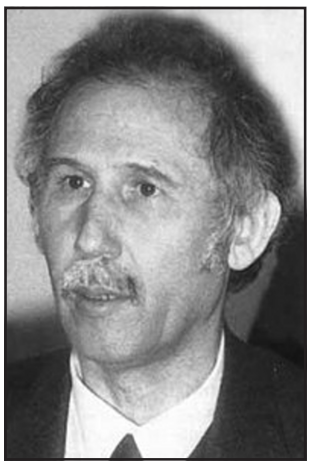

Dacă recitim toată opera poetică a lui Marin Sorescu, constatăm însă că şi în versurile din prima etapă de creație satul era o prezență, mai puțin observată de cititori, dar reală, incontestabilă... Să ne oprim, de exemplu, asupra poeziei *Muzeul Satului,* scrisă în binecunoscutul stil aluziv.

La Bucureşti chiar există, după cum se ştie, un muzeu în aer liber, având drept exponate case, case adevărate, aduse din cele mai diferite regiuni ale țării. Muzeul, realizat din inițiativa sociologului Dimitrie Gusti şi inaugurat în 1936, prezintă un mare interes ştiințific, simbolic şi turistic şi are o notorietate internațională.

Dar Marin Sorescu nu descrie în poezia sa această instituție, ci o transfigurează. Muzeul Satului de pe malul lacului Herăstrău devine un muzeu metafizic, o repezentare a destinului țăranilor în istoria noastră. Poetul îşi păstrează umorul şi spiritul ludic şi mizează pe inteligența cititorilor, făcând aluzii despre care ştie că ei le vor înțelege. Aşa se explică de ce poezia cuprinde nu numai textul propriu-zis, ci şi ecourile acestui text în conştiința celor care îl citesc. Este un fel de operă colectivă, un moment de comuniune sufletească, o emoție trăită simultan de toți cei care ştiu ce s-a întâmplat de-a lungul timpului cu țăranii:

Din viața acestor oameni
Lipsesc mai multe secții,
Iar altele, cum ar fi
Bunăstarea materială,
fericirea şi norocul
În istorie,
Sunt slab reprezentate.

Nu întâlneşti aici nici o monedă,
Pentru că, neavând aur şi argint,
Țăranii şi-au gravat anual chipul
Pe boabe de mei, de grâu, de porumb
Care nu ni s-au păstrat.

Păsări împăiate
Ar fi putut ei, ce e drept,
aduce destule,
Dar le-a fost milă să ucidă
Privighetoarea, ciocârlia,
mierla şi cucul,
Care le cântau fără bani toată viața,
Şi toată moartea.

Era primitivă,
Antică, medievală
Apar ca una singură,
Fiindcă, neştiind carte, țăranii
N-au băgat de seamă
că între aceste epoci
Există deosebiri
Fundamentale.

Aici, exponatele cele mai numeroase
Sunt bordeiele.
De la munca pământului
Țăranii intrau direct în pământ,
Să se odihnească.
Din loc în loc între bordeie

Sunt intercalate răscoalele:
A lui Doja, a lui Horia, Cloşca
şi Crişan, a lui Tudor,
Construite de data asta la suprafață
Cu un uimitor simț al simetriei
Arhitectonice.

Vizitatori,
Nu atingeți sărăcia şi tristețea
Aflate-n muzeu.
Sunt exponate originate,
Ieşite din mâna, din sufletul
şi din rărunchii acestui popor
Într-o clipă de încordare
şi spontaneitate
Care a durat
2.000 de ani.

Aproape fiecare vers surprinde prin inventivitate, prin evocarea într-un limbaj simplu, de-solemnizat a ceea ce este dramatic şi emoționant în lumea țărănească. Se spune, de pildă, că țăranii – considerați de G. Călinescu adevărata noastră aristocrație – nu şi-au putut grava chipul pe monede, ca regii sau sau împărații, pentru nu aveau aur şi argint, aşa că şi le-au gravat pe boabe de mei, de grâu şi de porumb. Iar acestea, bineînțeles, nu s-au păstrat, astfel încât arheologii nu le vor găsi niciodată, oricâte săpături ar face.

La fel de înduioşător este şi modul cum explică poetul absența din muzeu a păsărilor împăiate:

Păsări împăiate
Ar fi putut ei, ce e drept,
aduce destule,
Dar le-a fost milă să ucidă
Privighetoarea, ciocârlia,
mierla şi cucul,
Care le cântau fără bani toată viața,
Şi toată moartea.

Este unul dintre mai frumoase portrete morale ale țăranului român. Personaj tragic şi luminos, țăranul român a muncit mereu, până la sacrificiu, pentru a smulge pământului averi efemere, a ascultat cântecele păsărilor, adică muzică invariabil de bun-gust şi a refuzat să le ucidă pe vietățile care îi cântau fără bani toată viața. Şi toată moartea, adaugă Marin Sorescu, făcându-ne să ne gândim la sentimentul românesc al morții, deloc sumbru, aproape idilic.

(continuare de la pagina 9)

Modernitatea ca pasiune de cunoaştere

Filonul eseistic, meditativ-existențial, pe care se structurează, e susținut de intertextualitatea topită în discursul narativ, care poate fi dedusă din însemnările zilnice. În *Jurnal* găsim, astfel, note privind modul în care e prezentată dragostea în jurnalul fraților Goncourt (mai cu seamă în paginile despre tragediile provocate în familiile lor) şi al lui Amiel, în romanele lui Proust *În căutarea timpului pierdut*, în romanele lui Stendhal *Roşu şi negru*, *Educația sentimentală*, *Lucien Leuwen*, şi *Viața lui Henri Brulard,* în *Decameronul* lui Boccaccio, în romanul epistolar *Les liaisons*, *dangereusser* al lui Laclos, în *Viața şi opiniile lui Tristran Shandy, gentleman a lui Laurence Sterne*, în *Anna Karenin* al lui Tolstoi, în *Dedalos* al lui d'Annunzio, în *Les aventures de m-ele Mariette de Champfleury*, în *Jenny* al lui Sigrid Undset.

Semnificativă e întâmplarea că recită *Manon Lescout* în timp ce scria *Matei Iliescu*: „Romanele de dragoste nu dau decât momentele paroxistice. Pasiunea însă, incomparabil fluture, este interpolată. *Les hautes et les bas*. Oboseala, plictiseala, iritarea, acestea lipsesc. Dacă nu le văd pe ele, doresc eroii să coboare. Dragostea, ca încercare până la capăt a puterii umane, încape, poate, după ce dragostea s-a terminat, după secarea mării, după căderea stelelor".

Mircea Zaciu constată că anume acesta-i obiectivul prim al romanului *Matei Iliescu*: „E şi ceea ce Petrescu încearcă inedit în romanul său, cu admirabile rezultate în ordinea unei analize a inefabilului destrămării erotice, a magiei romantice – ea însăşi urmărită cu o subtilă insistență pe parcursul narațiunii – care-i ține prizonieri pe Dora şi pe Matei" (*Dicționarul scriitorilor români*, M-Q, Bucureşti, 2001, p. 723). Învățarea dragostei şi *dezvățatul* ei marcată de melancolie sunt „doi poli între care pendulează istoria amorului dintre adolescentul Matei Iliescu şi mai vârstnica Dora Albu, în decorul sadovenian al unui „loc unde nu se întâmplă nimic".

Mihai Stan

„LITERE” – REVISTĂ DE CULTURĂ A SOCIETĂȚII SCRIITORILOR TÂRGOVIȘTENI

Colaboratori ai „Litere”-lor imortalizați de scriitorul Dumitru Ungureanu (2010)

Cultura dâmbovițeană s-a caracterizat, în perioada interbelică, printre altele, şi printr-o efervescentă viață literară oglindită în numărul relativ mare al revistelor a căror apariție, din păcate adesea efemeră, se datora unor entuziaşti al căror nume se cuvine evocat: Mihail Ilovici (1910-1983) poet, prozator, eseist, istoric literar („specializat” în Camil Petrescu) a fost directorul revistei „Cristalul” care a apărut la Găeşti (noiembrie 1930 – 1 decembrie 1930) şi apoi la Bucureşti (februarie 1930 – aprilie 1932) printre colaboratori, alături de cei locali, fiind şi personalități deja afirmate național: Şerban Cioculescu (în acea perioadă profesor la Liceul „Dr. Agelescu”), Mihail Dragomirescu, E. Lovinescu, Ramiro Ortiz.

Tot la Găeşti apărea „Litere” (cu redacția în str. Luminii, nr. 30) pentru două numere (nr. 2, decembrie 1933). Următoarele numere (nr. dublu, ian.-feb. 1934) – istoria se repetă – au redacția în Bucureşti (dintre găeşteni rămâne doar Mihail Ilovici). Vor apărea până în martie-aprilie 1935, în total, 19 numere.

După 1989 se produce un real reviriment publicistic, o explozie a cotidienelor şi revistelor literare (culturale), ca un răspuns firesc dat cenzurii instituite în regimul comunist când în oraşele actualului județ Dâmbovița apăreau doar ziarele „oficiale”. Se constată şi o dorință acută de legitimare, de delimitare de trecutul comunist, mai toate revistele (cotidienele) declarându-se direct continuatoare ale unor publicații anterioare instaurării comunismului. La Găeşti apare seria nouă a „Cristalului” (devenită revistă a elevilor Colegiului Național „Vladimir Streinu”) cu apariție inconsecventă (Titus Ancuța). Preluată de istoricul şi criticul literar, Tudor Cristea, profesor la acest Colegiu, revista apare în perioada următoare într-o ținută aproape academică pe care criticul o impune şi săptămânalului „Gazeta Găeştilor”.

La Târgovişte, capitala județului Dâmbovița peisajul jurnalistic e divers: „Armonia” (Viorica Arghir), „Cred” (revista tineretului ortodox dâmbovițean, 1994, Marian Puiescu), „Curier” (revistă trimestrială de cultură şi bibliologie, 1994-2020, sub redacția Victor Petrescu şi Agnes Erich), „Dâmbovița” (1990, Ilie Alexandru), „Impact” (Vali Nițu), „Limba şi literatura română” (1998-2000, Stan Mihai), „Longitudini” (1990, 3 numere, Ştefan Ghilimescu), „Graiul Dâmboviței” (1990, Lucian Grigorescu), „Realitatea dâmbovițeană” (Jozsef Pildner), „Târgovişteа” (Mihai Vlad), „Eroica” (George Coandă), „Târgovişteа literară” (Eusebiu Platcu), „Climate literare” (2007, Ion Iancu-Vale), „Valahica” (cu intermitențe, 1969-1990-2000, Gheorghe Bulei).

Aprilie, 2000 marchează debutul revistei „Litere” aflată astăzi la începutul celui de-al treilea deceniu de apariție lunară neîntreruptă. Încă de la început nu şi-a revendicat calitatea de

continuatoare a revistei omonime din Găeşti-Bucureşti cu apariţie episodică (19 numere între '33-'35).

În editorialul acestui număr apare un citat din volumul „Litere. Istoria unei reviste literare de cultură dâmboviţene 2000-2015", Târgovişte, editura Bibliotheca, 2015, p. 7, din care cititorul află, pe lângă faptul că „omul cu ideea" a fost criticul Tudor Cristea şi cine au fost „întemeietorii".

Dacă la începuturile sale (aprilie 2000) revista „Litere" în format „Bilete de papagal" (8 file A4 îndoite pe verticală, litere minuscule) a părut unora o ciudăţenie, o glumă jurnalistică, Casandre autohtone menindu-i dispariţia după câteva numere (în păguboasă tradiţie târgovişteană), editarea numărului aprilie-mai 2020, marcând 20 ani de apariţie lunară neîntreruptă, poate părea aceloraşi, şi desigur nu numai lor, un mic miracol în zilele noastre atât de încărcate pragmatic de elanuri lucrative.

„Litere" ar fi rămas, cu siguranţă, doar un episod frizând bizarul într-o posibilă istorie anecdotică a literaturii române, încercarea utopică a iniţiatorilor (prima redacţie: Tudor Cristea - redactor-şef, Mihai Stan - secretar general (sic!) de redacţie, Daniela Iordache şi Dumitru Ungureanu - redactori, Daniel Dumitru Stan - tehnoredactor) fiind privită/ taxată cu superioară îngăduinţă mai ales de către acei scriitori din Târgovişte şi de aiurea care n-au editat vreodată o revistă. Este cert acum – privind retrospectiv avatarurile „Literelor" – că revista s-ar fi stins dacă Tudor Cristea (directorul) şi Mihai Stan (redactorul-şef al „Literelor") n-ar fi format o excelentă echipă indestructibilă, în ciuda încercărilor subtile de a o destabiliza care (din nou, obicei târgovişte an) au fost destul de numeroase.

În primii doi ani, revista a apărut – s-ar putea spune – numai prin eforturile celor doi scriitori: Tudor Cristea determina un afacerist găeştean să sponsorizeze apariţia revistei (100 de lei lunar!?) şi distribuia, prin elevii săi, revista în trei licee din Găeşti, Mihai Stan asigura la editura sa, Bibliotheca, gratuit, toată logistica (culegere computerizată, corectură, tehnoredactare, machetare, tipar, apoi parte din finanţare sau, ca în 2009, finanţarea totală), Perioadă grea, plină de frustrări, pe care numai prietenia dintre cei doi şi tenacitatea cu care îşi urmăreau proiectul – căci după doi ani de apariţie lunară, se putea vorbi, fără teama de a greşi, despre un proiect cultural de care judeţul Dâmboviţa avea nevoie – fac ca „Litere" să nu dispară aşa cum îi meniseră diverşi inşi, autointitulaţi „scriitori de sertar", inşi sterili pe care Tudor Cristea i-a numit cu memorabila formulă „oameni de cultură şi odihnă".

Treptat se coagulează un grup de colaboratori (Victor Petrescu, George Coandă, Mihai Gabriel Popescu, Dumitru Ungureanu, Daniela Olguţa Iordache) care alături de Tudor Cristea şi Mihai Stan asigură, neremunerat, apariţia număr de număr a revistei. Câţiva târgovişteni părăsesc „Litere"-le (Ştefan Ghilimescu, George Geacăr ş.a.) din motive obscure până astăzi. Din fericire, încă de la primele numere, redacţia este revigorată de remarcabile personalităţi ale domeniului legate spiritual şi sentimental de Cetatea de Scaun: Mircea Horia Simionescu, Alexandru George, Barbu Cioculescu, Henri Zalis, George Anca, Nicolae Neagu ş.a.

Altruist, la începuturi Tudor Cristea a propus ca editorialul să fie scris pe rând de cei doi fondatori. M-am opus vehement şi l-am somat/ rugat să-şi asume această sarcină. Inclusiv o cronică literară. Litere este revista la care au avut/ au rubrici permanente de ani de zile Mihai Cimpoi, Barbu Cioculescu, Marian Popa, Iordan Datcu, Liviu Grăsoiu, George Coandă, Victor Petrescu, Daniela Olguţa Iordache, Nicolae Scurtu, George Toma Veseliu, Vasile Bardan, Marin Iancu, Florea Turiac, Vali Niţu, Grigore Grigore, Constantin Voicu, Petre Gh. Bârlea, Emil Stănescu, Nicolae Ionel, Ana Dobre, Ştefan Dorgoşan, Ioan Adam, Margareta Cristea-Bineaţă, Corin Bianu, Florentin Popescu, Dan Gîju, Titi Damian, Ion Mărculescu, Iulian Filip, Aurelian Silvestru (redacţia din Chişinău), şi al căror nume apare de peste un deceniu, lună de lună în revista târgovişteană. „Litere" are o subredacţie, din 2016, la Cernăuţi-Ucraina, (acad. Vasile Tărâţeanu, Mircea Lutic, Marin Gherman, Ştefan Hostiuc).

Colaboratorilor amintiţi li s-au alăturat, mai nou, Mădălina Simionescu, Emilia Motoranu, Nicolae Georgescu, Magda Ursache, Vasile Bardan, Dumitru Augustin Doman, Marin Iancu, Victor Atanasiu, Alexandru Bulandra, Ana Andreescu, Nicolae Rotaru, Ion C. Ştefan, Lina Codreanu, Savian Mur, Theodor Codreanu, Simona Cioculescu, Paula Romanescu, Pompiliu Alexandru, Mihai Miron, Honorius Moţoc, Dumitru Copilu-Copillin, Manole Neagoe, Tudor Nedelcea, Mircea Coloşenco, Cristina Dinu, Corneliu Berbente şi mai nou, redutabilul critic Alex Ştefănescu.

După un an, în numărul din 8 noiembrie 2002, este inaugurată rubrica „Poezia Acasă" cu poetul Vasile Romanciuc: o prezentare – „Liniile de înaltă tensiune ale poetului" a lui Iulian Filip, o selecţie, impusă de formatul gen „Bilete de papagal" al revistei, operată de redactorul-şef, Mihai Stan. În toamna târzie a anului 2000 – anul

apariției, în aprilie, a primului număr al Literelor – mă aflam la Chișinău într-o delegație a scriitorilor târgovișteni inițiată de bibliologul Victor Petrescu, pe atunci director al Bibliotecii Județene I.H.Rădulescu Dâmbovița, unul din ctitorii Bibliotecii Târgoviște din Chișinău. Vizită menită să consolideze legăturile confraterne cu scriitorii de peste Prut, convinși fiind și ei și noi că Unirea politică e undeva departe și că rolul nostru este să o realizăm activ în domeniul culturii – fie ea deocamdată în latura ei beletristică. După vizitele protocolare (Primăria Chișinăului, Ambasada României, Uniunea Scriitorilor, Biblioteca Târgoviște, fondată de târgovișteni în 1995) un pahar de vin de Cricova sau Fârlădeni ne-a dezlegat limbile, își amintește scriitorul Iulian Filip pe atunci șeful secției de cultură a Primăriei Chișinău cu atribuții superioare chiar ministrului culturii, căruia i-am propus o rubrică permanentă în revista târgovișteană (și găeșteană pe atunci) pe care acesta a intitulat-o pe loc „Poezia Acasă" și a inaugurat-o în numărul din 8 noiembrie 2002. Rând pe rând, apar lunar în revista „Litere" poeți din Basarabia, unii mai puțin cunoscuți în Țară: Liviu Damian, Grigore Vieru, Ion Vatamanu, Nicolae Dabija, Petru Zadnipru, Anatol Codru, Nicolae Costenco, Leonida Lari, Aureliu Busuioc, Paul Mihnea, Ion Hadârcă, Nicolae Popa, Nicolae Esinencu, Emilian Galaicu Păun, Arcadie Suceveanu, Irina Nechit, Ianoș Țurcanu, Victor Teleucă, Dumitru Fusu, Leo Butnaru, Alexe Rău, Dumitru Matcovschi, Leo Bordeianu, Valeria Grosu, Vasile Spinei, Mihail Ion Ciubotaru, Gheorghe Vodă și... Iulian Filip. Iulian Filip evocă aceste începuturi în nr. din 3 ianuarie 2002 al revistei „Literatura și Arta" marcând momentul când apare ideea unei antologii: „La un an de la această înțelegere, a început prezentarea lunară în revista Litere din Târgoviștea a câte unui poet din Chișinău, iar domnul Mihai Stan, directorul Editurii Bibliotheca, îmi dă ghes să edităm o antologie a poeților basarabeni prezentați în Litere."

Că cei doi, Tudor Cristea (directorul revistei și vicepreședinte al SST) și Mihai Stan (redactorul-șef și președintele SST) au format o redutabilă echipă managerială – rar de găsit în domeniul literaturii, al jurnalisticii culturale – o dovedește faptul că au reușit să creeze, având drept centru iradiant, „Litere", Societatea Scriitorilor Târgovișteni și Salonul literar al SST, o veritabilă mișcare literară pe care, criticii onești o desemnează, păstrând proporțiile, drept o continuatoare actuală a Școlii de la Târgoviște.

O dovedește și Salonul literar al SST organizat și condus de cei doi vechi prieteni (au în urmă patru decenii de drum comun) ajuns la a 140-a ediție. Un alt „record" în lumea literară contemporană atât de artificial divizată. Tudor Cristea considerat drept criticul oficial al grupării literare s-a dovedit o voce autoritară, prin cronicile sale direcționând, într-un fel, pe ceilalți critici ai grupării, dar și participând cu interesante eseuri la „Simpozionul național Școala de la Târgoviște. Receptarea critică a operei lui….", gândit și înfăptuit împreună cu Mihai Stan, ajuns la a șasea ediție, dedicate în ordine „târgoviștenilor" Mircea Horia Simionescu (2014), Costache Olăreanu (2015), Radu Petrescu (2016) și Alexandru George (2017), Tudor Țopa (2018) și Barbu Cioculescu (2019).

Ca și Alexandru George – evocat fiindcă majoritatea istoricilor literaturii române îl plasează în rândul corifeilor Școlii de la Târgoviște – Tudor Cristea este autorul unor eseuri critice inspirate stilistic din care reiese originalitatea criticii sale: nici iconoclastă, nici demolatoare, nici negativistă, ci disociativă, ocolită de idiosincrazii, marcată – ca la Eugen Simion – ici-colo de spiritul didactic vizibil în excelente expozeuri trădând practicianul (T.C. a fost o viață profesor de literatură la Colegiul Național „Vladimir Streinu" din Găești).

Începând cu anul VI, nr. 10(67), octombrie 2005, titulaturii „Literelor" până acum „revistă lunară de cultură", i se adaugă mențiunea „a Societății Scriitorilor Târgovișteni". Cu numărul 1(142) din anul XIII, ianuarie 2012, începe finanțarea „Literelor" ca revistă de cultură a SST de către Consiliul Local Municipal și Primăria orașului Târgoviște sub egida cărora apare, moment ce a adus pentru cei doi părinți ai „Literelor", întâia oară în cei 20 ani de existență neîntreruptă, siguranță și liniște, eforturile lor concentrându-se de acum mai cu seamă asupra calității revistei, prin o și mai riguroasă selectare a colaboratorilor.

Numărul 5-6(110-111), mai-iunie 2009, deși finanțarea era totuși cu greu asigurată de SC Bibliotheca SRL, a marcat o schimbare a formatului revistei, cei doi, directorul și redactorul-șef, renunțând cu oarecare nostalgie la formatul „bilete de papagal" din necesități sporite de spațiu tipografic și la sugestii repetate ale cititorilor care cu greu deslușeau (cineva ne-a transmis că citește „Litere"-le „...cu lupa") tiparul minuscul. Poate că decisivă a fost remarca unui politician târgovișteanu care ne-a felicitat, ricanând, pentru „revistuța" pe care o edităm; insul – aveam să aflu mai târziu – nu auzise de revista lui Arghezi. S-a păstrat – modificând totuși proporțiile – „imaginea biletelor de papagal". Formatul 15/29 cm; numărul de pagini (frecvent peste 120) au permis alocarea unui spațiu tipografic generos

colaboratorilor (aproape 500 de-a lungul timpului) dintre aceştia câţiva titulari ai unor rubrici permanente.

Conştient de faptul că, de la un anume nivel, scriitorii, criticii şi istoricii literari cu nume sonore nu vor accepta să colaboreze la „Litere" neremuneraţi, Mihai Stan a hotărât ca titularilor de rubrici permanente să li se „răsplătească", într-o oarecare măsură, eforturile prin tipărirea unui volum (în 100-200, rareori 300 de exemplare la editura sa Bibliotheca), printre beneficiari numărându-se (într-o enumerare aleatorie): Iordan Datcu, Liviu Grăsoiu, George Anca, Mihai Cimpoi, Mihai Gabriel Popescu, Barbu Cioculescu, Mircea Horia Simionescu, Alexandru George, Nicolae Neagu, Manole Neagoe, George Coandă, Victor Petrescu, Dumitru Copilu-Copillin, Dorin N. Uritescu, Ana Dobre, Dumitru Ungureanu, Florentin Popescu, Ioan Adam, Tudor Cristea, Margareta Bineaţă-Cristea, Niculae Ionel, Ileana Iordache-Streinu, Henri Zalis, Vasile Romanciuc, George Toma Veseliu, Iulian Filip, Ianoş Ţurcanu, Vasile Romanciuc, Vasile Tărâţeanu, Mircea Lutic şi mulţi alţii. Tuturor celor amintiţi li s-a sugerat ca microeseurile, cronicile de întâmpinare, paginile de istorie literară, memorii sau beletristică să fie în aşa manieră gândite/structurate încât să alcătuiască un tot unitar, pregătind astfel un viitor volum.

Nimeni nu a contestat vreodată faptul că ideea *Litere*-lor a apărut la Găeşti, la îndemnul şi iniţiativa lui Tudor Cristea, fapt pe care îl consemnează indirect şi componenţa „colegiului de redacţie". La fel de adevărat este că în primii ani T. Cristea s-a implicat direct în impunerea unei linii proprii a publicaţiei, fapt ce i-a conferit acesteia un loc aparte între revistele vremii. Tot la fel de adevărat este că fără Editura Bibliotheca, fără implicarea directorului acesteia – şi el un găeştean nostalgic –, implicare inclusiv financiară, *Litere*-le ar fi avut soarta atâtor efemeride. Tudor Cristea împreună cu Mihai Stan şi câţiva colaboratori, membri ai colegiului de redacţie (Mircea Horia Simionescu, Barbu Cioculescu, George Coandă, Victor Petrescu, Dumitru Ungureanu, Daniela Olguţa Iordache, Alexandru George, Henri Zalis ş.a.) au impus, din start, un standard de înălţime, neadmiţând colaborări şi colaboratori decât după o matură analiză. Cu perseverenţă, număr de număr, an de an, s-a creat astfel ceea ce critica şi istoria literară a numit din ce în ce mai reverenţios „Gruparea Litere", devenită treptat o prezenţă a „Continuatorilor Şcolii de la Târgovişte".

Ce a însemnat/înseamnă *Litere. Revistă lunară de cultură a Societăţii Scriitorilor Târgovişteni* care apare lună de lună la Târgovişte, prin efortul logistic al Editurii Bibliotheca şi al Tipografiei Biblioprint (în lipsa acestor două entităţi, *Litere* – o spun toţi scriitorii membri ai SST – ar fi sucombat precum multe alte reviste dâmboviţene după 2-3 numere), care este importanţa acestei reviste în viaţa culturală a urbei dar şi a ţării (de câţiva ani, „Litere" apare sub egida Uniunii Scriitorilor) poate fi redat într-o notă de umor involuntar prin ceea ce spunea un venerabil critic şi istoric literar: „Cine apare în Litere a primit patalamaua de scriitor".

Pentru literele româneşti, pentru „Litere", pentru Societatea Scriitorilor Târgovişteni, pentru cultura scrisă târgovişteană, trecerea în Absolut a remarcabilului scriitor Tudor Cristea a fost o grea pierdere. De neînlocuit! Va dăinui, cât vor exista „Litere"-le, amprenta personală a spiritului său critic.

Retrospectiv „aventura" „Litere"-lor, în ciuda denigratorilor („oameni de cultură şi odihnă" cum i-a numit inspirat Tudor Cristea) şi a Casandrelor târgovişteneа avut/are un final remarcabil: cam tot ceea ce apărea în articolul-program bagatelizat de (in)amicii literari realizându-se, inclusiv „cele câteva idei războinice" s-a împlinit. Să nu uităm că „Litere" deţine all-time record-ul longevităţii – nicicând, nicio revistă târgovişteană nu a apărut număr de număr, lunar fără nicio sincopă timp de peste 20 de ani. Şi revista dă certe semne de longevitate.

Zeci de volume s-au constituit, fie că au fost din domeniul literaturii, artei, istoriei şi criticii literare, teoriei literare, istoriei naţionale, prin aşa-zisa metodă a foiletonului, într-un fel, colaboratorii acoperind tematic titulatura rubricii lunare personale uneori hrănită timp îndelungat. Un exemplu edificator: în „Litere… Litere" (Editura Bibliotheca, 2016) şi în „Un veac printre cărţi. Barbu Cioculescu în dialog cu Mihai Stan" (Ed. Bibliotheca, 2019), cel mai longeviv colaborator sărbătorit cu fast în Societatea Scriitorilor Târgovişteni al cărei membru fondator este, pe 10 august 2019, la împlinirea a 92 de ani, l-am numit pe Barbu Cioculescu, a adunat eseurile publicate în rubrica sa „Breviar" timp de 17 ani.

Şi nu este singurul, aşa cum vei constata, onorabile cititor, din articolul „Cărţi din «Litere»" inserat într-un volum cu titlul „Litere. Istoria unei reviste de cultură dâmboviţene (2000-2020)" în curs de apariţie la editura Bibliotheca, şi care – dacă C19 ne va permite – va fi lansat într-o întâlnire a literaţilor târgovişteni marcând sărbătorirea celei mai longevive reviste culturale târgovişteне.

Iordan Datcu

DE LA O CARTE LA ALTA

SCRIERI DE TINEREȚE ALE LUI CONSTANTIN CIOPRAGA

Neostoit căutător de documente literare, expert în descifrarea celor mai diferite grafii, Nicolae Scurtu, care şi-a dat doctoratul cu teza „Reviste literare conduse de Mihail Dragomirescu între 1895–1935“, este autorul unui număr considerabil de documente literare, dintre care amintim „G. Călinescu. Scrisori şi documente” (1981), E. Lovinescu, „Scrisori şi documente” (1981), „Ion Barbu în corespondență” (1982), „Ion Stăvăruş şi contemporanii săi. Mărturii. Corespondență. Iconologie” (2008), „Cercetări literare dâmbovițene”(I, 2007, II, 2008), „G.T. Kirileanu şi contemporanii săi. Scrisori către C. Meissner” (2013).

Despre Constantin Ciopraga se ştia că în 1931 a debutat în revista „Luminița” din Paşcani cu scrieri în proză, cum ne informează Dumitru Micu, semnatar al articolului despre cel amintit din „Dicționarul general al literaturii române”, C/D, 2004. Nicolae Scurtu, în ediția Constantin Ciopraga, „Scrieri de tinerețe” (Ars Docendi, Bucureşti, 2019, 112 p.) publică prozele, poeziile, eseurile, profilurile, cronicile literare şi notele tipărite de Ciopraga nu doar în „Luminița”, ci şi în alte reviste, precum „Curier ieşan” şi „Viața Basarabiei” între anii 1931 şi 1943. Câteva note relevă interesul tânărului pentru literatura şi cultura franceză, pe care îl va lărgi şi consolida, peste ani, ca lector de limbă şi civilizație română la Paris predând la Sorbona şi la École Nationale des Langues Orientale Vivantes (1959–1962) şi ca membru al Asociației Internaționale a Criticilor Literari din Paris şi ca traducător al monografiei lui Jean Boutičre, „Viața şi opera lui Ion Creangă” (Iaşi, 1976). Între notele pe teme franceze figurează şi una despre Alain Guillerman (1913–1998), cel care a publicat la Paris „Grammaire de la langue roumaine“ (1960) şi celebrul studiu „Le génie intérieur des poésies d’Eminescu”, ca să amintim doar atât din mai bogata sa operă şi activitate de românist, pentru care Academia Română l-a primit ca membru de onoare din străinătate (28 martie 1997). Numele lui apare însă de mai multe ori, în ediția pe care o prezentăm, greşit: Guillermon. Este, cu siguranță, o scăpare la culegerea pe calculator.

Revenind la cele 12 poezii din ediția d-lui Nicolae Scurtu, se cuvine să amintim că relația lui Constantin Ciopraga cu poezia nu se reduce la aceste exerciții de tinerețe, el publicând, în 1975, volumul de versuri *Ecran interior*. Mai mult decât atât, în condiții extrem de dure, în anii de prizonierat, în timpul războiului, de la Monastârca, a scris un volum de versuri, din păcate pierdut, „pe hârtie cumpărată de la camarazi germani de captivitate pe tutun”. (Vezi Dumitru Micu, „Critici prozatori”, Bucureşti, 2010, p. 164).

UN BIOBIBLIOGRAF DE MARE ȚINUTĂ ȘTIINȚIFICĂ

Dicționare literare, biobibliografii, enciclopedii realizează, cam de regulă, mari biblioteci, institute de cercetare. Câteva exemple ne vin în minte: serviciul specializat de la Biblioteca Academiei Române a realizat *Bibliografia Mihai Eminescu* până la 1938, apărută în volumul al XVII-lea de *Opere*, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu" din Iaşi a realizat şi tipărit, prin multiplicare, multe biobibliografii de mari scriitori, unele dintre ele primindu-le şi eu când au fost directori, succesiv, Grigore Botez şi Mihai Bordeianu, un colectiv de la Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu" a alcătuit şi publicat *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine 1919-1944*, în zece volume, apărute între anii 1997 şi 2003, la Institutul de Etnografie şi Folclor „C. Brăiloiu" din Bucureşti a fost inaugurată alcătuirea *Bibliografiei generale a etnografiei şi folclorului românesc*, din care au apărut două volume (I, 1968, II, 2002), pe acesta din urmă editându-l eu, adică fiind îngrijitor de ediție şi prefațator. Dar, pe lângă asemenea întreprinderi instituționale şi concomitent cu ele, au existat numeroase întreprinderi particulare, înfăptuite fie de un singur cercetător, fie prin asociere a doi sau trei. Şi aici exemplele sunt numeroase, însă ne vom rezuma la câteva: Barbu Theodorescu a tipărit în anii 1935-1937, *Bibliografia istorică şi literară a lui N. Iorga (1890-1934)* şi apoi *N. Iorga. Biobibliografie (1871-1940)* în 1976. Pe lângă activitatea sa îndelungată de editare şi comentare a operei lui Mihai Eminescu, D. Vatamaniuc a tipărit *Ioan Slavici (1848-1925)* (1968) în colaborare cu Teofil Bugnariu şi Ioan Domşa, *Ion Agârbiceanu. Biobibliografie* (1970), *Lucian Blaga. Biobibliografie* (1977), *Tudor Arghezi (1880–1967). Bibliografie* (I-II) (2005), în fine Ion Bălu a tipărit *G. Călinescu, Biobibliografie* (1975). Eu însumi am strâns în volum, pe care l-am editat în sub numele lui Ion Muşlea, *Bibliografia folclorului românesc 1930-1955*, pe care marele etnograf şi folclorist a înfăptuit-o cu colaboratori ai săi la Arhiva de Folclor a Academiei Române.

Un cercetător singuratic, dar cu activitate cât a unui institut, este Stan V. Cristea, de la Roşiorii de Vede (s-a născut la 16 martie 1950 în comuna Sfințeşti, județul Teleorman şi a făcut, între anii 1975 şi 1980, Facultatea de Istorie–Filozofie a Universității din Bucureşti), a publicat cărți precum *Județul Teleorman. Dicționar biobibliografic. Cultură, artă, ştiință* (1996), *Eminescu şi Teleormanul* (2000, ed. a II-a, 2004, ed. a III-a 2014), *Dicționarul scriitorilor şi publiciştilor teleormăneni* (2005), *Constantin Noica. Repere biobibliografice* (2009, ed. a II-a 2011), *Marin Preda. Repere biobibliografice* (2012 ed. II-a 2017), *Marin Preda, Portret între oglinzi* (2015), *Marin Preda. Anii formării intelectuale* (1929-1948) (2016).

Ca şi în cazul altor lucrări, şi la aceasta din urmă a venit, în 2019, cu o ediție a doua, revăzută şi adăugită, adăugită, adăugăm noi, substanțial, căci dacă prima ediție număra 350 pagini de text şi 120 de planşe foto, cea de a doua vine cu 456 pagini de text şi 172 de planşe.

O carte impunătoare la toate capitolele, vădind un efort de cercetare, interpretare şi sistematizare cu totul remarcabil. El îl urmăreşte cu sagacitate pe Marin Preda elev la Siliştea-Gumeşti (1929-1937), normalist la Abrud (1937-1938), la Cristur (1938-1940), la Bucureşti (1940-1941), apoi în anii debutului literar (1941–1943), afirmând că debutul absolut l-a avut în revista „Tinerețe" în 1942, însă lipsesc, măcar în facsimilul după revistă, numărul revistei, luna şi paginile, în anii serviciului militar, în anii afirmării literare (1945-1948), capitole care sunt urmate de o bibliografie cronologică selectivă. Capitolele teoretice ale cărții şi iconografia, foarte bogată, urmăresc şcolile unde a învățat Preda, dau multe imagini după cataloagele lor în care apare acesta, dau chipuri ale unor profesori, ale unor colegi, imagini din localitățile amintite mai sus, fotografii ale gărilor prin care a trecut elevul, apoi

fotografii ale scriitorilor şi unor editori cu care a intrat în contact în anii debutului literar, precum D. Stelaru, editorul Petre Georgescu-Delafras, Al. Cerna-Rădulescu, Virgil Ierunca, Tiberiu Tretinescu, Ştefan Popescu, M.R. Paraschivescu, Mircea Grigorescu, Sergiu Filerot, Ben Corlaciu, E. Lovinescu, Pamfil Şeicaru, D. Corbea, Ion Vinea, Constantin Tonegaru şi Sorana Țopa. Apoi alții din anii afirmării literare: Geo Dumitrescu, M.R. Paraschivescu, Mircea Damian, Ion Caraion, Liviu Rebreanu, Ion Călugăru, Mihai Novicov, Geo Bogza, Petru Dumitriu, Paul Georgescu, Ov.S. Crohmălniceanu şi Eugen Jebeleanu, în fine prieteni, foşti colegi, portrete de învățători, imagini ale clădirilor fostelor edituri „Cugetarea", „Tiparul Universitar", imagini ale clădirilor în care a locuit scriitorul. O surpriză sunt imaginile unor prototipuri ale unor personaje din „Moromeții", ale caselor în care au locuit.

Un astfel de istoric literar „provincial", cum este Stan V. Cristea, care locuieşte, cum am spus, într-un orăşel, într-una din cele mai sărace industrial localități din România, ar fi putut să rămână anonim, cum s-a întâmplat cu atâția care nu locuiesc la centru. Dar nu s-a întâmplat aşa, mărturie stând şi Premiul special al Filialei Bucureşti-Critică, eseistică şi istorie literară a Uniunii Scriitorilor din România, pe care l-a primit în 2016.

STAN V. CRISTEA, „LITERATURĂ DE IERI, LITERATURĂ DE AZI"

Cunoscut cu deosebire prin masivele lucrări „Constantin Noica. Repere biobibliografice" (2009, ed. a 2-a, 2017), „Marin Preda, Anii formării intelectuale (1929–1948)" (ed. a 2-a, 2019), „Marin Preda. Portret între oglinzi" (2015), Stan V. Cristea a publicat şi cronici literare, mai întâi în „Meandre" (1998–2010) şi apoi în „Caligraf", revista de cultură aflată în 2020 în al douăzecelea an de apariție. O primă selecție din cronicile sale literare a făcut în volumul „Fotografii la periscop. Secvențe de istorie literară" (2013). Un nou volum cu acelaşi profil este „Literatură de ieri, literatură de azi. Cronici literare (2013–2019)" (2019, 322 p.). Cele mai multe texte sunt în mod firesc, despre scriitori din Teleorman: Gala Galaction, Zaharia Stancu, Constantin Noica, Miron Radu Paraschivescu, Marin Preda, Oana Soare, Liviu Comşia, Florin Burtan şi Iulian Chivu. Autorul fundamentalelor lucrări despre Marin Preda a urmărit cărțile scrise despre el, adică opt, semnate de Marian Ciobanu, Sorin Preda, Dumitru Ion Dincă, Ioana Diaconescu, Mariana Şipoş, Rodica Potoceanu Matiş, Leonora Teodora Radu şi Marin Iancu.

Demersul său, preponderent istoric literar, mizează pe sinceritatea lecturii, pe evaluarea de ansamblu a unei cărți, pe constatările personale, apelul la alte opinii făcându-l „decât în rare ocazii". Ceea ce nu înseamnă că nu amendează neajunsurile întâlnite în unele cărți. Scriind, spre exemplu, despre ediția a doua a cărții lui Marian Ciobanu, „Marin Preda şi ai săi", subliniază micile deosebiri față de ediția întâi: „parcă descoperim altă carte, deşi autorul nu aduce foarte multe noutăți, ba chiar strecoară în ultima parte câteva chestiuni care nu sunt deloc reale şi încearcă să tragă spuza pe turta lui, cum se spune, în omagierea scriitorului la Siliştea-Gumeşti, cu diferite prilejuri." Altă dată, recenzând ediția a doua a cărții Marianei Sipoş, „Dosarul Marin Preda" (2017), observă că autoarea nu dă „un răspuns întru totul edificator" privind locul unde se află manuscrisele lui Marin Preda. Cele mai multe cronici din volum, adică 28 din 38, au apărut în revista lunară „Caligraf", al cărei secretar general de redacție este, publicație care se poate mândri că are în persoana lui Stan V. Cristea un cronicar literar prezent număr de număr.

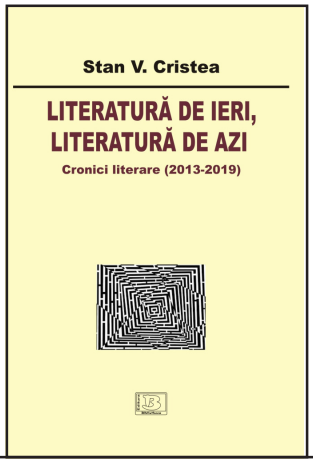

Marin Iancu

STAREA DE GRAȚIE A ESEULUI (II)

Prin dezinvoltura de spirit puțin obişnuită în publicistica vremii, Mihai Ralea ocupă un loc aparte între criticii literari şi eseiştii perioadei interbelice. Născut la Bucureşti, în ultimul deceniu al secolui al XIX-lea, la 1 mai 1896, într-o familie de intelectuali, eseistul, esteticianul şi filosoful Mihai Ralea va urma cursurile şcolii primare la Huşi, iar pe cele secundare la Liceul Internat din Iaşi, după absolvirea cărora se va înscrie la Universitatea din Bucureşti, studii pe care, în cele din urmă, le va încheia în 1917 la Iaşi, cu licența în litere, filosofie şi drept. Între 1919 şi 1923 va avea posibilitatea de a-şi completa studiile universitare la L'Ecole Normale Superieure din Paris, unde îşi va lua doctoratul în filosofie la Sorbona, cu teza „Ideea de revoluție în doctrinele socialiste", ca şi doctoratul în drept, cu o teză despre Proudhon. Din 1923, urmează o carieră universitară la Iaşi, după care este chemat de G. Ibrăileanu să-l sprijine în conducerea revistei „Viața românească", devenind, din 1933, principalul conducător al publicației. În 1939 se transferă la catedra de estetică şi critică literară a Universității din Bucureşti.

Continuându-l pe G. Ibrăileanu, care deschide prin eseul *Creație şi analiză* („Viața românească", 1926, nr. 2-3) o dezbatere de disocieri destul de subtile în legătură cu destinul romanului, Mihai Ralea aduce puncte de vedere de mare originalitate prin îndrăzneala de concepție în materie de roman, cu o dezinvoltură de spirit puțin obişnuită în publicistica vremii (*De ce nu avem roman?* în „Viața românească", nr. 4, 1927), o dezbatere în care condeiul cărturarului atinge formule memorabile. Ca şi alți teoreticieni ai literaturii române moderne şi universale, Mihai Ralea se dovedeşte atent la modificările istorice de nuanță ale preferințelor literare, la toate semnificațiile filosofico-sociale ale acestora, distinge transformările prin care trece sensibilitatea artistică europeană modernă şi caută să le explice şi să le justifice. Odată cu transferul din ianuarie 1930 al revistei „Viața românească" la Bucureşti, o veritabilă alternativă la periodicele idilice, stângaci redactate şi împotmolite în bucolism sămănătorist, marii intelectuali ai timpului au considerat potrivit să i se alăture eforturilor acesteia de a stabili raporturi de comunicare cu spiritele democratice, de la C. Stere, H. Sanielevici, Mihail Sadoveanu, Paul Zarifopol, la Mihai Ralea, Gala Galaction, Al. Philippide, D. I. Suchianu, G, Călinescu. Mai mult decât atât, colaborator constant al revistei încă din etapa ei ieşeană, Mihai Ralea publică aici articole în care se referă la misiunea ce îi revine generației sale: „Generația noastră, dacă îşi simte vreo chemare, va trebui să dea lupta pe terenul etic. Va trebui să combată cu disperare bizantinismul, fanariotismul, şiretenia, pehlivănia, scepticismul trivial şi jovialitatea zeflemistă cu care românul nostru trece uşor peste cele mai tragice situații. Revendicăm pentru onoarea acestui popor puțin sentiment tragic al

existenței și puțină amărăciune conștientă în locul operetei sinistre care ne macină energiile cu veselă indiferență și nesimțită inconștiență. Cu alte cuvinte, să creăm o etică românească" (nr. 1/1928). Se pare că, până să devină definitiv bucureşteană, pe când Mihai Ralea preia conducerea acesteia în două etape ale sale de apariție ((1934 - 1940; 1944 - 1946), eseistul şi esteticianul ieşean este prezent în paginile revistei cu mai multe articole, dintre acestea ar merita o mențiune specială eseurile *Curente critice şi ideologice* (nr. 1/1922) şi *Note despre Rainer Maria Rilke* (nr. 1/1927). Fără a avea stofă de critic, mai mult întors spre aspecte doctrinare, după cum sesiza mai târziu Z. Ornea într-o atractivă sinteză, Mihai Ralea neglija restul condiționărilor. Antifascist convins, spirit libertar, disputat de cochetării erotice, jovial cu precădere în fața doamnelor aspirante la gloria literară, esteticianul şi eseistul nu părea să convingă în calitatea ce-i revenise de secondant pentru rubrica de critică lăsată în seama lui Ibrăileanu în mare măsură şi a fraților Botez, aceştia din urmă dovedindu-se fără greutate şi destul de şterşi. Şi totuşi în aceste momente de criză ale revistei în varianta sa bucureşteană, dată fiind şi concurența ivită de acum cu „Revista Fundațiilor Regale", Mihai Ralea rămâne autoritatea emițătorului de opinii incitante şi personale în stabilirea unei linii directoare. Dacă în viața literară şi în jurul revistei se produc mutații importante, un merit incontestabil îi revine în acest timp tot lui Mihai Ralea, un demn continuator al lui G. Ibrăileanu, care a reuşit să transmită maniera sa de acțiune şi de viziune asupra revistei, să aşeze prestigiul Iaşului în matca strategiilor culturii naționale. Alături de Lovinescu, T. Vianu, Al. A. Philippide, Şerban Cioculescu, Mihai Ralea se dovedeşte un raționalist cordial şi un adept al contractului democratic între inşi ce ignoră calculul politic, înțelegerile politicianiste de culise.

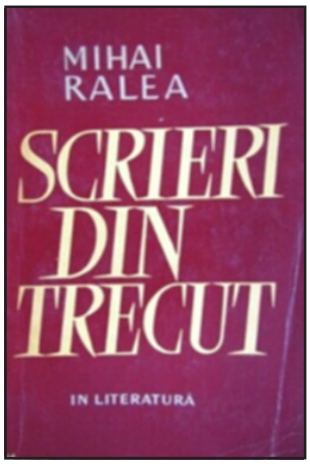

Plasându-se pe urmele lui Paul Zarifopol, care unea pe filolog şi pe moralist, pe pamfletar şi pe editor, Mihai Ralea folosea în interferență sociologia cu psihologia şi literatura cu politicul, arătându-se tot mai conştent de faptul că eseul se hrăneşte din mai multe surse, direcționat de căutări şi de multe forme ale domeniului literaturii. El presupune o raportare plurală şi progresivă la manifestări paralele sau tangente. Desfăşurat pe spații încă nedelimitate ferm, eseul nu pluteşte la întâmplare şi nu se opune principiului unificator. Dimpotrivă, el presupune o raportare plurală la manifestări paralele sau tangente. Mai plastic, după cum se exprima Ion Biberi în celebrele sale *Pagini de jurnal intim,* eseul e „un spectacol", în care „fiecare vibrare răsfrânge în sine, pentru simțirea deschisă lumii, o undă de infinit. Feeria, vibrația sunt înăuntru. Spectacolul exterior este simplu pretext de invitație la descoperire de sine." În studiul *Eseul, metodă de cunoaştere,* același nestăvilit cronicar al timpului, publicistul Ion Biberi, împarte eseul după cantitatea de ideal şi de variații ale curbei afective. În viziunea acestuia, „eseistul este, mai degrabă, un raționalist care din spirit justițiar fuge de prejudecăți şi fixitate. Finețea lui dialectică orientându-l spre sugestii şi observații întăritoare, ilustrative." Intelectual cunoscut prin deplina legătură a culturii cu umanismul şi a înclinației spre filosofia gustului, Mihai Ralea devine cu totul agreabil în portretele pe care le dedică atâtor personalități antinomice, precum Racine şi Sadoveanu, niciodată amatoristic, ci mereu cu o anume consistență eseistică. În ciuda unor opinii exagerat de nefavorabile şi de o frustă inadvertență puse în circulație pe seama unui spirit rămas pradă unor impulsuri şi trăiri mai învolburate, esteticianul şi eseistul de stânga pune în valoare opera literară a mai multor scriitori români,

aleşi, de regulă, de pe raftul întâi. Astfel, citind *Hore*, Mihai Ralea pune în valoare cu o bună intuiţie candoarea jocului, naivitatea, afirmând că T. Arghezi „e din familia vracilor, a căutătorilor de esenţe ultime," după cum, într-un alt context (*Al. A. Philippide: Stânci fulgerate,* în „Viaţa Românească", an 22, nr. 7-8, iulie-august 1930, p. 160-161), Mihai Ralea se arată cu totul inspirat să descopere în poezia lui Al. A. Philippide o „atmosferă de metafizică universalistă" şi, concomitent, o aplecare spre destinul omenirii prin ocolirea accidentalului zgomotos şi agitat. Aici, M. Ralea a întrevăzut aici apropierea simultană a artistului de poezia modernă, cât şi de cea clasică. De pe poziţii înrudite cu cele lovinesciene, Mihai Ralea, alături de alţi critici şi eseişti, Tudor Vianu, Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Petru Comarnescu, unii destul de diferiţi între ei, comentează căile prin care apare extremismul şi condiţiile în care, pe acest fundal, specificul naţional se defineşte ca „atribut incontestabil pentru o sumă de disocieri descătuşate de orgolii resentimentare" (Henri Zalis).

După studii publicate în „Convorbiri literare", odată cu primele colaborări la „Însemnări literare", activitatea critică a lui Mihai Ralea devine tot mai susţinută. Se afirmă între anii 1923 şi 1930 prin articolele publicate în paginile revistei „Viaţa românească". Se declară adversar al purismului estetic de la „Sburătorul" şi se opune lui Paul Zarifopol pentru înţelesul prea restrâns în care acesta apără ideea autonomiei artei. Devine tot mai cunoscut prin cultura lui desăvârşită, cu informaţii din cele mai diverse domenii (sociologie, psihologie, estetică şi filosofie), direcţia analizelor sale fiind orientată spre valoare, ca etapă ultimă a întregului proces de investigare şi definire a esenţei operei literare. Fără să aibă simţul sistemului şi al organizării lui G. Ibrăileanu, dar mai aproape de spiritul acestuia prin acceptarea necesităţii de combinare a metodelor în înţelegerea profundă a operei literare, Mihai Ralea se afirmă ca un autor complex, deschizător de sugestii în multe domenii ale criticii şi esteticii literare. Fermecător prin libertatea asociaţiei de moment, temperamental un „artist" prin natura fanteziei sale foarte cultivate, Mihai Ralea reprezintă în cultura românească imaginea eseistului de vocaţie, „cel mai eseist dintre eseiştii literaturii române." Scriind despre paginile cele mai inspirate ale prozei lui Marcel Proust, Mihai Ralea admiră în opera romancierului francez analiza interioară absolut nouă şi facultatea de a releva felul cum funcţionează efectiv memoria omenească. Îşi mărturiseşte admiraţia faţă de P. Valéry şi R. M. Rilke, arată o largă înţelegere pentru A. Gide şi J. Cocteau, situându-se printre primii admiratori la noi ai lui Eugen Ionescu. De o remarcabilă valoare literară s-au dovedit eseurile în care Mihai Ralea îşi susţine opiniile despre valorile literare româneşti („E greu să fii critic literar dacă nu cunoşti capodoperele literaturii"). Din aceeaşi perspectivă, eseistul va comenta operele lui Liviu Rebreanu. Mihail Sadoveanu, G. Ibrăileanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Ionel Teodoreanu, Cezar Petrescu şi Lucian Blaga. Această deschidere spre noutate a eseistului îşi găseşte expresia cea mai exactă în caracterizările pătrunzătoare din comentariul destinat poeziei lui T. Arghezi, la editarea în 1927 a primului său volum de versuri, *Cuvinte potrivite*. După apariţia în revista „Viaţa românească", XIX, 6-7, iunie-iulie 1927, p. 4266-440, studiul *T. Arghezi* a fost reprodus, cu mici modificări, în volumele *Perspective* (1928), *Înţelesuri* (1943) şi în volumul al II-lea din *Scrieri din trecut* (1957). La producerea atât de târzie a acestui debut editorial, T. Arghezi era deja cunoscut în cercurile literare ca un adevărat înnoitor al lirsmului româesc. Multe dintre poeziile cele mai strălucite ale volumului *Cuvinte potrivite*, răspândite prin reviste şi ziare, deveniseră un model şi un factor de referinţă în conturarea dimensiunii esenţiale a liricii argheziene. E. Lovinescu releva (1923) complexitatea psihologiei poetului, situându-l printre reprezentanţii de frunte ai „poeziei noi", B. Fundoianu şi Felix

Aderca organizează adevărate campanii în presă pentru a impune poezia lui Tudor Arghezi sensibilității publicului. S-au exprimat însă şi opinii fundamental diferite, poetul fiind întâmpinat cu ostilitate, din cauza limbajului prea frust, colorat şi virulent, atacurile deractorilor din „Gândirea" alăturându-li-se, de exemplu, lui Mihail Dragomirescu, N. Iorga, G. Bogdan-Duică şi Ion Barbu.

Înțelegând poezia ca expresie a vieții sufleteşti, Mihai Ralea explică la început adâncimea perspectivelor psihologiei cratorului de geniu, cu determinarea întregii „structuri psihice a acestei surse de energie poetică". De factură modernă prin întreaga ei alcătuire, lirica arfgheziană reflectă în esență fondul problematic al unui temperament bogat şi viguros, „plin de o energie torențială" şi capabil de a trăi momente de încordare şi de revoltă în fața rezistenței „pe care i-o opune expresia." Ființă problematică faustică „în care nu sălăşluiesc numai două suflete, ci se ciocnesc principiile contradictorii ale omului modern" (E. Lovinescu, 1923), poetul depăşeşte dificultățile de exprimare prin efectul pe care tensiunea neobişnuită a creației îl are asupra expresiei poetice: „Expresia e rară, neobişnuită, grea de apăsarea sufletului reținut de atâta vreme." Mihai Ralea are capacitatea de a dezvălui elementele de originalitate a creației lui T. Arghezi, cu argumente față de care niciun cercetător din perioadele imediat următoare nu a putut să facă abstracție: a) structura sufletească a unei făpturi spirituale de natură proteică; b) noutatea de formă şi de fond (accente de revoltă, suavitate astrală, viziunea plină de contraste asupra vieții, cu dualismul notelor extrem-opuse, asupra cărora va reveni şi Şerban Cioculescu); c) dimensiunile sentimentului religios; d) înclinațiile reflexive în poezia de factură religioasă şi meditativă; e) perspectiva cosmică; f) înscrierea perfectă în tradiție; g) evidențierea specificului național şi legătura cu Eminescu; h) influența literaturii populare în versificație şi în gândire.

Pătrunderea în spațiul creației lui Tudor Arghezi îşi găseşte la Mihai Ralea cele mai potrivite modalități de formulare. Stilul eseistului se sprijină pe o componentă clasică a gândirii sale, excelând prin claritate, spre idee şi generalitate, spre schemă şi expresie lapidară. Complicației metodologice, eseistul îi preferă vorba de spirit, verva asociativă cu ocolişuri şi digresiuni, de o mare plasticitate a expresiei. O anumită predispoziție speculativă îi oferă eseistului posibilitatea de a valorifica informații din domenii culturale extrem de diverse. Poetul T. Arghezi, afirmă Mihai Ralea, face parte din „familia vracilor, a căutătorilor de esențe ultime, de elixiruri şi filtre", acesta fiind „mai aproape de Doctorul Faustus decât de Saint François d' Assise". „Ce ne place la el, susținea Eugen Simion, este extraordinara mobilitate a spiritului, amestecul de vigoare şi abilitate în demonstrație." Fixate în asemenea formule frapante, cu concizie de moralist, observațiile criticului eseist devin adevărate aforisme. Analizele sunt realizate cu o mare fantezie, prin digresiuni şi paranteze memorabile, susținute cu vervă şi strălucire. Sunt surprinse în acest fel sentimenul de un puternic dramatism şi starea de însingurare cosmică, intuiția dureroasă a mecanismelor existențiale („oseminte pierdute"), vizinea magică religioasă din *Psalmi,* cu sensul exact al experienței monahale. Prin toate acestea, articolul lui Mihai Ralea respectă, în idei şi în formă, ansamblul de procedee adecvat discursului eseistic. Conştiința critică este profundă, intuițiile sale sunt ilustrate cu versuri semnificative, eseistul confirmând în acest mod maniera sa proprie de a înțelge inefabilul poeziei.

În viziunea lui Mihai Ralea, eseul explorează o gamă foarte variată de subiecte, de la politică şi morală, până la religie, educație şi muzică. Referindu-se la această facultate a scrisului lui Mihai Ralea („mic Fontenelle al nostru"), G. Călinescu nota: „Eseistul aleargă în sus şi în jos în istoria culturii, merge circular pe toate domeniile cugetării, prinzând obiectul într-un păienjeniş des de relații. Apoi, întocmai ca un păianjen greu de toamnă, se aşază în mijlocul rețelei, în centrul celei mai largi noțiuni."

Mădălina Simionescu-Cojocaru

ULISE ŞI UMBRA SAU ARTA CĂLĂTORIEI IMAGINARE

Volumul *Ulise şi umbra* (Mircea Horia Simionescu, *Ulise şi umbra*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1982) are ca supratemă călătoria şi este scris sub forma unui colaj de texte aparţinând unor autori diverşi care fac pledoarii succinte pe aceeaşi temă. Acest volum de proză scurtă este asemănat de Ion Bogdan Lefter, ca opţiune de scriere, cu primele volume ale *Ingeniosului bine temperat*: „Cu *Ulise şi umbra*, Mircea Horia Simionescu îşi continuă maniera din *Dicţionar onomastic* şi *Bibliografia generală*, construind o carte din note fragmentare şi aşezând totul sub semnul fanteziei livreşti. Cum a făcut-o şi alteori, prozatorul s-a ferit să aşeze sub titlu, potrivit uzanţelor, specia căreia cartea îi aparţine, aşteptând […] reacţiile: e un roman? O carte de călătorie […] sau, cum ni se mai spune, un eseu sau o antologie? Cartea cuprinde un şir de însemnări arareori mai lungi de o pagină sau două, purtând fiecare un titlu (fără, de astă dată, vreo ordine aparentă fie ea şi cea alfabetică) şi fiind, cele mai multe, atribuite unor autori diverşi" (Ion Bogdan Lefter, art. *Ficţiunea universală*, în rev. *România literară*, nr. 23, 1982, p. 10).

Titlul este sugestiv prin trimitere la destinul personajului mitologic Ulise, veşnic aruncat de destin în vâltoarea multiplelor călătorii. Scriitorul, însă, se lasă în voia fanteziei pentru a putea întreprinde călătoria cea mai importantă – cea printre cuvinte şi texte, pe cărările întortochiate ale literaturii, în „Olimpul meu de carton" (p. 119).

Din punct de vedere structural, cartea este împărţită în 101 texte. Unele dintre ele sunt proze scurte personale, fragmente din jurnale de călătorie sau microeseuri despre rolul călătoriei, altele aparţin altor autori.

Fără a avea o prefaţă sau o postfaţă în care scriitorul să îşi explice demersul literar, prima proză, *Cum s-a scris singură această carte*, joacă rolul unei introduceri. Textul în discuţie dezvăluie tematica întregului colaj de fragmente aranjate sub forma unei corole în jurul călătoriei şi a motivului călătorului, naratorul putând povesti pe mai multe voci, prin utilizarea tehnicii polifoniei.

Un alt element interesant, este revelarea tehnicilor de scriere şi adunarea materialului pentru carte: „în sertarele mele s-au adunat o mulţime de carnete cu însemnări de călătorie, mape cu hărţi şi fotografii, desene şi ilustrate înfăţişând locuri şi monumente pe care le-am văzut cândva, foi disparate cu texte diverse, unele scrise de autori celebri, altele aparţinând unor călători de un rang mai mic, printre care mă prenumăr […]. Depozitul, spre bucuria mea, este bogat şi reprezintă, îmi place să cred, o arhivă spirituală de un mare interes şi cu acces direct şi imediat, sursă de inspiraţie şi de argument pentru un scriitor căruia viaţa, oamenii cu întreprinderile şi năzuinţele lor, ideile circulând mai grăbit şi mai articulate ca niciodată, de la un capăt la celălalt al pământului, îi sunt principala materie primă; dar acest depozit […] se află […] într-o neorânduială aproape desăvârşită" (p. 5).

Dacă primul text are rolul de a-i oferi cititorului o introducere asupra viziunii mehaşiste despre rolul călătoriilor şi tipurile de călători, ultimul text din volum, *Sfârşit de drum, început de drumuri*, are un caracter rezumativ, el conținând o definiție pe care Mircea Horia Simionescu o dă călătoriilor: „A călători înseamnă a învăța (în sensul cel mai didactic al cuvântului) să vezi, să înțelegi, să iubeşti lumea, să te integrezi, cu tot ceea ce ai mai bun, omenirii cuceritoare, valorilor şi năzuințelor ei de mai bine" (p. 218). Prin urmare, expansiunea spiritului şi minții este strâns legată de călătorie şi de posibilitățile individului de a se deschide spre cunoaştere.

Temă ce oferă opțiuni inepuizabile, călătoria l-a atras dintotdeauna pe scriitor care a adunat meticulos de-a lungul vremii materiale diverse pe care le-a depozitat în sertare şi pe care le-a denumit *Călători şi călătorii (tipologie, caracterologie, onomastice şi toponimice, mersul trenurilor şi alte programe, prospecte, deconturi, istorii şi alte mărturii – 1928-1981)*. Depozitul amplu îi oferă autorului plăcerea jocului şi a experimentării în momentul transcrierii textelor, invenție pe care o justifică, în chip sincer, deschis, cititorului său: „Îl încredințez că această carte nu e altceva decât transcrierea pe curat, în ordinea în care au apărut înaintea ochilor arheologului de sertare, a pieselor depozitului său" (p. 7), această transcriere dovedindu-se o tehnică cel puțin comodă, ce urmăreşte fidel firul cronologic al rememorării. Invocând principiul întâmplării, care pare a fi factorul decisiv al întocmirii cărții, autorul explică ocurența polifoniei vocilor narative: „Şi aici întâmplarea a făcut mai mult decât putea face colecționarul scormonitor de vechituri: a aşezat vocile oratorului într-o dispoziție care să-i ofere polifonia" (p. 8), lui revenindu-i simplul rol de copist. Însă acest pas în spate făcut de scriitorul care îşi acceptă umil şi modest rolul de transcriptor este o perdea de fum după care acesta îşi schimbă masca cu cea a altor autori precum: Anton Bratu, Matei Zătreanu-Cadet, Matei Rogojinaru, Hamilcar C. Rembrandtovich-Nevada şi alții cărora le inventează diverse scrieri din care citează fragmente tematice. Plăcerea colajului face ca în corpul cărții să apară inserate şi fragmente citate din Radu Petrescu, Ion Neculce, Vasile Alecsandri, Goethe. Interesante sunt şi fragmentele *scrise* de şi despre personajele sale din romane: Nicolai Colentina, George Pelimon, M. G. Marinescu, Virgil Albescu (*Convorbiri cu Nicolai Colentina*).

Prin urmare, cartea se alcătuieşte ca un puzzle, din prefabricate, din eseuri, scrisori, decupaje din ziare, aserțiuni ale altor scriitori (imaginați sau reali), pagini de jurnal de călătorie, citate din *Le Petit Larousse*, tablete personale. În acest mod, volumul devine un compendium de variații pe aceeaşi temă, călătoria: moartea văzută ca o călătorie este tratată în textul *Străinutul şi călătoria*, călătoria de acasă, călătoria în interes de serviciu, călătoria terapeutică, călătoria ca plimbare sau ca mod de informare, călătoria ca afacere este tratată în *Roma, oraş închipuit* sau nemişcarea sunt tot atâtea subteme pe care le întâlnim în paginile pe care Mircea Horia Simionescu ni le propune de această dată.

De excepție este ideea că niciunde în aceste pagini călătorul, sub a cărui mască îl regăsim pe scriitor, nu este obligat să călătorească propriu-zis. Călătoria sa se realizează metaforic, prin imaginație şi scris, ochii minții putând percepe o realitate mult mai complexă decât concretul. Aşadar, scriitorul călătoreşte pe toate mapamondurile, cu ochii larg închişi, din scaunul de la masa de lucru, alimentându-şi curiozitățile din cărți, asemenea lui Kant care nici el „n-a ieşit din perimetrul târgului său şi totuşi descoperirea lui priveşte universul întreg. Poate că, de-ar fi întreprins o lungă călătorie la marginile lumii, ar fi avut un asemenea tip de emoții care i-ar fi înnegurat imaginea întrevăzută mai înainte foarte limpede. Descoperirea esențială a vieții lui, Don Quijote a avut-o nu călătorind, ci răsfoind nişte obişnuite cărți cavalereşti; imaginea coerentă a lumii i se precizase înainte de-a porni în misiunea ce îi va oferi suferințe şi, în fond, numeroase prilejuri de rătăcire" (p. 10).

Scriitorul se aseamănă cu un peripatetician, el îşi dezvoltă teoriile despre toate tipurile de călătorie plimbându-se alături de cititorii săi.

Textul *Drumeți împătimiți* (p. 57) conține un dialog între Felix şi Barbu despre prietenii lor, asemănați cu nişte enciclopedii ambulante, care erau

„maniaci" ai cunoaşterii. Sub acest dialog se deschide observaţia că mulţi amatori ignoranţi călătoresc spre a se plimba şi nu spre a conoaşte, luând în derâdere chiar preocuparea unor adevăraţi intelectuali de a cerceta sau demonta unele aspecte ce îi interesau.

În tableta *Început sau sfârşit de călătorie: a căuta pe cineva*, Mircea Horia Simionescu realizează o scurtă istorie a temei călătoriei în literatură – o călătorie ce are ca scop căutarea unui „ceva" sau „cineva" reprezentativ pentru fiecare – , în cadrul căreia îi aminteşte pe: Kafka, Marin Sorescu, Shakespeare, Urmuz, Heliade Rădulescu, Goethe, Aretino, Titu Maiorescu, Radu Petrescu, Swift, Nicolae Filimon, citează din *Alexandria* şi din *Istoria Augusta*, face trimiteri la *Dicţionarul onomastic*, fiind interesat de „un dedesubt psihologic al călătoriei, un procedeu de-a întreprinde fără reţineri treceri lungi prin geografii" (p. 80).

Gâlceava unora cu lumea... este o parodie după lucrarea fundamentală a lui Dimitrie Cantemir, *Gâlceava înţeleptului cu lumea*. Mircea Horia Simionescu evidenţiază, prin diferite citate, superioritatea condiţiei biologice şi materiale a omului în detrimentul vieţii spirituale, observând că, de multe ori, omul nu călătoreşte pentru a-şi îmbogăţi mintea şi spiritul, ci numai dacă are ceva material de câştigat din aceasta.

De fapt, omul se pregăteşte dintotdeauna pentru cea mai lungă şi importantă călătorie a sa, aceea de după moarte, făcând diverse exerciţii în timpul vieţii. Prin vorbele lui Felix Oscar Ka, autorul emite judecăţi de valoare, în textul *Ore de singurătate*: „şi cel mai modest călător trebuie să-şi aibă un program al drumurilor de străbătut, anexă a programului întins al întregii sale vieţi" (p. 127).

Povestirea *Scurtă istorie* vizează cugetările despre viaţă ale reprezentanţilor unei tabere de nomazi: bătrânul Tandaleu şi tânărul Gogoner. Asemenea lui Budai-Deleanu în *Ţiganiada*, Mircea Horia Simionescu îşi imaginează o dispută între generaţii – bătrânul Tandaleu către mai tânărul Gogoner: „Am trăit mult, am văzut aproape tot pământul […], m-am condus şi v-am condus după principiul cel mai înalt pe care l-a putut gândi mintea omenească, acela că fericirea ta nu poate hrăni şi nu poate înflori decât pe putregaiul altuia… […]. Pe voi, tinerii, nu vă interesează decât necunoscutul", la care tânărul răspunde neîntârziat: „Foamea şi frigul ne biciuie deopotrivă, moartea ne pândeşte de pretutindeni, vai de noi şi de avutul nostru de sub coviltir şi rogojini! Dar ceea ce îmi tulbură somnul – căci nopţile când nu călătorim sau jefuim sau ucidem mă plictisesc amarnic iar braţul neînarmat îi dă sufletului răgaz să n-aibă linişte şi să nască monştri (nu-mi amintesc de unde am auzit vorba asta zurlie…) – este gândul că va veni o vreme când oamenii, strângând prisos destul sub coviltirurile lor şi nemaiavând nevoie să caute mai departe, se vor aşeza pe undeva". Acest dialog burlesc scoate în evidenţă faptul că omenirea caută neîntrerupt cunoaşterea care, de cele mai multe ori, se suprapune călătoriei, iar consideraţia că s-a strâns suficient sub „coviltirul" informaţiilor nu poate fi decât o implacabilă eroare. Ambele personaje cad de părere că „Rămânerea pe loc însemnează moarte" (p. 130) şi că „Ea va însemna aproape categoric moartea întregii civilizaţii" (p. 131). Dialogul ridicat la proporţii tragic-comice dezvăluie ideea că civilizaţia şi cultura se clădesc printr-o continuă căutare, printr-o continuă călătorie ce lansează noi provocări, mistere şi, implicit, noi orizonturi de cunoaştere.

În unele părţi ale cărţii, călătoria serveşte drept pretext pentru inserţia de citate aparţinând altor scriitori, pe care autorul le comentează în cadrul unor ample paranteze în care adaugă alte paranteze prin care îşi explică propriile idei. Aici miza reală este literatura şi elaborarea ei. Citând din *Istoria Augusta*, scriitorul se află într-o stare euforică, de beatitudine, „jumătate beţie, jumătate vis" (p. 154). *Isoria Augusta* îi oferă o călătorie pe aripile lecturii, în cadrul căreia compară spaţii şi acţiuni din colecţia de biografii romane cu locuri şi evenimente din Bucureşti, dar, mai presus de orice, îşi oferă ocazia de a defini anumite aspecte de ordin etnic privind epica: „nuvela, romanul se nasc din periferia vieţii – din periferia de jos, unde timpul lucrează tiranic cu destinele oamenilor, sau din periferia cercului cel mai înalt, unde secretele se păstrează sub paza riguroasă" (p. 156). Prin

considerațiile respective, Mircea Horia Simionescu nu scapă ocazia de a sublinia tarele epicii româneşti antemergătoare perioadei sale dar şi a celei contemporane, ce nu se putea desprinde de prezentarea fidelă a realității în literatură: „Impostorul nu s-a lăsat mistifiat, romancierul trebuie să fi gândit mult scena, asta complică mult lucrurile, oricum o răsucire foarte modernă, evitarea linearității, pacoste a două secole de roman" (p. 158). Parantezele din textul *În trecere prin Bucureşti* au rolul de a capsula interpretările, teoretice şi critice, ale lecturii parcurse: „Timpul narației, comprimat şi atent lucrat, este şi el dovada că ne aflăm în fața unei opere de ficțiune" (p. 164).

O schiță de program conține motivul inventarierii maniacale pe care scriitorul i-o transferă personajului Lenormand Iosiphescu. Acesta îşi întocmeşte de zor o listă interminabilă cu lucrurile pe care trebuie să le facă înaintea şi în timpul călătoriei pentru care se pregătea de ceva timp. În lista lui Iosiphescu, scriitorul găseşte o pagină de literatură autentică, de o frumusețe inedită: „Lista aceea mi s-a părut o lucrare dintre cele mai interesante, prin amploarea programului şi varietatea preocupărilor, prin sistematica şi clasificarea ce orânduiseră o lume în doar câteva pagini" (p. 169).

Ingenioasă este tableta *Accidentele şi regula jocului* în care Mircea Horia Simionescu reeditează, cu uşoare cosmetizări ale textului ce se vor constitui într-o ramă, povestea lui George Pelimon, personajul romanului *Nesfârşitele primejdii* (pp. 34-37), care trăieşte emoții deosebite în timpul unei călătorii cu avionul ce se defectează în aer. Fragmentului din roman i se adaugă o parte de început, i se modifică finalul – pentru a întocmi rama povestirii – şi i se atribuie tânărului Pelimon meditația pe tema riscurilor pe care şi le asumă aceia care „sunt nevoiți să zboare cu avionul, cum el călătorea cu tramvaiul" (p. 183).

Proza de mici dimensiuni *În loc de paranteză* este un microeseu literar despre proşti şi despre prostie. Autorul, inoportunat de un pseudopoet, Păducel Ionescu, un „neisprăvit de 18 ani, dorind să scrie versuri şi să cunoască în carne şi oase un scriitor", satirizează lipsa tânărului de scrupule şi de substanță creatoare. Păducel îl vizitează pe scriitor cu rugămintea de a-i fi ascultate emanațiile lirice şi pentru o recomandare care să-l ajute să intre la facultate deoarece nu avea bani pentru a-şi cumpăra admiterea. Vădit deranjată, gazda îi citeşte dintr-o lucrare personală mai veche şi-i spune că materia de studiu şi-o procură din prostia pe care o observă în jurul său: „Nu sunt nici profesor, nici scriitor… sunt un fel de fotograf… Pun pe hârtie mutrele proştilor, adun vorbele proaste ale proştilor… Poate că odată, am scris cu ideile şi cuvintele mele… S-au dus acele vremuri… Acum mi se oferă altceva…" (p. 193). Nesimțindu-se deloc vizat, ba chiar rezona cu vorbele maestrului, Păducel îl va plictisi colosal cu lecturi, până dimineața, din germinațiile sale artistice, lipsite de orice substanță poetică. Îşi încheie apoteotic discursul cerându-i scriitorului recomandarea şi îi explică faptul că emoțiile sale privind admiterea la universitate sunt alimentate din două părți: una era lipsa banilor şi cealaltă o reprezenta lipsa de cultură, de carte, de informații. Trebuie adăugată aici şi intenția tânărului poet de a-l mitui pe scriitor, fapt ce a atras, pe lângă indignare şi un teribil rău fizic, expediindu-l pe musafir de îndată, „cât mai precipitat cu putință" (p. 198). În acest mod, textul de față se transformă într-o parodie adusă superficialității, spoielii, demagogiei şi fățărniciei de care societatea contemporană s-a molipsit în chip paradoxal.

Povestirea *Despre camera (apartamentul) unde am dormit* reprezintă, structural, rama unei alte povestiri, *Retrospectivă.* Ambele au ca temă principală călătoria, însă cea de-a doua conține şi istoria unui cuplu de scriitori care se cazează într-o cameră a unuia dintre cele mai elegante hoteluri turistice din Zakopane. Cerând să li se schimbe unele elemente de mobilier pentru a le înlesni comoditatea necesară creatorilor, aceştia s-au lovit de un refuz din partea directorului care a invocat procedurile de siguranță ce nu permiteau modificări de nici un tip. După plecarea turiştilor artişti, directorul a găsit întreg apartamentul şi o parte din cel vecin devastate. Oaspeții au dezmembrat instalațiile de lumină şi apă construindu-şi cele necesare actului de creație. Textul se dovedeşte a

fi o alegorie care serveşte bine-cunoscutei idei mehaşiste a demontării realităţii pentru a o remonta într-o altă dimensiune, într-o realitatea a literaturii, a livrescului.

Un oraş al multor oraşe: Bucureştiul şi *Croitoria Otto Travnic* sunt două naraţiuni care formează un jurnal de călătorie, din decembrie 1958, pe care Mircea Horia Simionescu l-a întocmit împreună cu prietenul Costache Olăreanu. Textele conţin impresiile culese meticulos şi înregistrate pe ore de-a lungul unei lungi plimbări de … o zi. Intenţia călătorilor era de a întocmi un reportaj despre zonele Bucureştiului. Proiectul inedit a fost denumit *Ocolul Bucureştilor în 15 ore* dar a rămas în forma unui manuscris. Notaţiile împărţite pe ore conţin impresii de călătorie împănate cu numeroase parodii: „Să notăm atent toate impresiile, de la culoarea şi rasa unui căţel până la modelul de construcţie a caselor, de la fizionomia locuitorilor din periferie la notele ce le trădează psihologia şi năzuinţele, să înseriem notele noastre într-un reportaj, ca verigile lanţului în lanţul întreg, după care să păstrăm pentru propriul nostru studiu şi propria noastră lămurire, în sertar, cu nici un gând de publicare, această mărturie a vârstei Bucureştiului – martor poate în viitor faţă de care să putem măsura şi judeca înnoirile, prefacerile, extinderea şi deschiderile în timp" (p. 210). Cele două fragmente de jurnal de călătorie abundă în aluzii – trecând pe lângă casa unuia care îşi ridicase gard nou, cei doi peregrini notează că: „Ăsta face politică! […] Păi are gard nou!" – sau în ironii – pe lângă cimitir, observă „La Bellu, un avizier cu diverse comunicări (credeam că nu se adresează decât celor încă în viaţă)" (p. 214). Călătoria întreprinsă de cei doi prieteni are loc înaintea cutremurului din 1977 – „Am cunoscut Bucureştiul şi i-am schiţat portretul, la cumpăna dintre două vârste ale biografiei sale"– şi ale schimbării de paradigmă politică. După devastatorul seism din 1977, expansiunea oraşului, reîmpărţirea lui în cartiere, ridicarea noilor blocuri şi demolarea multor case (unele aparţinând numelor mari ale culturii române: Maiorescu, Heliade Rădulescu, Macedonscki), plimbându-se în zona Foişorul de Foc, reporterii de ocazie consideră că o nouă incursiune în oraşul devenit mamut le-ar solicita atenţia timp „nu de cincisprezece ore, ci pe puţin de o săptămână şi, cine ştie, poate de mai mult" (p. 216). Însă, prin menţiunile care sunt făcute apar ca adăugări pe marginea textului iniţial din carneţel, scrierea pare o compilaţie de note din 1958 pe care autorul le comentează şi le cosmetizează în prezent.

Pe lângă datele şi analizele arhitecturale, crochiurile persoanelor pe care le-au întâlnit, aluziile şi ironiile la adresa politicului, reportajul năstruşnic este o parodie la jurnalele de călătorie ale romanticilor, o demontare a acestor tipuri de scrieri, în care timpul este cronometrat cu exactitate şi realitatea inventariată în carneţel. De menţionat că şi Costache Olăreanu a publicat fragmente ale aceluiaşi „reportaj" în *Fals tratat de petrecere a timpului liber*, apărut în acelaşi an cu volumul *Ulise şi umbra* al lui Mircea Horia Simionescu, 1982.

Ulise şi umbra este o colecţie de texte în care autorul Mircea Horia Simionescu îşi demonstrează măiestria de inventator. Culegerea conţine subiecte definitorii stilului mehaşist: plăcerea scrisului, predilecţia pentru parodie, aluzie, sarcasm, fragmentarism, deconstrucţie şi reconstrucţie a unor specii literare ce şi-au pierdut strălucirea prin copierea formei în mod recurent, fantazarea împletită cu detaliile biografice, autocritica lucrărilor literare, obsesia originalităţii, evocarea anilor copilăriei şi ai adolescenţei reverberând imaginea Târgovişţei şi portretele prietenilor: Costache Olăreanu, Radu Petrescu, Petru Creţia, Timotei Constantinescu sau Alexandru George. Mihai Dragolea consideră că la Mircea Horia Simionescu, „Călătoria şi creaţia sunt expresii ale aceluiaşi mit – al căutării sinelui. Călătorind prin lume, prin diverse spaţii culturale, urmărind de fiecare dată relieful genurilor şi speciilor literare, Mircea Horia Simionescu îşi caută (conjugarea la diateza reflexivă e – aici – obligatorie) propriul chip, autoportretul" (Mihai Dragolea, *În exerciţiul ficţiunii. Eseu despre Şcoala de la Târgovişte*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2006, p. 99). Substanţa care dă omogenitate celor 101 texte inegale ca dimensiuni şi tehnici de elaborare o reprezintă necesitatea cunoaşterii, a evoluţiei culturale, a dezvoltării înţelese a fi posibile şi prin călătorie – de orice ordin ar fi ea.

Emilia Motoranu

ALEXANDRU CIORĂNESCU – AMINTIRI...

„Amintirile sunt icoanele timpului pierdut." (Mircea Eliade)

Recent (5 martie 2020), la Librăria Humanitas de la Cişmigiu, a fost lansat remarcabilul volum *Amintiri fără memorie* de Alexandru Ciorănescu, îngrijit excelent de prof. Mircea Anghelescu şi editat de Editura Spandugino. Cartea cuprinde atât volumul I de *Amintiri... (1911-1934)*, publicat prima dată în limba română în 1995 la Editura Fundației Culturale Române, cât şi texte inedite constituind volumul al II-lea (1934-1992). Este de precizat faptul că aceste *Amintiri...* fac parte dintr-o serie de autor Alexandru Ciorănescu, coordonată de Mircea Anghelescu.

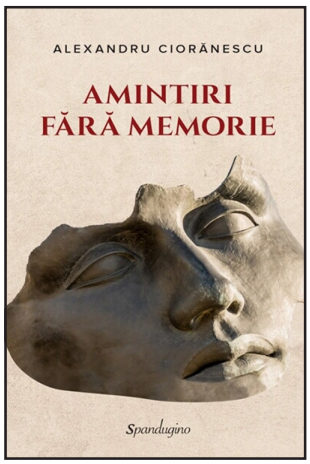

Trebuie menționat faptul că în 2016 a apărut în Spania volumul *Alejandro Cioranescu, Escritos autobiográficos*. Edición de Andrés Sánchez Robayna y Lilica Voicu-Brey, Biblioteca Nueva, Madrid, 2016, 447 pag., cuprinzând scrierile autobiografice ale profesorului Alexandru Ciorănescu în traducere spaniolă.

Titlul *Amintiri fără memorie* se referă la faptul că aceste aduceri-aminte au fost scrise fără note, fără control şi fără ținere de minte. Aşa cum însuşi scriitorul spunea: „Au fost scrise târziu, fără documentare, fără note anterioare, fără a mă servi de memoria celorlalți. Judecând drept, un episod oarecare, aşa cum îl povestesc eu, nu e nici ce a fost, nici ce au crezut alți martori despre el, ci numai ceea ce cred acuma despre ceea ce credeam atunci. Aceste pagini nu sunt un text literar, nici istoric. Nu sunt literatură, pentru că aceasta e un produs al imaginației (şi totuşi, nu înțeleg memoria fără imaginație, şi viceversa). Nu sunt istorie, pentru că dovezile şi documentarea le fabric eu singur. Istoria ar fi în acest caz un produs al memoriei mele – şi n-am nicio încredere în memoria mea" (Alexandru Ciorănescu, Prefață, în *Amintiri fără memorie*, cuvânt-înainte, text îngrijit şi editat de Mircea Anghelescu, Bucureşti, Editura Spandugino, 2019, pp. 27-28). *Amintirile* recompun, într-adevăr, nu filmul evenimentelor, ci procesul devenirii unui cărturar autentic, fiecare etapă întruchipându-se într-un profil marcat de personalitatea tânărului îndrăgostit de carte şi curios să-şi întâlnească propriul destin: ieşit dintr-o familie de învățători, oieri la origine, devine învățător el însuşi, în cel mai înalt înțeles al cuvântului.

„Fără să fie rezultatul unui proiect constituit şi deci fără o structură ordonată, amintirile sale reflectă totuşi, cu libertatea de spirit şi vioiciunea caracteristice autorului, epoca frământată a tinereții sale interbelice, perioadă pe care încă suntem în curs de a o înțelege şi reevalua. Este vorba de memoriile unuia dintre cei mai importanți savanți din seria marilor umanişti pe care generația mea n-a putut să-i aibă profesori, pentru că erau în exil, precum Ciorănescu însuşi, alții în închisori sau şi-au luat singuri viața de teama arestării" (Mircea Anghelescu, „Amintiri fără memorie", în *România literară*, Bucureşti, XLIX, nr. 3, 2017, p. 12).

Ciorănescu mărturisea că doar în țară, a putut să-şi scrie amintirile, pe care nu putea să le „provoace" în niciun chip altundeva. Profesorul resimțea nevoia acută de a confrunta memoria cu „urmele": „Fiindcă n-am ținut jurnal, mi-e greu să reconstitui unele fapte dacă nu revăd locurile. Uite n-am putut să scriu despre anii de liceu până n-am călcat din nou cu piciorul locurile din preajma Bisericii Mavrogheni unde se află şi mormântul lui Heliade Rădulescu" (Ştefan Ion Ghilimescu, *România exilată: George şi Alexandru Ciorănescu*, Piteşti, Editura Paralela 45, 2008, p. 162).

A doua parte a *Amintirilor*, volumul al II-lea (1934-1992) este formată din următoarele capitole: *Nicolae Iorga*,

Biblioteca Națională din Paris, *Simancas*, *Fata cu părul de aur*, *Peisaje spaniole*, *Domnișoara Văcărescu*, *Emil Cioran*, *Lyda*, *Perspective întunecate*, *Literatură comparată*, *Vaporul Transilvania*, *Brâncuși*, *1946. Fragmente de jurnal*, *Amintiri din Grecia*, *Italia*, *Baletista*, *La Basel*, *De la Paris la Laguna*, *1972. O vizită la Borges*, *Anexe*.

Un episod al amintirilor inedite din Grecia, Atena, Lutraki, Rhodos, Myconos, Knossos, Delos şi desigur alte cetăți şi locuri antice, Ciorănescu îl va folosi în romanul său *Care Daniel?*. De-a lungul anilor, în Italia, profesorul şi-a petrecut multe vacanțe, rememorând perioada când era bursier la Fontenay-aux-Roses şi venise să studieze în bibliotecile din Peninsulă: „Începând din 1970, adică din momentul în care am ştiut că Sanda şi Neluş nu mai aveau nevoie de noi, am călătorit în fiecare vară, în Franța ca să vedem pe copii, apoi la München şi de acolo în Italia, uneori cu George şi cu Galatea, alteori numai noi doi. Am văzut de zece ori Italia, de la San Remo la Salerno şi de la Bolzano la Bari. Am stat două săptămâni la Ravenna, pentru oraşul vechi şi pentru mormântul lui Dante. Am mai fost de patru ori la Milano şi de şase ori la Veneția, prima mea iubire. La Ferrara m-am oprit de două ori de dragul lui Ariosto şi la Lecca de dragul lui Puccini. M-am oprit mult la Verona, pentru Andreea Palladio, dar şi pentru Julieta” (Alexandru Ciorănescu, *Amintiri fără memorie*, cuvânt-înainte, text îngrijit şi editat de Mircea Anghelescu, Bucureşti, Editura Spandugino, 2019, p. 361).

Un moment emoționant, ce relevă sufletul de tată care a fost silit să trăiască departe de copiii săi, îl reprezintă călătoria la Basel, în Elveția, unde în preajma Crăciunului, pe străzile acoperite cu o palmă de covor alb şi pufos, Ciorănescu întâlneşte o fetiță ce semăna izbitor cu Sanda, fiica sa rămasă în România: „O fetiță cu coadele pe spate privea jucăriile, ronțăind cu satisfacție migdale prăjite în zahăr ars. M-am uitat la ea îndelung, mi se păruse că regăsesc privirea Sandei. […] Am realizat deodată că nu va mai fi niciodată Crăciun pentru mine. Cei doi copii un ştiu dacă mai râd, nici dacă râsul lor va mai fi acelaşi. Cu fiecare pas care cobora strada, mă adânceam într-o prăpastie fără scăpare. Niciodată. Dacă prin darul improbabil al unei soarte zgârcite îmi va fi cândva dat înapoi, râsul lor nu va mai fi la fel; şi eu am nevoie de el acum, aşa cum acum au ei nevoie de mine. Pentru ei, viața mea e sfârşită, şi nu ştiu dacă nu şi pentru mine. Când am ajuns în piața primăriei, lacrimile îmi împăienjeniseră vederea. Mergeam ca un orb, dibuind fără să ştiu încotro, atent numai la golul din coşul pieptului” (Ibidem, p. 371).

Sunt evocați români care i-au devenit prieteni pe viață: Aurel Răuță, George Uscătescu, Vintilă Horia, Alexandru Busuioceanu, Pamfil Şeicaru ş.a.: „Răuță a fost cel mai bun prieten al meu din exil. De câte ori plecam la Paris sau la München, mă opream la Madrid pentru că ştiam că mă aştepta la aeroport. Prietenia noastră a fost foarte strânsă. […] Într-un singur punct nu m-am înțeles cu el. Nu l-am putut hotărî să-şi publice amintirile. Îmi pare rău că n-am putut să-l conving; tăcerea lui a şters din istorie multe episoade, privitoare nu numai la diaspora românească. Îi datorăm multe inițiative româneşti, mai ales Biblioteca de la Freiburg, care s-a menținut numai datorită lui” (Ibidem, p. 379). Din România, cei care l-au ajutat într-un fel să păstreze iluzia unui contact cu țara, au fost Dan Simonescu şi Titus Pârvulescu.

În 1972, cu ocazia invitației pe care o primeşte din partea Universității din Bahía Blanca, din Argentina, Alexandru Ciorănescu vine pentru două semestre ca *visiting professor* şi aici îl va cunoaşte pe scriitorul Jorge Luis Borges, a cărui aşa-zisă cecitate era doar o cochetărie, o legendă cultivată chiar de el însuşi: „La plecarea spre Buenos Aires, Ciocchini m-a întrebat dacă vreau să-i fac o vizită lui Borges, cel mai ilustru scriitor al epocii. Bineînțeles că mă interesa să-l cunosc, mai ales că la Bahía Blanca cumpărasem şi citisem aproape toate operele lui. Ciocchini mi-a dat adresa unui profesor care era prieten şi cu el, şi cu Borges, şi cu el am fost să-l vizităm pe Borges, la Biblioteca Națională, al cărui director fusese numit. [...] Ştiam că era orb, sau că cel puțin aşa se spunea. El ne privea pe rând, dar nu sunt sigur că ne privea, pentru că pleoapele nu i se mişcau. […] Mi-a arătat cu degetul etajera şi m-a întrebat: „Ai citit *Beowulf*? „Nu pot să spun că l-am citit; am frunzărit poema, dar engleza mea este insuficientă ca s-o citesc cu adevărat. [...] Mi-am dat seama cât de orb era când mi-a luat cartea din mână şi a început să-mi citească cu glas tare din *Beowulf*. Bineînțeles că nu citea ca să mă convingă pe mine, ci pentru că lui îi mângâia auzul şi-l satisfăcea” (Ibidem, pp. 403-404).

Volumul *Amintiri fără memorie* desfăşoară discret, sub forma unor emoționante incursiuni retrospective, o veritabilă „critică” a memoriei, „a ceea ce cred acuma despre ceea ce credeam atunci”. Aceste „aduceri aminte” – în fapt „retrăiri din hârtie” ale unei vieți trecute, ecouri întretăiate ale unor convorbiri interioare – poartă lumina celui care a înțeles că, pentru noi, lumea se restrânge doar „la ceea ce a fost spus”.

Desigur, volumul prezentat, ediția definitivă a amintirilor sale, constituie o piesă importantă în memorialistica românească din secolul abia trecut.

Nicolae Georgescu

MIHAI CIMPOI SAU PODUL DE PĂMÂNT

...Mulți se întreabă cum am putea face din Prut Milcov. Un pod de flori, unul de betoane (în locul celor de gheață de mai an)?Aici pare că se opreşte lumea într-o râpă. Şi Creangă spune, într-o scrisoare de tinerețe către unchi-său, popa (aceea în care vorbeşte de o vijelie fantastică ce a înnodat clopotnițele de la biserici pe sus, prin aer, deasupra Iaşilor): „...m-am dus la Pru!! u ! utu, şi am făcut feredeie de putină".

Comentez cu Mihai Cimpoi (completându-l pe Creangă: pru! şi eu, pru! şi tu, chiar se rupe lumea aici!), – şi-i spun anecdota valahă cunoscută: un căruțaş merge prin sate strigând: „Hai la pppmere!, „Hai la pppmere!". Îl opreşte un muşteriu, vede marfa şi se miră: căruțaşul vindea prune. „Bine, bre, de ce nu strigi hai la prune, dacă asta vinzi ?" – iar omul nostru în răspunde firesc: „Bravo, Mişule, păi, dacă strig hai la prune, nu mi se opresc caii?! Lasă, cine vrea prune vrea şi mere!" (iarăşi, completându-l pe căruțaş acum, cu dezacordul popular: „Şi aşa. mere *şi caii, nu?") Astfel că, şi animalele se opresc când aud „Prruu/t/". Foarte circumspect, pentru că inventariază şi cuvintele cu destin în limbă, dar trebuia să dea şi o replică la Creangă, Mihai Cimpoi a zis; „Bre, bre, ca să netezim trebuie să facem un pod de pământ peste el, altfel nu se poate!"*

Apele sunt, desigur, de la natură, dar Mihail Cimpoi trece Prutul într-adevăr ca pe pământ, ca şi când n-ar fi mai bine zis, nici nu are sentimentul trecerii. El a făcut, cum spuneam în altă parte, un nod gordian, inexstricabil (decât, poate, iarăşi cu sabia), peste bunul rău; destul să amintesc aici acea Istorie a scriitorilor basarabeni care vine să se unească organic cu Istoriile literaturii române de astăzi, apoi lunga serie de monografii dedicate scriitorilor români preclasici, clasici şi moderni, care reîmprospătează tema în întregul ei. Iar deasupra tuturor studiilor sale stă piramida Eminescu, având laturile de est şi nord De la Nistru pân la Tisa, iar pe cele de sud-vest de dinspre Dunăre până la, să zicem, cea mai îndepărtată linie românească din fostul Imperiu Austro Ungar.

Ca mulți basarabeni, Mihai Cimpoi are – cum să-i spun, că nu e sentiment? simțul imperiului; trăit, şcolit, *învărtit bine* prin multe popoare (acesta e cuvântul, şi vine de la Homer care-l consideră pe Odiseu *polytropos*, învârtit prin multe neamuri) din fosta URSS dar şi din Europa, de aceea, cred, adaugă istoriilor noastre republicane enciclopedismul imperial (la un imperialism cultural mă refer, ca putere de iradiație a culturilor între ele, cum îl concepea în anii ultimului război un I. E. Torouțiu, de pildă).

Facem împreună diferența avându-l în vedere pe Tacitus: în *Istorii* acesta vorbeşte preponderent despre republica romană, pentru ca în *Anale* să aibă ca temă dominantă imperiul. Istoriile sunt mai degrabă cronologii interne, „cronografuri" cu un termen cronicăresc, pe când enciclopediile sunt repertorii de teme, acroşeuri interculturale, recapitulări, referate – în ele vorbesc culturile popoarelor de pe acest pământ. Enciclopediile se repetă în ediții mereu noi – iar *Dicționarul enciclopedic Mihai Eminescu*, al său, a ajuns deja la ediția a treia completându-se în amănunte şi în teme noi: odată găsindu-şi matca teoretică, „viziunea", enciclopediile se hrănesc din sine „cosmizând" continuu informația.

Un studiu separat din această enciclopedie eminesciană în curs de edificare este şi cartea „Hyperion şi Demiurg"*, un „eseu" despre interpretările

* Mihai Cimpoi: *Hyperion şi Demiurg. „Luceafărul", mit şi dramă existențială*, Ed. Princeps Multimedia, Iaşi, 2019

filosofice ale „Luceafărului” în cultura română. Câmpul informațional privește relația dintre stea și Tatăl Ceresc, implicând cosmologia eminesciană, dar și atitudinea stelei ca „personaj”, și poziția muritorilor în contextul Creației. O enciclopedie tematică, oricum, strângând pe firul unei idei argumente, opinii, desfășurând demonstrații foarte strânse, totul implicând o tensiune a lecturii – transmisă de tensiunea autorului care-și trăiește cartea, scrie în credință cum se zice. Desigur, o abordare de pe solide baze filosofice

Câștigi multă înțelepciune din cartea D-lui Mihai Cimpoi – dar înțelegi, mai ales, văzând această ordonare a materialelor strunită de metoda investigativă a autorului care alege din fiecare în parte câte ceva pentru propria viziune, că în cultura română s-a creat o temă majoră ce privește interpretarea celui mai important poem eminescian. Nu mă îndoiesc că, scuturată de bruiajele unei edituri fără corectori, în edițiile următoare această carte va deveni ca bidiviul lui Făt Frumos scuturat de ciulinii uitării în herghelie după ce ia din tava cu jeratec – și ea însăși va fi, cum și este de fapt, citită în idee, o adevărată tavă cu jeratec pentru cine se încumetă să străbată lumea lui Eminescu.

N-am parcurs sistematic interpretările Luceafărului, ci doar întâmplător, mai mult căutându-mi sprijin în modul meu de a vedea lucrurile. Totuși, numai câteva opinii „reci” aș dori să formulez pe marginea eseului filosofic al D-lui Mihai Cimpoi. Observ, încă o dată, că se verifică vorba că prin Titu Maiorescu și urmașii săi „la început n-a fost cuvântul, ci ideea”. Filosofii, mai ales ei, nu prea-și fac obstacol din cuvânt în drumul lor spre gând, spre idee. Din dorința de a conceptualiza, pentru a fi operaționali, ei vor spune, de pildă, că fata din poem este „fata de împărat” – citând, desigur, versul trei din ediții: „Din rude mari, împărăteşti”. Dar dacă n-ar fi această virgulă? Ea nici nu e la Eminescu, și sensul devine „din rude împărăteşti mari”, adică rude apropiate de împărat, nu îndepărtate; oricum nu e fata împăratului. Ea însăși : „...încă de mic / Te cunoșteam pe tine/ Și guraliv și de nimic, / Te-ai potrivi cu mine” și, dincolo de autodispreț, trebuie să înțelegem că, așa cum el era copil de casă, paj, și ea era primită în casa împăratului. Fie, acceptăm conceptualizarea filosofului, pentru idee, demonstrație etc. ea era fată de împărat; problema este că și filologul vrea să explice, are și el o teorie, plecată din cuvinte și înlănțuirea lor. Ei bine, el nu poate fi considerat filosof, și pe drept cuvânt: comentariul lui nu se va întemeia în fluxul ideilor filosofice, nu va căuta să se lege de teorii existente – iar atunci când va constata că se regăsește în vreuna dintre ele va consemna sec faptul, sau chiar va trece peste el.

Pentru demonstrația mea de mai jos, trebuie să spun, aici, că fata de împărat apare în *Călin (file din poveste)*, dar să discut, pe scurt, și *Nunta în codru*. Cine este craiul socrul mare, de aici, și cum este aranjată masa? Socru mare fiind, nu poate fi decât tatăl mirelui, al lui Călin, al Zburătorului adică. Iar acesta nu poate fi decât Demiurg. El „pe capu-i poartă mitră și-i cu barba pieptănată”, spre deosebire de tatăl fetei, împăratul lumesc: „O tu crai cu barba-n noduri ca și câlții când nu-i perii...” Craiul pământesc este reflexul, umbra împăratului ceresc. La nunta din codru avem de păstrat o virgulă pusă de Eminescu: „Căci din patru părți a lumii împărați, și-mpărătese / Au venit ca să serbeze nunta gingașei mirese”. Nu sunt perechi, împărați și-mpărătese, ci întâmplători: împăratul de Cluj, să zicem, și împărăteasa de Tulcea. Mai mult: sunt contrarii care n-au, încă, acea conștiință a contrarietății: fetii frumoși și zmeii stau alături, soarele și luna la fel. Citind textul în literă, vom înțelege că aceasta este prima nuntă din Univers, că ea face perechi din cele existente, de la stele (soarele va sta într-o parte a socrului mare iar luna în cealaltă, interzicându-se uniunea ca frați ce sunt) până la gâze – și cel care o patronează este Demiurg însuși. Filosoful nu va accepta, însă, va zice (cum a mai zis) că e o greșeală la Eminescu, o scăpare, craiul din codru fiind tatăl fetei care și-a aranjat părul și și-a pus mitra, că e un basm, o poveste. Tocmai asta e chestiunea: cum faci din basmul Călin (File din poveste) – un mit? Citindu-l dinspre Luceafărul, basmul se arată a fi un mit, și încă unul puternic.

Pentru că, ce-i cere, în fond, Hyperion lui Demiurg ? – *O oară de iubire*. Anticipez spunând că asta se poate traduce printr-*o vecie erotică*. Universul este înlănțuire de vecii: se stinge și se reaprinde – iar istoria unei „vecii întregi” se face în *Satira I*. Care ar fi soarta Zburătorului după ce, însurat cu o pământeancă și trăind cu ea până la adâncile ei bătrâneți, va rămâne singur? N-are ce face, decât să-și trăiască vecia lui erotică, să devină „concept”, Zburătorul din visele tuturor fetelor nubile.

Ca să aibă, însă, o vecie erotică, o soartă de zburător, Hyperion trebuie să coboare în cercul veciilor, să cadă din

condiția lui de „mergător pe deasupra”, de neimplicat în ciclul viață-moarte. El este din forma cea dintâi, cum înțelege Maiorescu. La finalul unei vecii, în *Satira I*, vedem cum „planeții toți îngheață și s-azvârl rebeli în spați / Ei din frâiele luminii și ai soarelui scăpați” (anacolutul este al lui Eminescu, nu poate fi îndreptat). Pe baza acestor planeți se va construi vecia următoare, pe ei îi va prinde Demiurg în cuvântul cel dintâi. Hyperion este dintre aceste *cardines mundii,* de el nu se poate dispensa Demiurg. Totul se stinge odată cu o vecie, mai puțin aceşti „planeți” care rămân; ar putea fi vorba de opoziția eternitate – vecinicie. Şi totuşi, dintre rebel fiind, Hyperion ar putea să-şi ia singur libertatea, să coboare pe pământ în chip de Zburător, pe el trebuie să-l convingă Demiurg, nu să-l învingă. Numai că el nu vrea această sortă şi nu vrea nici să înşele vigilența cuiva. El vrea să fie lângă acest om de acum şi aici, vrea ceva punctual, cum zicem noi astăzi. Este cererea lui duplicitară? Vrea el o *oară* de iubire, ori o *oră* de iubire (ca în *Pe lângă plopii fără soț*)? Demiurg îi răspunde la amândouă cererile: nu se poate nici una – nici alta. Pentru „oră” ar fi, în fond, ca şi cum ar coborî în microcosmos, în lumea atomilor, cerând acolo ordine, potriveli, un *hic et nunc* (acum şi aici). El înțelege singur, se convinge: „Tot una-ți este, chip de lut / Dac-i fi eu sau altul” (fără virgulă, ca în textul eminescian genuin, cu sensul că tu nu m-ai recunoaşte, n-ai avea cum, nu-mi ştii chipul; în manuscrise: „Totuna-ți este, din pământ dac-oi fi eu sau altul”; microcosmosul este ca o mişcare browniană, norocul, potrivirea, stă numai aici, în atomi, nu poate fi indus din afară). Redau textele:

(Forme manuscrise)

Dar nu mai cade ca 'n trecut
In mări din tot inaltul:
„Ce 'ți pasă ție, chip de lut
„Dac'oiu fi eu sau altul,

„Trăind in cercul vostru strimt
„Norocul vĕ petrece,
„Ci eu in lumea mea mĕ simt
„Nemuritor și rece.

(Almanahul România Jună)

Dar nu mai cade ca 'n trecut
In mări din tot inaltul:
«Ce-ți păsă ție, chip de lut,
«Dac' oi fi eu sau altul!

«Trăind in cercul vostru strimt,
«Norocul vĕ petrece —
«Ci eu in lumea mea mĕ simt
«Nemuritor și rece.»

(Ediția Maiorescu)

Pentru „oară” ar fi ca şi când s-ar pierde un stâlp din reconstrucția veciei de după o stingere, ar fi ca şi când ar muri întreg lanțul de vecii. Hyperion nu este un Zburător oarecare, un „daimon” din turmă care se poate rătăci ori poate primi chiar încuviințarea nunții cu o pământenă pentru un scop, acela de a înființa perechile, potrivelile pe pământ şi în concepția pământenilor (şi pentru a înființa o pătură de „unşi”, de „semizei”?). El este foarte sus în ierarhia cosmosului. Acel „Dar moartea nu se poate” – dacă s-ar putea pentru el, Hyperion, atunci s-ar putea şi pentru Demiurg însuşi, pentru că fiul este consubstanțial tatălui. Legea este: „dar moartea nu *ni* se poate”, la fel cum „*Noi* nu avem nici timp nici loc”. În contextul finalului de secol, cu sentimentul apusului de zeitate, cu clamări de tipul „Dumnezeu este mort” – Eminescu vine cu acest enunț – care, înainte de toate, îl responsabilizează, îl sermonează logic pe Demiurg însuşi să nu-şi închidă lumea. Important este că Hyperion acceptă să fie/rămână nemuritor – dar pune şi această condiție, sau, mai degrabă, instaurează această nouă ordine: separarea strictă a zeilor de oameni. „Dar

nu mai cade ca-n trecut" înseamnă că nimeni nu mai cade, lumea muritorilor se separă de nemuritori. *Luceafărul* este ca o *Glossă* dată zeilor, în fond, sau ca un contract social în care ei sunt obligați să existe fără a mai coborî între muritori, fără a se mai întina cu sentimente, *nemuritori şi reci.*

Dintre interpretările consemnate de Mihai Cimpoi, cel mai mult îmi convine, desigur, aceea a Aureliei Rusu care vorbeşte de căderea în trei trepte a lui Hyperion. Asta, pentru că el coboară mai întâi ca înger, apoi ca demon – şi fata îi cere imperativ: „fii muritor ca mine", deci ar trebui să coboare şi a treia oară. Zburătorul, de pildă, nu e muritor ca fata de împărat, e înger sau demon, se află în vecie/ vecinicie, de aceea nu are sentimentul tragicului, este mereu „şagalnic şi berbant". Hyperion, însă, descoperă aporiile condiției sale: *nu se poate* nici să cadă într-o vecie, nici să aibă fericirea pe pământ; în primul caz ar duce la moartea cosmosului – în cel de-al doilea n-ar avea fericirea dorită, acel acum şi aici, cu această fată împreună. În acest sens, el nici nu poate ferici pe cineva – nici nu poate fi fericit. Este o aporie de natură logică, o logică a universului care ține lumea în separație: zeii cu zeii – oamenii cu oamenii.

Eu ajung aici citind textul ca text, care în *Almanahul România Junǎ* şi în *Convorbiri literare* este aşa:

„Da mĕ voiu naşte din pĕcat,
„Primind o altă lege
„Cu vecinicia sunt legat,
„Ci voiu să mĕ deslege.

(Almanahul România Junǎ)

„Da mĕ voiu naşte din pĕcat,
„Primind o altă lege
„Cu vecinicia sunt legat,
„Ci voiu să mĕ deslege.

(Convorbiri literare)

Ediția I Maiorescu inovează astfel:

„Da, mă voi naşte din păcat,
Primind o altă lege:
Cu vecinicia sînt legat,
Ci voiu să mă deslege".

(Ed. Maiorescu şi celelalte ediții)

Or, problema este să înțelegem versurile (fraza) „Primind o altă lege / Cu vecinicia sunt legat". Hyperion cunoaşte bine mecanica cerească, ştie că pentru a se lega cu o vecinicie îi trebuie o altă lege, de aceea are nevoie de dezlegare: „Ci voiu să mă dezlege" este expresie de limbă = vreau să-mi dea dezlegare. E mult de comentat mai departe, dar rog a se citi textul aşa cum a văzut el lumina tiparului pentru prima dată, aşa cum l-au citit primii cititori ai lui Eminescu – şi oricine poate face comentariul său. (Antologia de texte de la finalul cărții de față nu foloseşte la nimic pentru cuvânt, deoarece aliniază punctuația după ediții; e bună doar – ca să fiu şi mai rău cu editorii – pentru idee.)

Dl. Mihai Cimpoi atrage atenția, în finalul studiului său, asupra unei notații eminesciene care sugerează că poetul ar fi avut de gând să modifice *Luceafărul* chiar după forma definitivă, schimbând finalul á la Giordano Bruno.

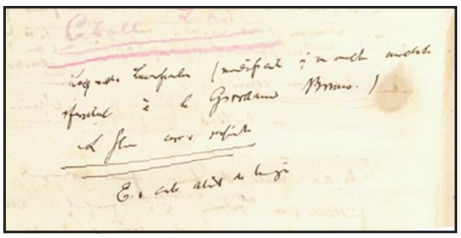

Însemnarea, întreagă, este aceasta: „Caballa Lucis (*scris cu creion roşu, subliniat cu două linii roşii*) / Legenda Luceafărului (modificat şi /mai/ mult înnălțat (schimbat?) / sfârşitul á la Giordano Bruno.) / La steaua care-a răsărit (*subliniat cu două linii negre)* E-o cale-atât de lungă" şi D. R. Mazilu presupunea, în ediția sa (p. 563) că intenția poetului era să combine tema din *Luceafărul* cu aceea din *La steaua,* dar Perpessicius (III, 326) consideră că presupunerea poate fi infirmată de accidentul notației (într-un caiet separat, plin cu tot felul de însemnări). (În manuscrisele poemului *La steaua* apar, totuşi, multe imagini şi chiar versuri din *Luceafărul*). Însemnarea poetului este târzie, de prin 1883, pentru că abia în ultimul manuscris, databil 1883, versurile din *La steaua* apar în această formă ce va fi definitivă (poezia se publică în 1886). În manuscrisul 2261 (10 aprilie 1882, semnat de poet, deci o formă finală pentru el) ultima strofă (Trăind în cercul vostru strâmt / Norocul vă petrece / Ci eu în lumea mă simt / Nemuritor şi rece) lipseşte, putându-se deduce că a fost adăugată pentru conturarea finalului – iar,

în sensul acestei notații, poetul avea intenția să modifice „şi mai mult” („mai” se citeşte simplu în manuscris).

O combinație cu tema din *La steaua*…trebuie să presupună, însă, obligatoriu moartea stelei (Poate de mult s-a stins în cer...), motivul fiind regăsibil în *Luceafărul* (*S-a rupt din locul lin de sus / Lipsind mai multe zile*), sau iluzia imaginii (*Icoana stele ce-a murit*) ce completează dorul: *Tot astfel când al nostru dor / Peri în noaptea-adâncă / Icoana stinsului amor / Ne urmăreşte încă.* Această strofă este de Eminescu (până aici, *La steaua* este o traducere a lui după Goetfried Keller) – şi n-am insista, dar problema dorului îl preocupă pe poet în poemele târzii precum: *Putut-au oare-atâta dor / În noapte să se stingă*...(Când amintirile). A proiecta *dorul* ca o icoană, ca icoana iubirii din vis a Luceafărului cu fata, ca o Fata Morgana (în sensul filosofic din *Egipetul*), într-un zbor continuu prin cosmos ar fi o „Cabală a luminii” şi o continuare posibilă a *Luceafărului* - nu departe de sensul din *Sărmanul Dionis*, şi în sensul însemnării acesteia din manuscrisul 2286, 209: *„Să ne-nchipuim că Caesar ar fi trăit pe un pământ depărtat de noi ale cărui raze n-ajung la noi decât într-o mie de ani. Să ne-nchipuim că astăzi Brutus îl ucide şi noi ținem ocheanul spre acea stea. Acum nu vedem nimic – abia peste o mie de ani am vedea ceea ce în steaua x se petrece astăzi. Pe de altă parte să ne-nchipuim că oamenii din toți corpii cereşti țin ocheanele îndreptate spre noi, unii mai aproape alții mai departe. Şi Caesar azi cade de mâna lui Brutus. Cei din Lună ar vedea astăzi – cei mai de departe mâni, şi mai/de / departe, poimâni, în văile Universului peste o mie de ani. Raza care a căzut pe fața lui murindă călătoreşte în Univers şi ajunge pe rând toate stelele infinitului şi miliarde de ani pe ani pe rând însă tragedia morții lui Caesar se petrece mereu, fără sfârşit. Tragedia aceasta trăieşte, dar, pururea, într-un mediu nou. Pretutindenea ea e o clipă care nu este, devine, este, scade, nu este.”* (*Fragmentarium*, p.128)

Revenind la acel „refăcut şi mai mult”, ar reieşi, prin contaminarea cu tema din *La steaua*, că Hyperion călătoreşte în chip prin univers, cunoscându-l prin iubire, că duce imaginea iubirii, a dorului, în lumea stelară.

Mihai Cimpoi face, însă, abstracție de aluzia la poezia *La steua* din notația poetului – şi se gândeşte doar la Giordano Bruno care, prin iubire, îl celebrează pe Creator. Hyperion, glossează exegetul, n-ar trebui să se oprească, acel *Ci eu în lumea mea simt / Nemuritor şi rece* îl arată ca pe cineva care a renunțat, s-a resemnat – pe când geniul brunian tocmai asta cere: elan necurmat, continuare, energie continuă şi tot mai accentuată.

Privind poemul luat în sine, observația lui Mihai Cimpoi că este neterminat este foarte interesantă şi invită la „reconstrucții” de felul celor ale lui Petru Creția. Oricum, renunțarea lui Hyperion este de natură sceptică, nicidecum eroică. Privindu-l, însă, în contextul *Satirelor* înțelegem că este concluzia fermă a autorului, Eminescu. Universul mecanic instaurat de bătrânul dascăl prin scoaterea lui Dumnezeu din Creație şi înlocuirea Sa cu un punct de mişcare înseamnă o lume lipsită de valori în care numai „soarta oarbă” stăpâneşte şi ea amestecă totul după bunul plac, după legea întâmplării. Dezvoltând succesiv argumentația, poetul ajunge la concluzia că Demiurg există, dar este bolnav de plăceri omeneşti (este locul în care trebuie făcută observația: Demiurg este un administrator al creației (cum spune, de altfel, G. Bogdan-Duică primul), nu Dumnezeu Tatăl). *Luceafărul* vine ca o concluzie: pentru însănătoşirea lumii şi reinstaurarea valorilor în această lume trebuie o separație netă, prin oprirea amestecului de sacru în profan. Demonstrația mi se pare completă, după „lecția” pe care o primeşte de la Tatăl Ceresc – şi după condiția implicită a acceptării soartei sale (implicată este încetarea acestui amestec) Hyperion nu mai are nevoie să ritualizeze stima sa față de Creator, aşa cum Atlas nici nu se plânge nici nu se bucură când ține Pământul pe umeri: pur şi simplu stă la locul lui de sus şi refuză afectele – invitând/obligând întreaga lume cerească să le refuze. Este o poziție accentuat morală – dar parte dintr-o morală naturală a Universului, aceea care-l fixează, cum am spus, pe Atlas în post de sprijinitor al unei planete.

Cu acestea, însă, n-am epuizat decât o mică parte (două capitole din cele cinci) din aşa-zisele comentarii – pe care i le cere/stârneşte oricărui cititor o abordare de asemenea anvergură a temei. Ca o punere în oglindă, îmi este în gând – pentru a arăta, totuşi, cât este de important să citeşti un text prin cuvinte, nu (numai) prin idei – să dezvolt un comentariu propriu, ceva mai larg, la poemul *Călin (file din poveste)*; îl preiau ca atare din arhiva de calculator.

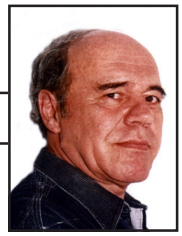

Horentin Popescu

ANTOLOGIILE, CA REPERE ISTORICO-LITERARE (V)

Din păcate, cum nu puteam da timpul înapoi (dar puteam evalua cele s-au petrecut în plan literar în anumite epoci, perioade etc.) şi cu atât mai puțin înainte, peste zece, douăzeci ori chiar mai mulți ani nu ştim (cel mult putem presupune!) cum vor evolua comentatorii de atunci puzderia, ca să nu spun explozia, de antologii din vremea noastră.

Oricum şi din orice unghi am privi lucrurile, sunt înclinat să cred că, dincolo de un zâmbet subțire şi înțelegător, aceia vor lua faptele într-un mod foarte serios – fie şi numai fiindcă acest tip de volume pot deschide o fereastră, cât de mică şi de limitată, asupra pulsului literar românesc, aşa cum poate fi luat el prin lecturi şi analize.

Firește, suntem conştienți cu toții că şi în acest sector – al antologiilor – realitatea nu este uniformă, îndeosebi în ce priveşte valoarea textelor încredințate tiparului, dar şi în alte privințe. Ce va merita să fie reținut va fi reținut, ce nu – va trece sub beneficiu de inventar în istoriile literare, în monografii, în fel de fel de texte critice.

Cu siguranță analiştii viitorului nu vor putea trece cu vederea nici prestațiile în domeniu ale Editurii Bibliotheca, cea care de-a lungul anilor a scos de sub tipar mai multe antologii a căror valoare şi a căror utilitate nu este/nu va fi pusă la îndoială, oricât de exigent ar fi cel chemat să-şi spună opinia asupra lor.

Înainte de toate, trebuie spus că Editura Bibliotheca s-a dovedit/se dovedeşte a fi o instituție cu largă deschidere națională şi internațională, manifestând, între alte bune practici şi pe aceea de a se preocupa de publicarea poeților români din teritoriile aflate astăzi între granițele altor state (Republica Moldova, Ucraina).

Pe această linie a punerii în lumină a literaturii scrise de autorii români de dincolo de fruntariile țării se înscrie şi volumul intitulat cu decență şi simplitate *Antologie de sonete. Târgoviște – Chişinău – Cernăuți* (Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2019), care succede altor două antologii, apărute la aceeaşi editură sub titlul *Poezia acasă* (cu vădit caracter recuperator al poeților din aceleaşi ținuturi româneşti pierdute).

La prima vedere şi la o judecată simplistă antologia de față ar putea părea o simplă detaliere – a unui anume gen, sonetul – a celor care au precedat-o acum câțiva ani. Pe de altă parte, cuprinşi subit de entuziasm, am putea afirma că ea, crestomația de acum reprezintă o noutate absolută.

Ca întotdeauna, adevărul este undeva la mijloc şi dacă vom lăsa comparatismul la o parte, vom constata că avem a face cu o carte în care autorii reținuți în sumar au, în egală măsură, talent şi meşteşug, demonstrând experiențe literare pe cât de diverse tot pe atât de eficient valorificate în textele lor lirice.

În fond sonete în limba română s-au scris cu sutele şi miile de la Gheorghe Asachi şi până azi (acum câțiva ani, procedând selectiv, poetul Radu Cârneci tipărea o *Antologie a sonetului românesc* în nu mai puțin de trei volume). Au intrat, de asemenea, în conştiința publică nume precum cele ale lui Mihai Codreanu (Casa lui memorială de la Iaşi se cheamă *Vila Sonet*), Victor Eftimiu şi Tudor George – unii dintre cei mai productivi autori de sonete.

Antologia de față reține şaptesprezece poeți târgovişteni, douăzeci din Basarabia, nouă din Cernăuți

şi este prefaţată de Acad. Mihai Cimpoi, printr-un text pe care, dacă l-am lua de aici şi am face abstracţie de locul în care a fost pus în pagină, l-am putea considera un inspirat eseu despre estetica poeziei (şi a sonetului în speţă), cu aplicaţie diacronică şi sincronică şi, firește, cu exemplificări mai numeroase din lirica basarabeană de azi (căreia îi aparţine şi domnia sa şi, să nu uităm, între multe altele dl. Cimpoi a scris şi o *Istorie deschisă a literaturii din Basarabia*, apărută în mai multe ediţii).

Analist nu numai fin şi meticulos, ci şi cu mult gust, prefaţatorul notează: «Fundamentală în sonet rămâne modalitatea de structurare, care valorizează cele mai imprevizibile raporturi şi cele mai variate împletiri simetrice. Este însuşi suportul tehnic eficient trainic al plinătăţii de sentiment şi al freneticei manifestări a imaginarului, pus în registrul ludicului, atât de apreciat de postmodernişti. Hegel observa, în poezia lirică, anume această folosire cu bucurie a rimei şi a transformării vorbirii însăşi într-o „muzică a sentimentului şi a simetriei melodice", care nu este „o muzică a măsurii de timp şi a mişcării ritmice, ci a sonetului"». Iar ceva mai la vale, în chip de concluzie, scrie: „Dacă alte genuri exprimă mai degrabă onticul, realul fiinţei, sonetul semnifică în special ontologicul, felul în care trăim şi concepem fiinţa. El apare ca o proiecţie a nostalgiei după un model absolut de creativitate, care îmbină trăirea deplină şi meşteşugul desăvârşit. E ca litera Aleph, invocată de Nichita Stănescu; punctul din care poţi vedea universul în mod global… Sonetul şi-a confirmat regalitatea, în spaţiul literar românesc, s-a afirmat statutar şi statuar, producând revoluţii şi revoluţionându-se el însuşi ca metalimbaj, fiind autarhic închis în sine, dar şi deschis spre alte genuri cu care s-a interferat şi în care s-a inferat.".

Este îndeobşte cunoscut că Târgovişteа n-a dus niciodată lipsă de poeţi – şi încă de poeţi cu vocaţie şi de mare talent, de la Cârlova şi Văcăreşti şi până azi. Dintre barzii contemporani ai zonei, în calupul din actuala antologie Mihai Stan şi George D. Piteş, alcătuitorii ediţiei au reţinut şaptesprezece nume: Mihaela Banu, George Bâgiu-Secăreanu, Corin Bianu, Flori Bungete, George Ioan Canache, George Coandă, Nicolae Ioan Dragu, Dan Gîju, Grigore Grigore, Mirela Haralambie, Ion Sorin Ivaşcu, Vali Niţu, George D. Piteş, Carmen Georgeta Popescu, Florea Turiac, George Toma Veseliu, Constantin Voicu. Basarabenii îi depăşesc, numeric vorbind, pe târgovişteni de vreme ce antologatorii calupului respectiv (Acad. Mihai Cimpoi şi Iulian Filip) ne propun nu mai puţin de douăzeci de sonetişti. Ei sunt (în ordine alfabetică: Gheorghe Bâlici, Pavel Boţu, Aureliu Busuioc, Anatol Ciocanu, Andrei Ciurunga, Anatol Codru, Nicolai Costenco, Nicolae Dabija, Liviu Deleanu, Iulian Filip, Ion Hadârcă, Maria Augustina Hâncu, Leonida Lari, Dumitru Matcovschi, Valeriu Matei, Paul Mihnea, Vasile Romanciuc, Valentin Roşca, Efim Tarlapan, Ianoş Ţurcanu. De la Cernăuţi Acad. Vasile Tărâţeanu şi Mircea Lutic ni-i propun pe Gheorghe Calamanciuc, Marin Gherman, Simion Gociu, Vasile Leviţchi, Mircea Lutic, Elena Mariţa, Arcadie Suceveanu, Vasile Tărâţeanu, Ilie T. Zegrea.

Scurta fişă biobibliografică a fiecărui autor, foarte necesară şi utilă totodată din considerente lesne de dedus, justifică, pe lângă multe altele şi genericul ales de noi pentru acest serial consacrat comentării unor antologii.

Ar fi greu, poate chiar imposibil de analizat ceea ce se cheamă cu un termen comun *tematica* sonetelor din această interesantă şi frumoasă carte.

Totuşi, vom spune că, ancoraţi în istoria locurilor în care s-au ivit pe lume, dar, sentimental vorbind şi în propriile biografii şi experienţe de viaţă, într-o deplină şi profundă trăire a unor sentimente general umane şi universal valabile, poeţi „cântă" (ierte-ni-se acest cuvânt din limbajul de lemn de altădată, însă e singurul care ne vine pe moment în minte) trecutul, frumuseţea lumii, natura, iubirea, faptele strămoşilor, împlinirile şi neîmplinirile personale, speranţele de viitor etc. etc. – în fond temele dintotdeauna ale sonetului de la noi şi de aiurea.

Suntem convinşi că iubitorii de poezie, parcurgând crestomaţia de faţă nu numai că-şi vor crea o bucurie pentru inimă şi suflet, ci vor şi empatiza cu autorii, într-un deplin sentiment al înţelegerii, dincolo de timp, de spaţiu, de conjuncturi istorice ori biografice.

Diferenţele de notorietate, de vârstă, de orizont al inspiraţiei dintre un autor sau altul nici nu mai contează atâta timp cât lectorul se întâlneşte cu texte inspirate şi de calitate.

Aşadar o antologie… antologică, dacă ni se permite acest joc de cuvinte care exprimă numai şi numai adevărul.

Vasile Bardan

POEZIA INTELECTULUI DESACRALIZAT

Prin cele 11 elegii Nichita Stănescu a făcut trecerea de la „*O viziune a sentimentelor*” la imaginea unei viziuni de o noutate absolută a lumii şi universului în ansamblu, una extrem de complexă, prin această capodoperă poetică neobişnuită, putându-se vedea sau percepe genialitatea sa. Această trecere, acest salt al liricii sale de la sensibil la inteligibil, începând cu cele 11 elegii, devine tot mai pronunțat. Cele cinci simțuri ale omului sunt puse în discuție, cunoaşterea lumii vizibile prin ele, devenind relativă, incertă, confuză. Întreaga poezie a lui Nichita Stănescu de după elegii se va continua prin imaginarul suprasensibil al poetului, prevalând mai peste tot o lume a ideilor, una a stării ideatice, *cea a intelectului desacralizat.* Tocmai această perspectivă poate conferi poeziei lui Nichita Stănescu un grad înalt al coeziunii sale tematice şi stilistice, o imagine complexă a unității sale ca viziune organică a universului uman. E o schimbare majoră a orizontului tematic şi a limbajului poetic utilizat, unul radical, cu totul nou şi performant, angajamentul său pentru poezie fiind total, deoarece a fost decis pentru tot restul vieții, începând cu scrierea celor 11 elegii din anul 1966, când ajunsese la vârsta de 33 de ani. Din acel moment excepțional, de criză existențială, poezia va deveni pentru el o artă a sacrificiului. Într-un interviu din 1969, acordat lui A. Păunescu, Nichita Stănescu spunea acest adevăr; „cele 11 elegii este singura mea carte trăită. Dacă ar fi să o mai scriu încă o dată, este singura carte pe care aş refuza să o mai scriu. *A costat prea scump”.* Costul la care se referă poetul are în vedere sacrificiul total pe care trebuie să-l accepte un creator, pentru a putea realiza o operă durabilă, care să-i poată supraviețui. Pe de altă parte, pe prima filă al unui manuscris al lui Nichita Stănescu, dăruit lui M.N. Rusu, poetul menționează următoarele: „Text compus până în ianuarie 1966 şi revelat ca sistem în decembrie 1965 – ianuarie 1966, odată cu depăşirea prin contemplare a unei acute dorințe de a nu mai fi”. Textul în cauză este al celor 11 elegii, despre care, în interviul amintit mai sus, spunea că „din anul 1966, de când mi-au apărut elegiile, „*am dobândit sentimentul scrisului*”. Iată aşadar în ce constă sentimentul responsabilității scrisului în cazul lui Nichita Stănescu, sentiment pe care-l vom regăsi şi în volumele alcătuite după cele 11 elegii, această carte dovedindu-se o creație lirică viabilă, de referință, aptă să declanşeze cele mai contradictorii interpretări şi reacții critice în interiorul țării şi cele mai entuziaste opinii în afara granițelor ei, cum am mai spus. Iată o altă mărturisire a poetului referitoare la această lege supremă a creativității, căreia trebuie să i se supună orice artist adevărat: „A venit îngerul şi mi-a zis: de atâta amar de vreme te veghez ca să ajungi om de ştiință şi tu până acum nu

ai inventat nimic! // Cum să nu; am inventat; numai că ştiinţa pe care eu am creat-o este atât de subtilă, încât uneori se confundă cu firescul. Ea se numeşte *hemografia,* adică scrierea cu tine însuţi". Sublinierea cuvântului *hemografia* aparţine poetului, cuvânt care nu a fost inclus încă în niciun dicţionar explicativ al limbii române. Revenind la elegii, voi spune că pot fi întâlnite în ele multe secvenţe ale unei mirabile validităţi universale a celor comunicate de poet, toate aceste adevăruri fiind încorporate în memoria colectivă a lumii, tocmai acest aspect al lor, conferindu-le aura unei actualităţi maxime – de natură transmodernă, cum am mai arătat. Iată câteva consemnări din volumul „*Ordinea cuvintelor*" publicat la Sofia, Ed.G.Libris, aparţinând lui Ognian Stamboliev, traducătorul poeziei lui Nichita Stănescu în Limba bulgară: Cred că lectura poeziei lui Nichita Stănescu necesită o pregătire prealabilă a cititorului, el distanţându-se de poeţii din generaţia lui şi fiind, ca orice geniu, un inovator. De subliniat aici că el scris nu poezii separate pe care să le adune apoi în antologii, ci cărţi întregi sau cicluri mari legate de unitatea ideii, intonaţiei şi mijloacelor poetice". După susţinerea lucrării de licenţă din 1978 despre poezia lui Nichita Stănescu, lăsând în urmă 13 ani de studenţie fără o finalitate profesorală clară, dar şi scrierea unor volume de poezii personale, fiind conştient de propriul meu talent, am devenit mult mai atent la organizarea, la alcătuirea tematică şi stilistică a propriilor mele volume de poezii, depuse la editurile de stat ale vremii începând cu anul 1968. De la Nichita Stănescu am învăţat că alcătuirea unui volum de poezii nu e o adunătură de texte lirice, mai mult sau mai puţin închegate artistic, adunate laolaltă, oricât de eteroclite ar fi ele, sub un titlu oarecare, ales la întâmplare. De la începutul studierii volumelor de poezii ale lui Nichita Stănescu, mai ales al celui intitulat 11 elegii, mi-am dat seama că ele nu-s alcătuite (concepute) din elemente tematice şi texte poetice disparate, amestecate aleatoriu, fără nici o logică şi organizare călăuzitoare. Cu trecerea anilor am devenit un pasionat şi devotat consumator de poezie universală în paralel cu poezia marca Stănescu, incluzând aici şi toate manifestările vieţii sale expuse la vedere, dedicate necondiţionat, cu toate riscurile posibile, 100% poeziei. În acest fel poezia sa a devenit pentru mine o lectură permanentă, una comparativă şi inepuizabilă, descoperind mereu în cotloanele şi labirinturile ei lucruri noi, sensuri, imagini şi înţelesuri noi, nemaiîntâlnite la alţi poeţi. Cu fiecare lectură aveam ceva deosebit de aflat şi descoperit, greu de cuprins şi de explicat. Mă pot mândri cu faptul că nu am devenit un epigon al lui Nichita Stănescu ci un urmaş al său, un continuator al unui anumit stil de a scrie poezie axată pe teme şi motive care-mi aparţin în exclusivitate, fără contaminări mimetice exterioare. Volumele mele de poeme, alcătuite pe astfel de teme, pot fi o clară mărturie în acest sens, poezia stănesciană dovedindu-se a fi de altfel un etalon universal valabil în multe meridiane ale lumii, dovada concludentă fiind racordarea ei la mult râvnitul şi meritatul Premiu Nobel. Datorită structurii mele nu am devenit un apropiat al poetului, un fan al său, un adulator necondiţionat, imitator al scrisului său sibilinic deseori, sau al felului său de a fi în lume. Nichita Stănescu nu mi-a fost un model existenţial ci mai degrabă unul literar, eu trăindu-mi poezia vieţii şi viaţa poeziei pe alte coordonate şi la alte nivele de realitate decât ale lui. Studiul poeziei lui Nichita Stănescu mi-a devenit o permanenţă, deoarece am descoperit în profunzimile ei numeroase faţete, care-i conferă un potenţial infinit de noutate şi frumuseţe. Iată ce spune poetul Emil Brumaru într-o scrisoare adresată altui poet, Florin Mugur. „Nichita nu trebuie cunoscut. Personalitatea lui fermecătoare influenţează, te împinge dulce la o acceptare a tot ce scrie, te momeşte. Nichita e nada operei lui. După cum alţii, prin prezenţa lor fizică, strică operei, Nichita dimpotrivă, adaugă infinit acesteia. L-am văzut de curând la

televizor lăudându-l strepezit pe Ion Barbu. N-a spus nimic formidabil. Se vedea că nu-i convine situația. Dar ce față avea, ce șlefuită, de om atins de muzica sferelor". După ce l-am văzut și eu de aproape în câteva ipostaze, într-una dintre ele ascultându-l când își citea poemul extraordinar – *Tocirea* – la biblioteca Metropolitană – numită atunci și Mihai Sadoveanu, pot confirma și eu cele spuse și scrise de către Emil Brumaru, despre autorul celor 11 elegii, așa că mi-am concentrat toată atenția asupra creației sale lirice și mai puțin asupra vieții personale, sufocată mai tot timpul de numeroșii săi prieteni ocazionali. Dacă va fi să scriu cândva o carte despre viața poetului, aș intitula-o – *Nichita Stănescu – risipitorul*. Descoperind cu timpul că am de studiat un deschizător de drumuri în domeniul poeziei, mi-am concentrat întreaga atenție și cunoștințele asupra operei sale, urmărind cam tot ce s-a scris despre ea. Am adoptat în acest fel o nouă examinare critică, o nouă abordare critică a unei poezii neobișnuite, pornind de la concepția poetică promovată de Nichita Stănescu în numeroase ocazii. Opiniile sale mi-au devenit un ghid de interpretare a întregii opere scrise mai pregnant în deceniile '60-'80, când își alcătuise stilul propriu și un sistem liric bine articulat. Nu pot fi omise nici condiționările istorice care au configurat în acest interval de timp, concepția autorului și evoluția liricii sale. Poetul a trebuit să se sustragă acestor condiționări istorice respective, cota valorică înaltă a poeziei sale neputând fi afectată și nici controlată politic. Importanța poeziei lui Nichita Stănescu poate fi dedusă în primul rând din relația acestuia cu ideile care o străbat asemenea unei rețele de vase sanguine. Există o corelație între aceste rețele ideatice evidente și viziunea unor sentimente, între forma artistică a poemelor și limbajul folosit de poet, între actul creativității poetice și profunzimea și autenticitatea cunoașterii care le-a generat. Am avut nevoie de ani de zile pentru a mă iniția și familiariza cu sistemul lirismului stănescian, mai ales după ce poetul a început să depășească în poezie folosirea limbajului obișnuit, cel comun, cu tot arbitrariul conținutului său, oferindu-ne o nouă gramatică a descrierii unor realități miraculoase.

Hemografia invocată de Nichita Stănescu se află la baza întregii sale creații poetice, acționând ca o lege fundamentală a coerenței unui limbaj care exclude orice formulă experimentală și jocul suprarealist. Iată de ce am spus că esența celor 11 elegii plus Omul-fantă e de natură transliterară, coerența lor fiind dată tocmai de acest misterios poem axial neinclus în titlu cu un scop precis, bine determinat. În acest fel putem vedea cum elegiile stănesciene prefigurează sensibilitatea contemporană față de mediu (de habitatul nostru vital, *opțiunea la real* prezentată de poet, nefiind doar un joc metaforic gratuit, o fantezie poetică. Pentru Nichita Stănescu, elegiile au reprezentat lucrarea majoră a operei sale, în ele fiind încorporat și hazardul genetic al nașterii și devenirii sale. După elegii se poate spune că poezia a devenit pentru el o formă a trăirii superioare, absolute, una a maximei evoluții spirituale, o formă de aristrocrație spirituală. Iată de ce pot spune că m-am format la școala poetică a lui Nichita Stănescu, poezia sa fermecându-mi gândirea din anii maturității, așa cum de la 16 ani am început să scriu poezie datorită lui Eminescu, el salvându-mă dintr-o criză existențială majoră, care putea deveni mortală. Ceea ce mă interesează în primul rând din opera poetică majoră a lui Nichita Stănescu este acea libertate necondiționată a viziunii sale asupra lumii și realității în ansamblu, dincolo de orice interes personal, dovedit de poet pe parcursul întregii sale viați. Ca om a avut și el dependențe materiale, necesități vitale, defecte și calități umane, dar mai ales geniu debordant, pus în slujba sau serviciul realizării unei opere de maximă valoare și importanță pentru literatura și cultura română. Nichita Stănescu s-a dedicat exclusiv, cu rezultate maxime și imediate, numai vocației sale poetice, vocație pe care și-a onorat-o necondiționat, fără să facă din

talentul său o afacere personală profitabilă. L-am văzut înconjurat peste tot de critici literari şi admiratori de toate felurile şi calibrele. Atât omul Nichita Stănescu, prin prezența sa fizică impozantă, inconfundabilă, având chiar o anumită măreție, cît şi opera sa poetică, au avut darul (calitatea) de a stârni, de a provoca pasiuni extreme. Dincolo de viciile sale minore, omul avea şi mari calități, cea mai cunoscută fiind generozitatea sa, de care mulți aşa-zişi prieteni abuzau. Poetul – ca un mare îmblânzitor de lei – ființe omnivore – verbivore, era prieten cu toată lumea, cu cei care-i lăudau opera poetică, purtându-i o admirație constantă, chiar dacă mulți nu i-o înțelegeau, dar şi cu cei care-i purtau pică şi-l înjurau. Prin felul său de a fi el oferea prestigiu tuturor. Pot să spun că Nichita Stănescu nu a fost o vedetă improvizată, căreia i s-a făcut o publicitate nemeritată. Gloria sa este urmarea calității inegalabile a operei poetice pe care şi-o promova cu inteligență. Iată cum îşi descrie Nichita Stănescu succesul său fulminant cu cele 11 elegii la Londra; (descrierea e relatată de Gheorghe Tomozei în vol. Plantația de fluturi, 1988, p. 197-198).

– Nichita: „... Şi ajung eu, bătrâne, la Englitera. La aeroport, nimeni. Târziu văz că apare un student c-o maşinuță în care abia am încăput. M-a lăsat la un hotel – lux, peste drum de British Museum. Totul e plătit, mi-a zis, şi mi-a înmânat un plic baban cu lire numa'sterline. Multişoare. Vin mâine şi vă iau, zice. Unde mergem? Am întrebat, timid, care e programul vizitei mele? La Oxford, zice, ăsta e tot programul".

– „Cum vă înțelegeați?"

– Nichita: „Pe frranțiosifeşte! (În limbajul lui N. nu e vorba de nemțească, aşa cum s-ar crede ci de... franceză). Dimineața, mă scol eu devreme ca un plugar, toc ceva lire la bar ca să-mi iau curaj până să vină ăla cu Oxfordu' şi-mi bătea inima ca o tobă de circ. Oxford, auzi dumneata, cetate, palate, turle, Shakespeare, Elisabeta cu Essexu şi cu sexu', ce mai, eram pierit. Numai că ei m-au condus într-o anexă a unei biblioteci, cam cît o sală de clasă primară. În bănci vrea cinşpe speriați, buclați cu sticle-n ochi, foarte, da' foarte afanisiți, precum că sunt puşi să îşi piardă ei vremea cu un *pohet* de după Cortină. Mă prezintă un mastrapontifex maximus, scrobit, apoi îmi dă mie clămpăul şi eu am început aşa, galeş la început, apoi m-am dat mare şi am înțeles că-ncep să dezgheț la ei. Apoi au apărut doi, un el şi o ea, el actor ea actrice, de mi-au recitat pe engliterestre Elegiile. Şi, surpriză, au început aplauze, şuierături, bufnituri în pupitru, ce mai, vacarm ca la Ploject – când joacă echipa de fussbal Petrolu'. Le place, mi-am zis, clătindu-mi ochii cu acea actrice care era toată numai bombe bombate (am pupat-o pe urmă cam ca la periniță) şi apoi am răspuns la întrebări. Tefegrafu' fără fir lucrează şi la ei, că au început să apară şi alți derbedei şi derbedoaice să vază animalu' comunist, cum le zice pe poezeşte în țara lui Willică. La sfârşit, din ultima bancă s-a lansat spre mine – torpilă – unul mare, gras, mai gras ca mine, urît, mai urât ca mine. M-a îmbrățoşat de mi-au pârâit oasele. A zis că el e Ted Hughes, ăl mai mare poet al lor, argheziul lor, şi mi-a zis că e mirat, fericit, şi... o sumă de delicatețuri. Am mai stat noi la las palavras şi eu i-am invitat pe cei de față să cheltuim ceva liruțe pe câteva sticluțe, la mine la hotel şi în mare bunătatea lor, au acceptat. Da, bătrâne, gin, elegii, şampanie, am ținut-o aşa preț de două zile".

– Dar la British n-ai fost?

– Nichita: „Fost, da' nu era de văzut nimic acolo. Mare, prea mare, prea umflat. Nu e muzeu, ci cimitir de marmurărie şi grecărie, mai întins şi mai întortocheat ca Mizilu'. Beznă, flegmă, răceală. Până şi paznicii se dau de Praxitele. N-aveam timp. A doua zi eram la Băneasa călare pe Boeing. Asta a fost toată Engliterra mea...„Trebuie să recunoaştem că avem aici o pagină antologică de poezie pură, la fel de eloxată ca şi cele 11 elegii cu care i-a cucerit pe englezi Nichita Stănescu în scurta sa deplasare la ei acasă. Avea *dreptate* Constantin Brâncuşi când spunea că „în artă nu există străini".

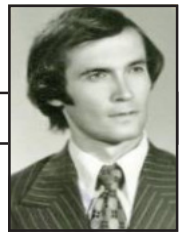

Niculae Ionel

FASCINAȚIA EXOTISMULUI*

Daniela Zeca face parte dintre puținii scriitori romani care aparțin ca atitudine exotismului – a aceluia de sorginte romantică, desigur, ce nu-şi face din locurile îndepărtate un țel, ci un prilej de fascinație magică, având însă garanția realității, a atestării credibile în spațiul naturii şi al istoriei. În spiritul unei atari mentalități s-au născut romanele sale: „Istoria romanțată a unui safari" (2009), „Demonii vântului" (2010) şi „Omar cel orb" (2012). Primele două romane alcătuiesc, după mărturisirea autoarei, un „dublet oriental", „două cărți ale inițierilor eşuate". Numai că în „Demonii vântului, orientarea exotică se păstrează într-alta esoterisă: ceea ce trimite obişnuit la un afară îndepărtat se reconverteşte aici la un înlăuntru nelimitat, bine tăinuit, ocultat, stârnind la rândul său o sete de necunoscut până la exaltare (Saiyd, bijutier din Dubai e „stăpânul pietrelor prețioase" – acestea simbolizând, în sens spiritual, calea de la întuneric la lumină, de la imperfecțiune la desăvârşire). „Omar cel orb" cuprinde destinul unui iranian, neîntrecut povestitor, o Sheherezadă făcând din frumusețea povestirii un sinonim al lui „a fi ispitit" ori „a fi atras" unde nu gândeşti.

„Istoria romanțată a unui safari" se desprinde din tripticul romanesc ca o narațiune ce se concentrează pe un grup stabil de personaje, accentul deplasându-se dinspre cadru spre personalitatea umană. Din perspectiva auctorială a narării, titlul semnifică experiența reală trecută în ficțiune. Tărâmul mai larg – regiunea magrebiană din Africa de Nord, vecină cu Mediterana, cuprinzând câmpia de coastă a Marocului, Algeriei, Tunisiei şi Libiei. Pământ însoțit pe o parte de mare, iar pe alta, de deşert – în esoterismul ismailit, nesfârşită întindere de nisip, străbătută os. un orb, fără a întrezări Ființa divină, mereu ascunsă în aparențe. Personajele apar pe rând ca într-o curgere memorialistică la persoana a treia. 0 turistă albă, o tânără europeană, rămâne în Jabel Bir, aproape de Tunis, pentru Mehria, un musulman sunnit destul de bogat, care se îndeletniceşte cu vânătoarea. Comunică cu amantul ei în franceză, o limbă străină amândurora, „de aceea inima îi era criptată". Aventura femeii se concretizează epic prin aventura povestirii, a rostirii, cu corespondențe parcă din „O mie şi una de nopți", dar pe o structură mult mai complexă, îmbinare de realism robust şi feerie, în care efectele şi formele de viață devin jocuri estetice.

Conacul unde locuieşte străina prezintă o splendoare din altă lume. Aici ea capătă un nume nou – Darrielle, inventat de Zaouf, doica şi bucătăreasa octogenară a amantului său. Bătrâna şi Hafa, unul dintre slujitori, sunt devotații ei. Un om al casei e şi Abrah Sabir (unchiul lui Mehria), supranumit cel Sfânt, ajutor cândva de imam, proprietar de fabrici de pielărie în Rabat şi la Marrakesh, figură de vajnic vânător „Apăru în lumină, cu părul lui sur, într-ura şal ca laptele. Se-ngrăşase sau era doar efectul veşmintelor largi şi atât de albe. Era teatral şi impunător, dar tot ce părea ieşit din comun era şoimul de vânătoare. Îi stătea pe umăr, nemişcat ca un bibelou, şi doar ochii i se roteau amenințător". Dincolo de zidurile conacului, alte personaje de prim-plan: Maherzia, copiii ei Karina, Monia şi Azmir, căsătorit cu franțuzoaica Rhyme, Sousse Anne, o andaluză rămasă de pe vremea confruntărilor din Alger, cu şaptesprezece

* Daniela Zeca, *Istoria romanțată a unui safari*, Iaşi, Ed. Polirom, 2009

ani în urmă, după ce şi-a părăsit soţul, un european, pentru Sabir. Aceştia, alături de alţii, trăiesc laolaltă în sânul unei culturi încă moştenite, în stare a permite şi a educa totodată sentimente mai profunde. Intr-o asemenea împrejurare descoperă Darrielle cu surprindere oameni mai puţin grăbiţi, chiar vegetând deseori prin ritualuri şi tabieturi sociale ori casnice – în fond, obiceiuri îndelung sedimentate de generaţii, rezultate din agitaţia altor timpuri ca o alternativă a normalităţii.

Acum, între arabi, străina simte că poate trăi cum se cuvine, nu doar consumând lumea, ci şi iubind-o şi preţuind-o. Devenită memorie, viaţa ei de unde a venit se redresează pas cu pas, prin actul descoperirii de sine. După un an de tăcere, îi scrie unei prietenei. „Locuiesc într-o casă arabă, unde aştept răsăritul soarelui. În fiecare zi, de un an. Nu mai beau cafeaua în trafic. Nu fac comenzi on-line. Visez oraşe îmbrăcate în vegetaţie şi nu şedinţele de bilanţ, în care sunt pusă la zid. Nu mai sufăr că nu ies seara, nici că nu mi-am folosit abonamentul la sală. Tu ştii cum îmi ziceam eu, când mă simţeam naşpa: «de ce m-ai făcut, Doamne, femeie, când era bine să fiu o matriţă de bani?», în ultimul an, nici n-am mai gândit asta! Mi-am recăpătat gustul, mirosul, auzul, dacă cumva le aveam. Aici mă ocup cu suferitul din dragoste, dar, de data asta serios...”.

În ablaţiunile rituale islamice, nisipul e substituit apei, fiind purificator precum aceasta, dar abraziv ca focul. În lipsa bărbatului, plecat să vâneze, Darrielle urmează chemarea necunoscutului, a deşertului. Cutreieră singură, conducând un Nissan, satele berbere cu moscheele şi cafenelele lor, priveşte în jur la toate până la istovirea în percepţia pură. Întâlnim în paginile romanului un mod de a vedea o vedere împreună cu nevăzutul din ea. Aspiraţia spre culoare şi lumină – care ia pe alt plan forma spirituală a interesului Danielei Zeca pentru obiect şi pictură, pentru artă în general – se combină câteodată în carte cu o plăcere sedentară de interior: „Voia să fie gătită, cum erau mereu fetele Maherziei, care purtau brăţări polisate pe braţele brune şi mătăsoase, iar în lobii urechilor le atârnau safire mari cât măceşele. O aşteptau toate patru în jurul unui ceainic de cupru, care mocnea pe cărbuni, iar aroma din casă o făcea să leşine. Îşi lăsase viaţa în urmă pentru aceste mirosuri, pentru coriandru şi pentru mireasma de iasomie, pentru izul înţepător de ghimbir şi pentru aburul de mentă sălbatică opărită în ceainice. Se lăsă cam cu greutate pe pernele moi din piele de dromader şi, pentru că nu putea să se sprijine, stătea ghemuită, privindu-le pe aceste femei ca pe nişte odalisce pictate. Maherzia i le prezentă pe fiicele ei, Karina şi Monia, iar ele o sărutară de câte trei ori, după obiceiul din golf”. Un sedentarism domiciliar traduce condiţia socială a femeii arabe, în contrast cu aceea a bărbaţilor, prin excelenţă, expansivi, dar şi ei dornici, după un timp, să se întoarcă în oază. Alături de lucruri înfăţişate, muzica locului cu instrumentele şi ritmurile sale – o muzică al cărei efect asupra sufletului nu s-ar putea explica fără o cauză de natura iubirii: „Nu terminaseră de mâncat, dar se strânseră în jurul tamburelor şi-ncepură să le bată, lovind uşor, ca şi cum le-ar fi mângâiat. Sunetul acela, ca un, plâns gâtuit, se-nălţă spre ferestre şi se risipi între bungalow-uri. Nu era un cânt de petrecere, ci un vibrato arab, despre bucurie şi moarte. Un gurist mai bătrân se porni cu vocea, însoţindu-se de lăută şi de «kannoun?» (ţiteră). Era o melodie de nuntă., unduitoare ca fumul, tulbure ca nectarul de rodie”. Si se mai pot adăuga, pe lângă atâtea altele, reveria istorico-legendară provocată de „medina” („veche aşezare medievală cu zone exclusiv pietonale şi străduţe dispuse în labirint, înconjurată de un fort şi conservată în centrul oraşului modern”) sau mormintele dintr-un cimitir, având fiecare un căuş pentru pus semînţe, de mei şi grâu. În tradiţia musulmană, păsările care vin să le ciugulească înalţă apoi la cer sufletul celui plecat.

Contopirea de realism descriptiv şi empatie deschide imersiunea senzorială şi cognitivă la lectură. Pasiunea dintre cei doi amanţi este când aşteptată, când sugerată, când înfăţişată până a ajunge să cânte: „Auzi paşii lui Mehria pe trepte şi inima i se învolbură. Când bătu la uşă, îi spuse să intre, cu o voce pe care nu şi-o recunoscu. Nu putea să-l privească. Îl vedea prin oglindă, iar el, la rândul lui, îi văzu torsul înfăşat în mătase, urechile dezgolite şi braţele strălucind, escarpenii atât de fini şi de senzuali, susţinându-i gleznele. Îngheţase şi doar ochii i se roteau ca o ramă de aer în jurul făpturii ei nemaipomenite, pe care avea s-o conducă în rândul oaspeţilor, înfruntând gelozia lor şi regretul că trăiseră până-atunci departe de o femeie ca ea”. Dar, cum se mai întâmplă, se pare că pasiunea lor arzătoare nu le-a înflăcărat deopotrivă sufletul şi trupul şi, prin urmare, legătura lor s-a

întemeiat mai mult pe o mare voluptate, de altfel bine stăpânită de amândoi, fără a ajunge să cunoască adevărata dragoste. Pentru că Darrielle îl părăseşte pe Mehria, se întoarce în lumea ei, alungată de un blestem, pe care nu a dorit ori nu a avut tăria să îl înfrunte. Cronometrarea interioară, contractele cu timpul nu lămuresc singure experienţa trăită a acestui personaj. Structura lui, obscură în parte, e tocmai sursa acelei tensiuni din finalul romanului, caracteristică a operei deschise. Daniela Zeca creează iluzia verosimilului spre a semnala pe ascuns o stare mult mai profundă, inexprimabilă.

Conformarea faţă de un model de cultură începe cu îmbrăcămintea, cu straiele până la amănunt, marcând gradul de adeziune, de iniţiere. Dintre străine, doar Hhyme seamănă cu o femeie arabă. Franţuzoaica crescută în Provence, slăbuţă dar foarte atrăgătoare, îndrăgostită tare de soţul ei Azmir, migăleşte tatuaje, se roagă în moschee, trăieşte într-o casă arabă, cu câini de vânătoare şi rude. Comite adulter din dragoste pentru Azmir, la îndemnul tacit al soacrei sale Maherzia. Moare după ce naşte un băiat, confirmând un blestem (o straneitate), al neamului lui Mehria. Nădăjduind pentru ea, Azmir s-a rugat zadarnic lui Allah. „Mai văzuse femei născând. Pe una o văzuse în câmp şi în timp ce căra o spinare de crengi uscate pentru focul de la cuptor copilul ţâşnise ca o săgeată, scriind bujori pe ogorul verde. Femeia îngenunchease peste gura lui de balaur şi îl luase în braţe, cu desaga în cârcă, iar cu dinţii, ca o şopârlă, rupse maţul care îl ţinuse de ea, înnodându-i buricul. Era un băiat, binecuvântată fie puterea lui Allah cel atotştiutor, şi atunci femeile care mai erau pe acolo începură să chiuie în jurul lehuzei până când una mai pricepută îşi despături vălul de pe cap şi-l înfăşa pe copil.” Spre deosebire de Rhyme, iubita lui Abrah Samir, Sousse Anne – patroana unui local, „El Artista”, fostă casă a unui bei, acum găzduind la parter o pinacotecă, iar la, etaj, o cafenea – se poartă în blugi, cu faţa, descoperită. Ea provoacă o mare tulburare, expunând o tapiserie în mijlocul unor credincioşi în rânduiala Coranului, porniţi să proscrie orice figură de teama ca aceasta să nu devină cumva idol. Lui Sousse Anne nu-i pasă, nu se socoteşte musulmană.

Cele trei femei sunt tot atâtea ipostaze ale confruntării lor cu înstrăinarea. Rhyme s-a integrat religios şi, prin căsătorie, mediului în care a pătruns, pierzându-se rodnic în el, ca şi când ar fi fost dintotdeauna al ei. Religia, iată, se dovedeşte a nu fi doar un simplu sistem de credinţe, ci şi un criteriu ferm care arată cine este şi cine nu este membru al unei comunităţi. Puternică şi hotărâtă, Sousse Anne a rămas locului, păstrându-şi intactă şi activă alteritatea, drept sursă permanentă de tensiune exotică. Singură Darrielle, trecând prin experienţa exotismului, s-a ales cu un bagaj de înţelepciune care poate o va ajuta să facă faţă lumii la care s-a întors. Timpul, petrecut de ea printre arabi, s-ar lăsa înţeles ca o recuperare de sine, ca o revenire potenţială la sine – a stat acolo cât să înveţe a-şi cultiva inima, aşa încât frumuseţea să fie în ea şi în jurul ei, oriunde s-ar afla. Orice călăuzire într-o altă cultură este, ar trebui să fie, şi o educare a inimii. Glosarea unor termeni ai limbii arabe e o componentă stilistică importantă a cărţii. Scriitura e lapidară, cu fraza concisă şi, în acelaşi grad, semnificativă. Descrierea, niciunde amplă, se disipează la tot pasul în materia epică, sporind-o. Episoadele aventurii sunt selectate cu rigoare – se are în vedere bogăţia de înţeles, nu senzaţionalul. In acest mod, textul romanesc, mai lipsit de abundenţă documentară, îşi restrânge, pe lângă numărul personajelor, dimensiunile, dar îşi revarsă cu generozitate sensurile. Chintesenţă a ideilor epice, înfăţişarea poematică apare în toate secvenţele romanului, fie pentru a crea o anume atmosferă, fie pentru a contura un portret al personajului: „Karima era, ca o perlă neagră, dar lucirea ei noctambulă n-ar fi fost degustată decât de un musulman ca ea. Numai un adept al Coranului ar fi îndurat pân’ la capăt limbile de foc negru din ochii ei, care se cereau înmuiate cu mângâieri, cu fiori reci, din cuvinte pe care străinii nu le ştiau”. Măreţia simplă, proporţiile potrivite, împlinirea nimbată de artă sunt moşteniri de la clasici.

*

A trăi extazul tăinuit al lucrurilor, al materialităţii, dar şi al viului, la un anumit ceas al zilei ori al nopţii – epifanic, Daniela Zeca alcătuieşte de-a lungul unei poveşti captivante: o întreagă tehnică a viziunii, într-un fel care nu-şi găseşte un echivalent în teoria artelor figurative. Roman exotic, „Istoria romanţată a unui safari” se adaugă cărţii lui Mircea Eliade „Maitreyi” amândouă ilustrând o veche temă romantică, dragostea dintre două fiinţe de rase şi culturi diferite.

Victor Petrescu

VALI NIȚU
Obsesia poeziei ca stare de a fi

Poetul, prozatorul, eseistul, ziaristul ocupă un loc important în peisajul cultural dâmbovițean şi nu numai.

Se naşte pe 12 noiembrie 1952 în satul Ungureni, comuna Dragomireşti, județul Dâmbovița. Ciclul primar şi gimnazial în satul natal (1959-1967), urmat de cel liceal în Târgovişte (1971). Apoi Şcoala Tehnică, specializarea laborator siderurgie (1972-1974). Masterat în Administrație Publică Europeană (2005 – 2006). Absolvent al Universității „Valahia" din Târgovişte – Facultatea de Ştiințe Juridice, Sociale şi Politice (Specializarea Jurnalism, 2004-2008). Absolvent al Departamentului pentru pregătirea personalului didactic – Universitatea Tehnică Cluj-Napoca (2007-2008). Doctor în ştiințe economice la Universitatea „Valahia" din Târgovişte cu tema „Reingeneering în media românească" (2012).

Director adjunct al săptămânalului „Oglinda dâmbovițeană", unde publică articole pe teme sociale şi politice (1999). În anul 2000 îşi lansează propriul ziar, „Impact". Abordează în paginile săptămânalului „Impact dâmbovițean" teme sociale, politice, culturale. Din 2008 este funcționar public la Primăria Municipiului Târgovişte până la pensionare (2017). Membru al Societății Scriitorilor Târgovişteni (2009), al Asociației Canadiene a Scriitorilor Români (A.C.S.R.), al Societății Culturale Româno-Indiene (RICA) din anul 2007, membru al Academiei Internaționale „Mihai Eminescu" şi al Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România (2005).

Editează începând cu anul 2005 publicațiile: „Aşii dâmbovițeni", „Rebus impact". Colaborează la numeroase ziare şi reviste printre care: „Aşii români". Senior editor la ziarul „Vocea ta"din Germania. Colaborator al Asociației Canadiene a Scriitorilor Români (poeme în limbile română, franceză şi engleză în revista Destine literare). Este publicat cu poezii în revistele de cultură: „Poezia", „Vatra Veche", „Dor de dor", „Semne", „Singur", „Pro Arme", „Amurg sentimental", „Constelații diamantine", „Nord literar", „Oglinda literară", „Litere", „Impact cultural". Colaborator al Asociației Culturale Agora Romagna Latina din Canada.

Debut editorial cu: ***„Trăgând înapoi o noapte"*** (poezie şi tablete, 2008), urmat de ***„Polen de gând albastru"*** (2009) şi volumul de proză scurtă ***„Plouă cu hohote"*** (2010). Publică în antologia poetică (tradus în limba albaneză) „Insomnia cuvintelor", de Baki Ymeri (2010) şi „Fântâna cuvintelor" – tradus tot de Baki Ymeri (2011), apoi în antologia poetică (tradusă în limba rusă) „Târgovişte-Chişinău-Sank Petersburg" (2012). Volumele bilingve (română-engleză) „***Fluier de anotimp***", „***Ultimul impact***", „***Salvat de un mugur***", „***Despletitele dimineți***" şi volumul trilingv (română-franceză-engleză), „***Secunda celestă***" şi „***Pereții Cuvântului***" (româno-albanez, 2011) precum şi volumul de poezie „***Ciclul eu-lui***" (2012). Premiul „Grigore Alexandrescu" pentru poezie al Societății Scriitorilor Târgovişteni (2012).

Demonstrează o dată în plus că obsesia sa este poezia, ca stare existențială, ca rațiune de a fi, iubirea fiind liantul catalizator.

Poezia sa este un experiment, un relevant joc al minții, o radiografie a unui suflet contorsionat, apelând la versul alb, cu lejeritatea şi riscurile sale, abandonând punctuația, muzicalitatea interioară, mizând pe simboluri, pe un joc hazardat al cuvântului. Este de fapt o radiografiere

a propriei vieți, după un moment de cumpănă, aflată între extreme existențiale: bucurii şi eşecuri, banal şi sublim, speranțe şi deziluzii, metaforele folosite fiind încărcate de simboluri: „(…) lăcrimează din tăcerea cuvântului / peste glasul arcadelor obosite / de nopțile ce nu dau tihnă / unui sonet al dimineții / plecat cu chirie / în singurătate…"

Ceasul şi clepsidra, măsoară esențial ireversibil existența noastră. Copleşit, simte că relativ exist: „o dublă liniște a trupului din timp / hrăneşte un bob de singurătate/ retras tiptil ca şi o umbră / dinspre apus spre taină / eul din mine / relativ / exist".

O caracteristică a versurilor este aceea a abandonării deliberate a rimei în favoarea forței sugestive a cuvintelor. Încearcă şi reuşeşte în mare măsură să ne comunice bucuria unei existențe realizate în dragoste pentru ființele iubite, de la fete la nepoți, umanizând şi mai mult spațiul său existențial supus unei severe radiografii ce degajă optimism, neliniște, speranță.

O voce matură, printre optzeciști, stăpână pe modalitățile şi simbolistica cuvântului, într-o continuă căutare de noi sensuri şi problematici, ceea ce-i conferă autenticitate.

Scrieri:

Trăgând înapoi o noapte. Slatina, Editura CuArt, 2008; ***Polen de gând albastru.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2009; ***Plouă în hohote.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2010; ***Pereții cuvântului.*** Bucureşti, Editura Amanda Edit, 2011; ***Fluier de anotimp.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2011; ***Despletitele dimineți.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2011; ***Ciclul eului.*** Târgovişte, Editura Singur, 2012; ***Salvat de un mugur.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2012; ***Secunda celestă.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2012; ***Ultimul impact.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2012; ***Rescriu ce mi-a fost scris.*** Iaşi, Editura Tipo Moldova, 2012; ***Propriu-mi carusel.*** Târgovişte, Editura Singur, 2013; ***Cana stropului de vin.*** Iaşi, Editura Tipo Moldova, 2013; ***Buzunarul timpului de la piept.*** Târgovişte, Editura Singur, 2013; ***Culoarea timpului topit.*** Iaşi, Editura Tipo Moldova, 2013; ***Sentiment de noiembrie.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2013; ***61 de ecouri din tăcerea scorpionului.*** Târgovişte, Editura Singur, 2013; ***11 esențe pentru T.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2014; ***Numele tău – floare de iris.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2015; ***Infinitul contrastelor.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2016; ***nu voi uita...să nu uit.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2017; ***Ortografia vieții trăite NU şoptite.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2018; ***Refugiu cu chip de femeie.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2018, ***Metafore din palma cerului.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2019.

Antologii:

Insomnia cuvintelor. Bucureşti, 2010; ***Târgovişte-Chişinău-Sankt Petersburg. Antologie de poezie***, Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2012; ***Meridiane lirice. Antologie universală a poeziei româneşti contemporane – 124 poeți contemporani.*** Editura Armonii Culturale, 2013; ***Antologie de sonete***. Târgovişte-Chişinău-Cernăuți. Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2019, pag. 67-71.

Referințe:

George Coandă. ***Istoria oraşului Târgovişte. Cronologie enciclopedică,*** 2007, p. 431; Baki Imeri, pag. 48-52; Florentin Popescu, ***Eu v-am citit pe toți!***, vol. III, 2011, pag. 90-91; Gheorghe A. Stroia, ***Dincolo de albastrele ploi***, Editura Armonii culturale, 2012, p. 34-40; Eusebiu Platcu. ***Aristarc II – Alte măşti literare***, 2012, pag. 25; ***Enciclopedia oraşului Târgovişte***, ed. a II-a, Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2012, p. 356; Marin Neagu. ***Cronologia lumii literare româneşti***, 2012, pag. 370; George Toma Veseliu. ***Continuatorii Şcolii literare şi artistice de la Târgovişte.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2015, p. 358-364; Niculae Ionel. ***Scriitori târgovişteni.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2012, p. 104-109; Corin Bianu. ***Analist în literatura de piață.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2016, p. 136-139; Mihai Cimpoi. ***Anatomia ființei – Promoția de azi a Şcolii literare şi artistice de la Târgovişte, Medalioane în evantai.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2016; Stan, Mihai. ***Confreria. Convorbiri şi confesiuni. O istorie a Societății Scriitorilor Târgovişteni în interviuri, vol II.*** Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2017, p. 348-359; Mihai Stan. ***Lecturi empatice, vol. III***, Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2019, p. 291-298.

Nicolae Busuioc

CĂUTĂRI ALE SENSULUI VIEȚII

Mult timp s-a considerat că proza a apărut ca o «creație împotriva poeziei», aceasta fiind proprie lucrărilor filosofice, istorice, ştiinţifice în general, un mod de expresie care nu se supune regulilor prozodice ale versului. Scrisul veritabil, desigur, nu stă la îndemâna oricui, el presupune valoarea însăşi a textului, cu formulările plurisemantice încărcate de variate nuanțe, de imaginile semănate printre cuvinte cu intenția descifrării celui ce le caută ca într-un labirint. Şi se mai ştie că unele reacții ale omului la noutate sunt involuntare, altele sunt precedate de gândirea conştientă, dar toate acestea sunt legate de capacitatea lui de a absorbi, evalua şi asimila ideile, mesajul, codul textului.

Şi care ar fi noutatea aici? Ar fi aceea că descoperim o carte de proză a Anei Dobre, cea care a semnat până acum numai cărți de critică şi istorie literară, nefiind acest lucru totuşi un paradox şi nici primul în literatura română. Se cunosc multe exemple de scriitori polivalenți. Noutatea de care vorbeam ține şi de faptul că prozele scurte din Eu şi celălalt (Editura Bibliotheca, 2018) sunt când narațiuni propriu-zise sau poeme în proză, când eseuri cu nuanțe critice îmbibate de meditații, îndoieli, iluzii, trăiri, impresii, sentimente, un fel de melanj sub forma unei armonii, a unui model de felul în care se structurează proza scurtă.

Ana Dobre-Pelin (ca prozatoare adaugă şi numele părinților, al bunicilor, în semn de cinstire) în Doar o vorbă să-ți mai spun... precizează: „Am structurat volumul în două părți, cuprinzând proze de factură şi formulă literară diversă, şi partea a doua, cuprinzând o serie de interviuri pentru ca acela care va citi să poată vedea şi celălalt eu al meu...” Autoarea face aici trimitere la eul care se ridică treptat din sine, adică din nucleul pulsional al personalității, la care se adaugă supraeul, un fel de cenzură prin care eul este pus de acord cu realul şi moralul. Este triada stabilită de principiile noii psihologii. Sigur că, literar vorbind, schema este «vizibilă» inconştient, ea nu poate fi tradusă decât indirect prin mijloacele pe care le foloseşte literatura. Fenomenul, s-i spunem aşa, este sesizat mai ales în prima proză Aşteptările lui Candid Toma. «Sentimentul ciudat de dedublare» al personajului ne duce cu gândul (sigur şi pe autoare) la faptul că omul nu poate domina ființarea, cel mult o face parțial pentru că elementele ființării se ascund sub dublul chip de refuz şi de împiedicare a accesului. Aici eul îşi declanşează mecanismele inconştientului. Se impun mai întâi eforturile intelectuale ale scriitorului de a se înțelege pe sine şi apoi de a cunoaşte problemele celuilalt.

Într-o altă proză (din cele nouă la număr ale volumului), mai exact în *La fuite en avant* (Fuga înainte), personajul se simte ca «săgeata din paradoxul lui Zenon». Trebuie să recunoaştem că de această dată *criticul* trece «podul care se pierde în infinit», pentru a lua chipul *prozatorului*. El îşi derulează scrierile ca pe nişte frumoase povestiri în care se identifică cu omul rațional, dar şi sentimental, frenetic şi revoltat, mai ales revoltat asupra timpului («sunt eu stăpânul timpului meu?»). Cu o ironie fină, ca înțeleptul care ştie că nu ştie, Ana Dobre-Pelin ne oferă, cu fiecare pagină scrisă, prilejul de a medita, dar şi de a gusta cu încântare din magia textului încredințat hârtiei. Ironia discretă, subtilă, toleranța cu care este înzestrată autoarea fac să-şi găsească voluptatea sinceității, o bună cale de a merge în căutarea adevărului, de altfel cam greu de aflat. Bineînțeles că şi în celelalte minunate proze – *Incognito*, *Căprioara din vis*, *Frumoasa şi Bestia*, *Doi regi* – se regăsesc, vrând nevrând, elemente

* Ana Dobre, *Eu şi celălalt*, Editura Bibliotheca Târgovişte, 2018. A fost premiat de Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Literatură pentru Copii şi Tineret cu premiul *Cartea anului 2018*

ale criticului literar, cel cu puterea analizei şi interpretării. Spune la un moment dat: «Nu toţi cititorii sunt critici literari. Fiecare are modul lui de a citi». Aş adăuga aici că noi, cititorii cumulativi şi asociativi, captivaţi de paginile de sub ochii noştri obosiţi, dar curioşi, credem cu naivitate în adevărul ficţiunii şi în priceperea de a decodifica simbolurile textelor. Şi am găsit multe asemenea simboluri şi semnificaţii în aceste proze scurte.

Când bucuria lecturii este însoţită şi de bucuria intelectuală, oferită generos de autoarea cultă, predispusă împărtăşirii atâtor lucruri şi întâmplări legate de viaţă şi de cunoaştere, de natură, divinitate şi frumos, atunci intrăm în zona unei sărbători care te înalţă. Nu renunţă la acel filon epic ce susţine şi întemeiază substanţa textului, după cum nu renunţă la continua invocare a unor figuri ilustre din filosofie, artă, istorie, literatură, mitologie, le evocă aşa ca pe nişte necesare puncte de sprijin pentru a urni din loc până şi munţii, munţii din noi, ascunşi în destin, în inconştient şi în necunoaşterea de sine. Marile figuri ale trecutului capătă aură legendară şi ne raportăm la ele pentru a ne afla noi înşine locul. Apelează şi la silogism, mai ales într-o tensiune pronunţată, existentă într-un text literar, silogismul putând fi oxigenul care înviorează, face să dispară monotonia, somnolenţa. Proza scurtă se pretează la judecăţi prin deducţie, voit insinuată între platitudine şi paradox, patetism şi melancolie, între cinism şi absurd sau între bine şi rău. Din unele portrete pe care le schiţează prozatoarea (dar şi criticul) se desprind caracterizări exacte, surprinzând dimensiuni esenţiale ale fizionomiei celor analizaţi. Nu foloseşte parafraze inutile şi afectate, în schimb deconspiră angoaseleşi iluziile, fie ele ale lumii contemporane, fie ale epocii de tristă amintire.

Prozele scurte ale Anei Dobre-Pelin sunt, în fond, căutări ale sensului vieţii. Sunt invocate imagini şi reprezentări, confruntări mereu reluate din viaţă şi din livresc tocmai pentru a afla răspunsuri, vorba filosofului, cu privire la drumul vieţii care poate să coboare din regimul lui eterat, metaforic în lumea frustă şi obscură a momentelor imprevizibile sau chiar inutile. Dar la această imagine de ansamblu a vieţii autoarea vine cu cea a lumii care îi este proprie. Ne convingem de acest lucru citindu-i cu atenţie prozele, care nu sunt altceva decât experienţe existenţiale în care sensul vieţii omului parcă vine dintr-un adânc al labirintului, cu imaginea sa complexă şi care nu înseamnă doar rătăcire şi pierdere de sine, mai înseamnă (după Borges şi Eco) şi apărarea magică a unui sens. Şi Eliade al nostru ne atrage atenţia că nu trebuie să ne vedem „pierduţi definitiv" în adâncul labirintului atâta timp cât drumul vieţii noastre are o deschidere, un rost, un ideal. În cazul de faţă, calea aleasă este lumina şi scrisul ca pe un dar sau o povară, „e această lumină din interior".

Scriitorul trebuie să fie un model cultural, citim direct sau printre rânduri, având în vedere cultura şi spiritul critic care stau la îndemâna autoarei. Prozele sale exprimă nu numai un talent viguros ci şi o erudiţie care îşi extrage seva din bogata sa cunoaştere cât şi din sensibilitatea auctorială, din capacitatea sa de a intui şi propune corespondenţe între idei, esenţe, gânduri şi sugestii. Dar şi între vorbe şi tăcere. După lectură intrăm în tăcere, e ca şi cum am încerca să-l explicăm pe Homer cu tentativa lui de a cultiva în mod deliberat distanţa faţă de ciclurile epice mai tolerante, e ca şi cum am asista la o „întrecere sub tăcere". Meditäm, cădem pe gânduri. Poate am avea nevoie de orbirea lui Homer şi a lui Borges pentru a vedea mai bine lumea interioară din noi, acoşo unde simţurile nu se lasă influenţate de realitatea dinafară. Ne amintim şi de aristotelicul exemplu. Parafrazându-l am spune: unii oameni sunt orbi, dar şi orbii-s oameni, sunt orbi care văd mai clar decât văzătorii. Eu, eul şi supraeul ne îndreaptă şi spre ceilalţi, spre a-i cunoaşte mai bine, cunoscându-ne pe noi înşine mai bine.

Ana Dobre-Pelin poartă şi acum nostalgia Iaşilor, după cum mărturiseşte în dialoguri, nostalgia unui loc şi a unui duh din care s-a înfruptat mai ales în vremea studenţiei, a frumosului încărcat de spirit. Virtutea, sufletul şi intelectul sunt suportul frumosului total, desăvârşit, cum el însă, ca şi adevărul, nu poate ajunge la absolut, se ţine seama de proporţia fiecăruia din întreg. Iaşii oferă încă asemenea părţi de frumos. Întâlnim în aceste dialoguri de la sfârşitul volumului tandre evocări ale cetăţii, cu personalităţile ei culturale, până la pasaje lirice cum numai urbea moldavă le merită. Dialogurile sale sunt şi o propunere de cunoaştere reciprocă, ele înseamnă şi o „redefinire strategică a sinelui" şi mai înseamnă şi o modalitate de comunicare a ideilor prin interogaţie şi răspunsuri de orice ordin. *Eu şi celălalt* este cartea care ar putea dechide drumul şi spre aletele, chiar spre romane, convinşi fiind că Ana Dobre-Pelin ne poate oferi proza cu largi dimensiuni, epopeea unui timp şi a unei lumi în care cu toţii coexistăm. Interesant va fi atunci cum este privit romanul de către criticul literar, cu experienţele sale incontestabile în materie de hermenautică. Dedublarea va fi strict necesară.

Daniela-Olguța Iordache

SIMULAȚII

Trebuie să ne punem întrebarea de ce simulează omul? (Christine Bernadette Rousseau)

Teatrul post-modern, minimalist şi antieroic şi-a construit treptat, trecând prin simbol şi parabolă, o formă nouă, voit surprinzătoare, surclasând nu numai clasicul dar şi formele din ce în ce mai moderne, care i-au succedat. El pleacă de la o declarație formă căutat-experimentală în care tipologia sau intriga dezvoltată s-au generalizat şi metamorfozat.

Este şi cazul cărții de teatru post-modern „Unde eşti domnule Tamkin?", pe care ne-o propune scriitoarea Christine Bernadette Rousseau/ Cristina Onofre, volum apărut la editura Salonul Literar Vrancea în 2019.

Cartea conține trei scurte piese într-un act, aparent de sine stătătoare, dar putând fi privire tot atât de bine ca acte ale uneia şi aceleiaşi piese. O astfel de idee se sprijină pe alegerea celor trei ***medii clinice*** unde are loc aşa-zisa acțiune: un spital de psihiatrie, bursa şi puşcăria, obsesii „de vârf" ale contemporaneității.

Aici este amplasat conflictul dramatic, dar şi personajul generic al societății noastre: ***simulantul***, cu insinuanta sa poziție în societate.

Oricât ar părea de ciudat, simulatul polarizează societatea, aducând în desfăşurarea vieții dramatice o pronunțată notă de ambiguitate. Simbolic şi parabolic, societatea modernă pare un imens spital psihiatric însă, ceea ce o subminează mai mult nu este atât ***boala***, cu bizareriile ei, cât confuzia generalizată care domneşte aici. Demitizarea şi minimalismul ating în acest teatru al Cristinei Onofre înseşi cotele dizolvării, deoarece nu mai apare ***limpede*** pragul dintre normal şi anormal şi mai ales acela dintre medic şi pacient. Apariția simulantului face din medic un personaj vulnerabil, care nu mai este „măcinat" de problemele sale profesionale, ci de preocuparea de a-şi apăra teritoriul profesional împotriva simulantului care i-l poate anihila pur şi simplu. Efectul negativ al apariției simulantului se reflectă în atitudinea din ce în ce mai ezitantă a doctorului, analizată cu pătrundere de autoare: „în practica noastră se întâmplă erori…". Cea mai periculoasă pare confuzia simulant/pacient, deoarece un diagnostic greşit în acest caz poate avea urmări grave: „Din păcate şi acum se mai întâlnesc medici care, judecând după câteva simptome, declară ***bolnavii*** ca fiind ***simulanți*** (…) şi totuşi simulanți există!"

Când suspiciunea este reciprocă, relația medic pacient devine un infern cu conotații absurde. Pacientul se îndoieşte de calitățile medicului, întrebându-se dacă nu cumva diploma sa nu este obținută prin mijloace oculte. Medicul vede în simptomele pacientului o provocare şi totodată o mistificare.

În prima piesă, „Simulantul a murit?", medicii văd în pacienta cu simptome de turbare „o isterică cu atitudine simulativă". Deşi simptomatologia pacientei denotă clar boala turbării (pacienta fusese muşcată de propria-i pisică ce dispăruse) nimeni n-o tratează de această boală deoarece „analizele nu arătau nicio leziune a sistemului nervos central". Casierița pacientă este lăsată să moară deoarece ea pare o „simulantă". „Din punct de vedere formal ***noi medicii*** nu eram ***vinovați***". De vină era pacienta care trebuia să ceară în mod expres să fie tratată de turbare.

Pentru a „generaliza" mai competent starea de confuzie dintr-o societate căzută în derizoriu, scriitoarea plasează „cazurile", în primul text la Moscova, iar pe celelalte în Statele Unite. Personajele, conform teatrului post-modern, nu mai au „caracter" sau „tipologie" ci sunt nişte simple nume. Subiectul nu mai este nici el constituit după principii dramatice evolutive ci este alcătuit dintr-un dialog, o simplă „expunere de caz". Totuşi ***tensiunea***

persistă. Ea se bazează pe o ambiguizare puternică: „Doctorul simulează că e doctor sau pacientul că e pacient?" O altă sursă a „surprizei" dramatice este ura dintre doctor şi simulant, dar şi cea dintre doctor şi pacient, datorată confuziei.

Iată, de exemplu, cazul de la care îşi ia numele prima piesă. Medicul psihiatru Ivan Sergheevici (pe atunci medic secundar la un spital din Sankt Petersburg) se surprinde gândind despre sine astfel: „Şedeam într-o zi în cabinet şi gândeam probabil cât de grozav sunt a medic! Reuşisem să descopăr un simulant… şi nu numai că l-am «descoperit», dar i-am şi tras o săpuneală, să-i treacă pofta de simulare…" Asistentul său îi aduce însă în curând vestea că „simulantul" a murit: „S-a spânzurat în şură, de o grindă (…) L-a găsit sora lui. Ea a venit plângând şi mi-a spus."

Moartea simulantului îl transformă însă pe doctor în pacient: „Îţi vine să crezi, Maria Petrovna, de câte ori am visat că e viu?!!... şi ce bucurie era pe mine!... îi strângeam mâna, îi scriam reţeta şi insistam să vină săptămânal la control… neapărat!, neapărat! (…) Alteori visam că ţin în mână funia cu care se spânzurase şi trăgeam de ea ca să îl dau jos, să îl salvez… Chinul cel mai mare era atunci când îi simţeam trupul rece în pat, alături de al meu."

Interlocutoarea lui Ivan Sergheevici, Maria Petrovna, bănuise şi ea de simulare pe o femeie cu adevărat dezechilibrată: „Mi-am dat seama că mă urăşte atât cât poate fi urât un călău sau un tiran."

Confuzia vinovată este pusă, aşa cum era de aşteptat, pe seama ciudăţeniei fenomenelor nervoase: „Dar ştii cum e cu nervii ăştia: Chiar noi, doctorii din branşa asta suntem uneori puşi în situaţia să nu mai facem diferenţa între un bolnav cu o boală nervoasă înrădăcinată adânc şi o persoană egoistă, leneşă şi cu hachiţe".

Piesa se încheie însă cu un fapt uluitor: medicul este ucis cu pistolul de un individ care lasă la locul faptei un bileţel ambiguu: „Simulatul a murit?" Abia acum regizoarea dramaturg te împinge la neaşteptate supoziţii: Dar dacă cel care s-a spânzurat nu era „simulatul" ci un pacient căzut în depresie, certat fiind că simulează? Dar dacă dimpotrivă, adevăratul simulat, din ură, decide să-şi suprime adversarul, pe medicul ce-l putea descoperi şi deconspira? Nu ştim. Orice variantă este posibilă.

Dar simulaţii nu mişună doar în mediul spitalicesc. La New York (vezi a doua piesă „Unde eşti, domnule Tamkin?" avem de-a face şi cu simulaţii artei (în cazul americanilor), pictura, simulare considerată de narator (fiu de medic psihiatru) un adevărat pericol naţional: „Cum se face că lumea se sufocă de „arta produsă de cei care nu au niciun talent, nicio chemare?"

Răspunsul protagonistului pare cinic: „Pentru că au găsit o proastă pe nume societatea Americană, care să le ofere fel de fel de posibilităţi de existenţă şi de ascensiune. Rezultatul?: zeci de mii, sute de mii de aşa-zişi pictori?!?"

Simularea se întinde nu numai în mediul artistic, ***actorul*** fiind un simulant de profesie, ci şi în cel intim: simulanţi familiali sau simulanţi sentimentali. Aceştia se datorează faptului că sub imperiul fricii (de a avea copii, de exemplu), iubirea dispare iar familia devine „o mare minciună americană". Tamikin (şi el doctor, însă cu o diplomă dubioasă) simulează a fi expert în chimie, hipnotism, magnetism, inventică. Adevărata sa vocaţie este însă aceea de jucător la bursă. Pentru Tamkin, Jucătorul la bursă este un ucigaş care, din cauza laşităţii se foloseşte de bani.

După ce a studiat ciclul „culpabilitate-agresivitate", Tamkin ajunge la concluzia că „cei care omoară, omoară din fantezie (vezi bursa), dar şi că „cei mai nebuni sunt oamenii de afaceri, clasa afaceriştilor lipsiţi de inimă, fluşturatici, neserioşi, care conduc America (…)"

Teoriile lui Tamkin izvorăsc chiar din prezenţa simulantului în societate, deoarece numai prin el Tamkin descoperă „baza existenţială a disimulării", căci în pieptul oricărui om nu există doar un suflet, ci două: ***cel adevărat*** şi ***cel fals***. Sufletul fals se hrăneşte cu vanitatea şi aparenţa, el fiind una cu interesul vieţii sociale. Din cauza lui nu eşti liber, căci ai în tine pe propriul tău trădător care te vinde. Sufletul adevărat plăteşte oalele sparte, suferă şi se îmbolnăveşte. Din cauza urii sale faţă de sufletul fals, nu este posibilă nici măcar iubirea de sine.

Nu poţi înţelege diferenţa dintre ***sănătate*** şi ***patologie*** fără a înţelege că omul alege între cele două: fie ***construcţia*** (natura şi creaţia), fie ***distrucţia*** (banul şi maşinile). Tamkin însă simulează căci, deşi a ales banul şi forţa lui distructivă, pierzând la bursă tot ce avea, el şi asociatul lui, Tamkin face pe ***sănătosul*** deoarece „sănătosul riscă tot!". E normal, în acest moment ca eroul să dispară.

În sfârşit, autoarea aduce în actul III şi ultima treaptă a simulării: crima. Laşul, fricosul, se ascunde în spatele omorului pentru a-şi dovedi neînfricarea, curajul: „Nu sunt un asasin, sunt un om care nu cunoaşte frica."

(continuare la pagina 63)

Titi Damian

DAMIAN STĂNOIU
„Parada norocului”

Romanul „Parada norocului”, (*Editura Alcalay, Bucureşti, 1934, reeditat la editura star trafic S. F. – est, Craiova, 1990, 196 p.*) este structurat pe 22 de capitole.

Romanul debutează cu o viziune de ansamblu a sălii jocului de ruletă de la cazinoul din Sinaia, pentru a-l introduce direct pe cititor în atmosferă. Este momentul de maximă intensitate emoțională, când jucătorii (pariorii) sunt îndemnați de către crupier să mizeze, stârnind o febrilă activitate: *„– Faceți jocurile, domnilor!” „Zeci de mâini urmează înfrigurate invitația crupierului şi, în câteva secunde, masa verde fu împestrițată cu fise de diferite culori”*. Cu mare febrilitate, jucătorii îşi marchează singuri, sau prin intermediul şefilor de masă, numerele favorite. Crupierul face operația de clasare a fiselor recoltate din jocul precedent. Urmează lansarea bilei în sens invers şi rostogolirea ei pe marginea cilindrului mobil, colorat şi numerotat, urmărită cu sufletul la gură de către participanți, *„apoi bila dă semne de oboseală căutându-şi loc de aterizare şi, după câteva tururi şi ezitări pe luciul circular, închide ochii”* şi cade într-un clămpănit uşor, *„pe care-l simt toate inimile care au mizat”*. Crupierul observă dintr-o ochire situația de pe masă şi strigă detaşat şi ironic: *„Nouă – roşu - impair - manque…Transversală simplă, plină, nimic la număr.”* Cu vădită satisfacție, întinde ratoul şi adună sute de mize – de un pol şi de cinci – care refuzaseră să se reîntoarcă împuiate în buzunarele de unde ieşiseră. Jucătorii, deconcertați de seria prelungită a neşansei, îşi revin la chemarea domnului în negru, hotărâți să mai încerce o dată. Pe fețele lor şi pe ochii injectați se citeşte crisparea, iar cei trei-patru câştigători, uitând pierderile suferite, mizează tot ce au primit, siguri că au intrat de acum în pasă bună.

După această incursiune în momentul cel mai tensionat de la masa de joc, scriitorul coboară printre jucători. Un domn burtos şi chel, sosit când crupierul slobozise bila, sfidător, aruncă o fisă de o mie. Mizase o sumă maximă pe o şansă minimă. Îl imită o tânără brunetă care miză ultima monedă de argint pe care ar fi oprit-o pentru prânz. Nu le iese numărul propus. Doamna *„primise o lovitură de stilet, avu un şoc nervos, nările i se dilatară, buzele îi tremurară într-un colț, vinele de pe față îi ieşiseră în relief şi mâinile i se crispară pe poşetă. Se ridică după câteva minute – palidă, moale, fără demnitate”*. După şocul nenorocului, cu dispoziția refăcută, jucătorii mizează din nou, fiecare cu argumentul său: *„să se refacă”, „să mai încerce”, „să se amuze”, „pentru ultima oară”*.

Dintre spectatori, scriitorul îşi alege acum protagoniştii. Aflat întâmplător în sală, Liță Soare, spectator neutru, reține doar aspectul exterior al jocului, doar constatând: *„crupierii sunt oameni îndemânatici”; „norocul ruletei e mai mare decât al jucătorilor”*. Îl privi cu dispreț pe omul care se curățase de o mie de lei într-o secundă şi o compătimi pe doamna care pierduse tot. Îşi roti privirile printre spectatori. Un domn *„scund şi mustăcios, cu capul ras şi cu ceafa reliefată, ca şi burta”,* nu se simțea prea comod pe canapea. O doamnă, dezamăgită, *„îşi număra boabele de chihlimbar din şiragul ce-i împodobea pieptul”*. Alte trei cucoane, care nu se sinuciseseră, *„stau ca trei grămezi de carne dedesubtul unor pălării caraghioase”*. Un tânăr lung şi bine îmbrăcat îşi muşcă buzele-i livide în fața scrumierei fumegânde. O blondă, îmbrăcată în culoarea macului, întoarsă cu spatele spre public, socoteşte restul din poşetă. Alta, tot aşa de tânără, „trimite în plafon, cu gura şi cu nasul, triluri lungi şi groase de fum.”

Liță nu se arată prea impresionat de atmosferă, așa că, plictisit, ajunge în parc. Sosise în Sinaia cu intenția de a se relaxa. Își închiriase o odăiță la mansarda unei vile. Merge la restaurant, unde constată că și acolo se vorbește tot despre pierderile și câștigurile de la cazinou. Unul dintre clienți, preocupat excesiv de joc, comandă *„douăzeci și trei la tavă."* Ceva mai încolo, o doamnă își lăsase verigheta amanet. Om echilibrat, Liță Soare, șef de birou la Ministerul Culturii, își făcea conștiincios datoria și trăia liniștit în București, la coana Tincuța Neagu, gazda lui. Era un ins cumpătat. Își calculase de acasă bugetul pentru concediu, propunându-și să se încadreze în el, socotindu-l suficient pentru 20 de zile. Îi ajungeau, la un salariu de 5600 de lei pe lună. Autorul socotește că e timpul să-i realizeze un portret moral acestui funcționar model: *„Era un tânăr modest și cumpătat. Nu știe ce-i datoria de bani, nici jocul de cărți, nici beția, nici nopți pierdute. E îmbrăcat bine, are odaie curată și sănătoasă, nu se ridică flămând de la masă. Nu-i lipsesc nici femeile. Toate însă cu chibzuință și numai în limita prevederilor bugetare"*. A doua zi luă în cercetare Sinaia: bulevardul Ghica, bulevardul Lascăr Catargiu, Grajdurile Regale, Stâna Regală, Peleșul. Pe un pod observă o doamnă abătută care *„pare ar fi în state să se sinucidă"* și gândește că n-ar fi rău să o ajute cu o sută. Face cunoștință cu doamna Scripcă, îi află necazul și pasiunea ruletei. Rămăsese fără bani la ruletă, dar n-o disprețuia, constatând: *„Ruleta este ca o femeie frumoasă și nestatornică pe care o sudui când te înșală și uiți tot când revine candidă și savuroasă. E ca o femeie pe care o iubești iertându-i zece cusururi pentru o singură calitate"*. Jucând la ruletă, ajunsese să nu mai aibă ce le da copiilor de mâncare, să-și amaneteze bijuteriile, *„pentru două săptămâni de zbucium și de plăcere."* Pentru ea, ruleta a devenit o pasiune, iar jocul un spectacol: *„E un joc extrem de antrenant și distractiv. Te amuză gesturile și mutrele jucătorilor, te amuză gravitatea de ciocli a crupierilor, te amuză capriciile misterioase ale ruletei. Când ești mai sigur de noroc, îți golește buzunarele până la fund, iar când ți-ai pierdut orice nădejde, i se face milă și-ți vine în ajutor. Oricum, e delicioasă. Ești în stare să amanetezi nu doar bijuteriile, ci și pe tine însuți"*. Prin propoziția ultimă a femeii, scriitorul evidențiază riscurile, nu doar pe cele materiale, ci, mai ales, pe cele sufletești, adică poți ajunge sclavul pasiunii. Sună ca un avertisment discret și totodată ca o chemare în șoaptă pentru Liță, dar el rămâne lucid, meditând: *„Trebuie să fie cineva cu totul lipsit de aceste facultăți ca să-și arunce banul agonisit cu sudoare, să-și tocească sistemul nervos și să-și riște faima și se umilește de dragul unui noroc iluzoriu și al unui amuzament periculos și degradant."* Își închipuie că ar face un act caritabil dacă ar împrumuta-o cu o sumă pentru plecare, dar nicidecum pentru ruletă. Răspunsul femeii îl lasă fără replică, pricepând aluzia acesteia: *„Vi i-aș înapoia cu dobândă. Sunt dispusă să accept orice condiție"*. În momentul acela apare un ungur gras, un cunoscut de-al femeii care, bucuros că a câștigat, îi împrumută o mie de lei. Doamna Scripcă își mișcă buzele, strânse în pumn fisele și-l trase după sine. Dispărură pe cărarea din marginea de răsărit a hotelului. Liță rămase înmărmurit, revoltat, constatând degradarea la care a ajuns femeia din cauza pasiunii pentru ruletă: *„Atâta nerușinare la o femeie instruită, căsătorită și cu copii, nu mi-aș fi închipuit!"* Nu-i rămâne decât să-și facă *„o sfântă cruce."* După un sfert de ceas, *„doamna Scripcă apare ca o ștrengăriță, ce-i drept rușinată, cu ochii aprinși, cu pantofii murdari și foarte grăbită. În urma ei, cam la 30 de pași, venea și ungurul gâfâind, cu cravata strâmbă și cu chelia asudată."*

În aceste prime trei zile, Liță Soare a făcut cunoștință cu toate ungherele din Sinaia, reflectând din când în când, la fel de revoltat, făcând impresia unui om stăpân pe actele sale: *„Trebuie să fie cineva nebun, idiot, orb, zăpăcit, ca să vină aici să se recreeze și să se expună sigur la lipsuri și la umilințe de tot felul."* Altădată: *„Să văd eu că pierd întruna și totuși să arunc ultimii bani cu riscul de-a muri de foame și de rușine? Imposibil! N-aș merita să mai trăiesc în rândul oamenilor!"*

Prin tehnica răsturnărilor de timp, autorul rememorează momentele călătoriei sale cu trenul, când împărtise fereastra de pe culoar cu o fată *„tânără, nemăritată, cuminte și visătoare."* Curând a reîntâlnit-o în parc pe șatena drăgălașă cu care împărțise fereastra vagonului. În fața ei a roșit, a îndrăznit să ducă mâna la pălărie, chiar s-a simțit încurajat de privirea prietenoasă a fetei, de roșeața ușoară care i se ivise în obraji, și, mai ales, de singurătatea ei, gândindu-se s-o întrebe: „Vă place Sinaia, domnișoară?"

Din momentul acesta, naratorul o urmărește pe domnișoara Dorina Doru, poetă, pe numele adevărat Sofia Pârvulescu, fiică de pensionari și profesoară de Română, sosită la Sinaia, cu gând că atmosfera din stațiune o va inspira pentru volumul de versuri proiectat, „Întinderi", titlu care, după câteva zile de hoinărit prin stațiune, o va nemulțumi, schimbându-l în „Scrisori". Seara, în cameră, fata reflecta asupra celor petrecute în timpul zilei, asupra naturii, dar visa cu privirile departe și la un Făt-Frumos, care să-i aprindă flacăra dragostei. Tocmai când Liță Soare se pregătește să i se adreseze domnișoarei în timp ce se îndreptau amândoi

spre cazinou, salutându-se destul de stângaci, este chemat de doamna Scripcă, încunoştiinţându-l încântată că a avut mare noroc, a recuperat pierderile şi că a mai şi câştigat 14.000 de lei. Indignat că o pierduse pe domnişoara din vedere, Liţă intră în cazinou, nu ca să joace, doar *„ca să intre undeva”*. Este atras de felul dezinvolt în care mizează doamna Scripcă, observând: *„E rumenă, frumoasă şi pare puţin distrată”*. Într-un fel, o înţelege: „*Aşa sunt femeile: se plictisesc când sunt prea mult alintate. Fie de către un bărbat, fie de norocul însuşi”*. Domnişoara Dorina, novice şi ea într-ale jocului de noroc, ca şi Liţă Soare, o privea aproape înspăimântată. Schimba priviri timide cu Liţă Soare şi, ca să-l provoace, scoase un pol din poşetă şi-l aruncă la întâmplare pe rombul roşu de pe masă. Liţă face şi el pe orgoliosul şi plasă o monedă de aceeaşi valoare în raionul însemnat*„Impair*”. Îşi duseră amândoi mâinile la spate şiaşteptară, ca doi concurenţi, să vadă pe cine ocheşte norocul. Neştiind că, de fapt câştigaseră, le lăsară pe loc. Din nou câştigară. Bănuiau că au câştigat, dar dacă nu-i invită nimeni să ridice banii, nici ei nu îndrăzniseră să ridice suma. Liţă Soare este consiliat de o doamnă binevoitoare, *„cu un aer de dădacă”*, iar Dorina, *„de un domn cu monoclu”*. Cei doi câştigă mereu. După atâta câştig, doamna îl sfătuieşte să se retragă: *„Ia-ţi banii repede şi bagă-i în buzunar!*” La fel o îndeamnă şi domnul cu monoclu pe Doina: *„Ia-i!”* o îndeamnă pe un ton brutal şi poruncitor.

Cei doi, peste care dăduse norocul orbeşte, se retraseră complet zăpăciţi. Poeta se oprise în uşa cazinoului şi *„trăgea văzduh şi pe gură, şi pe nas”*. Liţă Soare simţea atâta nevoie de aer, că aproape uitase de veselia ce-l pocnise. Îşi refăcură plămânii, îşi curăţiseră feţele şi fruntea de sudoare, coborâră scările. Se despărţiră fără să se salute. *„Şi unul, şi celălalt aveau nevoie, după aşa emoţie, să-şi rumege singuri bucuria”*, notează autorul. Liţă Soare îşi savurează câştigul: 7850 de lei. Deveni mărinimos: ajută cu 80 de lei o femeie ce pierduse tot şi intenţiona să se întoarcă acasă, supărată, blestemând: *„S-o ieie dracul de ruletă!”* În parc este acostat de doamna deputat Fitil care-l felicită, dar îl sfătuieşte să nu facă din ruletă o pasiune, apoi îl invită la hotel Caraiman, nu fără un scop*: „Peste o jumătate de oră în holul hotelului, etajul I. Vino direct, fără să mai întrebi.”* Liţă Soare este acum fericit în camera doamnei Fitil: *„Tânără şi mignonă, cu ochii mari şi verzi şi cu dinţii strălucind de albeaţă între buzele cărnoase şi senzuale”*. În timp ce-i ghiceşte în cafea, făcându-i şi istoricul jocului ei la ruletele din San Remo, la Monte Carlo, la Constanţa, îi sugerează s-o împrumute: *„Dacă aş avea acum câteva sute de lei, mi-aş îmbrăca rochia peste capot şi aş rupe-o la fugă spre cazinou!”* Liţă Soare se dovedeşte mărinimos: îi oferă 500 de lei. Doamna ieşi de după paravan, *„îşi încalecă mâinile de după gâtul lui, îşi lipi obrazul de al lui, mai scutură din picioare, oftă pentru încheierea afacerii şi se lăsă moale”*. Liţă uită cu desăvârşire că e băiat cinstit, încercă neîndemânatic s-o acapareze cu impetuozitatea celor 27 de ani, împiedicându-se la chiloţi. Doamna Fitil, nerăbdătoare să ajungă mai repede la cazinou, îl ajută:*„Rupe-i dracului!”*. Liţă cedă în faţa *„primejdiei”* şi-şi amestecă gura cu a ei, execută ordinul şi-i şopti un cuvânt de dragoste, dar doamnei Fitil îi era gândul doar la ruletă: *„Auzi glasul crupierului anunţând numărul adorat: „23!”* şi i se abandonă fericită. Scena devine savuroasă nu prin actul sexual sugerat, ci prin nerăbdarea femeii de a ajunge cât mai repede la ruletă, abandonându-i-se fără jenă, de fapt vânzându-şi corpul fără vreo pudoare sau remuşcare. Odată intrat în caruselul jocului de ruletă, Liţă Soare alunecă, aproape instantaneu, şi pe toboganul depravării şi al degradării morale, abandonându-şi principiile.

Domnişoara Doru, ajunsă acasă, *„zvârli pălăria şi se repezi asupra poşetei. Scoase pachetul cu bancnote şi le înşiră pe pat, ca la defilare.”* Dorina, alias Sofia Pârvulescu, poetă care se imagina*, „o nouă stea pe firmamentul liricii române”*, îţi alcătuise un buget tot atât de minuţios ca şi Liţă Soare: chirie, masă, taxe, reviste. Acum se întreabă retoric: *„Ce să fac cu atâţia bani?* Strânse bancnotele grămadă, le înşiră ca la inspecţie, una lângă alta, apoi cap la cap, le făcuse romb, apoi piramidă, trapez, triunghi. Avea atâţia bani, cât să rămână două luni la Sinaia. Nu-i lipsesc, bineînţeles, în imaginaţie, nici rochii, nici pălării, nici pantofi. Marele ei secret era să aibă inspiraţie, ca să devină poetă şi să-şi termine volumul „Scrisori”, dar gândul îi zboară şi la Liţă Soare. Se consideră o purtătoare a norocului, după ce-şi inventariază astfel de momente.

Domnişoara Dorina coborî, încercând să dea cu ochii de Liţă Soare, dar, întâmplător, îi apare în cale domnul Ovidiu Crepuscul, consilierul bătăios şi cu monoclu din cazinou, care-i face teoria ruletei: *„Ah, ruleta! Această roată genială! Îmi închipui că jocul la ruletă e mai palpitant decât cea mai teribilă anunţare a elementelor naturii. E capabilă să-ţi arate de 20 de ori într-o zi, drumul fericirii şi drumul spânzurătorii.”* Formularea aceasta ultimă conduce la destinul jucătorului de ruletă din romanul lui Dostoievski. Ruleta este, deja, în viziunea lui Stănoiu, purtătoare de destin. Îi dă un sfat izvorât din experienţa proprie: *„Prudenţa e mama înţelepciunii”*. Replică românească la finalul operei dostoievskiene.

Margareta Cristea-Bineață

UN PROZATOR NEOBOSIT IULIAN MOREANU

De-a lungul anilor, Iulian Moreanu nu şi-a pierdut disponibilitatea şi apetitul pentru scris, mărturie stând numeroasele volume publicate din 2007 încoace. Lista se deschide cu *Ruleta mincinoasă* (2007), pentru a continua cinci ani mai târziu cu *Cerbul însetat* (2012), apoi, an de an, sau chiar bianual, autorul a adus în atenția publicului cititor *Febra* (2013), *Năvala norilor* (2014), *Neguțătorul de vise* (2014), *Povestiri cu un copil* (2015), *Iarna perfectă* (2015), EXIT (2016), *Năvala norilor* II (2017), *Am venit să mor lângă tine* (2018) şi cea mai recentă apariție editorială, *Femeia care credea că nu există* (2019). Autorul nu şi-a refuzat experiența romanului, iar proiectele epice de anvergură nu l-au descurajat, mărturie stând romanele *EXIT* şi *Năvala norilor* I şi II. Formula narativă preferată rămâne însă, în mod evident, proza scurtă. Pasionat de scris, mânat permanent de plăcerea de a povesti, Iulian Moreanu îşi asumă actul creației ca pe un mod de viață, iar gândurile, năzuințele şi variatele trăiri ale personajelor sale, mergând de la optimismul luminos şi tonic la angoase şi negre deziluzii, sunt oglindite firesc şi autentic în opera lui.

Întâlnim în romanele şi prozele sale scurte un univers uman unitar, o lume în care personajele se regăsesc pe nevăzute punți narative construite cu răbdare şi migală: Cristian Anghel, de exemplu, un evident alter-ego auctorial şi Florentina, o prezență feminină stranie, a cărei apariție deturnează mai tot timpul realul din curgerea lui firească. Aparent, universul uman surprins de scrierile lui Moreanu este banal, obişnuit, cenuşiu chiar, iar dramele individuale sunt asimilate de indiferența unei colectivități închistate în automatisme existențiale. Preocupat de conturarea unei atmosfere specifice şi a unui tablou uman veridic, autorul zugrăveşte societatea românească din perioada comunistă, apoi post-revoluționară şi pe cea a zilelor noastre, cu ironie punctată pe alocuri de umor negru sau de sarcasm. Creionarea culorii locale, a specificului şi stereotipiilor sociale se remarcă atât în prozele scurte, cât şi în romane, autorul mizând întotdeauna pe cartea autenticității. Acțiunea scrierilor lui Moreanu se petrece într-un topos uşor recognoscibil de la un volum la altul - localitățile Câmpeni sau Munteni - variantele literare ale oraşelor Câmpina şi Moreni. De acesta din urmă, scriitorul se simte indisolubil legat, cu atât mai mult cu cât, pe numele lui real Gheorghe Ciocodeică, Iulian Moreanu şi-a ales pseudonimul cu o certă trimitere la orașul în care a văzut lumina zilei. Se remarcă în toate scrierile sale un procedeu narativ căruia autorul îi rămâne fidel – de la *Cerbul însetat* şi *Ruleta mincinoasă* până la *Femeia care credea că nu există* - şi anume tehnica decupajului, a *feliei de viață,* în care realismul observației se îmbină inspirat cu plăcerea de a zugrăvi oameni şi locuri. Numai că, mai tot timpul, banalul cotidian a cărui curgere liniştită duce cu gândul la sadovenianul *loc unde nu s-a întâmplat nimic*, alunecă pe nesimțite pe panta neobişnuitului, sau chiar a fantasticului, prin insolitare. De aici, o puternică reacție emoțională a personajelor surprinse de nefireasca deturnare a realului, pe care Iulian Moreanu o aduce în scenă cu o nedisimulată plăcere. Faptele aparent neînsemnate se încarcă progresiv de semnificații, iar oamenii angrenați în desfăşurarea lor, ființe mai degrabă blazate şi resemnate în monotonia propriei vieți, se tulbură în fața straniei intervenții în real a fantasticului sau a

neprevăzutului. În plus, în toate prozele sale şi nu mai puțin în romane, autorul are intenția manifestă de a vedea general-umanul dincolo de cenuşiul existenței cotidiene.

Aceste coordonate ale scrisului lui Iulian Moreanu sunt reperabile în toate cărțile sale, iar universul uman care prinde viață în paginile fiecăreia dintre ele pare să nu-şi fi secat încă resursele şi ineditul. O dovedeşte volumul de proze scurte din 2019, *Femeia care credea că nu există*, apărut la editura *Detectiv literar*.

Scriitorul optează, ca de obicei, pentru o epică sumară, căci el este preocupat mai degrabă de pictura locului, de surprinderea atmosferei, de structura interioară a personajelor. Protagonistul este Cristian Anghel, (prezent, de altfel, şi în romane), în jurul căruia gravitează diferite figuri umane de extracție socială diversă, cu preocupări şi biografii obişnuite, între care se remarcă misterioasa Florentina, văzută fie ca o femeie comună şi neinteresantă, fie ca o apariție de o uimitoare frumusețe. Felia de viață realistă în care se insinuează pe nesimțite fantasticul, ambiguizând perspectivele, aducând personajele în situația de a se îndoi de integritatea propriilor facultăți mintale, contaminând justețea percepției obişnuite cu aerul înşelător al oniricului sau al iluziei, este prezentă în fiecare dintre cele şase proze care alcătuiesc volumul. De altfel, principalul atu al scrisului lui Moreanu este chiar această tehnică a insolitării, a cultivării misterului, a surprinderii reacțiilor emoționale ale personajelor în fața situațiilor stranii în care sunt dintr-odată puse. Astfel, Cristian Anghel are surpriza de a socializa regulat la oficiul poştal cu o anume doamnă Lilica, despre a cărei existență niciun angajat de acolo nu ştie nimic (*Căsuța poştală*); şi același Cristian devine obsedat de frumoasa Florentina, pe care o pierde şi o regăseşte într-un mod aiuritor, ce sfidează orice logică (*Ai ajuns acasă, Cristian*?); tot el şi Florentina se angrenează în conversații telefonice mai mult decât stranii, femeia susținând că experimentează perioade de non-existență (*Femeia care credea că nu există*); iar moartea prin înec a adolescenților Vicențiu şi Ana e pusă sub semnul întrebării, câtă vreme peste ani, o bătrână venită pe plajă cu nepoțica ei îşi amintește în mod misterios cum înainte de tragicul accident, tânăra obişnuia să-şi scrie numele pe nisip (*O chema Ana*). Este interesant modul în care protagoniştii unor întâmplări de acest gen încearcă să proceseze ilogicul, să îi găsească explicații, să nege, pentru confortul propriului psihic, haosul emoțional în care îi aruncă astfel de situații nefireşti: „Aşa ceva nu se putea întâmpla. Adică se întâmplase, dar nu avea nicio logică. Absolut nici una. Că doar nu trăisem în două realități care se schimbaseră între ele precum decorurile într-un spectacol de teatru". (*Ai ajuns acasă, Cristian*?) Astfel, Iulian Moreanu suprinde cu finețe psihologică dinamica acestui carusel de sentimente în care se amestecă stupoare, confuzie, panică, teamă: "Conduceam maşina şi cu fiecare kilometru parcurs nu mai eram sigur de nimic din ce se întâmplase. După vreun sfert de oră mă întrebam deja dacă nu cumva visasem. Rememoram în minte întreaga întâmplare cu polițiştii şi deveneam tot mai convins că totul nu fusese decât în capul meu, datorită stresului pe care mi-l provocase ideea că mă aflam la volanul unei maşini, având permisul suspendat şi fiind şi sub influența băuturilor alcoolice". (*Ai ajuns acasă, Cristian*?)

Personajele lui Moreanu nu doar că sunt profund uimite de tulburarea cursului firesc al banalei lor existențe, dar ajung să o somatizeze şi se simt copleşite de ea: "Rotițele din creier se puseră în mişcare cu o viteză amețitoare, care-mi dădea o cumplită durere de cap. Sigur că nu aşteptase atâtea zile. Trebuie să se fi petrecut *altceva.* Începeam să înțeleg ce se întâmplase, dar ipoteza mea, căci era încă o ipoteză, mi se părea de-a dreptul bizară".(*Femeia care credea că nu există*)

În paginile acestor povestiri prinde viață în mod interesant existența rutinieră, cu tabieturi, fără prea multe orizonturi, fără aşteptări, în care oamenii se complac mai mult sau mai puțin resemnați. Cristian Anghel este un exponent al acestui mod de ființare, care nu pare să îl deranjeze prea mult: "A făcut demersul pentru trecerea pe numele său a utilităților; şi-a tras cablu şi internet, şi-a făcut abonament pentru masa de prânz la un restaurant din apropiere. Zilele treceau după un tipar pe care şi l-a format fără să-şi dea seama când şi cum. Dimineața mânca puțin, bea o cafea, apoi parcurgea pe internet sumarul principalelor cotidiane".(*Lacrimile peştilor*)

Iulian Moreanu practică în mod inspirat acest tip de scriitură simplă, aparent minimalistă, neutră, dar care pregăteşte iscusit terenul pentru tensiunea epică, a cărei creştere avansează gradual în calmul de dinaintea furtunii. Insolitarea are, în acest context, şi mai mult efect asupra cititorului şi sporeşte interesul pentru lectură. E o strategie pe care scriitorul o foloseşte cu succes: „Într-o seară, după ce în cursul zilei vocea aceea ciudată îmi şoptise din nou, direct pe creier, că iar o să am parte de o noapte de nesomn, pe la ora 23 am primit un telefon ce avea să facă țăndări

rutina insomniilor mele de care chiar mă ataşasem, într-un anumit fel, fiindcă înțelesesem că erau totuşi o parte din viața mea”.(*Femeia care credea că nu există*)

Dincolo de talentul de povestitor, prozatorul are o certă ştiință a dozării tensiunii narative, stăruind asupra detaliilor, menținând suspansul, punându-şi personajele în situația de a formula ipoteze, pentru a reveni ulterior asupra lor, ca să le demonteze, fapt care le intensifică trăirile până la paroxism. Construite mult pe dialog, descriere şi introspecție, povestirile din *Femeia care credea că nu există* se remarcă prin ritmul alert, în care relatarea voit impersonală de tip proces-verbal este alternată cu pasajele pline de dramatism. Episodul plin de dramatism al descoperirii adolescenților Ana şi Vicențiu pe plajă, în stare de inconştiență, posibil înecați, este foarte bine scris, suprinzând cinematografic atât reacțiile personajelor, cât şi acțiunile lor precipitate, sub imperiul agitației, confuziei, spaimei: ”La lumina lanternelor au văzut că şi Ana şi Vicențiu erau complet dezbrăcați şi aveau câteva răni la cap şi pe corp, probabil în urma izbirii de stabilopozi. Militarii i-au acoperit în dreptul coapselor cu propriile cămăşi. Foarte repede a sosit o salvare şi i-au urcat pe cei doi, plecând către un spital nu se ştie de unde. În zadar a încercat Brăduț să îi convingă pe cei de pe maşină că era sora lui: fie nu a fost crezut, fie că nu ar fi avut voie să îl ia şi pe el, cert e că l-au lăsat pe plajă urlând, apoi militarii au mai vorbit ce-au mai vorbit în stațiile lor hârâite şi şi-au văzut de drum”.(*O chema Ana*)

Ca şi în celelalte scrieri ale lui Moreanu, se remarcă grija scriitorului pentru creionarea cadrului în care se desfăşoară acțiunea: sunt descrieri succinte, dar puternic vizuale, ale unor locuri obişnuite – străzi, clădiri, terase, restaurante, case, dar şi tablouri de natură: de exemplu, „salcia golaşă” din parcul singuratic în acel „început de octombrie care aducea cu mijlocul verii”(*Ai ajuns acasă, Cristian*?); „începutul de vară indiană din parcul Cişmigiu”, „Terasa Facultății, un fel de anexă a pizzeriei Trifoiaş”, dezolantă cu mesele sale de tablă (*Lacrimile peştilor*); sau taberele comuniste de tineret, foarte bine şi detaliat evocate, cu o multitudine de amănunte cu valoare documentară, chiar, în *O chema Ana*. Portretele, aflate la loc de cinste în *Febra, Cerbul însetat, Ruleta mincinoasă* sau *Năvala norilor*, se regăsesc şi în *Femeia care credea că nu există* şi sunt punctate pe alocuri de ironie şi umor negru: vagabondul din *Lacrimile peştilor* are o față „care nu mai văzuse lama de ras de cine ştie când, păr rărit şi în neorânduială, buze crăpate şi băloase, bube la colțul gurii, ochi injectați înconjurați de riduri nemiloase, nemaivorbind de hainele rupte şi murdare, mirosind de la distanță a hazna”; Vicențiu din *O chema Ana* „emana prin toți porii o ignoranță şi o lipsă de educație apropiate de perfecțiune”; şi tot acolo, tatăl lui Brăduț, un fustangiu celebru, „încasase la viața lui multe ciomăgeli de la soții încornorați”, iar fiul, deşi îi călca pe urme, era „departe de palmaresul tatălui”; psihologul Florentinei din *Roata ucigaşă* părea „aterizat din altă lume, plus că avea o privire de veterinar”.

Iulian Moreanu este consecvent propriilor tehnici narative şi alege tot timpul finaluri deschise, interpretabile, pentru prozele sale. Acestea lasă loc imaginației cititorului, angrenându-l pe tărâmul ipotezelor, într-o interesantă aventură textuală.

Deşi în genere bine scrise şi oferind o lectură captivantă, prozele din *Femeia care credea că nu există* au şi minusuri. Este vorba, de exemplu despre discrepanța între modul în care scriitorul surprinde înmugurirea sentimentelor de dragoste în sufletul eroilor săi şi felul în care evocă apropierea fizică dintre ei. Conştientizarea de către protagonişti a propriilor elanuri sufleteşti, creşterea şi manifestarea lor plenară sunt analizate de Iulian Moreanu cu finețe psihologică; în schimb, actul erotic este descris în fraze nude, aproape explicite, lipsite de profunzime, cu multă insistență pe fiziologic, de la evocarea secrețiilor la descrierea fără fard a practicilor sexuale. O astfel de diferență de registru nu poate trece neobservată şi pasaje de acest gen fac notă discordantă cu întregul: de exemplu, episodul care îi are ca protagonişti pe Cristian şi pe o tânără studentă cehă lipsită de inhibiții, sau cel cu acelaşi Cristian şi Ana, fata de care era îndrăgostit nebunește. Mai bine scrisă este scena primului sărut dintre cei doi adolescenți, care experimentează „o voluptate dincolo de închipuire”, „parcă încercând să se devoreze unul pe altul, să se topească unul pe celălalt şi să se toarne apoi într-o singură formă”. (*O chema Ana*).

În ciuda unor astfel de derapaje stilistice, proza lui Iulian Moreanu este una agreabilă, preocupată de crearea atmosferei şi de surprinderea autenticului existențial şi sufletesc. Textele lui cresc şi se hrănesc cu propria sevă, împletind perspectiva obiectivă, de suprafață cu aceea profund subiectivă, într-o scriitură care, deşi aparent neutră şi minimalistă, este încărcată de sensibilitate. Sunt tot atâtea atuuri care-l certifică pe Iulian Moreanu ca pe un prozator de talent.

Dan Gîju

UN OM, UN DESTIN: CRIȘAN-MIHAI TOESCU (2)

(19 noiembrie 1914, Constanța–2001, București)

Comandă supremă care, firește, cam ca de obicei în lumea noastră mioritică atunci când este vorba despre crize majore, i-a dat satisfacție străinului, în speță francezului, astfel că, la 1 februarie 1917, comandorul Vasile Toescu, alături de contraamiralul Nicolae Negrescu (1864–1940) şi de toți ceilalți din „grupul de rezistență” își vede încheiată cariera militară prematur, fiind trecut din oficiu în retragere (la pensie), deşi se anunța destul de strălucită, cum arătam (detalii biografice relative la Vasile Toescu în Marian Moşneagu, *Dicționarul marinarilor români*, Editura Militară, Bucureşti, 2008, p. 474–476). Pentru tatăl viitorului scriitor, el însuşi colaborator pe probleme de istorie navală veche la revista „Revista Marinei” şi autorul unor însemnări de război de la 1916 (despre care nu mai ştim nimic), „amărăciunea a fost, desigur, cumplită. Onoarea şi mândria ofițerului şi omului au fost atinse grav, încrederea în sine zdruncinată, viitorul închis. Până la moarte, tata a păstrat pe chip amprenta tristeții, deziluziei şi a unui fel de dispreț pentru valorile vieții sociale. A încetat să creadă în ce crezuse, a încetat să iubească viața şi oamenii, chiar pe cei apropiați lui, poate. S-a închis în sine dintr-un fel de disperare. Mi-l amintesc din acei ani plimbându-se cu paşi mari prin casă, cu mâinile încleştate la spate, cu corpul aplecat înainte ca pentru a înfrunta un adversar, cu umerii ridicați, cu o grimasă teribilă pe față. Era ca o fiară închisă într-o cuşcă cu zăbrele invizibile. Zăbrelele erau ale societății, iar el se zbătea neputincos între ele. Amiralul Negrescu a protestat vehement în numele tuturor, prin memorii şi intervenții până la Primul Ministru I.C. Brătianu. Dar tata nu a protestat. Era peste mândria lui, sau această mândrie se fărâmițase. Pe un alt front, acela al căsniciei, alte răni se adăugau.” (p. 27, manuscris). Intrat mai apoi în politică, „din naivitate”, el crezând că va face dreptate în țară de pe noua poziție, fapt pentru care se va înscrie unde altundeva decât în partidul lui Averescu, în martie 1920, comandorul Toescu va ajunge pentru scurtă vreme deputat de Constanța în Parlamentul țării unde, om cinstit şi principial, genul total atipic pentru pegra politicianistă valahă, nu va face nicio ispravă în favoarea propriului cont bancar, cum s-ar spune, spre deziluzia soției care l-ar fi dorit mai implicat..., întrucât ocaziile nu ezitaseră să apară, astfel că, peste nici un deceniu, avea să sfârşească într-o nobilă sărăcie şi în cel mai pur anonimat, şi aceasta exact când fiul său mai mic, reuşind să se adune cumva de pe drumuri, la sfatul şi cu susținerea din umbră a unui neam cu ceva influență printre genişti, viitorul general Ioan Arbore (1892–1954), intrase printre primii la Şcoala de Ofițeri de Geniu din Bucureşti. Până la şcoala militară însă Crişan-Mihai Toescu urmase şcoala primară prin mai multe localități, începând cu aceea din fața gării vechi din Constanța (în 1921), continuând cu şcoala-internat „Schewitz-Thierin” din Bucureşti – unde vine în 1922 împreună cu fratele mai mare (şi totodată partenerul său de năzbâtii) şi cu mama, după ce aceasta se despărțise de tatăl lor – şi de unde nu păstrează amintiri prea fericite, ca din toamna aceluiaşi an, să fie dat la Şcoala „Spiru Haret”, urmând ca liceul să-l facă în străinătate, ca orice odraslă din lumea bună de ieri, de azi şi dintotdeauna de aici de la

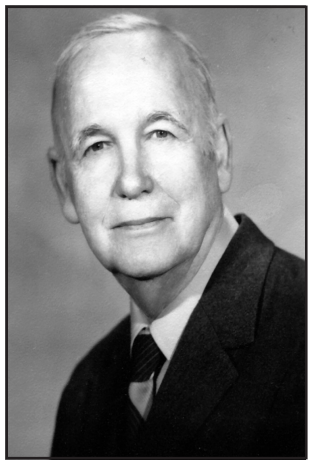

noi, însă cum, după divorț, nepricepându-se să-şi administreze afacerile, mama îşi va pierde averea, sănătatea şi, într-un final, chiar şi viața, tot căutând variante de supraviețuire, familia restrânsă ajunge iarăşi la Constanța, prin 1925, unde „juniorul" este înscris în clasa I a Liceului „Mircea cel Bătrân" şi unde, pozând în băiat de bani gata, nu se prea ține de carte, cât de năzdrăvăniile specifice vârstei, astfel că, la un moment dat, cu toate „proptelele" părinților săi, ajunge în pragul repetenției. Abia moartea bruscă a mamei, în urma unui cancer generalizat, către finele lunii mai 1928, la Sanatoriul „Sf. Elisabeta" din Capitală, îl trezeşte la cruda realitate; acum se decide să se pună cu burta pe carte şi descoperă magia lecturii, mai ales că avea o bibliotecă bine garnisită la conacul familiei lărgite, undeva la țară, pe la Ariciu, în zona Brăilei. Astfel că, prin toamna lui 1928, de acum orfan de mamă şi cu tatăl recăsătorit cu o nemțoaică relativ distantă, ca orice nemțoaică (doamna Wiegand), apare pentru a doua şi pentru întreg restul vieții sale (exceptând anii războiului ce va urma în curând) la Bucureşti, deocamdată ca elev la Liceul „Gh. Şincai", pe care îl va absolvi cu brio în 1932. După care, urmează iar o scurtă perioadă de incertitudine, tânărul nepreaştiind exact ce să facă în viață, adică ce profesie să aleagă, astfel că o vreme va oscila „între a fi matematician, arheolog, marinar, scriitor sau diplomat". Interesant e că acum, în anii liceului, îşi începe ucenicia ca ziarist la „Gazeta căsătoriilor", editată de părinții unuia dintre puținii săi prieteni pe care i-a avut şi anume Petrişor Ionescu, mai târziu devenind chiar un fel de „şef de rubrică", dar în secret, ca să nu-l afle colegii (p. 92 din manuscris). Absolvind liceul acolo, ca să nu mai piardă timpul, pentru început, în primii doi ani, este student la Matematică, printre profesori întâlnindu-i pe renumiții Gh. Țițeica, Dan Barbilian şi Dimitrie Pompei, aşa după cum în liceu îi avusese pe Alexandru Graur, pe Radu Gyr şi pe alții. Numai că ajuns aproape muritor de foame în lipsa subsidiilor părinteşti, trăind din mici expediente şi la mila neamurilor mai procopsite, până la urmă, încheie socotelile şi cu Matematica, situația materială modestă nepermițându-i să mai lungească suspansul ca student prin Bucureşti, astfel că, între 1934–1937, în lipsă de ceva mai comod, urmează Şcoala Pregătitoare de Ofițeri (primul an), încadrat în plutonul locotenentului Jean Bălescu, comandantul unității fiind pe atunci col. Romulus Dimitriu, zis „Rocambole". Acum, în toamna anului 1934, îşi pierde tatăl, mort de ciroză hepatică şi înmormântat la Bellu, în cavoul familie Wiegand. În 1935, după cum era regula vremii, trece la Şcoala de Ofițeri de Geniu (ultimii doi ani), în Dealul Spirii, armă pentru candidase inițial, aici avându-l comandant de pluton pe „turbatul" şi „smintitul" locotenent Emil Ganea, iar profesor la limba franceză pe acelaşi Radu Gyr din perioada liceului, cursurile cele mai interesante pentru el rămânând totuşi Balistica şi Istoria militară. Este de la sine înțeles că ar vrea să fugă şi de aici, de la militărie, care nu prea e pentru el, cum însă îi e jenă de ce va zice lumea, că „nici măcar de şcoala militară nu e bun", strânge din dinți şi-i dă înainte, ideea fiind să rabde trei ani, să iasă ofițer, apoi să urmeze totuşi facultatea ca să revină în viața civilă. Poreclit de camarazii săi „Civilul", de altfel, continuă să se comporte ca atare şi să citească tot ce-i pică în mână, cărțile lui şi ale altora, de la Costache Negruzzi la Cezar Petrescu, de la Racine la Al. Dumas ş.a.m.d., autorii francezi fiind parcurşi în original, ca şi cei italieni. Presat periodic de prietenul său din liceu, deşi mare nevoie de bani pentru mâncare nu mai are, continuă episodic să scrie la „Gazeta căsătoriilor", în paginile căreia înființează „Colțul Tessei", rubrică inspirată anume de personajul central din romanul în vogă al scriitoarei Margaret Kennedy (1896–1967) – mai concret din piesa *Tessa, la nymphe au coeur fidčle*, scrisă în 1934 de Jean Girardoux, ca adaptare a versiunii scenice britanice din 1926 care, la rândul ei, avea la bază romanul *The Constant Nymph* din 1924 al englezoaicei amintite inițial – şi unde poartă corespondență cu cititorii pe teme inventate. Al doilea an al şcolii de ofițeri îl încheie la Rm. Vâlcea, în cazarma Regimentului 2, zis „2 Cățea", făcând instrucție pe dealurile Goranului, după care, târâş, grăpiş, la 1 iulie 1937, este sublocotenent, în Promoția „Marele Voievod Mihai", fiind repartizat, aşa cum solicitase, la Regimentul de Tracțiune Auto, cu cazarma la Chibrit, comandat de col. V. Brăiloiu, iar aici încadrat la compania de motociclete. Bineînțeles că rămâne ferm decis să nu facă purici mulți în armată, chiar şi din postura de ofițer, cu soldă respectabilă, soldat de ordonanță la dispoziție şi o cohortă de domnişoare cu dota gata pregătită numai să se decidă asupra uneia dintre ele, tactica fiind să întârzie maximum cinci ani în uniforma regelui Carol al II-lea, adică exact atât cât îl obliga contractul cu statul, după care să-şi vadă de cariera civilă şi eventual literară, visând la un bildungsroman, între altele. Drept consecință, în paralel cu instrucția cazonă, are şi preocupări literare (citit, scris,

colaborări) şi e atât de ferm în decizie încât nici măcar conflictul armat care bătea la porțile Europei nu-i va zădărnici prea mult planurile, după cum vom vedea. Deocamdată, mutat la Regimentul 1 Pionieri Craiova (din aprilie 1939), în septembrie acelaşi an este pe zona de fortificații Oradea, construind cazemate, „centura de foc, oțel şi beton a regelui Carol al II-lea", care se vor dovedi perfect inutile peste un an, maximum doi. Din Craiova, cu Batalionul 11 Pionieri, apoi ajunge la Galați-Brăila, tot pe zona fortificată, pe finele lui octombrie 1939, după ce Germania şi Rusia sfârtecaseră Polonia, zilele României Mari fiind, de acum, ca şi numărate. La 10 aprilie 1940, era cu acelaşi batalion pe zonă, la Bârlad, luând parte la construirea fortificațiilor pe granița de Vest (Oradea Mare şi pe Est, la Prut), apoi la minarea podului Fălciu, ca de la 25 noiembrie 1940, să fie detaşat la Comisia de mine anticar, la Mogoşoaia, al cărei preşedinte este colonelul Nicolae-Traian Panaitescu (1894–1973), căruia îi va produce o impresie foarte bună din moment ce îl va ține minte şi, când se va ivi ocazia, va contribui de o manieră fastă în conturarea destinului său. Tot acum, că a revenit în Capitală cu serviciul, profită de ocazie şi se înscrie la Facultatea de Litere şi Filosofie. După „rebeliunea legionară" (el îi zice „răscoală împotriva armatei şi a țării"), în 1941, când era cât pe ce să încaseze un glonț de revolver în disputa cu un tânăr „gardist", este avansat la gradul de locotenent şi, revenit în organica Regimetului 1 Pionieri Craiova, participă la mobilizare, după care este trimis pe front cu Batalionul 11 Pionieri, cu misiunea de a executa lucrări genistice pentru Divizia 11 Infanterie. Trece Nistrul la Fălciu, apoi, asalt după asalt, ajunge până la Odesa, fiind de față la cucerirea oraşului, de acum urmând reîntoarcerea la Craiova, la sediul regimentului, pentru refacere şi instruirea noilor contingente de recruți, sub îndrumarea ofițerilor germani. Şi ar fi plecat din nou pe front, urmând trista soartă a Diviziei 11 Infanterie, tocată pe frontul antisovietic, dacă nu s-ar fi interpus pe traseu colonelul Panaitescu, fostul preşedinte al Comisiei de mine anticar, „riguros, metodic, pricipial şi sever", pe de altă parte „prea inteligent ca să se piardă în fleacuri" (p. 354, manuscris), el însuşi autorul unor însemnări de război publicate mult după moartea sa, către finele anilor '90, cel care, la 1 iulie 1942, când s-a pus problema înființării Regimentului 3 Căi Ferate – pe moment fixat cu birourile la Gara de Nord, în „turnul cu ceas", cazarma urmând să fie la Sibiu –, l-a cerut eşalonului în drept pentru unitatea lui. Fiind primul ofițer prezentat la program, a fost numit adjutantul regimentului, iar în particular, meditatorul fiului mai mic al comandantului de regiment, care prepara examenul de bacalaureat şi nu le prea avea cu cartea cât cu şahul, pe de altă parte însă continuându-şi şi „meseria" benevolă de cronicar al bârfelor de cazarmă, al „afacerilor" sentimentale, faptelor de arme şi evenimentelor parcurse în tot acest timp, unele de importanță minoră atunci, ce e drept. Din acest moment, se specializează cum ar veni ca ofițer de căi ferate, şi începe prin a executa recunoaşteri la Sibiu–Turnişor, în cazarma „Avram Iancu", viitorul sediu al Rg. 3 CF, totodată continuând să susțină noi examene la facultate şi să contribuie cu articole la „Revista Fundațiilor Regale". Între anii 1943–1946, numit comandantul Companiei 5 Construcții CF de la Reşița, execută linia ferată care leagă halda uzinelor cu stația Câlnic, triajul stației şi un pod metalic peste râul Bârzava. Tot acum, execută o scurtă deplasare la Vințu, pentru refacerea triajului distrus de bombardamentele Aliaților, cu reîntoarcere la misiunea de la Reşița. La 24 august 1944, România întorcând armele contra fostului aliat german, Cp. 5 CCF a încetat lucrul, lichidează şantierul, se adună şi aşteaptă ordine de la comandantul Rg. 3 CF. Ordine care întârzie... După care, este numit comandantul garnizoanei Reşița, aceasta însă nu oficial ci formal, ca fiind cel mai mare în grad la momentul respectiv. La 11 septembrie 1944, în sfârşit, primeşte ordinul să facă îmbarcarea în trenul cu 45 de vagoane pentru deplasarea la Vințu de Jos şi regruparea la Teiuş. La 24 septembrie, batalionul a fost pus la dispoziția Bg. 39 CF, comandată de colonelul Turinski, din Frontul II Ucrainean. Luptele se duceau la nord de Războieni, aşa încât, compania primeşte misiuni de refacere în cadrul dispozitivului brigăzii feroviare sovietice. Se încearcă refacerea terasamentelor, a liniilor şi tunelelor distruse de nemți în retragere; din cauza distrugerilor masive, se renunță la refacerea lucrărilor de artă, preferându-se construirea unor varientări, deşi problemele sunt grele (ramblee netasate, şine scurte, curbe aspre, circulație cu numai 10 km/oră şi restricții de tonaj), plus că nu mai puțin grele sunt relațiile „camaradereşti" cu noul „aliat" şi pe care Toescu nu se jenează să le rețină pe hârtie întocmai cum s-au derulat pe teren şi nu în cărțile de propagandă ale vremii, cu toate că mult mai acid, la capitolul acesta, este şeful său de atunci, colonelul Traian Panaitescu, al cărui jurnal va fi publicat de urmaşii săi în armă imediat după 1990.

Ana Dobre

BARIERELE LUMII ŞI ALE EULUI – BARIERELE BROODU *

O carte compozită este noul roman la Elenei Maria Cernăianu, *Barierele BROODU*, în care autoarea ambiționează să spună tot ce ştie despre viață, despre relații, experiențe spiritualiste, ezoterism, călătorii...

Personajele, trei doamne singure – Mira, personajul-narator, un *alter ego* al autoarei înseşi, Ruxandra şi Aurelia hotărăsc să facă o călătorie în SUA. Pe parcursul acesteia, Ruxandra şi Aurelia rămân personaje de fundal, cu apariții meteorice, în prim-plan aflându-se mereu Mira – nume simbolic, legat de conotațiile verbului *a se mira*, de extazul în fața miracolelor lumii – cu reflecțiile, considerațiile sale referitor la viață, la tainele ei, referitor la oameni, la căutarea obstinată a unui adevăr care este adevărul ei şi numai al ei.

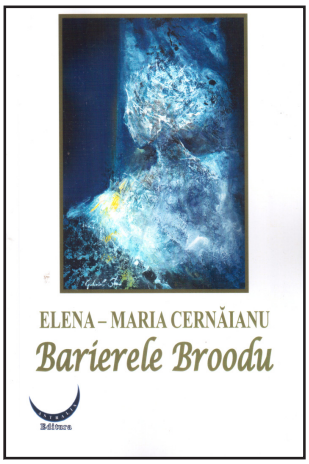

Concepută ca un jurnal de călătorie, cartea include o reconstituire biografică, scoțând narația din prezentul povestirii pentru a o transporta, prin gândire imaginativă, la începutul secolului al XX-lea, când străbunica Mirei, Maria, a decis să plece în SUA pentru a-şi construi o viață mai bună. Povestea Mariei întreține un anume suspans, pe care Elena Maria Cernăianu îl întreține cu oarecare abilitate.

Prozatoarea mizează pe simetria eseistică, romanul părând a se constitui ca o ilustrare a unei idei enunțate la început: *Timpul înseamnă o pedeapsă*, pentru ca, la final, după călătoria în SUA şi experiențele ei, prin David, un descendent american la familiei, ideea să fie infirmată, Mira înelegând acum, prin acesta, că *Timpul înseamnă Binecuvântare*.

Astfel, călătoria în SUA, pe un traseu atent urmărit şi detaliat de către autoare, îşi dovedeşte dubla semnificație. E o călătorie *în afară*, într-o lume necunoscută sau parțial cunoscută prin intermediul culturii, şi *în interior*, în sine, în propria biografie, acolo unde descoperim barierele BROODU, un laitmotiv cu trei recurențe în roman – paginile 141, 171, şi 232.

Incipitul romanului stă sub semnul oniricului, o inserție a fantasticului, din care se deduce situația de criză în care se află personajul, care simte că se găseşte sub semnul unui tragism pe care nu-l conştientizează în totalitate. E doar o impresie. Evenimentele următoare sunt scoase de sub semnul oricărui tragism. E, mai degrabă, sugestia unei evoluții în care întâmplarea se înlănțuie cu o necesitate indicibilă.

Mitul labirintului, strecurat printre imagini, pe ideea că viața însăşi este un labirint în care Mira se rătăceşte, însoțeşte sugestia evanescentă a unui tragic al existenței. De aici, convingerea ei că timpul pedepseşte. Imaginea muntelui pe care-l vizualizează, ca simbol al necunoscutului, îi revelează importanța urcuşului. Starea de aşteptare – a vehiculului care să o *transporte*, deschide posibilitatea unui *transport* din real în ireal, din ireal înapoi în real. Taxiul este mijlocul de recreare a mitului. Meditațiile complică şi diversifică ideile. Viața este un labirint, o trecere şi o pe-trecere, iar timpul, crede Mira, pedepseşte, dând şansa ispăşirii şi, deci, a mântuirii.

Toate acestea sunt experiențe necesare pentru Mira pentru a clarifica limita/limitele pe care trebuie să le depăşească, acele misterioase bariere BROODU – barierele Bucuriei Regăsirii Omului Onest din Umbră, „bariere văzute şi nevăzute", care „nu permit o intervenție din afară", dar care, acolo, în intimitatea profunzimilor, pot schimba mersul istoriei personale. Barierele sunt, în

* Elena Maria Cernăianu, *Barierele BROODU*, Editura Astralis, Bucureşti, 2020

acest moment, un mister pentru Mira, deoarece nu avea cheia, „nu deținea pregătirea necesară acelui salt". E un salt din realitatea fizică în metafizica ei.

Recurența motivului (trei apariții) ar marca ea însăşi un simbolism, ducând cu gândul la cele trei încercări pe care personajul de basm trebuie să le depăşească pentru a avea acces la destin, sugerând existența unui *basm al ființei* pe care Mira îl descoperă şi îl scrie pe parcursul călătoriei sale. Pe parcursul acestei călătorii în SUA, Mirei i se clarifică unele semne.

A doua apariție a motivului marchează un pas spre înțelegere, spre relevarea esenței în faldurile aparenței, în relație cu Alina, colega de cameră. Dincolo de partea întunecată a acesteia, Mira are intuiția unei fațete intime, camuflate într-o aroganță aparentă. Este locul intuit unde barierele dispar, lăsând să se reveleze icoana „înrămată a sufletului în continuă căutare de adevăr, frumos şi bine". Barierele cad şi este regăsit *omul onest din umbră*. Aşa se rezolvă ceea ce părea o problemă a Mirei în relație cu Alina. Soluția demonstrează, însă, că nu Alina depăşeşte barierele misterioase, ci Mira însăşi.

Ultima apariție a motivului este legată de povestea Mariei inclusă în jurnalul de călătorie. Străbunica Maria trăise în SUA 25 de ani, între 1909-1934, şi se reîntorsese acasă, în ținuturile Lugojului. Ca în *Tinerețe fără bătrânețe*..., la întoarcere, lucrurile se schimbaseră, nu într-atât, însă, încât realitatea să nu i se dezvăluie. Copiii lăsați în țară, Ana şi Ioan, crescuseră şi aveau ei înşişi copii. În casa Anei, momentul înstrăinării este depăşit, regăsirea fiind marcată de trecerea acestor bariere: „Barierele BROODU dispăruseră". Aşa se instalează concordia, concordie amenințată nu peste mult timp, mai precis în 1948, de *teroarea istoriei*, care închide o lume şi care va pune multe alte bariere, greu de trecut.

Finalul călătoriei în SUA stă sub semnul miraculosului. Pe o stradă din San Francisco, Mira întâlneşte, întâmplător sau nu, un tânăr, David. Inițial, gândul o duce la fiul ei, care sfârşise tragic la Dublin, lăsând în urmă o fiică, Diana. În acest moment, ea crede că întâmpalrea revelează un mister, David putând fi un avatar al unui David Universal care se multiplică în timpuri şi spații diferite. Proza se complică prin aceste sugestii de metempsihoză. La rândul lui, David recunoaşte în trăsăturile Mirei o asemănare cu o străbunică văzută cândva într-o fotografie. Fire nevăzute le leagă, aşadar, viețile şi destinele. David este un descendent american al străbunicii Maria din căsătoria cu dr. Richard Red. O confuzie epică întreținută de Elena Maria Cernăianu, care nu soluționase deznodământul căsătoriei străbunicii cu doctorul american cu care îi avusese pe gemenii Ely şi Rik, îşi dezvăluie misterul la aproape o sută de ani...

Fotografia pe care i-o aduce David este un liant între un trecut reconstituit în dimensiunea fabulosului şi un prezent al revelațiilor. Reîntâlnit în aeroportul din Atlanta – simbolic, un *spațiu de trecere*, David pare un *misionar*, trimis pentru a-i corecta viziunea inițială asupra timpului. Nu, timpul nu pedepseşte, dimpotrivă, „Timpul este o Binecuvântare". Bucla epică se închide.

Quod erat demonstrandum. Mai mult, Elena Maria Cernăianu finalizează romanul pe 02.02.2020, un palindrom calendaristic rar, dată trecută orgolios pentru a sugera trecerea unei alte bariere invizibile, barieră care o duce din realitatea cea aievea în lumea creației. Barierele BROODU cad în fața spiritului creator.

(continuare de la pagina 52)

Simulații

A ucis 12 femei din curiozitate, laşitate sau sete de eveniment. Una pe lună: Gertrude, Hilde, Frida… Mai are 6 zile de trăit (e condamnat la spânzurătoare) şi se gândeşte la a treisprezecea victimă. „tata trebuie să fie al treisprezecelea. Tata e nebun. Aceasta e părerea mea." Iată de ce îi cere directorul închisorii o întrevedere rapidă cu tatăl său. Pe de altă parte, tatăl criminalului se gândeşte la acelaşi lucru: „Copil fiind, era deja nebun. Trebuie ucis, dar nu de stat ci de părintele lui." La „întâlnire", cei doi se reped unul la gâtul celuilalt dar cel tânăr este ucis, acest lucru fusese însă hotărât anterior: „Îi voi da ocazia să mă sugrume. M-aşteaptă în cer 12 mirese îmbrăcate în alb, pe mine, mirele lor!"

La finalul acestei drame post-moderne, rămâne însă o mare şi unică nedumerire: cum se face că fiecare american, dar absolut fiecare, vrea să fie ceva? E simplu, ne explică chițibuşarul dramaturg. Dacă sufletul adevărat şi cel fals s-au ucis între ele, omul nu mai înseamnă ***nimic***. Şi, cum nimicul e insuportabil, e firesc să încerce fiecare să fie măcar ***ceva***.

Experimentul teatral al Cristinei Onofre dovedeşte că există multe căi pe care teatrul de azi le poate urma pentru a se încorona valoric.

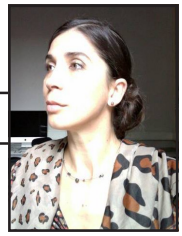

Alice-Cristina Toma

DESPRE ADEVĂR ŞI DESPRE CUVINTE

Adevărul din călimară (Petre Gheorghe Bârlea, *Adevărul din călimară. Studii de literatură universală*, Bucureşti, Editura Tracus Arte, 2020) este o carte grea şi fascinantă. Petre Gheorghe Bârlea uneşte sub tema *Adevărului* filozofi (Platon, Aristotel, Schopenhauer), hermeneuți specializați în istoria universală a miturilor (mitul nimfei Anna, argumentul mitologic în polemicile lui Ovidiu, mitul homeric revizitat de albanezul Ismail Kadare), semioticieni (Umberto Eco), autori ai unor cărți de literatură social-politică americană (Fr. Parkin) sau reprezentanți ai literaturii scandinave de tipul romanului boreal, dar şi scriitori interesați de maladiv şi maladie socială şi individuală (St. M. Block) sau autori de literatură pentru copii. Se vede aici deja un prim argument în susținerea afirmației de mai sus: bogăție şi diversitate. Dacă luăm un singur exemplu, cel al mitului Annei Perena, suntem fascinați şi păşim înfrigurați într-un sanctuar de reflecție şi documentare, din negura timpului şi până azi, din îndepărtatul Babilon până în România noastră.

Cartea este grea şi prin prisma subiectului pe care îl abordează, subiect anunțat în titlu: *Adevărul din călimară*. Este o carte despre cunoaştere şi creație, manifestate printr-un amalgam de arte şi ştiințe dintre care se evidențiază literatura ca artă a cuvântului. Cuvântul – la început a fost cuvântul, ca în geneza biblică – are privilegiul de a transgresa ştiința şi arta şi de a fi un purtător imanent al literaturii, iar literatura ocupă un loc epistemic privilegiat. „[Celelalte arte] concentrează universul cunoaşterii într-o idee care îl reflectă sub câteva aspecte importante, pe când literatura poate dezvolta mesajul central prin acumulare de microuniversuri, fără limite, practic, în planul gândirii şi al afectelor." În afară de cuvânt ca instrument al expresiei, ceea ce uneşte odată în plus, pe lângă liantul tematic deja anunțat, corpusul investigației ştiințifice a lui Petre Gheorghe Bârlea, este mitul ca mijloc de cunoaştere: „Toți [autorii corpusului] folosesc miturile atât ca forme ale cunoaşterii – niciodată suficient valorificate, cât şi ca manieră expresivă de comunicare umană – şi aceasta mereu fertilă în diacronie."

Conştient de greutatea subiectului propus, autorul acestor studii de literatură universală, face o precizare esențială încă din prefața volumului, intitulată *Valorile epistemice ale literaturii*, subliniind că este vorba nu neapărat despre *Adevăr* – imposibil de atins, aşa cum se demonstrează în primul capitol, autorul apelând la Platon –, ci mai degrabă despre *căutarea adevărului*, termenul care trebuie evidențiat în această sintagmă fiind *căutarea*: „Toți [autori şi personaje] vor să ştie câte ceva: care este paradigma Universului, care este modelul devenirii noastre – ca natură şi umanitate, deopotrivă; cum se structurează paradigma cunoaşterii umane înseşi (Platon) şi paradigma expunerii acestei cunoaşteri (Aristotel); care sunt sursele libertății individuale şi colective (Ovidius); cum putem limita diferitele forme de violență – înnăscută în ființa umană, după toate aparențele (U. Eco); cum putem pune capăt societăților dictatoriale (I. Kadare); cum se poate armoniza politicul cu economicul şi cu spiritualitatea în societățile moderne (S. Larsson), cum evoluează relația dintre natură şi societate (Fr. Parkin), cum putem lupta cu bolile secolului (St. Block) ş.a.m.d."

Marea măiestrie şi noutate a acestor studii este o miză dublă asumată şi atinsă cu grație: pe de o parte, alcătuirea unui corpus care reuşeşte să reunească autori foarte diverşi sub semnul general şi argumentat al literaturii, iar, pe de altă parte, convocarea literaturii înseşi la efortul de a

răspunde la întrebări fundamentale care pot fi reduse prin sublimare la o întrebare eminamente filozofică: „În principiu, toate întrebările pot fi reduse la căutarea datelor esențiale despre Identitatea noastră: de unde venim, care este rolul nostru în lume şi în univers, încotro ne îndreptăm?”. Literatura este un creuzet al cunoaşterii umane, unde libertatea de imaginație şi creativitate poate lua drumul cunoaşterii înseşi, dar poate, de asemenea, să îl survoleze sau să-l pună sub lupă, într-un demers metaepistemic transparent şi lipsit de orice restricții sau constrângeri: „Aşadar, faptul că literatura şi-a vădit dintru început funcția cognitivă nu reprezintă pentru nimeni un secret, după cum rămâne un adevăr banal împrejurarea că, dincolo de valoarea epistemică intrinsecă a oricărui text beletristic, întreaga istorie a literaturii universale este plină de scrieri care au ca temă chiar diversele forme de manifestare a mecanismelor şi legilor cunoaşterii umane.” De la epistemic la etic nu e decât un pas, iar pasul acesta este subiacent.

Natura adevărului – abstract sau concret – poate contamina natura căutării – cercetare sau investigație – şi decide asupra agentului privilegiat al căutării – cercetător sau detectiv. P. Gh. Bârlea preferă să unească cele două direcții sub o singură paradigmă – aceea a *investigatorului* – şi demonstrează de-a lungul studiilor reunite în acest volum ceea ce au similar cele două bresle, autorul unei opere, filozoful şi personajul în spatele căruia se ascunde sau căruia îi dă viață scriitorul. Despre aceste personaje aflăm din prefață că nu sunt detectivi adevărați decât rareori: „În cele mai multe situații, „detectivii” sunt intelectuali, oameni cu lecturi vaste şi cu un sistem de gândire coerent, element component al unei filosofii teoretice şi practice personale şi, prin urmare, al unui cod etic clar conturat.” (p. 13).

Subtil, în intertext, putem deduce un rol secund, nespus, pe care îl joacă însuşi autorul volumului de față: *revelatorul de adevăr*. Pornind pe urmele căutătorilor de adevăr, autorul cărții fie se alătură acestora şi împărtăşeşte aceeaşi menire, fie, din când în când, i se alătură cititorului, şi, într-un demers didactic, relevă adevărul. Se creează astfel o multiplă *mise en abyme* a intenției didactice, căci cum poate fi altfel scriitura decât „lucru veşnicu” – cum ne învață cronicarii – ursit pe lume „să învețe, să urmeze şi să ne îndirepteze”.

Autori academici sau scriitori profesionişti, universitari sau tineri adolescenți, personaje ale evenimentelor din datele de *realia* sau doar ale fabulosului literar, investigatorii adevărului sunt toți la fel: „Oricum, toți sunt antrenați într-un proces de inițiere, într-un fel sau altul. Toți sunt curioşi să afle adevărul despre ceea ce se întâmplă în jurul lor, despre întocmirea lumii, în general, şi despre propriile origini şi propria identitate, în special. Ucenicii ascultători – Timaios, Critias, Hermocrate şi Platon, ca elevi ai lui Socrate; Adso, novicele îndrumat de Pater William; Max, Willy şi Gent, tinerii doctoranzi din romanele lui Kadare ş.a. – sunt conduşi spre Adevăr prin metoda socratică, de obicei, prin stimularea gândirii critice cu ajutorul întrebărilor provocatoare şi prin diverse exerciții de raționamente deductive şi inductive. De aici rezultă aerul de didacticism bine temperat al respectivelor texte.”

Şi toți ştiu, de asemenea, că această căutare este şi rămâne doar o căutare pentru că *Adevărul* ultim nu poate fi atins, este un adevăr ascuns: „Rațiunea şi intuiția noastră, oricât de valoroase ar fi din naştere şi oricât de bine exersate prin practica de fiecare zi, ne ajută să descoperim adevărurile parțiale, dar adevărul ultim rămâne în veci ascuns… Căci totul se reduce la semiotică pe lumea aceasta…”. Şi autorul adaugă: „În fapt, dincolo de condiționările concret sociale şi materiale, protagoniştii textelor selectate de noi se lansează în căutarea adevărului de dragul Adevărului...”.

Volumul este şi o invitație la spectacolul lumii ca panoramă a deşertăciunilor: „Dincolo de aceste căutări concrete, mai importante sunt căutările *in abstracto*, provocate de neostoita sete de cunoaştere a omului. Marii scriitori ai lumii au ştiut dintotdeauna să îmbine cele două serii – misterele universului şi misterele cotidianului concret. De aici se naşte dialogul dintre epoci şi dintre societăți: formula energiei regeneratoare păstrată de urmaşii actuali ai unor societăți secrete şi mitul antic al hranei nemuririi; războiul civil din Kosovo şi legendarul război de la Troia; conflictele interconfesionale medievale şi polemicile logicii formale aristotelice; teoria conspirațiilor moderne şi teogoniile care „explică” formarea universului ş.a.m.d.”.

Cum să citim această carte? Cu siguranță, nu există o rețetă unică. Cititorul însetat de cunoaştere şi iubitor de lectură o va devora într-o zi, neputând să o lase din mână. Cititorul selectiv, oricât de dezinteresat va fi fiind, va găsi cu siguranță pagini „sărutate de cer”, întrebări, răspunsuri, reflecții, subiecte, teme, autori care-l vor atrage negreşit. Şi, din aproape în aproape, va citi aproape tot. Cu reconfortare şi satisfacție. Ar fi probabil şi un alt fel de rețetă de lectură pe care o putem sugera – lectura cu pipeta sau cu linguriță – ca a unei licori rare. Cele 12 capitole ar fi cei 12 apostoli înțelepți, alături de noi, fiecare pentru câte o lună a anului.

Victor Atanasiu

REALITATEA IMAGINARULUI

O lirică aflată sub semnul tihnei, al anestezierii undelor de crispare existențială, totodată una supraîncărcată de livresc filtrat prin sensibilitate proprie, scrie Emanuela Buşoi, profesoară de limba franceză, acum pensionară. A educat în cultul ilustrei limbi – care este latina dintre Alpi şi Pirinei,şi este aceea a comunității statale celei mai glorioase de după prăbuşirea Imperiului Roman în Occident – generații şi generații de elevi la Turnu-Severin. Autoarea a publicat şi o substanțială monografie despre Marguerite de Navarre, scriitoare ilustră, sora lui Francisc I. Despre această carte m-am referit pe larg cu alt prilej. Lirica Emanuelei Buşoi, fie că exemplele le luăm din volume ca *Parfum de insulă*, (2018), dintr-o altă plachetă, anterioară, *Stihuri în ritm de voie*, publicată în 2015, ori din *Caii roz* (2017), au câteva note comune, în afară de aceea că toate sunt în versiune bilingvă, autoarea transpunându-şi stihurile în franceză. Totul e sub marca unei mişcări formal indolente, a unei acumulări în pagină fără supraveghere, (în aparență), a unor detalii culese din impresii de călătorie mai recente, sau amintiri din voiajuri avute cu decenii în urmă, ori, încă mai departe, crâmpeie, smulse de ici-de colo, din reminiscențe istorice. Farmecul liric este produsul vărsării acestei cantități de realitate empirică pe făgaşul imaginarului. Lucrurile nu se petrec însă ca la optzecişti, şi aici exemplul cel mai caracteristic, dar şi cel mai percutant, este cel al lui Mircea Cărtărescu, care îşi are la noi un precursor notabil într-un poet din generația mea, azi cam uitat, Mircea Florin Şandru, unde fâşii întregi din datul concret erau înşfăcate cu violență inspirată într-un cazan în care se topeau la temperatura incandescentă a lirismului, ci, dimpotrivă, trecerea empiricului în retortele aceluiaşi lirism se produce blajin, cu înțelepciune resemnată, parcă de la sine, aidoma unui proces de producție *sui-generis,* în care datul din realitate ajunge, printr-o elaborare minuțioasă, dar străină de ochii celor care nu duc la îndeplinire această acțiune, într-un *bibelou*-creație exclusivă a scriitoarei. Aşa stând lucrurile, tot ceea ce este acuzabil până la refuz că ar aparține realității concrete, fie una definibilă pur şi simplu a fi ca atare, fie una existentă într-un spațiu livresc, de preferință, se putea altfel?, în opera Margueritei, devine, prin felul meşteşugit al punerii sintagmelor lirice în pagină, (Emanuela Buşoi e în poezie un virtuoz, e, aşadar, aparținătoare a celei direcții care numără pe Cezar Baltag, ori Horia Bădescu între reprezentanți iluştri), o întrupare a imaginației scriitoarei. Citite lucrurile astfel, degeaba *Medievală* se inspiră dintr-o istorisire a surorii marelui rege, degeaba e vorba de o narațiune versificată, prea încărcată de ceremonial, bufonerie, ridicol şi sfântă mare neruşinare, cum ar fi zis G.M.Zamfirescu, căci totul are a se fi petrecut într-un cadru care nu a ființat nicicând vreodată decât în imaginația autoarei.

Prin felul derulării discursului liric, prin descripția parcă punctată cu agreabilă lentoare, prin atmosfera de *dolce farniente* insula Ada-Kaleh pare, şi ea, să nu fi existat vreodată, ci doar să fi fost visată de Cea-care-scrie. E de sesizat aici şi instinctul artistic fără greş. Se vorbeşte

de un meleag exotic în cuprinsul pământului românesc, aşadar despre ceva care este, prin însăşi natura sa, poetic, şi despre ceva *care s-a adus*, aşadar, s-au creat condiţiile favorabile ca percepţia receptorului să fie direcţionată spre ideea, neadevărată, dar producătoare de fertile efecte artistice aici, *că nu a fost niciodată*:"Să visezi insula verde până mori/Şi flori de cais, de gura-leului flori;/ Trandafiri pe ziduri vaubane cățărați,/ De soarele blând ades răsfățați./ Acolo, la mijloc de-ncreţite ape,/Era o insulă cu lucruri vechi uitate".

E de notat că scriitoarea prelucrează în manieră proprie, având un "obiect" al inspiraţiei de dată mult mai recentă, binecunoscutul motiv *Ubi sunt*? Nu lipsesc aici nici discrete şi, iarăşi asimilate, acorduri parnasiene şi simboliste. Am insistat asupra acestor aspecte pentru că ele sunt definitorii nu doar compunerii în cauză, ci şi liricii Emanuelei Buşoi, privită în ansamblu. Definitorie este, de asemenea, strecurarea sugestiei de plesneală inexorabilă a destinului, într-o notaţie aparent indiferentă şi de un calm imperturbabil. Sigur, uneori nu lipseşte manierismul, ca în *Marea. La Balcic*, ba chiar barochismul unor imagini, aşa cum cutare semn caracteristic unor manifestări politice de dată mai recentă nu avea niciun rost să fie pus înaintea unor poezii. Meritorie rămâne oricum împingerea energică a elementelor întâlnite în viaţa de zi cu zi în ţarcul riguros al imaginarului. Cu cât se dau mai multe detalii despre diverse poduri de diverse feluri, existente pe axă sincronică sau diacronică, cum le plăcea să spună, structuraliştilor, cu atât mai mult ele, podurile în cauză, ne dau impresia a fi himerice, produse stricte ale *fanteziei dictatoriale*. Astfel, sintagma, prozaică formal, devine vizionară în fond şi, prin confuzia între epoci îndepărtate între ele, care astăzi parcă fuzionează straniu, atât de încărcata de detalii privelişte pare una de pe o planetă ce fiinţează doar strict în spaţiul oniric: "Se făcea că pe o plajă lunară,/Când orbitor de aurie,/Când uşor cărămizie,/Lângă fluviul ce coboară,/ Năvalnic şi neîntrerupt/Spre mare,/Un colos, o minune a tehnicii,/Lustruit, din oţel şi mangan/Sau din oţel carbon şi crom,/ Privea spre oraşul alb,/De dincolo de apă, /Adică spre mine,/ Cu ochii imenşi şi goi/ De statuie antică...".

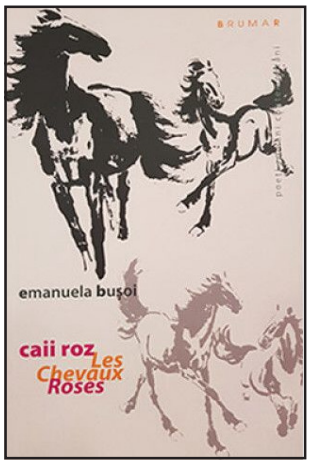

Scriitoarea a publicat şi volumul de note de călătorie *Spre Gibraltar*…(2015). Excelentă este coperta cărţii, semnată de autoarea însăşi şi Dan Şalapa. Totul e aici solemn: şirurile de garduri vii, o santinelă care este undeva mai departe, în sfârşit, un motan de culoare închisă, care se află în prim-plan, ca un fel de avangardă a păzitorilor celebrei fortăreţe. El, motanul, dă, la modul cel mai puternic, impresia de încremenire monumentală a tabloului.

Impresiile , despre Padova, Genova, Zaragoza sunt mai mereu aşternute cu condei. E de remarcat însă în principal aceeaşi ingeniozitate a vârârii realităţii într-o maşină de tocat din care iese imaginar, doar imaginar, aşadar, doar perspectivă poetică. Fiind la Valencia scriitoarea notează: "Trecând pe lângă localurile îmbietoare, facem un exerciţiu de imaginaţie, închipuindu-ne ce feluri de mâncare am degusta, dacă am avea timp necesar la dispoziţie: Ca aperitiv, am alege un huevos al salmorrejo, adică ouă cu sos de legume, iar ca fel principal, am avea la dispoziţie fie bacalo al ajoarriero, peşte cod cu ouă şi usturoi, fie ternasco asado, friptură de miel cu varianta cordelo a la pastora, miel în stil ciobănesc, sau, mai bine, pollo a la chilindron, pui fript cu sos de roşii, şi, aţi ghicit, paprika".

Sugestia de imaginar a descripţiei atât de minuţioase este asigurată, pe de o parte, de faptul că bucatele se visează că sunt consumate, pe de altă parte, de acela că acest meniu ni se pare a fi aflat doar în închipuirea cuiva, tocmai din pricina caracterului său exotic, atât în alcătuire, dar, mai ales, prin termenii zăpăcitori pentru românul cunoscător doar al limbii sale. Meniul este, într-adevăr, exotic, deşi nu la fel ca acele limbi de păun, servite la un festin roman, delicatesa fiind menţionată, între altele, în *Ovidius* al lui Alecsandri. Altminteri, oricât ospăţul e imaginar şi exotic, Emanuela Buşoi se înscrie, notîndu-l scrupulos, într-o tradiţie a literaturii române, care îşi are iluştri reprezentanţi,(nu mai puţin nişte gurmanzi ca oameni în carne şi oase),în Creangă şi Sadoveanu.

Angela Dinu-Cernea

TITI DAMIAN
Un om îndrăgostit de cărți

Au existat savanți care s-au culcat seara, iar dimineața s-au trezit cu o idee care a schimbat radical evoluția lumii. Apariția unei astfel de idei nu poate reprezenta decât o iluminare pe care Dumnezeu o trimite unor anumiți oameni, în anumite momente. Zilele acestea am descoperit două cărți care mi-au reținut atenția**: Exegeze contemporane** şi **Lecturi la miezul nopții**., amândouă publicate la editura Editgraph, Buzău, 2019, fiecare de peste 300 de pagini, analizând un număr de 42 de autori cu 51 de opere (proză, poezie, teatru, eseu, chiar şi ştiințifică), diferite ca tematică şi structură stilistică. Autorul lor, scriitorul şi profesorul **Titi DAMIAN**, este un nume binecunoscut cititorilor, dar şi multor reviste de cultură din țară, o personalitate remarcabilă, un om al cuvântului, refugiat mereu în gândurile sale, aşa cum o arată fotografia sa, şi mai presus de toate, un perfecționist. El este şi autorul remarcabilei tetralogii a satului românesc de munte, având peste 1600 de pagini, ***MUSCELENII (Fagul, Umbra, Norul, Ruina***), premiată la nivel național. De data aceasta, scriitorul Titi DAMIAN se apleacă sârguincios, cu inteligență şi minuțiozitate asupra cărților altor contemporani pentru a le prezenta şi nouă, cu spirit fin de observație, cu ochi critic, dar şi cu multă generozitate. Deşi sunt exegeze, dificile de citit pentru un cititor comun, îți creează dorința, parcurgându-le, să ai în mână şi cartea respectivă, pentru că, în fiecare prezentare, valorifică textul literar respectiv, ilustrând conținutul de idei cu citate semnificative, bine alese, şi făcând considerații pertinente, astfel încât, ca cititor te întrebi: Unde aş putea găsi şi eu cartea aceasta?, cum mi s-a întâmplat şi mie. Este pe deplin convins că, prin cărți, prin cultură, ne putem reconstrui moral. Acesta pare să fie laitmotivul tuturor cronicilor sale. De la început autorul previne pe cititor că are de-a face cu două cărți deosebite, prin motto-uri: unul semnat de F. M. Dostoievski – ***„Lectura. Ştim. O formă a fericirii***", iar celelalte semnate de Marin Preda: ***„Trebuie să citeşti şi să scrii mult ca să poți lăsa în urmă dâra unei lumini "*** *şi* ***„Nu e oare aceasta menirea criticii, să lumineze astfel opera cu multiple puncte de vedere, stârnind curiozitatea spirituală a cititorului şi evitând primejdia catalogărilor excesive?"***

Observ că acest scriitor urmăreşte de ani de zile mai ales creația literară a contemporanilor, scriitori talentați, o pătrunde cu spiritul său curio s, neliniştit, creativ şi incisiv, apoi ne-o trimite şi nouă, cititorilor, cu generozitate, de parcă ar urma sfatul filosofului: *„Un critic excelent ar fi un artist înzestrat cu multă ştiință şi mult bun gust, lipsit de orice prejudecată şi de orice invidie, adică un om greu de găsit."* (Voltaire, „Dictionnaire philosifique, V). Din fericire, eu l-am găsit. Cred că acest om, modest ca atitudine umană, dar îndrăgostit de cărți, întruneşte aceste calități indispensabile unui critic de o rară onestitate, cum se dovedeşte el. Se apleacă cu răbdare asupra cărților, le citeşte cu mintea şi cu sufletul, cu metodă, le cântăreşte în conținut şi în formă, le miroase şi le mângâie pentru a le înțelege şi a le aprecia. Face conexiuni cu tematici similare, cu alți scriitori din alte perioade şi din alte locuri, din alte literaturi. Analizează minuțios structura fiecărei creații, evoluția acțiunii, conflictele, tensiunile, personajele, stilistica etc., realizând un spectacol fascinant al ideilor, trimițându-le spre cititor. Scrisul său, fie proză, fie critică de întâmpinare, are farmec. De aceea şi place multor cititori care au norocul să pună mâna pe cărțile sale.

Descopăr într-una dintre cărți un jurnal care se transformă într-un roman, *„Încercarea scriitorului”*, un hoinar îndrăgostit de muzică, pictură, lecturi, devine scriitor, **Tudor Țopa**, în opera căruia găsim portrete, descrieri, splendidul zbor spre lumină, vise, coşmaruri, nopți bahice, treziri, călătorie şi căutare a drumului spre creație şi perfecțiune. Defilează în cele două cărți ale lui Titi Damian oameni – creatori şi caractere, intelectuali fini, spirituali, înzestrați de Dumnezeu cu talent, cu imaginație, cu putere de muncă, cu nesațiu de frumos şi adevăr precum **Ion Roşioru -** maestru al poeziei cu formă fixă -, cu volumul *„Îşi pierde urma Inorogul”*, poezia modernă de bună calitate a poetului **Petre Rău**, din volumul *„Îndrăgostirea de zmeu”*. Se opreşte şi asupra satului românesc, la creațiile referitoare la acesta ale lui **Costel Suditu** în volumul *„Terra nobilis”,* dar nu-i scapă nici poezia unui tânăr, mort prematur cu poezia în brațe, **Inculeț Bălan,** cu volumul antologic *„Dragostea în limba română”*. Găsim prezentată şi creația unui senior**, Corneliu Antoniu,** cu al său splendid *„Căutătorul de nisip”*, înălțând un cântec din pustiul sufletului către pustiul universului. Am rămas profund impresionată de cărturarul **Ion Fercu**, profesorul-filosof din Buhuşi, care a dat cititorilor o carte monument pentru cultura română şi universală: *„Prin subteranele dostoievskiene”;* de cartea de teorie literară a profesorului constănțean **Angelo Mitchievici,** *„Cultura faliei şi modernitatea românească”*, dar şi de excelenta carte de critică a criticii semnată de distinsul cărturar **Radu Voinescu**, *„Printre primejdiile criticii*”. Aflăm totul despre scriitorul unic din literatura română*, „Mateiu I. Caragiale”* semnată de seniorul criticii**, Barbu Cioculescu.** Titi Damian ne recomandă cu căldură şi rigoare în volumul „Exegeze contemporane” 15 scriitori, iar în volumul „Lecturi la miezul nopții” ne fericeşte cu încă 27 de nume, toți cu creații captivante. Proză de foarte bună calitate ne oferă buzoianul **Aurel Anghel** cu al său roman de Bărăgan, *„Pârnod”*. Meritoriu este faptul că se opreşte şi asupra prozei şi poeziei autoarelor (femei) unde găseşte scriitoare talentate care surprind realitățile vieții şi vremii, cu nenumărate nuanțe, cu sensibilitate, limpezime şi profunzime: **Nicoleta Cristea Ifrim,** cu romanul pe tema misandriei, *„Mama Mia”*şi **Camelia Ardelean** – poetă, volumul *„Ecouri din tenebre”*. *„Tronul străbunilor din Țara Hațegului”* de prof. dr. ing. **Romeo Ioan Mânzală** ne aduce în atenție informații interesante despre centrul energetic din Țara Hațegului, cele şapte puncte energetice principale şi active ale tărâmului sacru, România. Instructive sunt şi cele două cărți-eseu ale lui **Dumitru Tiberiu Costăchescu** despre diplomație, *„Diplomație şi protocol”,* alta despre religia din mileniul III, *„Religie şi globalizare”*. Teatrul este reprezentat şi el, prin dramaturgia lui Dumitru Istrate Ruşețeanu, *„Libertatea de apoi”*, cum şi poezia de dragoste îşi găseşte locul prin volumul lui **Vali Nițu,** ba chiar şi un traducător, târgovişteanul **George D. Piteş**. Proza fantastică actuală este reprezentată prin două nume constănțene**: Diana Dobrița Bîlea** şi **Ovidiu Dunăreanu**, prin excelentele romane *„Omul dintre două lumi”* şi, respectiv, *„Lumina îndepărtată a fluviului*”. Am savurat cronica de întâmpinare făcută micului (ca întindere), dar mare (ca profunzime) roman-parabolă, semnat de ialomițeanul **Gheorghe Dobre**, *„Şi au trăit ani mulți, fericiți”*. Adaug alte nume de scriitori consacrați care-şi găsesc locul în cele două volume: **Camelia Ardelean** - poezie, **Elena Bolânu** - poezie şi povestiri pentru copii, eseistul **Firiță Carp**, scriitorii buzoieni **Theodor Cabel, Ştefan Dima-Zărneşti, Nicolae Gâlmeanu,** dar şi scormonitorul în arhivele Academiei, **Ilie Mândricel,** filosoful teolog **Nicolae Muşat**, neobositul pârscovean publicist **Gheorghe Postelnicu**, talentații povestitori **Marian Rădulesu** şi consăteanul-muscelean **Petre Rotaru-Colți,** apoi **Iulian Moreanu**, **Lucreția Elefterescu** şi regretatul îndrăgostit de aviație, **Mircea Dumitriu**. Ca teleormăneancă, nu puteam să nu aflu câte ceva şi despre Zaharia Stancu văzut de **Silvia Ioana Sofineti** în mileniul III, sau despre cercetările distinsului cărturar, roşiorean de-al meu, **Stan V. Cristea,** referitoare la biobibliografia lui Marin Preda.

Cărțile cu tematică extrem de diversă prezentate în cele două volume au un numitor comun, la pătrat: talentul şi munca. Patruzeci şi doi de autori, cu 51 de cărți, adică mai bine de 12.000 de pagini, citite şi studiate de către **Titi Damian** pentru cititori - balsam sufletesc în aceste momente de durere națională.

Ion C. Ștefan

POETA LA APOGEUL CREAȚIEI

În existența unui creator de cursă lungă, adică talentat şi perseverent în truda sa pusă în slujba poezie, se ivesc anumite moment festive, când admiratorii şi prietenii, criticii literari şi chiar cititorii de rând înțeleg necesitatea unui bilanț edificator.

Dar de ce să dezvălui eu un astfel de moment, când poate fi descoperită cu eleganță doar cauza care l-a declanşat, mai ales când este vorba de poeta Vilia Banța – o creatoare talentată, cultă şi perseverentă, gândindu-mă, mai întâi, că drumul său ascendent poate fi conturat cu acelaşi succes?

Scrie versuri încă de pe băncile şcolii, publicând în reviste ca: *Gazeta literară*, *Familia, Literatorul*, *Sud, Glasul națiunii*, *Târgovişte*a, *Curtea de la Argeş*, *Destine, Climate literare, Litere*, *Rotonda valahă*, *Arena literară* şi altele

Ea este autoarea următoarelor volume de versuri: *Timpul mareelor* şi *Orfeu printre himere,* tipărite la *Impex 92,* Bucureşti,1994*; Alchimia sferetor,* Editura *Semne*, Bucureşti, 1998; *Călători*e, Editura *Orion*, Bucureşti, 2002; *Geometrie glisantă*, 2001*, Dresorul de umbre*, 2009, *Urcând colina fi*erbinte, 2013, *Invers numărând Niobe*, 2014, la Editura *Arefeana*, Bucureşti şi *Departe de Shangri-La*, Editura *Bibliotheca*, Târgovişte, 2016.

Din anul 2003, este membră a Uniunii Scriitorilor din România, iar din 2014 devine membră a Societății Scriitorilor Târgovişteni.

Autori de prestigiu au scris despre ea încă de la început, ceea ce ne-a impresionat şi pe noi, cititorii de rând, dar cel mai mult am început să cred în talentul său de excepția încă de pe vremea tinereții, când eram colegi la *Cenaclul Academiei*, condus de poetul Ion Potopin, alături de care se aflau Alexandru Raicu, Virgil Carianopol, George Burcescu şi încă mulți alții.

Poetul Mircea Micu nota pe coperta a patra a volumului *Alchimia sferelor*, încă din 1998: ”Iată o poetă născută sub adierea aripei unui înger muzical, o poetă cu nume straniu, de stea nordică, Vilia Banța, strecurându-se prin oraşul de fum al iluziilor pierdute…(…) În peisajul feminin al poeziei din ultimii ani, silueta ei de mesteacăn fragil este o certitudine.”

Alătur şi versurile justificative: “Printre cuvinte ziua se adună/ Între oglinzi, puțin câte puțin, / În rolul ei de seară – arlechin – / Râzând c-un ochi şi altul în furtună”(*Arlechin*, p. 31).

Iată şi părerea maestrului Radu Cârneci, din prefața volumului *Călători*e, înspirat intitulată *Ideea de frumos în durere*: ”Poetă de aleasă sensibilitate, trăindu-şi datul cu puterea resemnării, adâncindu-se-n tainele-i ca într-un cer interior, doamna Vilia Banța…*cea condamnată la frumusețe,/ încremeneşte-n propria-i legendă*”. Precum, ideea de frumos în durere” (p. 6).

Nu mi-am propus însă, cu prilejul acestui bilanț, să-mi sprijin aprecierile despre poezia ei, pe cuvintele solemne ale unor celebrități, deoarece ea însăşi se dezvăluie cu grație şi dăruire: ”Bunăoară umblăm/ circumspecți şi lucizi/ pe-asfaltul regretelor noastre…/ la unison – doar strigătul corăbierilor pierduți/ între iluzii şi ape” (*Înaintea plecării*, p. 95 / din volumul *Alchimia sferelor*).

Mai armonios ca la oricine, poeta apelează la versurile albe ori clasice, în funcție de profunzimea sentimentelor pe care le dezvăluie: “De unde, Doamne, ora se-nlumină,/ de unde-ncep cuvintele-nviind/ pe masa mea sfințită-ntr-un colind?/ În aşteptare, fruntea mi se-nclină…” (*Sonet*, din volumul *Departe de Shangri-La*, p. 9). Este vorba de o emoționantă apariție, din anul 2016, de data aceasta la Editura Bibliotheca, din Târgovişte, care nu o *îndepărtează*, ci o *apropie* de acest puternic centru cultural, aşa cum geografic (născută în comuna Tătărani, din vecinătate) era de mult cuprinsă în aria de creativitate respectivă.

(continuare la pagina 79)

Alexandru Bulandra

PE URMELE AUTORULUI
Mărturisirile unui detectiv literar

IV. Cum lucrează detectivul literar

7. Îndrumarea cazului asemănător

Mi-a plăcut firescul acestei expresii, şi de aceea am marcat-o prin titlu.

Iată şi contextul utilizării ei de către E.A. Poe: *"E oare de mirare că o crimă cunoscută a putut înrâuri judecata publicului față de una necunoscută? Judecata aceasta atestă o îndrumare, şi atentatul cunoscut părea s-o îndrumeze cum nu se poate mai bine. Marie fusese găsită şi ea în fluviu; şi atentatul ştiut fusese săvârşit în acelaşi fluviu. Legătura dintre cele două întâmplări era atât de vădită, încât ar fi fost o adevărată minune ca lumea să se fi lipsit de a o face şi a o adânci. (...) neobişnuita serie de coincidențe..."* (Misterul Mariei Roget. Urmare la Crimele din Rue Morgue, p. 245)

Iar autorul nu poate să nu accepte, şi pentru propria anchetă, această îndrumare atât de necesară a cazului ştiut: *"Eu nu susțin decât ceea ce e vădit pentru orice privire nepărtinitoare."* (p.247)

Eu am folosit acest principiu înainte de a-i reține formularea autorului american, ca de la sine, asemenea unui fundament al gândirii cercetătoare.

Însă, chiar de la prima utilizare a lui, am constatat cu surprindere că el nu conduce mintea numai către adevăr.

Exemplul 1: Pentru această situație de nedorit, care poate avea consecințe negative pe termen lung, voi face trimitere la ampla şi plină de capcane investigație a fenomenului mioritic – *"Masca păcurarului. Al treilea raport de cercetare în cazul Miorița. 2. Câteva versiuni scăzute şi monotone":*

În monografia despre „*Viața păstorească în poezia noastră populară*", Bucureşti, 1943, Ovid Densusianu reproduce toate variantele din tipurile colindei păcurarilor citate mai sus, plus altele - în total 18 - pe care le-am găsit înregistrate şi preluate în lucrarea lui Adrian Fochi. Ele vin, cronologic, la poarta anilor 1900, rânduite astfel: Cluj - varianta lui At. M. Marienescu - 1859, Ciubanca, Dej - 1885, Rupea, Braşov -1889, Turda - 1890, Luduş, Cluj - 1892, apoi Năsăud, Rodna - 1896, Boarta, Mediaş, Braşov - 1897, Strâmbu, Năsăud - 1899. După 1920, sosesc variantele maramureşene de la Vad, Deseşti, Botiza şi Săcel.(1, pp.175-188). Toate textele reproduse în cartea lui Ovid Densusianu sunt variante depline, de referință în cercetarea noastră.

Tocmai de aceea, urmând alți cercetători, m-am mirat şi eu de vorbele marelui folclorist: *„La depărtări mari, şi de loc şi de timp,* Miorița *nu se putea să nu sufere numeroase schimbări, fie că poezia ei a pierdut viguarea primitivă, fie că a degenerat într-un cântec redus la un motiv sărac, cu slabe reminiscențe de ce cuprindea mai departe: prin unele părți, în special în Ardeal, ea se mai aude, schimbată în colindă numai în câteva versiuni scăzute şi monotone."(*1, p.157)

Concluzia aceasta, formulată cu ochii închişi de lumina orbitoare a variantelor populare ale baladei lui Alecsandri, va ține colinda păcurarilor într-un nemeritat con de umbră pentru mulți cercetători. Uite aprecierea la fel de surprinzătoare a lui Octavian Buhociu: *„Găsim printre colinde, căzute din epica păstorească, varianta transilvană numită* Judecata păcurarilor, *a cântecului* Miorița, *redusă la conflictul dintre doi juni ciobani şi un al treilea, zis străin, care va fi ucis, variantă de circa 15 versuri. Fără suflu epic, nu inovează nimic, dimpotrivă: din cele 3-12 personaje-ciobani ai* Mioriței *au rămas 3 copii; mioara, maica au dispărut, iar conflictul provocat de darul de crescător excepțional de vite al ciobanului, prin virtutea căruia e un ales, se reduce la o ceartă, şi aceasta neclară, fie că cel de-al*

treilea e străin, fie că acesta ar fi pe cale să-şi apropie o fată de maior, *fiind vorba de un conflict erotic."* (3, p.286) Eram în anul 1979. (...)

Interpretare: autorii citaţi trec peste colindă direct la baladă întrucât consideră că în colinda păcurarilor nu este vorba de imaginea unui gest ritual ci, la fel ca în *Mioriţa*, de o dorinţă individuală formulată ca testament. Lucrurile fiind asemenea, se face referire la exemplarul cel mai prestigios - capodopera baladescă. (...)

Concluzie: Munca de cercetare a lui Adrian Fochi reprezintă un moment crucial în cunoaşterea fenomenului mioritic prin efortul de separare a analizei versiunii colind de aceea a baladei *„Mioriţa"* şi, în al doilea rând, prin materialul documentar impresionant oferit spre investigaţie urmaşilor. Preeminenţa baladei asupra colindei păcurarilor a fost însă atât de puternică în conştiinţa cercetătorilor, încât şi după 15 an i de la publicarea monumentalei monografii, cele peste 275 de variante ale colindei aşteptau încă să fie văzute în specificitatea lor folclorică de cântece de urare zise de cetele de colindători în timpul sărbătorilor de Crăciun şi Anul Nou, şi nu ca rudele sărace ale baladei *„Mioriţa".* >> (1,pp.398-401)

Iată şi patru exemple în care îndumarea cazului asemănător m-a condus către adevăr:

Exemplul 2. *Iisus şi Proiectul Asaltul Cerului. VI. Iisus în embrionul morţii. 5. Iisus a murit de curând*; cazul cunoscut – învierea fetei de către Iisus, cazul necunoscut – învierea lui Iisus de către fraţii Lui esenieni:

Despre învierea imediată a unui om mort de curând am citit în *Evanghelie.* Când Iisus şi ucenicii săi se aflau la masă în casa lui Matei, „*9,18…un dregător venind, I s-a închinat zicând: Fiica mea a murit de curând; ci, venind, pune mâna Ta pe dânsa şi va trăi."* Adică va învia printr-o atingere a lui Iisus. Credinţa tatălui în puterea lui Iisus de a-i învia fiica este absolută. *„23 Şi venind Iisus la casa dregătorului şi văzând pe cântăreţii din flaut şi mulţimea tulburată, a zis: 24 Depărtaţi-vă, căci copila n-a murit, ci doarme. Dar ei râdeau de El."* Pentru ei, moartea fetei era ceva în afara oricărei îndoieli, iar râsul lor exprima neîncrederea în reuşita noului venit de a o învia. *„25 Iar după ce mulţimea a fost scoasă afară, El a intrat, a luat-o pe copilă de mână şi ea s-a ridicat. 26 Şi s-a răspândit această veste în tot ţinutul acela."*

Să constatăm prezenţa în această scenă a învierii a câtorva elemente: moartea *de curând* a unei fiinţe dragi celui care-i solicită ajutorul lui Iisus; credinţa lui absolută în Iisus ca agent al învierii din morţi; convingerea mulţimii că este martora unei morţi adevărate; scoaterea din scenă a celor neîncrezători în puterea lui Iisus de readucere la viaţă a defunctei; acţiunea propriu-zisă şi învierea fetei. Acţiunea propriu-zisă este doar marcată printr-un gest al lui Iisus - *„a luat-o pe copilă de mână"* -, fără să aflăm alte amănunte.

De aici rezultă că, şi în cazul morţii şi învierii lui Iisus, considerat ca fiinţă umană pur şi simplu, ar fi fost nevoie de intervenţia salvatoare a cuiva cu aceleaşi calităţi terapeutice cu ale sale. Dacă lucrurile s-ar fi petrecut prin acţiunea directă a lui Dumnezeu, atunci nu am mai avea ce discuta. Dar nici Iisus însuşi nu era sigur că Domnul din cer va interveni...>> (pp.139-141)

Exemplul 3: în cazul *Ultimul mobil al morţii lui Socrate,* cazul cunoscut - cum se răzbună discipolul său prin intermediul unei legi date cu dedicaţie împotriva lui -, iar cazul necunoscut – de ce Anitos îi doreşte cu atâta ardoare moartea lui Socrate.

12. Tot citindu-l pe Xenofon, am mai aflat că, în anul 404 î.Hr., deci cu numai cinci ani înainte de proces, Critias, un fost discipol al lui Socrate, îl defăimează pe maestrul său în faţa poporului... Lucrul acesta m-a pus pe gânduri: chiar şi la 65 de ani, bătrânul înţelept era un personaj atacabil; el nu îşi câştigase încă o poziţie respectabilă între atenieni, sau aici aşa ceva era o imposibilitate? Şi m-am gândit mai departe: dacă un fost elev ajunge să-l urască pe Socrate şi, când are puterea în stat, să ia măsuri, aşa-zicând, legale împotriva lui, cu atât mai mult Anytos şi ceilalţi, care nu-i fuseseră niciodată apropiaţi...

13. Apoi am dat şi de cazul lui Eutidem, tipic pentru un tânăr adus de Socrate în situaţia de a recunoaşte: *„Puterea mea de judecată, mărginită cum e, îmi învederează că şi întrebarea aceasta e încuietoare. Nu ştiu; poate că e mai bine să mă abţin şi să nu zic nimic. În orice caz, simt că, curând-curând, ştiinţa mea nu mă mai ajută."* Iată şi observaţia lui Xenofon: *„Eutidem a plecat cu totul abătut, nemulţumit de el şi socotindu-se, de fapt, ca un sclav. Mulţi dintre cei astfel ruşinaţi de Socrate nu voiau să mai ştie nimic despre acesta, iar el, la rândul lui, nu-i socotea decât ca pe nişte nătângi."* Acesta era terenul propice pentru

dezvoltarea germenilor umilinței și urii, pe de o parte, și ai disprețului și batjocurii, de cealaltă parte. (...)

15. Iată, însă, că acel Eutidem avea de jucat un rol crucial în înțelegerea de către mine a felului de a fi al lui Socrate în relațiile cotidiene cu discipolii săi: *„Când Socrate a observat că Critias s-a îndrăgostit de Eutidem și dorea să-l cunoască mai îndeaproape, Socrate s-a străduit să-l îndepărteze de la aceasta, arătându-i că are o purtare de sclav și nedemnă de un om educat; sau, atunci când îl implora, ca un cerșetor, pe iubit, în ochii căruia vrea totuși să apară ca un om adevărat, rugându-l să cedeze într-o afacere nu tocmai onorabilă. Și, fiindcă Critias nu i-a dat ascultare, ci și-a continuat asalturile, atunci Socrate, de față cu mulți, fiind și Eutidem acolo, i-a zis că i se pare că s-a băgat printre porci, vrând să spună că el se freacă de Eutidem ca porcii de pietre. De aici s-a iscat și ura lui Critias față de Socrate."* Să mai spună cineva că mărturiile lui Xenofon nu sunt importante pentru descifrarea dedesubturilor maestrului său! Ajuns la putere, Critias își transferă ura față de Socrate în litera însăși a legii: *„Când a devenit nomotet, împreună cu Caricle, în timpul celor treizeci de tirani, nu l-a uitat și a înscris în lege interdicția de a-i învăța pe alții arta de a cuvânta."* Mai mult, *„I-a făcut continuu scandal și negăsindu-i o altă pricină, punea pe seama lui reproșurile ce se aduc în general filosofilor, ponegrindu-l astfel în fața poporului."*>> (5,p.10) (Iov, Socrate...,pp.62-65)

Exemplul 4: cazul cunoscut – filosoful Jean-Paul Sartre, cazul necunoscut profetul și poetul Al Doilea Isaia.

Vreau să aflu un caz similar…

...De copil la fel de urât și genial.

…care să mă ajute…

Mai mult decât o poate face psihologia lui Alfred Adler?

Acolo am întâlnit numai copii urâți, nu și geniali! (8, pp.24-25)

Întrucât aceștia sunt rari de tot!

…să mi-l apropii cât se poate de mult pe cel fără nume propriu.

Al Doilea Isaia *numește, ca să continuăm linia semantică a termenului* rețetă, *categoria produsului, nu originea lui: profețiile sale fiind considerate, de către canonizator, de genul celor ale primului Isaia, au fost adăugate direct cărții acestuia.* (11, pp. 113-115)

Mă tot întrebam: *Cum să găsesc, în zilele noastre, un copil atât de special, care se trezește închis cu mintea lui uriașă într-un chip hidos?*

Și l-ai aflat?

Da! Era Jean-Paul Sartre.

De ce îl iei pe acest scriitor și filosof francez ca mijlocitor – model în desluşirea psihologiei lui Al Doilea Isaia?

În primul rând, pentru că a fost un copil genial care a avut conștiința timpurie a propriei urâțenii.

Și, în al doilea rând...

El scrie cartea autobiografică a copilăriei, *Les Mots* - *Cuvintele*, spre bătrânețe, când avea atât experiența de viață cât și pregătirea teoretică necesare unei analize psihologice pertinente.(...)

Pe *Internet*, la *Wikipedia*, am văzut cu surprindere cum, pe lângă titlurile obișnuite pentru o astfel de prezentare – „*Jean-Paul Sartre a fost un filosof francez reprezentant al existențialismului, scriitor, jurnalist și militant social; Născut: 21 iunie 1905, Decedat: 15 aprilie 1980"* -, a fost trecută și "*Înălțimea: 1,53 m."*

Acest detaliu fizic a fost consemnat ca reprezentând ceva definitoriu pentru personalitatea lui.

La fel de uimit am citit, în „*Istoria urâtului, Ediție îngrijită de Umberto Eco*", la Capitolul X, „*Recuperarea romantică a urâtului*", subcapitolul „3. *Urâți și nefericiți*": *„E aceeași oglindă care îi va aminti adolescentului Sartre condiția sa iremediabilă de urâțoi urât și în veci neizbăvit."* (7,p.293) (...)

Sartre nu a trăit izolarea asemenea lui Al Doilea Isaia...

Era băgat în seamă, chiar în centrul atenției familiei și vizitatorilor.

Totuși, familia îl ținea departe de ceilalți copii, iar în situațiile rare când încerca să se apropie de ei, era ignorat de aceștia.

Al Doilea Isaia a fost mereu singur cu sine și era neluat în seamă întrucât s-a ținut departe de membri comunității de care, vrând-nevrând, aparținea, și de problemele ei.

Și a rămas fără un nume care să-l identifice între oameni întrucât identitatea lui nu avea niciun sens comunitar de apartenență și, cu atât mai puțin, de integrare.

El a dus o existență paralelă cu viața socială a semenilor săi, iar logica particulară care-i dirija acest fel de a fi, unic în felul său, era incompatibilă cu aceea care orânduia viața comunitară. Este foarte greu de conceput o astfel de existență pe care s-o numim, totuși, umană! (Metamorfoze biblice, pp.24-25, 32, 45)

(urmarea în numărul viitor)

Tudor Nedelcea

O NOUĂ CARTE INCITANTĂ
„Marin Sorescu, în anticamera Nobel”

Ion Jianu (n. 1950, Caransebeş) este un gazetar care şi-a depăşit condiția profesională. Ocupându-se în principal de sport (a scris şase cărți despre echipa de fotbal „Universitatea” Craiova), a fost răsplătit, prin Gianni Merlo, preşedintele Asociației Internaționale a Presei Sportive (AIPS), cu Diploma pentru contribuția la dezvoltarea presei sportive naționale şi internaționale. Este, mai presus de toate, un profesionist în luarea de interviuri unor personalități nu numai sportive, ci şi culturale materializate în: *Interviuri pentru eternitate* (2002, prefață de Fănuş Neagu, cu Al. Balaci, C. Baba, I. Băieşu, Sabin Bălaşa, Radu Beligan, Ana Blandiana, A. Buzura, Ş. Cioculescu, I. Lăncrănjan, A. Marino, Fănuş Neagu, Al. Piru, D.R. Popescu, Eugen Simion, I.D. Sîrbu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Ileana şi Romulus Vulpescu etc.), *Gheorghe Apostol şi scrisoarea celor şase* (2008), *În slujba artei* (2013, cu V. Buz, Mircea Cornişteanu, Ilie Gheorghe, Tudor Gheorghe, Peter Jacobi, Nataşa Raab, M. Țopescu etc.), *Strigături peste ocean de la Washington la Craiova* (2014, în dialog cu Mihaela Albu, Nina Cassian, G. Chifu, I. Cristoiu, Tudor Gheorghe, I. Munteanu, Tudor Nedelcea, Şt. Odobleja Jr., D.R. Popescu, Eugen Simion etc.), *Istorie vie. Mărturisiri de un veac cu Florența Georgetta Marincu* (2015), *„Arta conversației cu Ileana Vulpescu & Romulus Vulpescu*” (2016), *Popa'S, printre mai marii lumii* (2017). A scris şi un roman, *Celălalt eu* (2016). Cu toate acestea, nu este membru al Uniunii Scriitorilor din România!

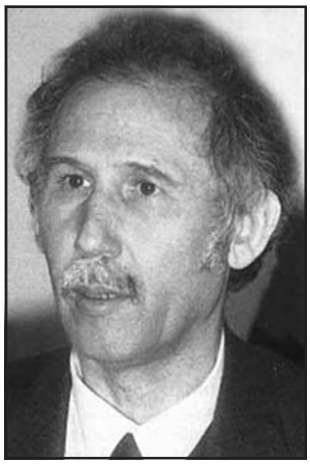

Pentru Marin Sorescu a făcut chiar o obsesie, în sensul pozitiv al cuvântului, investigând cu abnegație, o problemă deosebit de delicată: de ce şi cine s-a împotrivit propunerilor ca scriitorul bulzeştean să primească, pe drept, Premiul Nobel pentru Literatură. În acest sens, Ion Jianu a tipărit, în 2014, o carte cu un titlu concluziv: *În 1983 şi 1992, Premiul Nobel «trebuia să poarte un nume» românesc: Marin Sorescu / Convorbiri cu şi despre Sorescu*, carte beneficiind de cuvântul înainte al acad. Eugen Simion şi de postfața lui George Sorescu, fratele mai mare al autorului *Ionei*. Şi-au exprimat opinia câțiva „spectatori” ai fenomenului sorescian: Luminița Xenia Ambrozie-Fassel, G. Banu, A. Buzura, N. Breban, J.L. Courriol, Victor Crăciun, Ilie Gheorghe, Tudor Gheorghe, Ov. Ghidirmic, Norman Manea, Dan Mănucă, I. Munteanu, Tudor Nedelcea, C. Noica, J.J. Padron, Elisavietta Ritchie, Dan Culcer, Dan Shafran, G. Sorescu, Ileana Vulpescu, Dan Zamfirescu.

Cartea a trezit un interes deosebit cu prilejul lansării sale, la Târgul Gaudeamus 2014; depildă, vorbitorii au apreciat drept realiste interviurile (meritul incontestabil este, mai ales, al celui care ştie să pună întrebări) avansându-se chiar şi numele celor „*trei poeți români* [care] *l-au incriminat la Stockholm pe Sorescu*”, sau cum îşi intitulează G. Sorescu postfața, este vorba despre „*rolul nefast al ocultei româneşti în privința neacordării Nobel-ului lui Marin Sorescu*”. Însuşi acad. Eugen Simion remarcă, în interviurile lui Ion Jianu, „*lucruri importante*” pe care „*în parte ştiam din zvonurile publice că, în 1992, Sorescu*

ajunsese în faza finală a selecției pentru Premiul Nobel. Fusese reținut de Juriu pentru «lista mică» [...] Ca să grăbească lucrarea nenorocului, în cazul lui Marin Sorescu au intervenit, se pare, trei confrați de la Bucureşti, poeți cunoscuți. Indignați peste măsură şi speriați ca nu cumva confratele lor să fie încoronat la Stockholm, aceştia ar fi trimis unde trebuie un memoriu plin de acuzații abominabile la adresa lui Sorescu. Ambasadorul Suediei în România l-ar fi invitat pe poetul «nobelibil» şi i-ar fi arătat, scârbit, documentul. Cel care relatează acum aceste posibile infamii în lumea scriitoricească nu «desecretizează» pe autorii lor. Îl înțeleg. În lipsa unor dovezi precise este bine să păstrezi prudența. Sorescu mi-a vorbit la vremea respectivă, trebuie să mărturisesc, despre această cabală, dându-mi şi numele instigatorilor. Păstrez şi eu discreția. Am motivele mele".

Cu credința şi speranța (asemenea personajului *Iona*) că „*răzbim noi cumva la lumină*", Ion Jianu vrea să ajungă la lumina... adevărului în această mare nedreptate (care nu-i singura) făcută genialului scriitor şi pictor român. Astfel, preluând interviurile din acest volum, augmentate în următorul op, Ion Jianu purcede la o nouă lucrare, *Marin Sorescu, în anticamera Nobel. Conversații cu şi despre Sorescu* (păstrând acelaşi cuvânt înainte al acad. Eugen Simion, precum şi postfața lui George Sorescu), apărută într-o editura din New York, Gracious Light / Lumină Lină, a părintelui-scriitor şi profesor,Theodor Damian. Într-un alt format, mai mare, în ediție bilingvă: română (236p+ilust.) şi engleză (58p + ilust., cuprinzând doar cuvântul înainte al acad. Eugen Simion şi partea I, „*Întâlniri şi conversații prin timp cu Marin Sorescu*"), noul volum al lui Ion Jianu, *Marin Sorescu, în anticamera Nobel*, este superior celui anterior, prin dublarea numărului de pagini şi ilustrații, augmentarea interviurilor şi prin condițiile grafice deosebite (cu o copertă în relief). Noii intervievați sunt: Emil Boroghină, Nina Cassian, Mihai Cimpoi, Andrei Codrescu, Nicolae Dabija, Nicolae Iliescu, Sorina Sorescu, Cornel Ungureanu, Doina Uricariu, Matei Vişniec, plus dialoguri-addenda cu Andrei Păunescu şi Radu Sorescu.

În „*Lămurire din partea autorului: Sorescu „elogiat peste hotare, «hulit» între hotare*" (expresia aparținându-i lui Daniel Cristea-Enache), Ion Jianu îşi expune metoda de lucru: nu este o cercetare ştiințifică, ci o „*investigație jurnalistică*", punând în dezbatere publică şi critică, informația care circula/circulă în mediile academice şi nu numai, cum că Sorescu nu numai că nu a fost sprijinit în primirea acestui prestigios şi binemeritat premiu, ci „*lucrat de anumiți colegi de breaslă din propria țară, «încondeiat» să nu primească o distincție de mare recunoaştere internațională, care ar fi fost, în fond, un mare succes al literaturii române*".

Sunt două memorii-reclamații trimise din țară Academiei Suedeze: unul din anii 1982-1983, conform afirmațiilor lui G. Sorescu (ambasadorul Suediei la Bucureşti i-a spus lui Marin Sorescu: „*vi s-a trimis din Bucureşti la Comitetul pentru acordarea Premiului Nobel pentru Literatură un memoriu distructiv. E un memoriu care ar trebui afişat la gazeta de perete!*"). Al doilea asemenea memoriu s-ar fi trimis în 1992, înfuriind-o pe Carolina Ilica: „*Cel mai urât lucru, de neacceptat în alte țări, o defăimare colegială*", exemplificând cu L. Blaga şi „*mai încoace cu Marin Sorescu: scrisorile acelea blestemate trimise în Suedia către Comitetul Premiului Nobel* („*Vatra*", martie 2016). În carte, şi alți intervievați atestă acest fapt: N. Iliescu, Dan Zamfirescu...

Însuşi Marin Sorescu confirmă în *Jurnalul* său: „*Am fost propus, într-adevăr, din mai multe țări. Dar nu mă aşteptam să mi se dea anul acesta [1982]. Poate la anul*" (*JurnalVII*, Editura Autograf MJM Craiova, 2014, p. 126-127). „*Academia m-a propus şi pentru Premiul Nobel, făcând publică această propunere – ceea ce într-o țară ca a noastră, unde toate energiile se focalizează ca să moară «capra vecinului», propunerea devine un izvor nesecat de ură, şicane etc.* (*Jurnal inedit*, IV, Craiova, 2009, p. 102); „*Cu el [J.J. Padron], o lungă conversație! Ar dori să publice un volum al meu la o editură din Barcelona. Spune că ştie din surse foarte apropiate (cunoaşte limba suedeză) despre candidatura mea la Nobel* (*Jurnal inedit*, V, Craiova, 2002, p. 17.).

Presa străină l-a inclus pe Marin Sorescu între potențialii laureați ai Premiului Nobel. „*Marin Sorescu, un poeta rumano en la antisala del Nobel*" (ziarul spaniol „ABC"); „*Sorescu este considerat deja ca un viitor deținător al Premiului Nobel*" („Sunday Times") etc.

Ion Jianu dezvăluie şi alte nedreptăți la adresa lui Marin Sorescu, pe lângă acea implicare (datorată altora) în *Meditație transcendentală*, destituirea sa de la

„Ramuri” şi demisia sa din Uniunea Scriitorilor din România. În 1996, Primăria Capitalei a respins propunerea Academiei Române de a-l face cetățean de onoare. Însăşi Craiova sa, „*văzută din car”*(„e cel mai frumos oraş din lume”şi făcută celebră în lume şi eternitate, nu a fost prea atentă cu el. I-a acordat titlul de „cetățean de onoare” pe 19 decembrie 1996, postmortem deci, iar Universitatea din Craiova, unde Sorescu avea un curs, a trimis dosarul pentru obținerea titlului de profesor universitar cu întârziere, astfel încât Ministerul Învățământului i-a acordat acest titlu, tot postmortem, după şapte luni. În schimb, Teatrul Național (sub conducerea lui Emil Boroghină) l-a omagiat, iar din 2005, la Craiova a fost o sărbătoare a spiritului românesc, prin organizarea Festivalului Internațional „Marin Sorescu” de către Primăria Craiovei (primar Antonie Solomon) şi Academia Română (preşedinte Eugen Simion).

Întrucât despre volumul anterior al lui Ion Jianu, *În 1983 şi 1992, Premiul Nobel trebuia să poarte un nume românesc: Marin Sorescu,* mi-am spus punctul de vedere (vezi *Marin Sorescu şi Premiul Nobel*, în Tudor Nedelcea *Printre cărți şi oameni* II, Iaşi, TipoMoldova, 2016, p. 109-113), mă voi opri doar la câțiva intervievați din recentul volum.

Pentru *Mihai Cimpoi,* Sorescu este „*poetul-reformator, a cărui marcă ontologică şi deontologică este deplinătatea. El apare, aşa cum se definea şi marele său prieten Grigore Vieru, despre care a scris cu profundă înțelegere, ca Ființă Întru Poezie. În el s-a manifestat grația divină sub formă de inspirație. Este poetul care a avut un impact deosebit asupra poeziei basarabene şi care a fost şi prietenul unor importanți poeți de la Chişinău: Vieru, Dabija, Valeriu Matei,Ion Gheorghiță*”. Amintind de odaia de la Bulzeşti destinată prietenilor săi basarabeni, savantul de la Chişinău afirmă că un poet adevărat extrage Universalul şi Generalul din habitatul său, Sorescu surprinzând „*suflul epopeic*” al Olteniei, dar şi „*al întregului spațiu românesc ondulant*”.

Acad. *N. Dabija* din Chişinău confirmă teza lui Mihai Cimpoi, Sorescu fiind unul dintre cei mai îndrăgiți scriitori în Basarabia, „*din cărțile lui am învățat Limba Română şi Poezia*”, iar „*lipsa lui Sorescu se simte, aşa cum se simte lipsa constructorului de pod, atunci când treci pe el, dar şi în cazul lui Sorescu acest lucru este cel mai important: podul există! El e funcționabil! Pe el se poate umbla!*”.

Cunoscându-l prin 1980, dar foarte bine în timpul colaborării la „Literatorul”, unde Sorescu era redactor-şef, *Nicolae Iliescu* îl caracterizează ca „*un timid şi un calculat, un echilibrat*”, iar „*lumea îl invidia, fiindcă în calitate de redactor-şef al unei reviste, îşi făcea relații, legături, prieteni. Era viu şi stabilea punți, lua interviuri şi premii*”. Cât priveşte subiectul investigației lui Ion Jianu, N. Iliescu consideră că detractorii şi invidioşii marelui scriitor, „*le era teamă că le ia Nobelul din față, chestie pentru care au scris chiar Academiei Suedeze să nu i-l acorde*”.

Andrei Păunescu face o prețioasă precizare privind implicarea tatălui său, reputatul Adrian Păunescu, în lămurirea şi salvarea lui Sorescu şi a altor intelectuali români care erau „*vizați în povestea bizară şi nedrept confecționată cu „Meditația transcendentală”.*Adrian Păunescu l-a sfătuit pe Sorescu să nu se prezinte la sediul redacției „Ramurilor” din Craiova, unde urma să fie exclus într-o şedință specială, întrucât „*nu se putea face destituirea fără prezența fizică a celui ce urma să fie judecat*”. Despre intervenția curajoasă şi demnă a lui Adrian Păunescu la şeful statului, N. Ceauşescu, spre a dezamorsa cazul Sorescu, am mai scris şi se află şi în interviul subsemnatului din carte.

Incluzând şi un excelent album fotografic, unele fotografii fiind inedite sau mai puțin cunoscute, reproducerea color a unor picturi soresciene, cea mai recentă carte a lui Ion Jianu, *Marin Sorescu, în anticamera Nobel* constituie o notabilă contribuție de istorie literară (şi nu numai) şi de sorescologie, sau altfel spus de Eugen Simion (prietenul devotat şi apărătorul competent al autorului *Liliecilor*), „*sunt şi alți martori ori, mai bine zis, mărturisitori ai lui Sorescu, în aceste pagini confesive amicale, ce merită a fi citite*”.

P.S. Primăria Generală a Capitalei (primar general: Gabriela Firea), prin Muzeul Național al Literaturii Române- MNLR (director, Ioan Cristescu), Teatrul Dramaturgilorşi Fundația „Marin Sorescu” (noul preşedinte, Radu Sorescu, fiul lui G. Sorescu) a organizat,pe 28 februarie 2018, o manifestare omagială („MARIN SORESCU - 82 de ani de la naştere”), cu participarea acad. Eugen Simion, Mircea Martin, Mihai Ispirescu, Paul Cernat, Ion Jianu. Amfitrion: Ioan Cristescu, directorul MNLR. Teatrul „Nottara” a prezentat un fragment din ciclul „*La Lilieci*”, în regia lui Constantin Fugaşin, fost actor al Teatrului Național Craiova. Cu acest prilej, a fost lansată, în prezența autorului, cartea *Marin Sorescu, în anticamera Nobel.*

Dumitru Copilu-Copilliu

PREDICȚII ADEVERITE

Destinul l-a favorizat pe Eminescu să aibă parte de o şcoală mai puțin obişnuită şi severă, a vieții, precum şi de şcoli şi dascăli de excepție. Erudiția dobândită pe parcursul întregii vieți a fost una enciclopedică de tip renascentist, iar efectele ei s-au răsfrânt benefic asupra gândirii şi operei sale, antume (capodopere finalizate şi voit oferite contemporanilor: *Luceafărul,* sute de bijuterii lirice şi profeții jurnalistice) şi postume (unele anume ascunse privirilor ca taină sacră, criptată: grandioasele poeme *Memento mori*, *Povestea magului călător în stele*, dar şi varii perle lirice, dramatice, în proză sau bruioane ştiințifice de valoare constatată).

Cu ocazia turneelor de teatru în calitate de sufleur, actor, textier până în vara anului 1869 – străbătând țara în lung şi lat – mânat de o dorință neostoită de cunoaştere, Eminescu se întoarce de bună voie acasă, se împacă cu familia, şi cu gândul la o şcolire academică, în consecință tatăl său i-a „promis" o subvenție regulată pentru a-şi continua studiile, tot în limba germană pe care o cunoştea, procedând ca şi cu alți frați ai săi, adică să urmeze cursurile universitare la renumitele universități din Austria şi Germania. În drum spre Viena, însoțit de unul dintre frați, a încercat mai întâi să se înscrie la Universitatea „Carolina" din Praga, dar neacceptat fără bacalaureat, s-a oprit la un vestit în epocă fotograf din Praga, de la care ne-a rămas legendara fotografie a tânărului poet de 19 ani. Între anii 1869-1874 este student, înmatriculat în calitate de „auditor extraordinar" al unor cursuri la alegere/din propriul interes - evident înregistrat cu plata aferentă – predate la universitățile din Viena, apoi din Berlin, la cea din urmă însă cu întreruperi şi cu un alt statut.

În atenția principală a studentului Eminescu au fost cursurile unor somități academice ale vremii, în domenii diferite ale ştiinței, pe care le-a frecventat din „interes ştiințific". La absolvirea acestor cursuri se eliberau doar „certificate" de absolvire. Din lista cursurilor frecventate, identificate în surse publice, am reținut titluri vizând teme domenii/cursuri precum: Filozofia, Filozofia practică, Raportul principii filozofice şi lecturi din Descartes, Istoria şi critica noțiunilor divine, Introducere în filozofie pe baza Metafizicii lui Aristotel, Dreptul, Filozofia dreptului şi statistica, Economia politică, Ştiințele financiare şi administrative, Istoria modernă, Filozofia greacă, Economia națională, limbile romanice: italiană şi spaniolă, slava veche (ce i-a permis să poată apoi traduce gramatica paleoslavă), Pedagogia şi logica, Medicina, Medicina legală şi anatomia, Fiziologia şi anatomia microscopică, Anatomia descriptivă şi topografică ce-l obliga să participe la disecții (în alt regim, participă şi la experimentele de chimie ale lui Nicolae Teclu de la Academia de Comerț), Filozofia dreptului, Dreptul roman, Dreptul german, Dreptul internațional, Istoria generală a filozofiei, Ştiințele naturii, Egiptologia, Optimismul şi pesimismul filozofic şi poetic, Istoria şi monumentele Egiptului, Moravurile şi obiceiurile egiptenilor, Logica, Principiile filozofiei, Dezvoltarea şi critica filozofiei hegeliene, Filozofia ştiințelor, Concepția istorică la istoricii vestiți, Istoria romanilor, Fizica, Geografia fizică, Geografia şi etnografia, Fiziologia nervilor, Psihologia popoarelor, Matematica, Astronomia, Istoria religiilor, Mitologia comparată, Sanscrita (ce i-a permis ulterior să traducă o gramatică sanscrită) ş.a.

Lista completă a cursurilor audiate la Facultatea de Filozofie a universității din Berlin nu o cunoaştem, dar de la acestea s-au păstrat caiete cu „notele de curs”. Una dintre sursele bibliografice indicate la un curs, „Critica rațiunii pure”, scrisă de „cel mai profund gânditor”, Immanuel Kant, o traduce ulterior în limba română. Din filozofia generală, metoda de cercetare era în atenția poetului ca obiectiv al unui posibil doctorat, în legătură cu care mărturisea într-o scrisoare: „ocupațiunea (mea) întotdeauna va rămâne ştiințifică şi literară”. În această legătură, evaluând moştenirea eminesciană şi semnificația ei pentru posteritate, în viziunea contemporanului nostru, savantul Mircea Eliade: „Eminescu e sinteza sufletului românesc din vremea netulbure. Sinteza ştiinței, cugetării, simțirii şi instinctului acestui neam”.

Pentru setea de cunoaştere, în anii studenției sălile de lectură ale marilor biblioteci erau un stimulent pentru formarea sa erudită (de la bibliotecile la care nu avea acces, precum Biblioteca Curții Imperiale, recurgea la împrumuturi prin intermediul altora), frecventa anticariatele (de la care cumpăra sau împrumuta cărți vechi). Era înzestrat cu o memorie „fotografică”, fenomenală, – ceea ce citea/parcurgea o dată, i se întipărea/nu uita. Nu neglija însă nici viața extrauniversitară: frecventa marile spectacole de teatru, concerte, muzee, expoziții. Participa activ la activitatea de conducere a societății studențeşti, „România jună” (care ne aminteşte de societatea studențească „Rumânimea cea tânără” din Viena de altădată a studentului Aron Pumnul). „România jună” forma tineretul studențesc român din Viena „pe terenul literar şi național”. Participă cu mare interes la organizarea aniversării Adunării Naționale de la Blaj din 1848, împreună cu colegii îl vizitează de anul nou la Dőblin pe fostul domnitor român, Alexandru Ioan Cuza, inițiază organizarea unui congres al studenților cu prilejul sărbătoririi la Putna a lui Ştefan cel Mare, se întâlneşte cu studenți şi cu recruți români din armata austriacă pentru a le cunoaşte mai bine limba, tradițiile şi obiceiurile de acasă.

Supraocupat de programul universitar, dar şi de viața cultural-artistică şi socială, ne întrebăm când şi cum a reuşit să mai şi scrie (să finalizeze ceea ce începuse încă în 1866-1867) peste trei mii de versuri, cuprinse – cum menționam – în ample poeme, ascunse voit-nevoit de ochii lumii (postumele *Memento mori, Magul călător* sau *Mureşanu*, alături de zeci de bijuterii lirice), din care a publicat atât de puțin.

Debutul la cea mai prestigioasă publicație a vremii, „Convorbiri literare”, a fost unul fulminant. Pentru că, numai după câteva poezii primite din Viena şi publicate între 1871-1872 (*Venere şi Madonă, Epigonii, Mortua est, Cugetările sărmanului Dionis*) mentorul acestei publicații ieşene, Titu Maiorescu l-a impus pe proaspătul colaborator, atunci student la Viena, alături de „acel rege al poeziei”, Vasile Alecsandri, numele „poetului autentic”, Eminescu reprezentând argumentul cel mai convingător pentru „noua direcție” lansată atunci în poezia şi proza românească.

Pragmatic din fire, în această perioadă Eminescu se învredniceşte ca în intimitatea vieții să nu mai rămână retras în lumea abstractă a trăirilor şi meditațiilor poetice. Aflându-se la Viena, în capitala Imperiului Austro-Ungar – unde nu se putea să nu-şi amintească de mentorii săi, tribunii paşoptişti militanți pentru cauza revoluției române din Transilvania, încă vasală Austro-Ungariei – poetul simte nevoia de a se exprima şi în limbajul direct al jurnalisticii, care de altfel i-a şi pecetluit soarta ca persoană civică.

În 1870 identificăm – între altele – primele încercări de publicistică militantă, unele semnate însă prudent cu pseudonimul Varro, publicate în „Federațiunea”, un ziar din Pesta. Aici a publicat o suită de trei articole, în care se prefigurează programul politic al activității de mai târziu a ziaristului de la „Timpul”. „Să facem un congres” este dedicat sărbătoririi la Putna a lui Ştefan cel Mare: „*Cel ce se odihneşte aici de peste trei secole, dar al cărui geniu veghează şi azi asupra scumpului său popor”,* pe care acum poetul l-ar dori să conviețuiască într-o Europă a solidarității. Proaspătul ziarist, de altfel o şi întrevede, –*„În unire e tăria”.* În acest articol, Eminescu susținea

necesitatea imperioasă a unei Ligi Spirituale Europene, a unei noi alianțe a popoarelor prin cultură. Eminescu era o conştiință vie a neamului românesc şi a bătrânului continent, un vizionar al destinului acestui conglomerat de etnii, politici şi culturi care este Europa. Pentru Eminescu, Europa unită ar fi trebuit să fie „o necesitate şi o datorie": „E o necesitate această Europă şi din punct de vedere moral (deci, nu numai material)". Referindu-se la starea de lucruri din vremea sa, pentru el ardentă, intervine pragmatic în cel de al treilea articol, *„Echilibrul",* în care – tocmai pentru întronarea echilibrului socio-politic european – se exprimă răspicat: *„Redarea autonomiei Transilvaniei, pe care au răpit-o fără consimțământul Românilor... Solidaritatea cu alte popoare din Austro-Ungaria...Nimeni nu trebuie să fie aici stăpân decât popoarele însele şi a trece suveranitatea în alte brațe decât în acelea ale poporului e o crimă în contra lor...Vina acestei direcții o au descreierații de magnați, a căror vanitate îi făcea să creadă cum că în țară, ce e mai mult a noastră decât a lor, ei vor putea maghiariza până şi pietrele...Deşi despărțiți prin hotare* [români, croați, slovaci ş.a., n.n.] *toți ştiu că* sunt unul şi acelaşi neam*, şi această convingere va mări puterea lor de rezistență şi îi va oțeli în lupta pentru neam, lege şi țară".*

G. Călinescu aprecia că „Pe Eminescu îl preocupa sincer problema deşteptării nației". Urmare, autoritățile maghiare intentează autorului deconspirat – Varro/Mihai Eminescu - la debutul său ca ziarist, un proces pentru „delict de presă"; în final, redactorul şef al ziarului a fost destituit pentru publicarea articolului. Era primul proces politic intentat ziaristului Eminescu, de autoritățile maghiare, în condițiile în care, cu trei ani în urmă, în 1877, cele două state, Austria şi Ungaria, au ajuns la un compromis, legiferând Imperiul dual Austro-Ungaria, în care Transilvania pierdea definitiv autonomia. Ca urmare, de atunci regimul de oprimare a românilor se înăspreşte continuu, până în 1918, când prin voința poporului român din cele trei provincii, Muntenia, Moldova şi Transilvania, se va realiza, printr-un îndreptățit act istoric, Marea Unire pe teritoriul Daciei strămoşeşti. Alt proces politic şi ultimul, intentat ziaristului-om politic Eminescu, însă de proporțiile unui martiriu, are loc în anul 1883, an de maximă tensiune între România şi Austro-Ungaria.

(continuare de la pagina 70)

Poeta la apogeul creației

Domnul profesor universitar doctor George Coandă, membru al Academiei Americano-Română de Arte şi Ştiințe din S.U.A., nota în prefața cărții respective: "Nu încape niciun fel de îndoială că Vilia Banța nu are nevoie să i se recunoască talentul de Poetă. Şi din naştere şi din irepresibila voință/dorință de autodepăşire i-au marcat/îi marchează parcursul întru poezie." (*Vilia Banța "cioplind în piatra statuilor" poezia*, p. 5). Într-adevăr: "cu tot ce sunt, de mine-s mai aproape./ Aud cum păsările nopții cad,/ tăind de-a valma vaduri după vad/ în carnea mea nesomnul să-şi îngroape." (p. 10).

Se vede că mediul elevat din acest centru cultural îi este benefic talentatei poete, fiindcă, numai după doi ani, ea este prezentă în librării cu un nou volum de versuri – *Joia pătimirii noastre*, afirmând dreptul său la neuitare: "Femeia statuie aşteaptă şi cheamă,/ mă prinde cu umbra şi-n tremurul nopții/ îmi ia bucuria şi inima-n palmă./ Femeia statuie, zăpezile sorții" (*Femeia din piatră*, p.13).

Scriitorul Corin Bianu subliniază că "aflată la a zecea carte de poezie, Vilia Banța ne oferă un volum de versuri incitante, care trezesc interesul prin diversitate şi bucuria lecturii prin substanța lor" (*Prefață*, p. 9).

Multe ar mai fi de spus şi de exemplificat, dacă nu aş crede că deja am reuşit să vă conving de talentul de excepție al acestei poete deosebite, dublat de-o cultură literară profundă şi de-o responsabilitate deosebită față de frumusețea cuvintelor.

Simona Cioculescu

2012

31 noiembrie. Azi, ca şi ieri, ger -15° ziua, -20° noaptea. Am stat acasă până la 16,30, apoi cu taxiul m-am dus la Muzeul Literaturii, unde în cadrul Clubului de Proză, Al. Ecovoiu a citit un fragment din ultimul lui roman, „După Sodoma". Fragmentul mi s-a părut interesant, grație stilului, dar şi laturii de mister, care e un specific al prozei lui. Din păcate, nu s-a discutat textul ca la cenaclu, ci Aurel Maria Baros a vorbit despre traducerile unor romane româneşti şi publicarea lor la edituri din străinătate. I.C.R. îşi are cercul lui de scriitori. Ceilalți rămân pe dinafară. Nicolae Iliescu a afirmat acest lucru. Iar Ecovoiu a spus că el s-a descurcat singur, primind personal oferte de a fi tradus şi publicat (în Germania, în Spania, SUA). Apoi, o tânără – i-am uitat numele – şi-a prezentat un roman, apărut la Tracus Arte. Au urmat discuții despre secția de proză. Am plecat înainte de a se încheia. Mi-era frică de alunecuş şi de întuneric.

2 februarie. Azi am fost iar la Muzeu, la ora 15, la lansarea cărții lui Victor Ivanovici. „Un caftan pentru Don Quijote", carte dedicată traducerilor şi traducătorilor. A apărut la editura „Ideea europeană". Pe Victor Ivanovici l-am cunoscut acum 25-30 de ani, dar nu l-aş fi recunoscut dacă ne întâlneam întâmplător pe stradă. Lume multă, chiar neaşteptat de multă. Cunoscuți mulți: Dan Cristea, Nae Prelipceanu, Al. Ecovoiu, Gabriela Adameşteanu, Sorin Mărculescu. Au prezentat Ion Lazu şi Răzvan Vancu. Pe Vancu l-am pierdut, am ajuns cu 15 minute mai târziu. Lazu a făcut o analiză amplă a traducerilor lui V.I. – a citit din ele. A fost instructiv. A vorbit din sală şi Dan Cristea, apoi autorul a dat autografe. Am luat şi eu cartea. Sper să apuc s-o citesc. La sfârşit a recitat soția lui Lazu un poem de Odyseus Elytis, tradus de Victor I. A recitat fără exagerările şi țipetele ei obişnuite, a fost chiar bine. Am vorbit cu Gabriela Adameşteanu, care m-a întrebat dacă vreau să scriu despre carte în suplimentul cultural al revistei „22". Nu i-am promis nimic.

3 februarie. Azi, la ora 14, la Uniunea Scriitorilor din România. Pentru o evocare – parastas – a lui Ioan Flora. Am fost colegi la Muzeu, câțiva ani. Un om foarte simpatic. Din păcate au venit patru persoane plus soția lui. Au vorbit Horia Gârbea şi fostul ambasador al României la Belgrad, care l-a cunoscut bine. Am vorbit călduros şi am citit câteva poezii. A fost prezentă şi Eugenia Țarălungă, colega mea de la Muzeu. A citit şi ea vreo trei poezii. Soția lui l-a evocat cu durere şi nostalgie. La final, ne-a oferit vin, covrigi şi bomboane de ciocolată.

6 februarie. Azi am fost la BAR, am studiat Creangă şi Caragiale. Apoi prin Amzei, acasă. Alunecuş, ger, doar vreo -10°. Seara a început să bată vântul, crivăț – dar fără ninsoare. Tot azi Boc şi-a dat demisia şi Băsescu l-a numit în locul lui pe Mihai Răzvan Ungureanu, director la SIE. E un istoric competent, dar ca prim-ministru, de… Alții zic, că fiind de la servicii n-avea ce căuta aici. E omul lui Băsescu, de pe vremea când era ministru de externe în guvernul Tăriceanu. Toată noaptea jaluzelele au zdrăngănit în bătaia crivățului (fără zăpadă).

7 februarie. Azi sunt negocieri pentru noul guvern, trei sferturi dintre miniştri din cel vechi rămân, şi Udrea contestată de mulți colegi din PDL. Opoziția – total nemulțumită, ca de obicei, nu e de acord cu nimic.

8 februarie. Schimbare totală de guvern. PDL-işti au plecat toți. Au rămas doar UDMR-iştii şi UNPR-iştii. Au numit persoane tinere, cei mai mulți necunoscuți, de rangul 2-3 dar mulți cu studii în străinătate. Opoziția nici aşa nu-i vrea. Nu va veni la vot, în Parlament,

mâine. Toată seara au fost prezentați la televiziuni, iar opoziția toată seara i-a criticat. N-o mulțumește nimic. Afară cer senin, soare, dar -12°.

9 februarie. Ponta a fost elegant în discursul lui despre Mihai Răzvan Ungureanu. Îl cunoaşte bine, a fost la nunta lui, îl apreciază. Îi acordă încredere. Neobişnuită poziția lui, apreciată de putere, criticată de opoziție. Nouă ne-a plăcut, căci critica permanentă a lui Victor şi a celorlalți nu mai avea nicio eficiență. Devenise de-a dreptul enervantă, păreau toți nişte cretini. Aşa lucrurile s-au mai nuanțat. Telefon de la Alexandru George. N-a mai ieşit de o lună din casă. Îşi scrie memoriile. A ajuns la Radu Tudoran. Voia să ştie dacă a condus vreo navă. Cartea de la Bibliotheca nu-l mai interesează, vrea să renunțe la ea. Nu cred că se poate, căci tipărirea e în faza finală.

10 februarie. Vremea s-a închis iar, a început viscolul şi în Bucureşti şi în țară. Ca şi prima dată, cele mai afectate județe sunt Buzău şi Vrancea. Zăpadă de 2-3 metri. Case mici țărăneşti acoperite până pe acoperiş. A intervenit armata, iar primul ministru şi cel de la Interne s-au dus în zonă. Ungureanu i-a criticat pe localnici că nu contribuie la dezăpezire şi aşteaptă totul de la armată şi de la voluntari. Telefon de la Monica Pillat. Vrea să ştie dacă Barbu a terminat un nou capitol din cartea lor în dialog. L-a terminat pe cel despre atmosfera politică din anii 1939/1940. Se apucă de următorul legat de horoscopul pe care i l-a făcut Armand Constantinescu şi un altul Radu Sergiu Teodorescu. Seara am vorbit cu Doina Ispirescu – e ziua Mihaelei, urări din partea noastră. Ninge continuu. Cod portocaliu în sudul țării, şi la Bucureşti.

19 februarie. A telefonat Dinu Abăluță. Voia să-şi clarifice nişte nume de scriitori mai vechi de care nu ştie nimic (gen Aida Vrioni). Şi l-a anunțat pe Barbu că îi va trimite prin mine, la Muzeu, volumele din Opera Omnia, care i-au apărut de curând. E o modă printre scriitori să-şi tipărească din viață opera, ca să nu se bazeze doar pe posteritate.

20 februarie. Azi, pe la 12,30, când eram în apropiere de Uniunea Scriitorilor (casa Vernescu) m-am întâlnit cu Dinu Albăluță, care tocmai îşi luase indemnizația. În felul acesta, l-am scutit să se mai ducă la Muzeu şi mi-a dat direct plicul cu cărți. Abia am fost la BAR şi am început să citesc „Caragialiana" de Şerban C. E foarte bine scrisă. Vreau s-o propun spre reeditare editurii Muzeului.

28 februarie. Zi plină. Am fost la librăria Humanitas Cretzulescu, unde Amos Oz a dat autografe pe cărțile din seria operelor lui, apărute la Humanitas. Au vorbit Denisa Comănescu, Ioana Pârvulescu şi el. Lume foarte multă. E un bărbat prezentabil de 73 de ani. A vorbit foarte bine, cu umor fin, autoironie. Era obosit, căci ieri fusese timp de două ore, la Ateneu, în dialog cu Liiceanu, la conferințele Humanitas. Seara mi-a telefonat colegul meu, Ioan Cristescu în legătură cu „Titircă Sotirescu" de Caragiale, editată de mine într-o ediție bibliofilă la Muzeu. Ar vrea să o pună în scenă un regizor cunoscut de-al lui, la Teatrul de Comedie.

29 februarie. A nins noaptea, dar nu prea mult. Suntem îngrijorați. George nu e de găsit. Nu răspunde la telefon. Ne-a sunat tot în legătură cu el şi Annie Bentoiu. E speriată, se teme să nu fi pățit ceva.

1 martie. Am primit mărțişoare de la copii, de la Barbu, de la Mihai Stan. Vremea e frumoasă, soare. În fine, a telefonat George, cu o voce stinsă. A vorbit cu Barbu. A fost internat două zile la spital. Se pare că a căzut pe stradă. Va sta o săptămână în pat sub tratament. Abia apoi va putea să ne telefoneze. Pavel Chihaia ne-a telefonat şi el de mărțişor. Îmi dedică, ca mărțişor, simbolic, farul de la Constanța, oraşul lui natal.

3 martie. Azi, la ora 11, am fost cu Barbu la Monica Pillat, în Drumul Taberei, pe strada Pravăț. Era singură. Plecase într-o vizită. Barbu i-a dat două capitole din cartea lor comună de amintiri. Până pe 15 iulie vrea să fie gata şi va fi, cred. Mie mi-a dat un mărțişor – un clopoțel filigranat – iar noi i-am dat o inimioară, cu pietricele diamantine. Am băut cafele cu pateuri şi fursecuri. Am stat cam două ore, apoi am plecat la cumpărături, în Panduri.

4 martie. Azi, vreme frumoasă, vreo 7 grade. A venit în vizită Dinu Abăluță. Voia să vadă şi să ia câteva informații despre PEN Club, din registrul PEN Clubului interbelic, ținut de Radu Cioculescu (anii 1933-1937), ca secretar al asociației. A venit cu un mic laptop şi i-am dictat eu, pe scurt, date de la diversele întâlniri: primirea de noi membrii, noul statut, deplasările în străinătate etc. Am discutat şi alte lucruri. Ei s-au mutat într-un apartament nou la Barcelona, apoi în toamnă el se va opera la un ochi. Mi-a adus un trandafir…

Mircea Coloşenco

VASILE ALECSANDRI
POETUL GINTEI LATINE

(14 iunie 1818 – 22 august 1890)

La începutul anului 1878, *Société pour l'Études des Langues Romanes* din Franţa publica în *Revue des langues romanes* organizarea, la Montpellier, a concursului mişcării felibriene a poeţilor provensali, care scriau în dialectul occitan, întru păstrarea acestuia şi reînvierea literaturii provensale. Este vorba de mişcarea *Le Félibrige*, ce preluase vechile tradiţii medievale, cu *Les jeux floraux* şi *Les Cours d'amour*, create de celebra Clémence Isauré, la 1490, reluate, ulterior, la 21 mai 1854, dar definitiv constituite, la 21 mai 1876, la Avignon, de Fr. Mistral şi discipolii săi, sărbătorire ce continuă şi în prezent.

Concursul avea mai multe secţiuni (filologie, proză, poezie) pe tema *Cântecul latinului*, cu care prilej se acorda Marele Premiu, datorat lui Quintana y Combis, deputat în Cortesuri, constând într-o cupă simbolică de argint, celei mai bune poezii.

Vasile Alecsandri a aflat din presă despre acest concurs, hotărându-se să participe cu scopul de a prezenta o probă de limbă poetică română, ca dovadă de limbă neolatină, şi mai puţin râvnind la premiu. Baronul Ch. De Tourtoulon, preşedintele manifestării, l-a invitat personal, la 3 mai 1878. Poetul a răspuns negativ printr-o telegramă expediată de fratele său Iancu. Totuşi, după cum va relata în memoriile sale Marie G. Bogdan (*Autrefois et aujourd'hui 1920-1923,* 1929, p. 84), fiica poetului, acesta s-a răzgândit cu cinci zile înainte de termenul de predare a manuscrisului (15 mai) şi cu douăzeci de minute înaintea plecării trenului din gara Mirceşti, expediind *Cântecul gintei latine,* sub motoul *Apa trece, pietrele rămân,* lui Mihai Obedenaru-Gheorghiade, agentul diplomatic al României în capitala Franţei, care l-a predat personal organizatorilor. În numele lor, Alphonse Roque-Perrier, secretarul comitetului, i-a trimis, la 19 mai 1878, următoarea telegramă: *„Jury composé de Mistral, Tourtoulon, Quintana, Obedenaru et Ascoli vous decerne le prix du chant latin. Vous attendons."* („Juriul compus din Mistral, Tourtoulon, Quintana, Obedenaru şi Ascoli v-a decernat în unanimitate premiul cântecului latin. Vă aşteptăm"). Trei zile mai târziu, Albert de Quintana y Combis, fondatorul şi preşedintele grupării felibriene, i-a expediat şi el o telegramă entuziastă: *„Recevez avec mes félicitations cordiales les voeux que nous formons pour la Roumanie. Vous qui êtes un grande počte, veuillez ętre l'écho des sympathies des počtes latins réunis e Montpellier."* („Primiţi, împreună cu felicitările mele cordiale, urările pe care le facem României. Dumneavoastră, care sunteţi un mare poet, binevoiţi să fiţi ecoul poeţilor latini reuniţi la Montpellier."

Cântecul gintei latine a fost tradus în limbile franceză şi italiană şi pus pe note de compozitorul Filippo Marchetti, chiar în timpul concursului. Vestea s-a răspândit în întreaga lume, premierea fiind interpretată ca un omagiu adus poporului român care deşi departe de Roma, şi-a păstrat, timp de două milenii, identitatea şi tradiţiile latine, iar în 1878 dobândise victoria independenţei în războiul turco-ruso-român.

Poetul i-a răspuns lui Quintana, mulţumindu-i cu amabilitate: „Îndreptându-şi preţioasa simpatie asupra ţării mele, *Societatea limbilor romane* mi-a făcut şi mai scumpă pronunţarea sa în favoarea mea. Binevoiţi a fi interpretul aceloraşi sentimente pe lângă confraţii latini şi personal să primiţi sincerele mele mulţumiri." Totodată, i-a adresat lui Fréderic Mistral, bardul provensal, o scrisoare plină de recunoştinţă. De-abia în 1882, Vasile Alecsandri îi va cunoaşte personal, cu ocazia următorului concurs ţinut din patru în patru ani, fiind primit ca un oaspete de vază. Vizita s-a sedimentat în amintirea localnicilor, Elena Văcărescu subliniind acest fapt cinci decenii mai târziu, în 1927: „Pretutindeni la Avignon, la Toulon, la Marsilia, numele bardului de la Mirceşti m-a întâmpinat ca semn de bună venire…"

Ceea ce trebuie adăugat este faptul că, la concursul din 1878, au mai participat cu poezii alţi doi români, o persoană din Târgu-Mureş, rămasă anonimă, şi dr. Romulus Scriban, din Galaţi, care, de asemenea, nu a fost identificat de istoria literară.

Cântul gintei latine

V. Alecsandri

Latina gintă e regină
Între alle lumii ginte mari.
Ea pórtă'n frunte o stea divină
Lucind prin timpii seculari.
Menirea ei tot înainte
Măreț îndréptă paşii sei.
Ea merge'n capul altor ginte
Versând lumină'n urma ei.

Latina gintă'i o vergină
Cu farmec dulce, răpitor.
Străinu'n faţiă'i se închină
Şi pe genunchi cade cu dor.
Frumósa, vie, zâmbitóre,
Sub cer senin, în aer cald,
Ea se miréză'n splendid sóre,
Se scaldă'n mare de smarald.

Latina gintă are parte
De alle pământului comori
Şi mult voios ea le împarte
Cu celle-l-alte a ei surori.
Dar e teribilé'n mânie
Când braţiul ei liberator
Lovesce'n cruda tiranie
Se luptă pentru al seu onor.

În ziua cea de judecată
Când faţiă'n cer cu Domnul sânt,
Latina gintă a fi'ntrebată:
„Ce a făcut pe-acest pământ?"
Ea va respunde sus şi tare:
„O! Dómne,'n lume cât am stat,
În ochii sei plini de admirare,
Pe tine te am represintat!"

Mirceşti, 1878

Le chant de la race latin

B. Alecsandri

La race latine est la reine
Des grandes races d'ici-bas;
Au front elle porte, sereine
Un astre aux éternels éclats.
Son destin en avant la jette
Sur le chemin de la grandeur,
Des peoples elle marche en tęte
Les éclairant de sa splendeur.

La race latine est encore,
La vierge au front charmant et doux
L'étranger qui la voit l'adore
En s'inclinant á deux genoux.
Sous l'azur plein d'haleines chaudes
La belle au sourire vermeil,
Que baigne une mer d'emerandes
A pour miroir son grand soleil.

La race latine, en partage,
A les trésors universels
Qu'avec ses sśurs elle partage,
Dans ses élans tout fraternells
Pourtant terrible est sa furie,
Quand, de son bras libérateur,
Brisant la dure tyrannie,
Elle lutte pour son bonneur!

Au jour de la justice divine,
Lorsqu'au ciel le Dieu tout puissant
Demandera: „Race latine
Qu'as tu fais sur terre, en passant?"
Elle repondra toute fičre:
– „Tand que j'ai la-bas existé,
Aux yeux étonnés de la Terre
Seigneur! je t'ai representé!"

Trad. franceză, Aug. Clevel

Il canto della razza latina

B. Alecsandri

Prima fra tutti i popoli
Stŕ la latina gente,
Regina Ell'e; da secoli
Un astro il piu fulgente
La cinge il fronte, e nobile
Dall' Orto all' Occidente
Versa una luce vivida
Sull'arme che lascio.

E incantatrice vergine
La stirpe di Quirino,
Fro lo straniero attonito
Prostrare in uno inchino:
Bella, vivace ed ilare
Nell'aer su o divino,
Si scalda in sole splendido,
Mar di smeraldo Ell'a.

Latina gente e florida
D'ogni del suol richezza,
Che ale Sorelle provvida
Largisce con gajezza:
Ma e nel furor terribile
La tirannia disprezza,
Ed arma il braccio vindice
Quand il suo onor lo vuň.

E allor, nel giorno ultimo
Che ai popoli č serbato,
Lo stipite de Lazio
Da Dio fia interrogato:
„Nel mondo in tanti secoli
Che fésti?" A me fu dato
– Risspondera – „tua immagine
Rappresentar cola."

Trad. ital. Domenico Muti
(11 iunie 1878)

Lou cant dou latin

B. Alecsandri

Es rčino la raço latino
Entre tóuti li grŕndi gént
A soun front trelusis divino
Uno estello, au través di téms.
Lou destin l'endraio: elo, fiero.
Lou seguis d'un pas mejestuos;
Di nacioun marcho copuliero,
Vejant sus si piado un lum blous.

Es uno viergo bello e misto,
Qu'enfado emé soun biais galant;
L'estrangié se clino á sa visto
E d'a geinoum toumbo, belant.
Alurado, courouso e gaio,
Dins l'er tébi, sout lou céu clar,
Au soulču rajant se miraio
E choupo si péd dins la mar.

A sa part, qu'es la plus poulido,
De la terro e de si tresor;
S'uno sorre famado crido,
Partajo em'elo de grand cor.
Mai e terriblo dins sa laquo,
Quand, piei, di tiran en tremour
Soun bras castigo li magagno,
O que lucho pör soun ounour.

Vengue un jour l'ouro soubeirano
Quand, amount, lou Dieu tres copnau
Ié demandara; „Gént roumano,
Qu'as fa sůs lou sňu terrenau?"
Elo respoundra, d'un fiér aire:
„Tant qu'istére sus terro, es ieu
Que, devans li pople amiraire,
T'ai representa, Segne Diéu!"

Trad. în provensală de A. de Gagnaud, (Martie 1885)

Hymnus de la nation latina

B. Alecsandri

La latina sco regina
Meina las naziuns dil mund
Cun la stella schi divina,
Ch'ella porta sin siu frunt.
Ella marscha plein luschezia
Ordavun a las naziuns,
E sin via spir clarezia
Ras'en tuttas direcziuns.

La latin' ei ina fina
Dultscha giurna plein încont:
Avon ella, spert s'inclina
Mintga jester suspiront.
Ell' in rir migieivel spenda
Sut in cauld e clar azur,
E plascheivel seresplenda
En la mar plein terlischur.

La latina che domina
Sur tresors d'immens valzent,
Cun las soras part'adina
Quels tusor da cor bugient:
Mo terribl'ei greta sia,
Cu'la va en il combat
Cunter criua tirannia
Per honnur e libertat.

La latina zund regina
Tema muossa sin siu frunt
Cu'l Derschader examina
Ella'a la fin dil mund
Ella'ad el lu fustig rispunda:
„Jeu, ch'il mund ha admirau,
Hai, o Segner, dign avunda
Tei sil mund representau!"

Trad. în rhaetoromanŕ de Alphons Tudor (ian-febr. 1896)

Estirpe latina

B. Alecsandri

Estirpe rainha é a latina
Das que no mundo tęm grandeza;
Na fronte porta estrela divina
Luzindo nos tempos com nobreza.
Em seu destino, altiva em frente
Os seus passos sempre encaminhando,
Vai adiante de qualquer gente
Ŕ sua volta luz espalhando.

Estirpe virgen é a latina,
Com doce encanto arrebatador;
A seus pés o estrangeiro se inclina
Joelhando de saudade e amor.
Formosa, viva e sorridente
Sob o céu sereno, quente ar,
Espelha-se no sol reluzente,
Banha-se no esmeraldino mar.

A latina estirpe em toda a parte
Tesouros tem e muita beleza
E tão alegremente ela reparte
Com as irmas a riqueza.
Mas é terrivel em valentia
Quando o seu braço libertador
Luta com a crua tirania
Erguendo-se honrado e vencedor.

E quando no dio de Juízo
A esta estirpe for perguntado
Perante o Senhor no Paraíso
Sobre o que neste mundo há obrado,
Tornará alto com decisão:
„Enquanto, Senhor, no mundo andei
A seus olhos com admiração
A tua glória representei!"

Trad. în portugheză de José Betancourt Gonçalves (1978)

Paula Romanescu

TRECEA UN CÂNTEC PESTE VEACURI

ROBERT DESNOS
(1900-1945)

Poet suprarealist, a cultivat şi onirismul şi realismul. A sfârşit în lagărul de la Terezina. Poemul J'ai tant revé de toi / Aţa mult te-am visat, *găsit în buzunarul zeghii sale în ziua morţii, este cea mai cutremurătoare mărturie a suferinţei îndurate de vinovaţii fără vină din lagărele de concentrare naziste şi, din toate lagărele morţii din toate timpurile, sub toate regimurile. Dintre volumele sale****: Corps et biens / Corpuri şi bunuri; Le Veilleur du Pont-au-Changes / Paznicul de la Pont-au-Change;*** etc.

Aşa mult te-am visat/ J'ai tant revé de toi…

Aşa mult te-am visat că nu mai ştiu cum eşti.
Voi mai ajunge oare să te cuprind întreagă,
Să-ţi sorb într-un sărut izvorul vocii tale
Ce mi-e atât de dragă?
Aşa mult te-am visat încât braţele mele
Tot încercând să te cuprindă
Se regăsesc încrucişate peste pieptu-mi
Şi mult mă tem că nu vor mai ajunge să ţină vreodată
Trupul tău cald şi că reala ta prezenţă
Ce-mi bântuie închipuirea
De-atâţia ani de zile
În umbră mă va preschimba.
Aşa mult te-am visat că nu-mi ajunge timpul
De-a mă trezi din nou.
Cu pleoapele deschise dorm
Pândind cu întreaga-mi fiinţă
Cel mai mic semn de viaţă
Cu un crunt dor de tine,
Tu – unica-mi speranţă şi vieţii mele sens!
Aşa mult te-am visat,
Atât de des am mers în ritm cu paşii tăi,
Aşa mult ţi-am vorbit,
De-atâtea ori fantoma ţi-am iubit
Că nu mi-a mai rămas decât
S-ajung eu însumi umbră umbrelor,
De mii de ori mai palidă ca umbra
Ce se preumblă spre-a trece iar şi iar
Peste al vieţii tale senin cadran solar.

Nu, n-a murit iubirea!/ Non l'amour n'est pas mort!

Nu, n-a murit iubirea în inima şi ochii
şi gura aceasta care-şi proclamă începutele funeralii.
Ascultaţi, m-am săturat de pitoresc şi de culori şi de farmec.
Iubesc iubirea cu tandreţea şi cruzimea ei.

Iubirea mea are un singur nume, o singură alcătuire.
Totul trece. Alte buze se lipesc de această gură.
Iubirea mea n-are decât un nume şi-o alcătuire.
Iar dacă într-o zi îţi vei aminti de ea,
O, tu, alcătuire şi nume iubirii mele,
Într-o zi, pe apă între America şi Europa,
La ceasul când peste valurile ondulate va străluci ultima rază de soare
Sau într-o noapte sub un copac în furtună, sau într-o maşină în viteză,
Într-o dimineaţă de primăvară pe bulevardul Malesherbes,
Într-o zi de ploaie,
În zori înainte de a merge la culcare,
Spune-ţi, o poruncesc fantomei tale familiare,
că eu am fost singurul care te-am iubit cel mai mult
şi că-i păcat că tu nici n-ai ştiut măcar.

Ziua de mâine/ Demain

De-aş avea ani o mie tot aş găsi puterea
Să te aştept, zi nouă care-mi întăreşti viaţa!
Timpul – bătrân ce-şi poartă-n multele-i răni durerea,
Plângă-se! Mie mi-e nouă seara şi nouă dimineaţa.

De mult prea multă vreme trăim în aşteptare,
Veghind să nu se stingă lumina şi nici focul,
Vorbim şoptit şi ţinem urechea-n ascultare
Să prindem orice sunet care s-ar stinge-n jocul

Din hăurile nopţii în ora prea amară.
Cântăm splendoarea zilei şi darurile-i toate,
Pândim zorii luminii a nu ştiu câta oară
Spre-a crede c-a trăi-n prezent încă se poate.

ODILLON-JEAN PÉRIER
(1901-1928)

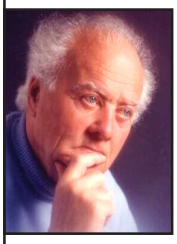

Poet, romancier, dramaturg, belgian de expresie franceză. În foarte scurta sa existenţă a scris romanul **Le passage des anges/ Trecerea îngerilor,** *o piesă de teatru* **– Les Indifférents/ Indiferenţii** *şi, vol. de* **poezie Combat de la neige et du poéte / Lupta dintre zăpadă şi poet.**

Înţeleptul umilit/ Le sage humilié

Eu ţi-am ucis copilul din suflet.
(Era oare nevoie de-astă prezenţă tristă?)
Dar odată pierdut, o, chinuitul zâmbet,
Cum să probezi că Lumea mai există?

– Tu, trup al meu, copil abandonat,
Dorinţele în simţuri ţi le-ai scris!
– De tine, Înţelepciune, un poet s-a mirat
Cum cu-o nimica toată în somn te-a şi trimis.

Dacă-n cei care râd Dumnezeu a murit,
Necesitate simplă, tu artele ne-nvaţă!
Oricum, eu sunt de viaţa aceasta mulţumit.
– Iar eu, plecând din ea, mă pierd în ceaţă.

Iulian Filip

DIANA SAVA DARANUȚA

(1977, Sărătenii-Vechi)

Poeta lacrimilor care nu se povestesc

Scriitoare, textieră, producătoare de emisiuni TV, jurnalistă, membră a Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România, filiala Chişinău, Diana Sava Daranuța, născută în satul Sărătenii-Vechi, Teleneşti într-o familie de intelectuali (mama Ana Sava, bibliotecară, tata Ştefan Sava, pictor şi muzician instrumentist, fiind băştinaş al satului Mândreşti, unde autoarea şi-a petrecut copilăria şi adolescența), absolventă a Universității Agrare de Stat din Moldova, specialitatea Relații Economice Internaționale. A făcut şi doi ani de canto popular la Academia de Muzică „Gavriil Muzicescu". Pasionată de muzică, pictură, jurnalism. Prima diplomă pentru poezie a primit-o la vârsta de 15 ani, de la fundația Vasile Alecsandri din Chişinău. Învingătoare a diferitor concursuri de poezie, pictură, folclor. Publicată în numeroase reviste şi ziare din Republica Moldova. Activează în calitate de redactor la postul de televiziune Moldova 1, apoi în calitate de producătoare şi realizatoare a emisiunii de autor „Produs autohton", la posturile de televiziune Euro TV şi Alt TV. A editat volumele de versuri *În doi cu umbra* (2002), *Dor de țară* (2017), *În templul muzelor* (2018), *101 poeme* (2019). Publicată în antologii de poezie din România şi Republica Moldova. Mai scrie fabule şi poveşti, pe care le editează cu ilustrațiile proprii. Premiantă a concursurilor literare din Republica Moldova şi din România. …E, într-un fel, mare norocoasă Diana Sava Daranuța – să fi devenit în două localități cu oameni de creație: din Mândreşti e compozitorul, dirijorul, academicianul Gheorghe Mustea, dar şi compozitorul Valentin Dânga, iar din Sărătenii-Vechi e pictorul Leonid Popescu, harnicul restaurator şi pictor de biserici şi de icoane. În prezent este producător TV la AGRO TV Moldova. Motivele şi drumurile jurnalistei se interferează cu cele ale poeziei Dianei, care e îndurerată în partea veşniciei noastre, care desconsideră – cu ambițiile de sincronizare cu lumea vânătă – potențialul ruinurilor vechi, portaltoiul originar al identității noastre.

Rețeta dorului de mamă

Găteşte, mamă, cozonacii, şi-i plămădeşte cu iubire,
Presoară dorul cu speranțe şi fă un aluat subțire!
Şi din a ochilor adâncuri adaugă un pic de apă,
Să fie coca numai bună: nici dulce tare, nici sărată…
Frământă, mamă, aluatul şi prin povestea ta îl trece,
Aroma fructelor uscate din amintiri să nu mai plece.
Cu iz uşor de vanilie, precum un vis ce se destramă,
Adaugă şi trandafirii, bătuți cu zahăr într-o toamnă.
Amestecul cel plin de taine îl lasă, mamă, în covată,
Acoperit cu pânze albe, să crească basme pe o vatră.
Şi-apoi, cu flacăra cea vie, să încălzeşti bătrân cuptorul
Şi să adăugi nostalgie punând la copt, pe tave, dorul.
Şi când veni-vom de departe, bătând la uşă-n zi de Paşte,
În ziua Sfântă-a Învierii, să fie cozonacii proaspeți!
Că n-am găsit în lumea mare un gust mai tandru, mai de seamă,
Decât în cozonaci de-acasă… rețeta dorului de mamă…

Zestrea mea

Penița mea – o sabie tăioasă.
Și scutul meu – o coală de hârtie...
Sunt armele-mi luate de acasă,
Să pot păzi izvor cu apă vie,
Născut din a CUVÂNTULUI stihie.
Credința mea – cerescul căpătâi.
Nădejdea mea – urzeală dintr-un nor,
Ce mi se se-așterne moale sub călcâi,
Cu pașii mei să țes ușor, ușor,
Al vieții drum, ca un divin covor.
Inima mea – o casă cu pridvor.
Iubirea mea – ograda cea cu flori,
În care am un dor agricultor,
Ce crește lăstărași ambasadori,
Ai dragostei de viață vestitori.
Trecutul meu – cunună-mpărătească.
Iar sufletul – un veșnic legământ...
Eu știu – cu zestrea
mea nepământească,
Cât dragostea divină mi-e veșmânt,
Eu sunt cea mai bogată pe pământ...

„Niște bătrâni"

Cum să nu vină oare peste noi
Necaz și molimă – „divină comedie",
Când ne-am semnat
sentința spre infern,
Spunând că bătrânețea-i – maladie?
Și-n timp ce-nnebuniți de disperări,
Tot stăruim în rugăciuni, să fie bine,
Bătrânii îi uităm și-i renegăm,
Iar ei în liniște ne-așteaptă
și...coc pâine...
Cât de puțin ne-a trebuit ca să aflăm
Noi înșine din ce suntem făcuți...
Că-i e rușine soarelui de noi
Și ne-a închis în case, reținuți...
O mamă și un tată, un bunic,
O bunicuță în cămară sau ogradă,
Trăiesc pe vechi și nu ne cer nimic –
Ei pentru noi se-nclină și se roagă...
Și-i ruga lor spre Domnul îndreptată –
Noi s-avem zile și să nu ne doară...
Ne-așteaptă înțelepții pe o vatră,
Iar noi suntem cu inima de fiară...
Dar ei au fost „mai tineri decât noi"
Și mai curați la suflet, că, se vede...
Și poate-om exista „după război"
Din mila lor, din lacrima de veghe...
Ce mult va trebui să ne rugăm
La dorul cel de casă și de țară,
Să ne deschidă porțile din nou,
Când am făcut iubirea de ocară...
Căci bătrânețea-i privilegiu și e dar
Și poate-o vom gusta, având noroc...
De nu ne vor stârpi aceleași legi
Făcute tot de noi... s-avem soroc...
Și dacă, totuși, vom îmbătrâni,
Iar Dumnezeu s-a supăra pe noi, păgâni
Și-a spune că nu are-n ceruri loc,
Pentru că, am ajuns...
„niște bătrâni"...?

Cât plouă și există toamnă

Pe trotuare vechi o ploaie nouă
Cu zgomot peste frunze se așterne,
În seara asta ploaia rupe-n două
A norilor blândețe și tăcere.

Pe caldarâmuri ploaia se dezbracă
De straiele din bolțile cerești,
Spălând și suflete și frunze într-o apă,
Din adunate lacrimi îngerești.

Pe stradă pașii umezi se destramă,
Se duc cu apa valuri de-amintiri,
E-atât de zgomotoasă și de calmă
Această ploaie smulsă din psaltiri.

Pe chipul meu și-al tău atâta ploaie,
În ochii mei și-ai tăi – ciudat destin,
Se-aprind și curcubeie și războaie,
Ca într-un sfânt vitraliu bizantin.

Pe muchiile zării inocente,
Un cer și un pământ ne mai îndeamnă,
Să răsădim în inimi sentimente,
Atât cât plouă și... există toamnă...

Sunt...

Sunt lacrimi care nu se povestesc,
Sunt ape care nu se trec nicicând,
Sunt pietre care-n suflet se opresc,
Clădind acolo dragostei mormânt...

Sunt drumuri care duc spre nicăieri,
Sunt vise care nu se împlinesc,
Sunt ore ce rămân în zi de ieri,
Lăsându-ne tăceri care vorbesc...

Sunt zori care renasc dintr-un amurg,
Sunt flori care în inimă le crești,
Sunt răni care apar de la absurd
Și sângerează-n clipa ce zâmbești...

Sunt oameni ce mereu te vor trăda,
Sunt fiare ce sălbatic te-or iubi,
Sunt păsări ce nicicând nu vor uita
Că au mâncat din palma ta-ntr-o zi...

Sunt clipe când renaşti dintr-un fior,
Sunt flăcări ce din nou te vor zidi,
Sunt taine ce te macină de dor,
Jonglând mereu, „a fi sau a nu fi”...

Sunt vremuri când ajungi în amintiri,
Sunt uşi care se-nchid şi putrezesc,
Sunt voci care te cheamă din Psaltiri,
Când pleci visând un Rai Dumnezeiesc...

Pe strada unde locuiau bunicii mei

Pe strada unde locuiau bunicii mei,
S-a gârbovit şi gardul, nu ştiu cum,
A-mbătrânit şi „pupăza din tei”
Şi pietrele cărunte-s lângă drum.

Pe băncile de lemn, pe lângă porți,
Mai stau la sfat şi-acum vreo două toamne
Şi din toiege îşi fac semne peste nopți,
Cu brumele ascunse în năframe.

La geamuri, mohorâte amintiri
Privesc la drum prin cioburi care plâng.
De prin ogrăzi, mai ieri cu trandafiri,
Ecoul trist răspunde şuierând.

Şi plouă iar cu nuci într-un pridvor,
În care glasul corbilor se-adună,
De parcă-ar face toamnelor favor
Cântarea lor funebră ce răsună.

Vin frunze mii s-aştearnă căpătâi
Pe prispele cu fața înspre zare,
Tot aşteptând iubiri cu dor dintâi
Să se întoarcă-n timp, seducătoare.

Salcâmii răvăşiți trimit scrisori,
Poştaş e vântul delegat numai de ei,
Mesaj să ducă dincolo de nori
Cu destinația: „În ceruri. La bunei…”

Să ştie bunii, toamnele că trec
Schimbând decorul basmelor din tei
Şi unicul vecin e-un dor poet
Pe strada unde-au locuit cândva… şi ei…

Satul părăsit

Prin colbul aspru de la țară,
Nu trec căruțe scârțâind...
Mai rar miros de fân se-nalță,
Doar câini se mai aud, lătrând.
Tot mai puțină lume parcă
Îşi dă binețe la răscruci.
Şi tot mai multe porți legate
Şi mai puțini bătrâni cu nuci...
Fântâni cu visele secate
Îşi poartă cumpăna pe umeri...
Şi-ascund cuvinte, doruri, şoapte,
Acolo, în adâncuri tulburi...
Un sat întreg cu lume bună
Şi-a pus zăbrele în fereşti.
Şi au plecat, lăsând în urmă
Ogrăzi cu scrânciob şi poveşti...
Sunt toate uşile-ncuiate,
Doar cheile atârnă-n cui...
Rămas-au casele uitate
Şi lacătele nimănui...
Mai întâlneşti câțiva la vatră
Din gospodarii cei de-un veac...
Unde să plece, dacă-s singuri?
De ei şi timpul n-are leac...
Aşa, cu ei respiră satul
Şi prinde viață mahalaua.
Chiar dacă, în toiag, la poartă,
Ei stau pân’ li se stinge steaua...
Cu ei, pe drumuri istovite
De gropi şi garduri dărâmate,
Mai trece câte-un cârd de gâşte,
Vreo două capre deocheate...
Mă poartă paşii pe cărare
Şi-un „bună ziua” vreau să strig...
Dar nu e nimeni să-mi răspundă,
Decât un nuc îmbătrânit...
Mai merg şi văd înalt pelinul
Pe drum de țară înflorit.
Stă numai moş Ion la poartă,
Păzeşte satul părăsit...

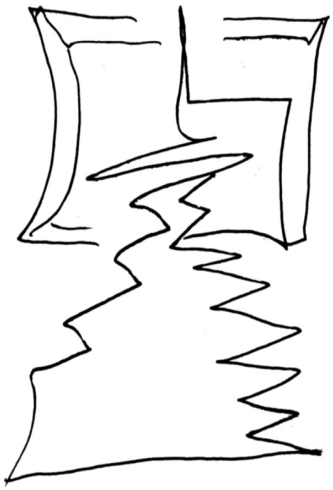

Horea Turiac

LĂSÂNDU-MĂ RISIPEI...

Lăsându-mă risipei...

Strâng sevă de lumină ca s-o strivesc sub pleoape
Lăsându-mă risipei venind dinspre păcat –
Când blând copilăria o voi lăsa să-mi scape
Prin alte lumi – copilul – voi încerca să-l cat

Iluminându-mi pasul cu frunte de-ndrăzneală
Sălbăticia cărnii din mine o alung
Chiar dacă-n drum întâmpin îngeri de lâncezeală
Grăbit să-i las în urmă – el n-o să-mi pară lung...

Blând sângele-şi roteşte vegherile prin zei
Venind dinspre lumină spre noi cu alt destin –
Când totuşi alte clipe se-aşează cu temei
Prin noi copilăria se mai coboară lin

E linişte-n coroana...

În sori-rotunzi, pe umeri, ne pendulează Timpul –
E linişte-n coroana de rod-acestui rege
Când pe ogor sămânța-mblânzeşte anotimpul
Ținutului-acestui ne închinăm în lege

Izvor de prisosință se limpezeşte-n oase –
O, Doamne cine-şi uită privirea în lumini?!
Aceleaşi zări prin sânge ne curg ca de mătase
Când tot aceiaşi irişi sorb farmecul din crini

E linişte-n coroana de rod-acestui rege
Timp pendulând pe albul mărturisind comori
Pământului-acestui ne închinăm în lege
Pornind vânatul clipei-temei sub nimb de sori

Edict de împlinire

Ciudată bucuria ce stă în trup la pândă
Să prelungească viața cât mai există sfinți –
Cioplim în noi lumina de linişte flămândă
Când pleoapele se-alungă prin lebede, cuminți

Strâng pasul cu sfială din dorul de-a rămâne
Prin lumi de adevăruri armură altor timpuri
Să port pe mâini belşugul eu m-am născut din grâne
Cu calmele întinderi plutind peste-anotimpuri

Mai fură ochiul pacea vertebrelor din miere
Edict de împlinire dorind mereu să beau
Îmi trec un zeu de cântec prin lungile artere
Căci blândă este clipa pe care-o chem şi-o vreau

Ivindu-se lumina

Ciudată întâlnirea pândind în calea-ntoarsă
Cu urma căutândă a celui rătăcit
Ivindu-se lumina setoasă buza-mi arsă
Se va-nfrupta târziu din fructu-i neoprit

Prin lungile corăbii trec timpii nesfârşirii
Când pleoapele-nflorite se strâng spre sărutare
Ţesând lumină în numele iubirii
Pe galaxii de umbre-n oceanele stelare

Tu încununi pământuri sorbind făgăduințe
Ca ziua blând pătrundă în florile de crini
Pe ramuri verzi de soare înmugureşti seminţe
Foşnind sub fruntea nopții cohorte de lumini

Dacă-ai făcut un bine

Dacă-ai făcut un bine iată eşti tras pe roată
Mereu de ceața minții ce judecă nedrept –
Ea naşte zei de fiere care spre tine-înoată
Ca să-ți înfigă gheara pustiului în piept

Supune-te sentinței care tiptil te poartă
– Cu flori vin măcelarii să te decapiteze –
Că ți-ai uitat privirea ca un adio-n poartă
Şi te-ai semnat cu cerul pe înțelepte teze

Descălecă pustiul şi-ncearcă de-nțelege
Căci pe copilărie te poți numi stăpân
Iar când duşmanii pasul vor vrea să ți-l renege
Ca pe-o icoană vremea te va purta la sân

Apropiata cină

Presar copilăria cu frunte de lumină
Când galaxii de sânge mă ning cu alt destin
Cohorte de cuvinte-s apropiata cină
Spre care-alerg-nainte şi dinspre care vin

Las negustat păcatul neştiind ce-o să se-ntâmple
Atunci când creşte-n mine dorința de cuvânt
Strângându-l nerisipei de-mi va-nflori sub tâmple
Dorind să-i beau licoarea – îl voi vâna cu-avânt

Îşi prelungeşte clipa lumina-n nemişcare
Doinind supus cuvântul spre linişte ivit –
Se mai întorc în mine reci îngeri de-aşteptare
Sclavi ochiului – frumosul – de dor îmbolnăvit

Mereu se strâng poeții

Mereu se strâng poeții la poarta de-nceput
Când îngerul sub pleoape îşi face loc să vină
Râvnind o dimineață şi hohotind în lut
Hulpavi mai sorb cuvinte prin scorburi de lumină

Mai vastă e câmpia de muze-aducătoare
Unindu-ne impresii sub un destin fierbinte
Materia din arbori a pace-o să coboare
Cohorte de luceferi când glorii ne sunt ținte

Ciudată înălțarea ce liber face drumul –
Topind în irişi noaptea se face iarăşi ziuă
Cum înțelepți poeții se risipesc în fumul

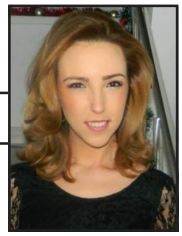

Deea State

CUTIA…

Cutia…

Voi pune-ntr-o cutie
Toate stările negative,
Toate gândurile rele,
Toate eşecurile, toate
Răutățile, tot ce e dăunător
Şi le voi închide acolo.
Aşa viața ar fi mai liniştită,
Sau poate ar deveni monotonă
Şi aş deschide, din când în când,
Cutia să văd dacă nu cumva
Au dispărut!

Prinde-mă dacă vrei…

Prinde-mă dacă vrei…
Sau lasă-mă să cad dacă toamna asta
Înfloresc bumbi de cireş capricios,
Iar primăvara cad frunze rebele.
Lasă-mă să te întreb despre…
Despre fulgii lenți ce se zbenguie romantic
Şi-ți caută culcuş când ajung pe pământ;
Despre instrumentele la care nu cântă
Decât inimi prăpădite… şi eu!!!
Prinde-mă ca să nu mă pierd, pe mine,
Când închid ochii ca să văd cum e
Să plângi înăuntru…
Aud cum inima protestează umilită,
Lângă geamul fumuriu
Dintre suflet şi moment.

Acordurile timpului

Salvează-mă din întunericul de care mă feresc
Şi de furtuna care se apropie cu paşi repezi…
Eliberează-mi sufletul să pot zbura departe de tot ce mă răneşte,
De amăgirile şi gândurile scufundate în abisuri triste…
Ia-mă, în zorile senine ale zilei de mâine, ale speranței celei dintâi,
Să alergăm prin locuri neştiute de nimeni, doar de noi…
Oferă-mi îmbrățişarea ta duioasă, o magică şi caldă licărire,
O aromatică iubire să-mi fie scut de apărare sau armă de atac…
Alungă-mi durerea cu dulcea savoare a inimii tale fierbinți,
Nesfârşitele nopți de tăcere şi solitudinea cu atingerea ta pătimaşă…
Dăruieşte-mi o pulbere de nădejde, un boboc de speranță,
Când cred că totul s-a scurs şi pare de neatins…
Scoate-mă din acordurile timpului nesfârşit a cărui răbdare
Şi-o pierde, iar noi simțim cum el ne scapă printre degete…

Aruncă-mă într-o calmă mare în care să fiu un delfin jucăuş
Sau un rechin flămând pregătit să vâneze… sau mai bine,
Lasă-mă să te pictez uşor cu privirea în nuanţe inocente,
Şi poate, fără să vreau, reuşesc să-ţi schiţez sufletul.

Anotimpuri

Cel mai mult mă asemăn cu primăvara,
Pentru că mă dezmorţesc
Şi renasc odată cu ea.
Pentru că înfloresc în ochii tăi
Şi mă învălui în parfumul preţios al florilor.
Sunt prietenă cu vara,
Colecţionez răsărituri şi apusuri,
Şi le păstrez într-un colţ de suflet,
Pentru momentele întunecate.
Razele soarelui de vară îmi mângâie chipul şi
Mă-nvăluie în valuri calde de lumină şi
Simt cum îmi împletesc părul
Şi-i dau strălucirea spicului de grâu.
Mă regăsesc în spectacolul arămiu al toamnei,
În parfumul răcoros al dimineţilor,
În picăturile gândurilor de un artistic fabulos,
Care-mi trezesc nostalgii adormite.
Toamna este indecisă, plină de contraste şi romantică...
Cu iarna nu sunt foarte prietenoasă,
Pentru că frigul ei îmi ciupeşte obrajii,
Dar îmi place s-aud zăpada cum scârţâie sub cizme
Şi-mi place să văd dansul graţios al fulgilor de nea,
În toată splendoarea lor, cum ajung pe pământ
Şi ţes cu fir de argint mantia ce-l acoperă.

Caută-mă

Caută-mă la răscruce de drumuri,
Când nu mai ştii încotro să mergi.
Pe câmpiile infinite de flori,
În ecoul dealurilor,
În zborul unei păsări,
În lumina unui felinar.
Caută-mă pe cerurile fără amurguri,
În răbdarea celor din jurul tău.
Caută-mă în zâmbetul
Şi-n poznele copiilor,
În rugăciunile mamelor,
În suspinele amantelor.
Caută-mă în suferinţa celui trădat,
În rana celui abandonat.
Caută-mă în fiecare strofă
Din melodia ta preferată,
În fiecare bătaie a inimii tale.
Închide ochii şi ascultă-ţi inima,
Ea va deschide cufărul cu amintiri
Şi voi fi din nou lângă tine.
Dacă mă vei găsi voi fi obsesia ta,
Boala şi motivul pentru a trăi,
Pentru că în tot Universul
Există bucăţi din mine.
Fiinţa mea este fragmentată
În particule mici şi strălucitoare,
Care învăluie şi transformă lumea
Într-un cer împânzit cu mii de stele.
Ele sunt cadoul meu pentru tine!

Victoria Milescu

O INIMĂ MARE

O inimă mare

Iată, vine spre tine
inima ta
salut-o, zâmbeşte-i
deschide braţele
deschide pieptul
mult, mult
e o inimă mare, frumoasă
oare de ce te-a ales pe tine?
vezi, nimeni nu mai are aşa ceva
nici cerul, nici pământul
câtă nedumerire în toate cele din jur:
cum e posibil
ca un om simplu, oarecare
să aibă o inimă mai mare
decât cerul, decât pământul?

Jocul depărtărilor

În fiecare zi, soarele
îmi spune: pe mâine
el vine sigur la întâlnire
mă aşteaptă un timp
apoi mă caută printre păpădii,
printre stropii de ploaie
eu nu ştiu niciodată
dacă voi fi punctuală
mă rătăcesc în noaptea înveşmântată
în visele zilei de ieri
nu mai găsesc drumul spre casă
soarele oboseşte
încet-încet asfinţeşte, se topeşte
lasă pe cer o dâră roşie
poate s-a sinucis din dragoste pentru o fată
presupune cerul
am s-o caut cu ajutorul stelelor
ele sunt multe, cu ochii lor mari, lucitori
o vor găsi cu siguranţă.

Zona locuibilă

Ce bine că sunt mică
pot intra pe sub uşă
să te privesc, să te mângâi când dormi
să-ţi suflu peste pleoape
polenul teiului din care cobor
noapte de noapte
sub bombardamentul asteroizilor
pot dormi într-o coajă de nucă
plutind pe lacrima ta cu nuferi
ce bine că sunt mică
moartea nu mă vede,
mă calcă pe mână
eu o muşc de picior
cu dinţii mei mici dar ascuţiţi
apoi îi sar la gât
ea crede că-i un gest de iubire
îmi zâmbeşte cu simpatie
şi mă strânge la piept...

Soarele tuturor

Bătrânii sunt friguroşi
chiar vara merg pe stradă
cu o blană de nori în spinare
o căciulă de frunze
cei din jur se uită la ei ciudat
bătrânilor le este frig
chiar în miezul vulcanilor
căldura trupului lor s-a scurs
în fiii şi fiicele lor
plecaţi pe unde i-a mânat soarta
prin ţări îndepărtate, străine
de unde le trimit bieţilor bătrâni singuri
din când în când
câte o rază din soarele fericirii.

Mesaj

Doar o uşă de lemn
mă desparte de tânăra familie de vizavi
doar o uşă de fier
mă desparte de petrecăreţii din stradă
ei cântă, fac uz de armă
doar o foaie de hârtie
mă desparte de tine, Doamne
tu scrii
pe foaia ce freamătă ca o aripă
scriu şi eu
dar literele apar invers
în lumina mistuitoare
încât nici unul nu înţelegem
ce a scris celălalt.

Efectul aparenței

Mi-e frig, deşi îmbrăcată gros
cei de lângă mine poartă haine subțiri
sandale uşoare
am ajuns fără voie în alt anotimp
în altă țară
lângă mine o femeie murmură un cântec
seamănă cu cel de acasă
femeia îmi face un semn complice
e o sirenă eşuată, ca mine
câinele cu trei capete ne invită amabil
să trecem fără teamă
de porțile pe care le păzeşte de-o viață...

Doamna celestă

Doamna celestă
ține în mână anii mei
îi numără
mi-aş dori să se mai încurce puțin
cum mă încurcam eu odată
când adunam bucurii, scădeam tristeți
înmulțeam nedumeriri, împărțeam
visele la iluzii şi mereu rămânea
un rest de speranță
dar doamna celestă e as la matematică
ştie cu precizie
câte întâmplări mai am, câte zâmbete,
câte grimase, cât hohot
ea calculează fără greş
când va coborî noaptea
peste ochii mei, peste inimă
când se vor aprinde pe brațele mele
primele stele.

Nu mai dormiți

Uşa s-a deschis brusc:
mă scuzați, v-am adus această zi
am găsit-o la marginea oraşului
cu adresa dv. de gât
abia îngaimă câteva cuvinte
o să vă dea dureri de cap
e mică şi proastă
înghite aproape tot ce-i iese în cale
aveți grijă că obişnuieşte să plece de acasă
şi nu pleacă aşa, cu mâna goală
ia ce întâlneşte:
ochi, auz, abuz, nebunie
chiar şi animale marine
pe post de torpile
să le schimbe prin lumea largă
pe analgezice.

O bucățică din tine

O picătură fără ură
pământească, cerească
o bucățică din tine, atât
mi-ar trebui să refac lumea
un strop din lacrima ta
prelinsă pe rănile mele
un spin din trupul tău volatil, poezie
o aşchie din fulgerul
ce te însoțeşte şi loveşte din loc în loc
din om în om
cei însemnați cu arsură devin ai tăi
salvatori sau călăi
cu scuturi şi săbii
numite cuvinte sau bucățele de suflet
pe un câmp înroşit de maci...

De mână cu noaptea

În pavaj se conturează
chipuri cunoscute, necunoscute
când plouă nu mai deosebeşti
noaptea de zi, prieteni de duşmani
orele sunt ca păsările
scăpate din porumbare
ploile cad, se ridică, revin
în oraşul ca o floare meliferă, multicoloră
ploile pălăvrăgesc ori tac
uneori sufletul fuge de acasă
alunecă din încheietura mâinii
ca o brățară prea largă
mă trezesc față în față cu noaptea
cu ochii ei mari, adânci şi negri
îi zâmbesc, ea îmi răspunde la fel,
armează şi trage...

Ninge

În sfârşit, ninge
cu fulgi mari de zăpadă
ninge cu bucățele de hârtie
pe care cineva a scris poezii fericite
ninge cu zăcăminte de metale nobile
cu fluturi multicolori
cu şerpii desenați care au înviat
ninge cu ce credeam că e viața
ninge cu capete de şacali
refuzându-şi trupurile
ninge cu peşti
cerându-şi dreptul la un potop
fiecare având în burtă
un vapor cu îngeri la bord.

Parfum sinucigaş

Ok spun ploile înlăcrimate
ok suspină pământul sorbind
nopți şi păcate
sub schijele privirilor tale
simt cuțitul
înfigându-se între coaste
eliberând marea
roşie, galbenă, verde
zac pe țărm
printre sirenele ştrangulate
de funia de nisip
printre delfinii eşuați, derutați
de parfumul violent al dragostei noastre.

George Bâgiu Secăreanu

ZESTREA

Zestrea

Am găsit odată, toamna
Scris pe-o foaie cu-n condei
Ce-a adus ca zestre, mama,
În casa soțului ei.
O saltea de lână, moale
Şi o pernă fantezie,
Un cearşaf tivit la poale
Alb ca foaia de hârtie,
Perdele dintr-o mătasă
Cu un imprimeu frumos,
Un covor țesut în casă
Bun de aşternut pe jos.
Trei ştergare cu tighel
O masă mică, rotundă
Şi vreo două piei de miel
Din care să-şi facă bundă.
Fotă, ie şi-un ilic,
Cerceii de la botez,
Un tulpan de borangic
Brodat cu mătase frez.
O laviță mai îngustă
Prevăzută cu sertar,
Un costum – taior şi fustă –
Primit la Crăciun în dar.
O rochiță cu volane
Cum se poartă prin străini,
Fâneață – două pogoane
Şi pădure – trei prăjini.
Patru fuse, o copaie
Dintr-un plop adus din lunci
În care să facă baie
Viitorilor ei prunci.
Lampă-naltă cu picior
Ca să lumineze-n noapte,
Putinei cu bătător
Să scoată untul din lapte.
Făcăleț şi un ciorbar
Ca să pună-n farfurii
Ciorba dreasă cu mărar
Fiartă-n tuci, pe pirostrii.
Două rațe, un rățoi,
Un cocoş moțat şi-o puică,
O pâlnie, un butoi
Pentru vin sau pentru țuică.
Seceră, greblă şi-o sapă
Ascuțită de-un bătrân
Şi-un ulcior să țină apă
Vara când se duc la fân.
Peste toate aşezat-a
O maramă vaporoasă,
Dragostea ei pentru tata
Sinceră şi luminoasă.

Dacă

Dacă s-ar întâmpla un cataclism:
O secetă sau grave inundații,
De mi-ar distruge casa un seism
Şi m-aş muta în alte constelații,

Dac-aş avea averi nenumărate
Şi-n curte robi care să mă slujească,
Dacă mi-aş duce traiul în palate
Şi-aş fi stăpân pe-ntinderea cerească,

Dac-aş avea odăi cu policandre,
Cu canapele şi fotolii moi,
Îmi va fi dor de curtea cu micsandre
Şi ulițele noastre cu noroi.

Oricât ar fi viața de frumoasă
Şi de bogată pe o altă stea:
Cu o rachetă m-aş întoarce-acasă
Că-mi va fi dor de sărăcia mea.

Fluturele şi omida

Noi, draga mea, suntem două insecte,
Cum sunt atâtea-n regnul animal,
Da-n dezvoltarea noastră, spre final,
S-au petrecut teribile defecte.

Eu am pornit în zborul triumfal,
Tu ai rămas în iarba care creşte
Şi ai urmat un alt destin, orbeşte,
Lipsită de un sacru ideal.

Ai căutat un pom cu frunze multe
Şi ai urcat spre vârful lui mereu,
Sorbindu-i clorofila pe tăcute.

El ți-a dat hrană, fără a-i fi greu,
Dar vreau să afli lucruri neştiute:
Acel copac cu frunze verzi sunt eu.

Scrisoare târzie

Mai țineți minte, Doamnă-nvățătoare?
Eu mi-amintesc de parcă e acuma
Pe cer treceau triunghiuri de cocoare
Iar sus pe deal se aşternuse bruma.

Mă cățărasem pe un bolovan,
Mai țineți minte, Doamnă-nvățătoare?
Duceam în spate-acelaşi vechi ghiozdan
Purtat cândva de fratele mai mare.

Era o toamnă blândă, cu mult soare,
Cu rod bogat pe crengile de măr;
Mai țineți minte, Doamnă-nvățătoare,

Cum vă strângeați în coc albitul păr?
Țineam sfios privirile-n pământ,
Şi-aveam pe banca veche câte-o floare.

Ploaie de vară

Ce linişte e-n sat când vine ploaia
Că nu se mai aude niciun sunet,
Din nori răzbate când şi când un tunet
Iar fulgerele îşi aprind văpaia.

Prin ramuri încetează hărmălaia
Stau la fereastră şi nostalgic cuget
Când se porneşte-al ploii aspru muget
Îmi zăvorăsc cu cheile odaia.

Îmi bate ploaia-n geam, mă cheamă-afară
Să mă mângâie blând cu stropii ei
Să mă răsfețe ca odinioară…

Ce ai cu mine, ploaie ce mai vrei?
Prezența ta acum mă înfioară
Că paşi-mi sunt şovăitori şi grei.

Sonetul primăverii

S-a mai deschis în curte azi o nalbă
Pe tija înălțată către cer
Îmi pare rău că nu-s bijutier
Să o fixez cu artă într-o salbă.

Şi celei mai iubite s-o ofer
În zori de zi când soarele se scaldă
Cu raza lui mângâietor de caldă
Ce-alunecă de mii de ani pe cer.

Cât de frumoasă primăvara vine!
Cine-a creat aşa un anotimp
Cu-n astru oglindit în zări senine,

De mii de ani rătăcitor prin timp
Un fel de Narcis îndrăgostit de sine
Cum spun legende create în Olimp.

Ploaie de vară

Când m-am trezit în zori era bolta senină,
Nu bănuiam, la prânz, ce ploaie-avea să vină
Setoşi de răzbunare norii-au cucerit cerul
Cu mantia cernită, mai neagră ca piperul.

Din când în când un fulger străbate necuprinsul
E semn ca furtuna să-şi declanşeze plânsul
Să-nceapă a boci cu patimă şi sârg
Şi să-şi transforme norii în nişte ochi ce plâng

Vărsând peste pădure, peste grădina toată
Un val de lacrimi calde de apă nesărată.
Ne bucurăm de ploaia ce cade peste noi
Grădinile-ar muri de n-ar fi vara ploi.

Să stingă setea crudă a florilor de tei
Să spele supărarea de pe obrajii mei,
Când tunetul se-aude eu părăsesc odaia
Că-mi place să mă bucur când mă sărută ploaia.

De ce?

De când ne naştem şi putem vorbi
Aceeaşi întrebare ne frământă:
De ce e noapte şi de ce e zi?
De ce o vijelie ne-nspăimântă?

De ce au florile petale colorate?
De ce avem, pe boltă, ziua soare?
De ce visăm în fiecare noapte?
De ce există păsări călătoare?

De ce e viața omului prea scurtă?
De ce iubim sau uneori urâm?
De ce copiii cresc la mame-n burtă?
Tineri fiind, de ce ne-ndrăgostim?

Şi chiar ajunşi la ultima suflare
Aceiaşi întrebare o rostim:
Cu ochii trişti privind la lumânare:
De ce ne naştem dacă tot murim?

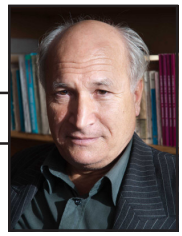

Corin Bianu

OCHI CĂPRUI

Ochi căprui

Despre copiii mei nu prea am vorbit,
Fiindcă sunt mai discret,
Dar dacă ar fi să-i înfăţişez poetic,
Pe cei doi băieţi ai mei
Cu ochii căprui,
M-ar cuprinde mai întâi emoţia şi teama,
Ca pe femei, înainte de naştere:
Oare voi reuşi să le dau viaţa
La care au dreptul?

Dacă aş fi fost pictor,
Aş fi rezolvat mai uşor?!

A fi părinte de copii
Este arta cea mai riscantă...

O biserică, două biserici

Mă-ntrebi inimă,
Cum să-mi însemnez paşii pe pământ,
Ca să se vadă că l-am călcat şi eu cândva,
Cu cele mai bune intenţii?

Îţi răspund la fel, fără să mă gândesc,
Că mi-aş presăra calea cu biserici.

Bisericile sunt îngeri-păzitori *en-gros*,
Fiecare cu mulţime de sfinţi,
Ce-şi înmănunchează puterile ca unul.

O biserică, două biserici,
Aş zice eu,
Gândind cu pietate la voievodul Ştefan,
Care a înălţat de-adevăratelea
Mai multe decât oricare alt muritor…

O cale lactee

N-am crezut niciodată
În aştrii constelaţiei tale
Pe când mă ademeneai
cu blazonul de astrolog,
Numai că persuasiunea feminină
Este o Cale Lactee fără de margini
Pe fondul mat al naturii virile!...

Un pas, un singur pas rătăcit,
E suficient,
Să-mi pierd echilibrul interior,
În carcasa nevăzută
a spiritului genealogic.

Neîncrederea mea
În virtuţile tale astrologice –
Plajă cu nisipuri mişcătoare.

Spleen

Plecaţi în misterioasa aventură,
Ne plimbam zile în şir
Sub cerul luminat de crepuscul
Printre temple antice de piatră,
Privind resemnaţi cum acoperişele lor,
Cu coloanele de susţinere cu tot,
S-au prefăcut în nisip auriu.

După un timp, apusul de soare
Mă află solitar şi nostalgic
Printre aşezări omeneşti pline de viaţă,
Pe când toate bucuriile noastre,
Au ajuns mărunte nisipuri.

Pastel

Răstignit pe semnul mirării,
Mă înec în surâsul tău.

Tu stai pe mal şi priveşti...

Elegie la marginea mării

De câte ori mareea uda ţărmul,
Întreba de tine.
Avea aceeaşi limpezime în ochi
Şi aceeaşi graţie netrucată,
Ca tine,

Încât se vedea cu certitudine,
Că sunteți rude.

Mareea
A venit dintotdeauna cu regularitate,
Şi continuă încă să vină,
Tu n-ai mai venit.

Anatomie în decor modern

Draga mea cea mai dragă,
Ambianța noastră este a oamenilor de azi,
Trăitori în România cu telefoane mobile,
Whatsapp, Instagram,
Manevrându-le în clădiri
sau alte locuri dintre zisele
Circulate de Mercedesuri si Porsche
cu computere ultraperformante,
Depăşind în mers caruțe cu cai
– vehicule hipo –
Conduse de oameni îmbrăcati simplu
si aproape desculți,
Ceea ce nu înseamnă absolut deloc,
Că în tara noastră nu se poate iubi.

Esti aceeaşi femeie de la începutul lumii,
S-au schimbat numai împrejurările.

De anatomia ta vreau să mă bucur,
Că de a mea m-am plictisit de unul singur.
Te-aş lua cu de-amănuntul de jos în sus,
Simțământ ce mă face
să mă consider universal,
Într-o universalitate
de-a dreptul autentică,
Egal întru totul cu francezii,
englezii, olandezii, ruşii,
Sau argentinienii si brazilienii
(cu indigeni – indienii lor),
Care iau femeia la puricat,
mânați de aceiaşi hormoni.

O tristețe metafizică mă invadează
La gândul că, asemenea lor,
M-aş apuca frenetic de lucru
Şi m-aş opri tot pe la mijloc...

Îndatorare la nesfârşit

Necruțătoare stăpână, tiranica viață,
M-a supus dintru început
la grele-cercări,
Ca si când eu aş fi fost doi,
Si m-a iubit ca pe un sclav:
Cu cât storcea mai multă vigoare din mine,
Cu atât îi eram mai de preț...

Dorințele ei m-au rupt totdeauna în două:
Pentru ca fiecare jumătate a mea
Să facă tot cât mine întreg,
Mă îndatoram viitorului,
Zălogindu-mi trupul şi sufletul
Fără ca ea să ştie,
În timp ce-şi aroga doar strălucirea,
Ca şi cum i se cuvenea firesc.

Ajuns cândva la scadență,
Mă voi rupe brutal
În doua părți inegale.

Iubire adevărată

E greu să dai pe față brusc
din tine răul grav
Cu-ntunecimea tragică
sub chipul zâmbitor,
Să-ți schimbi apoi definitiv
aspectu-amăgitor,
Când pui minciună multă
în tot ce pare brav.

În timp ce omenii te cred
un pom înfloritor
Şi te preiau cu toții-n sine ca model suav,
Pe dinăuntru sufletul iți e complet schilav
Şi-n fapt, tu eşti
doar personajul îngrijorător.

Să te stimeze oamenii cu care te compari
Şi pentru adevărul pur să te iubească toți
Egal să fie-acela care eşti cu cel ce pari
In cea mai candidă măsurătoare;
dacă poți,
Cu-aproapele mult mai presus de tine
să apari –
Iubirea autentică aşa doar o socoți!...

SCHIȚĂ

Dumitru Augustin Doman

FIUL RISIPITOR

Codrin Poenaru, un lungan de vreo douăzeci şi cinci de ani, blond, chiar şi sprâncenele-i stufoase fiind de-un galben puf de pui de-o zi, iese pe poarta mare şi grea a închisorii la o oră după micul dejun. Se trezeşte în parcarea pusă în pantă că valurile de maşini staționate par a se rostogoli unele peste altele dintr-o clipă în alta. Aci sunt aşteptați cu maşină cei mai mulți dintre cei eliberați, maşini mai vechi, maşini mai noi, şi Logan şi Megan şi Mercedes, fiecare după posibilități. Pe el nu-l aşteaptă nimeni, el a fost şi este fiul ploii în această dimineață însorită de aprilie, pe el nu-l aşteaptă nici măcar guguştiucul ăsta care-şi repetă insistent numele nu se ştie de unde, din curtea interioară a puşcăriei sau din teii din jur. Că pentru el e totuna, e liber şi în închisoare, şi afară. „Hm! Liberare, hai liberare! îşi zice în gând cu un fel de batjocură şi cu ciudă. Libertate te iubim, ori învingem, ori murim!" Dar, el nici nu contează pe lumea asta, el nici nu învinge, nici nu moare. A păzit zece luni turma de porci a închisorii, şi-şi zice iar cu vorbele altora că dacă te amesteci cu porcii, porcii te mănâncă. Nu l-au mâncat, dar nici n-a mâncat nici el cine ştie ce din ei, doar câte o bucată în tocănița de la prânz şi încă una în varza de la cină.

La capătul aleii, la intersecția cu drumul județean, se opreşte pe terasa pusă strategic acolo, pentru viitorii pensionari ai stabilimentului sau pentru foştii, cum este el. Îşi ia de la bar un pahar de vodcă şi o bere şi se aşează mai la margine, sub un vişin înflorit. Îl cam ia amețeala încă de la primele înghițituri. Lipsa de alcool din ultimele zece luni îl şochează acum. Tot la o vodcă şi o bere era într-o dimineață ca asta la cârciuma Cerbul din Piața Ivancea, când s-a întâlnit cu inginerul pensionar Ioan Chir pe care, parcă-ntr-o doară, l-a întrebat dacă nu vrea un viței frumos, că-l dă ieftin. Chiar atunci i-a venit ideea, exact în momentul în care a deschis gura. S-a şi mirat. Pe urmă, s-a mirat că inginerul forestier l-a luat în serios şi i-a zis că da, îi trebuie, că-i face nuntă lui fi-su şi un viței i-ar fi numai bun. Au negociat formal, în sensul că inginerul Chir i-a zis o mie două sute de lei, iar el a zis că e bine. Seara, când se întuneca, s-a strecurat în grajd, a luat unul dintre cei doi viței, la întâmplare, i-a pus funia de gât şi-a plecat cu el trei kilometri până acasă la Chir, la marginea oraşului. Nici nu i-a venit să creadă că nici mama, nici tata, nici cei doi frați mai mici n-au observat dispariția lui şi scoaterea vițelului din grajd. Dimineața, s-a trezit greu, după beția de seara de la Cerbul, şi poate că încă ar mai fi dormit dacă nu era gălăgia aia în curte. Polițişti, vecini, femei guralive, cu toții vorbeau, nu se înțelegea nimeni cu nimeni. Ai lui reclamaseră dispariția vițelului şi polițiştii anchetau asta în vacarmul care-l trezise pe el. S-a spălat repede cu apă rece, capul îi vâjâia de alcool, s-a îmbrăcat şi-a ieşit încet din casă. Pe scară a băgat mâna în buzunar şi-a dat de teancul de bani primiți de la inginer. A simțit cum nu mai are sânge în obraz. „Ne-au furat un viței azi-noapte, l-a pus la curent taică-su, n-ai auzit nimic?" „Habar n-am, am fost până-n oraş, apoi m-am culcat". În aceeaşi zi, polițiştii au dat de urma vițelului şi l-au chemat pe pe taică-su Dinu să-l recunoască. L-au întrebat pe inginer de proveniența animalului, el le-a spus adevărul şi asta a fost tot. I-au făcut dosar penal în urma plângerii tatălui său, care nu şi-a retras-o la întrebarea procurorilor, pentru că neam de neamul lor nimeni n-a furat, iar hoții trebuie să plătească pentru faptele lor, să se învețe minte. În câteva luni, procesul s-a încheiat definitiv, iar el a ajuns la închisoare. Acum se simte liber şi nu prea. E liber, nu-l mai interesează lăturile pe care să le care la crescătoria de porci a penitenciarului, îşi bea paharul pe terasa asta, dar parcă nu-i vine să meargă acasă. Dar, unde să se ducă? Tot acasă.

Ia un microbuz până-n reşedința de județ, iar de acolo o maşină de ocazie până aproape de casă. Soarele e în crucea cerului, fiind puțin trecut de prânz. Se opreşte la poartă, sub corcoduşul înflorit şi răspândind un parfum enervant de plăcut, se uită în susul, apoi în josul uliței, parc-ar intra, parc-ar pleca văzând cu ochii, poate că acum ar fi mai bine tot la puşcărie. Bagă mâna automat după poartă şi descoperă ivărul la locul lui. Este deschis. Intră încet în curte, aproape ca un hoț, ca un hoț ce e. În curte e doar Mihăiță, frate-su cel mic, care sare şi-l ia în brațe, apoi strigă: „Mamă, ieşi c-a venit Codrin..." Au apărut cu toții, taică-su ultimul, cu hârletul în mână, din fundul grădinii. Simte că-i ard obrajii, se simte pierdut cu totul, mai rău

decât cu zece zile în urmă în fața comisiei de eliberare condiționată de la închisoare. Acum chiar că ar fi mai bine acolo, la Colibaşi, în celula cu 27 de hoți, tâlhari, violatori...

S-au aşezat la masa acoperită cu muşamaua roşie ca sângele de sub bolta de viță abia înmugurită. Dinu Poenaru, tăcut, aduce pahare şi o sticlă de țuică. Cei patru bărbați stau pe scaune tăcuți şi beau țuică fără să ciocnească paharele, dând noroc doar din priviri, ridicând puțin paharul în stinghereală. Vine şi mama, cu ochii umezi şi roşii, dovadă că a plâns puțin: „Mamă, v-o fi foame. Să încălzesc ciorba." „Lasă, zice Dinu uşor misterios, o să mâncăm mai târziu şi cine mănâncă mai târziu mănâncă mai bine". Apoi, bătrânul părăseşte masa şi merge la gardul vecinului: „Miroane, mă Miroane!" „Ău!" „Vii să mă ajuți să tai un viței?" „Ău! Păi, acu, mă Dinule, în postul Paştelui tai tu viţelul?" „Acu i s-a făcut lui de cuțit, ce să zic. Ne dedulcim acu puțin, restul îl păstrăm pentru Înviere. Viței avem, viţelul va fi mielul pascal..."

Miron a venit cu cuțitele lui ascuțite brici, au scos viţelul din grajd şi – cinci oameni – l-au pus la pământ ca pe-un mieluț de trei luni. L-au ridicat, cu capul în jos, cu un scripete pe o cracă a mărului din marginea grădinii unde l-au jupuit dând la iveală grăsimea albă a animalului. Prima dată l-au despicat şi i-au scos organele. Dinu a chemat-o pe Maria din casă şi i-a zis: „Până terminăm noi cu tranşatul, fă tu o tocană la ceaun din inimă, din ficat, din rinichi şi splină, cu mult usturoi..." Mai târziu, după ce-au mâncat tocana cu mămăliguță şi au terminat sticla de țuică, au făcut şi fripturi la grătar, la care au scos murături şi carafe de vin roşu din bolta sub care tocmai se ospătează. Că a venit fiul risipitor, nu-i aşa? Deşi nimeni nu pomeneşte de asta. Mănâncă şi beau mai mult pe tăcute, ca la cantina închisorii, îşi zice Codrin. Şi tot el îşi zice că, de fapt, nici n-ar avea ce să-şi spună. Acolo, în camera de închisoare, cu gratii la uşă, nu au nicio jenă, nicio ruşine unii față de alții, îşi povestesc hăhăind grozăviile din civilie, ca pe niște bravuri de mare fală. Dar, aci, sub bolta de viță, la masa cu muşamaua roşie ca sângele, ce să-şi spună. Codrin lua câte o bucată de friptură de pe fundul mare de lemn de salcâm, sorbea zdravăn din cana cu vin, se bucura de libertate, dar parcă mai mult nu se bucura. Se simțea ca un străin în curtea lui, a fraților şi a părinților lui. O senzație de libertate rîncedă şi otrăvită...

O senzație de libertate rîncedă şi otrăvită are şi acum, a doua zi, stând aci, pe banca din parcarea închisorii. Nici nu prea ştie bine cum a ajuns azi-noapte. A venit cu trenul de la miezul nopții până în oraşul de reşedință, a adormit în vagon, s-a trezit singur la un moment dat în trenul părăsit pe-o linie moartă aproape de depou. S-a spălat la o cişmea de pe peron, a băut o cană mare de apă tot acolo şi-a pornit spre marginea oraşului, fără grabă, zicându-şi că până dimineața ajunge la Colibaşi şi pe jos dacă nu găseşte o maşină de ocazie sau altceva. Ca prin vis, îşi aminteşte de un şofer gras şi gureş, conducând cu viteză redusă, ca de căruță, pare că a fost vorba de un taxi de noapte... Tot ca prin vis îşi aminteşte de senzația de libertate inutilă şi împovărătoare de aseară de la masa de sub bolta de viță de acasă. Începuseră ei într-un sfârşit să vorbească aşa, câte ceva, în propoziții scurte, în mormăieli, în hm! şi mmm!, întindeau cu încetinitorul mâna după murăturile din castron, apoi tot aşa, încet, ca-n vis, după cana cu vinul roşu din care li se mai scurgea pe piept picături ca de sânge. Şi tot aşa, ca-ntr-un film mut, îşi aminteşte cum frații mai mici cam moțăiau, dar el şi tatăl lui Dinu aveau ochii bulbucați, gesticulau, se ridicau de pe scaune, cu gesturi amenințătoare, „mă trimiți la puşcărie, mă ticălosule, nu sunt sânge din sânge din sângele tău?!", asta nu mai ştie dacă o spunea sau doar o gândea, ridicau mâinile deasupra capului, se amenințau peste masă, la un moment dat în cadru a apărut şi mama între ei, dar n-au luat-o în seamă. Ca-ntr-un flash în ceața atotcuprinzătoare, a văzut la piciorul mesei toporul plin de sânge închegat de la tranşarea viţelului, l-a luat cu o repeziciune surprinzătoare pentru lentoarea în care se petrecea totul şi l-a izbit pe Dinu în moalele capului. Acesta a căzut de asemenea neobişnuit de fulgerător, ca un lăstar de măr când cureți pomii primăvara. A dat vinul din cană peste cap şi-a plecat pe uliță în jos spre gară.

Se simte obosit, sfârşit, îngrețoşat pe banca de sub nuc. Soarele se iveşte ca o uriaşă planetă roşie, de sânge închegat, pe dealul ce străjuieşte oraşul. Personalul închisorii începe să apară la poarta mare de tablă. Porneşte şi el într-acolo cu pas şovăielnic.

Când soarele e gata de amiază , urcă din nou uliţa spre casă. Spre deosebire de ieri, acum, oricât de obosit şi de mahmur, se bucură că e liber. În sfârşit, liber. Ofițerul de serviciu l-a lăsat în seama unui gardian în ghereta de la poartă şi a plecat la raport la comandant. A revenit peste trei sferturi de oră şi l-a bătut pe umeri. „Eşti liber. N-ai făcut nimic rău, decât poate-n mintea ta. Mergi acasă la ai tăi şi găseşte-ți un serviciu. Şi las-o mai moale cu băutura..." În curte îl întâmpină mama care dă cu grebla. „Hai, mamă, pe unde umbli? Ai plecat aşa dintr-odată aseară. Ce-i cu tine? Hai că încălzesc mâncarea, îl chem şi pe tata din grădină..." Toporul plin de sânge închegat e încă la piciorul mesei. Scena cu toporul de aseară îl mai curentează o dată. După ce pleacă mama, îl ia şi-l pune pe butuc în magazie.

Ion Mărculescu

TRĂNCĂNELI (92)

Nu ştiu ce mi-a venit să zic că omul este o specie trăncănitoare, vorbeşte mult, şi bune şi rele, spune lucruri interesante, dar mai mult stupizenii, aşa este el croit de la mama natură. Se zice că înainte de a te naşte, vine un spirit la tine (acesta s-ar putea să fie chiar ursitoarea despre care se vorbeşte în popor) şi îţi spune o grămadă de lucruri, cum o să-ţi fie în viaţă, bine sau rău, dacă vei fi frumos sau urât ca dracu, deştept sau prost, sărac sau bogat, dacă o să te naşti într-o localitate frumoasă şi o să trăieşti acolo fericit, ori vei avea parte de un pustiu plin de secetă, pietre, mărăcini şi nisip, mă rog, cum o să fii şi cum o să-ţi fie în viaţă… Şi te întreabă: ştiind toate astea, îţi mai convine să te naşti? Accepţi, adică, aceste condiţii? Cei mai mulţi, după ştiinţa mea, n-au nicio posibilitate să aleagă şi acceptă aşa cum o fi. Bine sau rău. E tentant să te naşti! Viaţa e interesantă, mai ales când n-o ai dacă încă nu te-ai născut. Aşadar, nu degeaba se spune că fiecare dintre noi ne-am ales destinul şi, mai ales, după ce ne-am născut nu mai avem nici un drept să cârtim şi să spunem „eu n-am cerut să mă nasc!” Ne-am acceptat soarta. Suntem vinovaţi de tot ce ni se întâmplă cât trăim. Şi,de fapt, acesta ar fi motivul pentru care eu mă întreb destul de des, unde mi-a fost mintea când am auzit întrebările alea care mi s-au pus înainte de a mă naşte şi am răspuns cu atâta uşurinţă şi inconştienţă? Da! De ce am acceptat? Sau de ce nu am întrebat: domnule Înger, sau ce-oi fi tu, nu cumva ai putea să-mi oferi o lume mai bună? O altă lume, adică!...Domnule Înger, sau ce-oi fi tu, nu cumva ai trecut pe la cârciumă? Mi se pare că te cam legeni pe picioare, că eşti cam beat şi nu prea ştii ce vorbeşti… Domnule Înger, nu cumva vrei să mă păcăleşti? Nu cumva te distrezi pe seama mea?

Ceea ce zic eu aici, se numeşte trăncăneală şi nu am pretenţia să mă asculte sau să mă creadă cineva. Dar asta e situaţia, oamenii trăncănesc. Iar eu sunt tot un fel de om. Despre ce vorbesc oamenii? Despre tot şi despre nimic. Despre nimic şi, totuşi, despre toate. Despre viaţă, despre moarte, despre războaie şi pace dar mai ales despre femei, mai ales când se întâmplă să fie o trăncăneală între bărbaţi. Iar dacă bărbaţilor li se întâmplă din când în când să se întâlnească şi să vorbească cu totul altceva decât despre femei, de exemplu despre gripa aviară, ori despre ultimul aparat apărut în comerţ pentru reparat cariile la dinţi, ei nu vor fi niciodată crezuţi de nevestele lor. Bănuitoare şi suspicioase! N-ai cum să le convingi că aţi vorbit despre altceva decât gândesc ele. N-ai cum să le convingi, ele ştiu una şi bună, adică ce le fâlfâie lor în minte. Dar, totuşi, există şi o parte bună: gelozia muierească este un elogiu, cel mai tare dintre toate, adus masculinităţii. Motiv pentru care eu nu le-aş putea spune altceva femeilor decât să ne bănuiască de trădare. Bănuiţi-ne că nu ne stă gândul decât la femei! Bănuiţi-ne! Lăudaţi-ne! Lăudaţi-ne ca să prindem curaj şi să ne credem şi noi în sinea noastră, un fel de armăsari!

Ca să vedeţi cum stau lucrurile, o să vă povestesc următoarele. Eram câţiva la un pahar de ţuică de prune (cea mai bună, se întâmpla să fie la Marcona), probabil că unii dintre noi se cam chercheliseră, dar nu văd de ce ar putea părea asta ciudat. La un moment dat, unul dintre noi, Nae Lungu (ăsta îi e numele de familie), a început să strige, după părerea mea fără nici un motiv: Damocles! Sabia lui Damocles! Ce înseamnă sabia lui Damocles? Noi îl ştim ca om care a citit multe cărţi, aşadar ne

miram, cum adică să nu ştie el ce e cu sabia ăluia! Cine a fost Damocles ăsta şi ce isprăvi a făcut? a continuat el. A fost vreun om cumsecade, sau cine ştie ce căcănar de mâna a doua? Aşa face el când se matoleşte, începe să vorbească porcos. Ptiu, ce tâmpenie am zis, a zis tot el, căcănar de mâna a doua, ca şi cum ar exista şi căcănari de mâna întâia! Nu zic că n-or fi şi de-ăştia, dar eu nu ştiu cum arată ei! Sau poate că ştiu cum arată, oi fi văzut pe undeva din întâmplare şi nu-mi mai aduc acum aminte, de mâna a doua, de mâna a-ntâia, dar mă întreb cum arată un căcănar de mâna a doua sau a treia în comparaţie cu un om obişnuit. Un om obişnuit e cel căruia nu i-a trecut niciodată prin minte că cine ştie cum, cine ştie când şi cine ştie de ce o fi fost şi el, măcar pentru câteva secunde, un căcănar ca toţi căcănarii din lumea asta, că nu te mai poţi mişca din cauza lor. Prea mulţi pe faţa pământului!

Numi mai aduc aminte cum si-a terminat Nae Lungu discursul. Şi nu-mi mai aduc aminte nu din cauză că m-am îmbătat, există un motiv mult mai alarmant: uit! Uite, mă îngrozesc, cât de tare uit! Mai ales de la un timp încoace! Asta chiar este o problemă despre care aş vrea să vorbesc. Nu uit chiar tot-tot, de exemplu, în momentul acesta mi-am adus aminte că trebuia deja să-mi iau cele două pastile, una pentru ţinere de minte şi alta pentru prostată. Aşa mi-a recomandat doctorul. Pastilele astea mi le pregătesc zilnic, încă de dimineaţă, după un ritual propriu, despre care nu are nici un rost să povestesc acum. Pe scurt, totuşi: iau pastilele din cutiuţele în care sunt ambalate de fabrică şi pe pun într-o altă cutiuţă rotundă, dar de metal, care a fost capac la un ceas de buzunar pe vremuri. Atunci, ceasurile nu se purtau la mână, ci într-un buzunar de la piept, sau de la pantaloni, legat cu un lănţişor ca să nu se piardă. Când voiai să vezi cât e ora, băgai mâna în buzunar, scoteai ceasul, îi ridicai capacul şi citeai pe cadran. Ştiţi cui i-a venit ideea cu purtatul ceasului la mână? Nici eu nu ştiam până de curând, dar am aflat când am citit într-un almanah destul de vechi. A fost un ofiţer, un căpitan căruia i-a scăpărat mintea, s-a gândit că, în condiţii de luptă, soldaţilor le-ar fi mai uşor, în timpul bătăliei, să citească ora dacă au ceasul la mână. Şi s-a mai gândit căpitanul acela că, tot scobindu-se prin buzunare ca să-şi scoată ceasul, soldatul n-ar fi fost atent la inamic, ba chiar ar fi putut fi bănuit de cine ştie ce preocupări ruşinoase.

Capacul de ceas îl am de la un unchi al meu, de pe vremea când a fost la război. Nu cred să mai fi fost cineva atunci, la Marcona, care să aibă un asemenea ceas marca Roscopff Patent, cu ecran alb, smălţuit şi capace nichelate.. aşadar, mi-am pus pastilele în acea cutiuţă de care vorbesc, în acel capac de ceas. După un timp, nu prea lung, hai să zicem vreo douăzeci de minute, mi-am adus aminte că nu mi-am luat pastilele, una de ţinere de minte şi cealaltă pentru prostată. Aşadar, m-am dus direct la cutiuţa de metal, capacul de ceas de care v-am spus, care pe vremuri fusese al unui unchi de-al meu care luptase în război. Şi ce să vezi? Am constatat că pastilele nu mai erau acolo unde le pusesem! Acolo unde le-am pus chiar eu, cu mâna mea! Îmi aduc bine aminte cum le-am luat din cutiuţele de la fabrică şi le-am opus în capacul de ceas. Prin cameră, nu trecuse nimeni în ultimul timp, aşa că nu avusese cine să mi le ia. Asta înseamnă că oi fi luat pastilele chiar eu, m-oi fi dus la robinet, oi fi luat un pahar cu apă, oi fi aruncat pastilele pe gât şi gâl! gâl! gâl! le-am înghiţit! Da, cred că chiar aşa s-au petrecut lucrurile! Gâl! Gâl! În mod sigur! Asta înseamnă că nu-mi mai aduc aminte când le-am luat. Chiar aşa s-a întâmplat! În mod sigur! Gâl.gâl, gâl! Atâta doar că nu-mi mai aduc aminte când le-am luat! Nu-mi mai aduc aminte când am luat paharul, l-oi fi umplut cu apă şi oi fi luat pastilele! Am uitat. Şi asta nu este prima dată când păţesc aşa ceva! N-am încotro şi mă încurajez, îmi spun că le-oi fi băut, din moment ce nu se mai află în cutiuţa de metal primită de la un unchi de-al meu, care a fost la război. Nu ştiu dacă v-am spus, am avut un unchi care a fost la război. Că, dacă nu-ţi iei pastilele la timp, atât cele pentru memorie, cât şi cele pentru prostată, rişti să-ţi agravezi situaţia sănătăţii. Pe vremuri, am avut un unchi care adusese de la război, un ceas cu capac metalic nichelat, marca Roscopff Patent. Nu-mi mai aduc aminte când s-a pierdut ceasul acela. N-a mai rămas din el decât un capac metalic în care îmi pun eu de cu seară, pastilele, una pentru prostată şi cealaltă pentru ţinere de minte, ca să nu uit. Asta parcă v-am mai spus-o!

Ştefan Dorgoşan

REVOLUȚIA RATATĂ* (V)

Puțini sunt cei care au învățat
să scape de suferințele lor. (Pitagora)

ALBASTRUL (cerului) este culoarea mea preferată. Logic! Pentru că m-am născut cu Marea în scutece. Primul lucru pe care l-am văzut (în acel minunat 17 august 1948, când s-au aliniat planetele pentru mine) a fost imensitatea azurului ei contopit, fără linie de demarcație, la orizont cu cerul înalt. Mama, care îmi făcea plimbarea de digestie pe faleză, după un alăptat copios, mi-a povestit că am rămas hipnotizat, cu ochii căscați, în fața mărețului spectacol geo-astral în culori bestiale. Soarele, de un alb înşelător, se învârtea jucăuş în jurul meu, iar eu am făcut, de bucurie, pipi narangiu, în valuri. A fost primul semn al apartenenței mele la ginta de sânge latino-mediteraneean. Un pui de eschimos (disciplinat din pântece) nu ar fi făcut aşa ceva, s-ar fi abținut. Ea m-a zblenduit, clipind din pleoape. Cred că mă usturau pielea şi ochii de la urină. În zilele fără strop de ploaie, cei cu acuitate vizuală văd franjuri de curcubee ca la Aurora boreală sau polară, asociate cu sunete stranii! Uriaşe energii cinetice contorsionează corzile câmpurilor magnetice, pe care le fac să vibreze muzica siderală (polifonia dintre numere şi sunete). Nu o percep toți pământenii. Deci, nu întâmplător tata a montat, în grădina cu zorele şi panseluțe, mici paravane de sticlă şi oglinzi care dădeau irizări şi reflexe de ape (imitând valurile Mării în tonalități spre liliachiu!), ca în designul *maşinii timpului* cu suprafețe lustruite, rotitoare şi cu lentilele prismatice pentru focalizarea luminii (efecte optice!) în ecranizările succesive din 1960, 1976, 2002, după romanul omonim al lui H.G. Wells. De aceeaşi inspirație erau şi rochiile mătuşi-mi Lilica din vitrina atelierului ei de croitorie, care copiau designul din grădina cu zorele, dar se asortau cu evenimentele zilei transmise la televizor (alb/negru pe acea vreme). Când a venit *de Gaulle* în România, a avut o idee trăznet: a înălțat obloanele, trăgându-le la maxim, până a dezgolit cercevelele, ca un zâmbet frumos ce dezvelesc dinții sănătoşi, şi a înlocuit cele trei manechine de circa 170 cm înălțime cu altele gigantice, de doi metri(!?!). Lunganele, îmbrăcate în material plastic violent colorat, ziceai că sunt extraterestre, venite de undeva dintr-un Univers paralel, rafinat, în care specia umană a evoluat din lepidoptere (vezi colecțiile *Victoria's Secret*) nu din maimuțe. A anticipat corect trendul în *fashion*: după o jumătate de secol idealul în *models* este 200 cm! Pe pajiştile pământene (nepoluate), fluturii zboară la înălțimea asta cu viteze supersonice să nu se sufoce. La nivelul ierbii şi al florilor fac tumbe antigravitaționale imposibil de explicat.

Semnificația scurgerii (trecerii) timpului prin modificarea manechinelor şi ținutei lor vestimentare din vitrina unei croitorii a schimbat percepția trecătorilor, majoritatea lucrători portuari, mai ales a marinarilor, meserie care nu implică statură înaltă. Spațiile înguste de pe ambarcațiuni, nave şi submersibile, chiar îi favorizează pe cei pitici, de 160 cm. Când a văzut că mă lungesc „ca din apă", creştetul atingând 1,81 m, mama s-a îngrijorat, zicându-mi că voi fi bun doar de zugrav: ajung lejer la tavan! Pe vapor ar fi periculos, pentru că „m-ar îndoi vântul ca plopul". Dar eu mă fâțâiam mândru nevoie mare (ca în visele lui Creangă, cu sânul plin de cireşe) pe lângă manechinele de doi metri înălțime din vitrina mătuşi-mii Lilica, cusătoreasă de lux, pe care le expusese cu ocazia vizitei franțuzului „cât bradul, nu mahondeață de papornițe cu praz". Se pricepea la text(ile) şi împletituri (de cuvinte)! (Detalii în capitolul „Criza panseluțelor" din volumul *Zbor orb*; nicio legătură cu criza transatlantică a rachetelor nucleare ruseşti

* Episodul nr. 30 din volumul *„Zbor orb - Cele o mie de fețe ale dictaturii"*, în pregătire la Editura Bibliotheca

din Cuba 1962, chiar dacă seamănă izbitor cu invazia, continentală între Carpați-Șumava-Dunăre, în Cehoslovacia din 1968. Aşa că nu m-au luat prin surprindere şi pe nepregătite evenimentele „revoluțiilor ratate”.)

Pitagora (Pythagoras of Samos, 580-495 î.Hr.) spunea că, prin prototip (arhietip) şi armonie (sunete muzicale), *Natura sacră îşi dezvăluie deschis toate tainele, încât nu vei mai nădăjdui ce nu e de nădăjduit, şi nimic nu îți va fi ascuns*, iar Arhimede cerea (288-212 î.Hr.), încă din Antichitatea utopică/romantică, un punct de sprijin în Univers ca să răstoarne Pământul! Eu afirm că pot dobora Omenirea cu un cuvânt! Asta este soarta care tulbură mintea muritorilor: *puțini sunt cei ce-au învățat să scape de suferințele lor*! Multă lume a spus în 1865 că Jules Verne (1828-1905) este nebun, pe când scria „De la Pământ la Lună”, după care a făcut, în 1873, „Ocolul Pământului în optzeci de zile”. OMUL (homo) a început să corijeze/stăpânească natura şi tehnologia mult prea devreme, prin numita *revoluție industrială*, ceva similar cu IT/digitalizarea/computerland de la începutul Mileniului Trei. Trebuia să înceapă cu spiritul lui (aici dau prioritate Cărților Sfinte şi lui Malraux!), nu cu aritmetica şi mecanica! Când măsurăm lucrurile cu rigla îl excludem din ecuație pe Dumnezeu! Este echivalentul slujbelor religioase fără parohieni (pandemia atee şi-a băgat coada între credincioşi). *Gödel* (Kurt, 1906-1978, prieten cu Einstein) a demonstrat matematic, printr-un argument ontologic, existența Creatorului (Energia Supremă care ne defineşte), dar nu a avut curajul să-şi publice lucrarea.

De aceea mă întreb de ce a fost ecranizat (în 1968), în coproducție franco-română, romanul „Aventurile lui Tom Sawyer” al americanului Mark Twain (o porcărie de nedescris, o catastrofă, un virus letal, indus forțat în educația adolescenților generației mele) şi nu volumul „Recreația mare” de Mircea Sântimbreanu (1965, tradus în 12 limbi, lucrare recompensată abia în anul 1974 de autoritățile literare ale USR/*Uniunea Scriitorilor din România*-CCES/*Consiliul Culturii şi Educației Socialiste* cu Premiul Asociației Scriitorilor din Bucureşti), autor care „asasina” orele de literatură română ale lui frati-miu cu poveştile lui valetudinare (ceea ce se întâmplă şi azi, după o jumătate de veac, la fel, în cazul nepotului meu, Mihai, elev în clasa a VI-a!)? Eu cred că MS ar fi fost mult mai util dacă ar fi scris despre discuțiile (curriculare) dintre *profesori în recreația mare*, lăsând întâmplările fantastice ale adolescenței pe seama celor care traversează această vârstă (vezi *Cireşarii* lui Constantin Chiriță, cu aventuri mult mai pertinente în epoca distopică). Disfuncționalitățile colective îşi au rădăcinile profund ancorate în viciile mentale individuale. Fiecare, în parte, suntem implicați în răul care ne înconjoară şi vinovați de tot ceea ce (ni) se întâmplă. Centurile de castitate au tăiat (anatomic) mai multe limbi decât falusuri!

De altfel, cercetări sociologice arată că între **cauzele** economico-sociale care determină marasmul în care se află România (deceniul 2010-2020), după **(1)***sărăcia generalizată* (aproape jumătate din populație pauperă), în ierarhie se află **(2)***proasta calitate a educației,* iar pe locul următor **(3)** *violența în familie*. Un alt studiu situează *România pe primul loc* între țările din UE în ceea ce priveşte *calitatea slabă a învățământului*, **din cauza** (**a**) conținutului precar/găunos al programelor şcolare (curriculara) şi (**b**) gradului insuficient de pregătire a cadrelor didactice. Cu alte cuvinte avem (1)manuale proaste, şi (2)profesori incompetenți! (Întreruperea anului şcolar din cauza pandemiei nu va avea niciun fel de efect asupra generațiilor aflate în studiu.) Un Raport al Grupului de Experți al Comisiei Europene, care a analizat calitatea nivelului de lectură, arată că România se caracterizează prin (a) procent mare de *analfabeți funcțional* şi prin (b) lipsa de măsuri concrete ale Statului pentru reducerea acestuia. România a cheltuit 248 de euro pe locuitor pentru educație în 2015, cea mai mică sumă din UE, unde media a fost de 1.400 de euro (cnf. *Eurostat*, serviciul de statistică oficială a Comisiei Europene). O populație cu instruire neadecvată nu va putea asigura o economie competitivă, bazată pe inovare!

S-a uitat procesul antic al *entelehiei* (stare de împlinire sau desăvârşire, spirit universal), propovăduit de profetul peripatetic Aristotel în grădinile gimnaziului *Lykeion*? *Orice lucru care nu respectă evoluția* (ca scop lăuntric al dezvoltării spre perfecțiune; dimamica vieții) *este sortit distrugerii*! M. Sântimbreanu nu era un novice în materie de propagandă şi reguli ale jocului ideologic (modelarea unei noi societăți), fiind chiar decorat cu clasa a III-a (în aprilie 1971) „pentru merite deosebite în opera de construire a socialismului, cu prilejul aniversării a 50 de ani de la constituirea Partidului

Comunist Român". Distincția politică a primit-o cu trei ani înaintea celei literare, pentru o carte pe care o scrisese cu un deceniu în urmă. Ordine nefirească! Dar așa se obișnuia în *epoca de aur*: întâi te afirmai politic și apoi profesional! Au mai primit *distincții cu motivație politică*, printre alți scriitori, cu biografii și opere chinuitoare pentru cei care trebuiau (și încă sunt obligați) să-i studieze: Alexandru Jar (1911-1988, Solomon A. Jacob, pseudonim literar Alexandru Avram, căsătorit cu Olga Bancic), *Ernő Gáll*, Șerban Cioculescu, Marin Preda, Augustin I. Buzura, Dan Deșliu, Traian Șelmaru (*„e un lucru sfânt, ordinul de luptă a Partidului nostru, iar scriitorii sunt propagandiști și trebuie să învețe a utiliza cu măiestrie lozincile"*), Veronica Porumbacu (Schwefelberg; *Aici a trăit Lenin*, Premiul de Stat pentru poezie 1951), Iosif Cassian (I.C. Mătăsaru), Radu N. Cîrneci(u), Ion Horea, Radnev Manase, Aurel I. Rău (care regretă că *bătălia pentru spirit, pentru frumusețe, pentru cuvânt curat românesc pe care a dat-o generația mea este văzută în mod metafizic, dincolo de context, și nu este apreciată la justa ei valoare* - confesiune în 2006, la vârsta de 76 de ani), Simion Pop, Paul Everac (Petre Constantinescu), Grigore N. Sălceanu, Tiberiu Utan, Valeriu G. Rîpeanu, Octavian Al. Paler (redactor șef al ziarului „România liberă"), Nicolae S. Dragoș (șef la ziarul „Scînteia"), Eugen Gh. Mandric, Teodor S. Brateș etc (Decretele nr. 138 și 157/ 1971). Ion D. Spălățelu, în lucrarea „*Scorniceşti. Vatră de istorie românească*" apărută în 1983, afirmă că oamenii din localitatea natală a președintelui sunt harnici, deștepți, cu fruntea lată și înălțime medie (standardul era de 168 cm, desigur statura scornicești eanului!), ajungând la concluzia că se trăgeau din strămoșii (bancurile cu olteni erau la index)! Toți au mâncat jar cu gheață, la temperatura de topire a *stalinului* (când se călesc în luptă sufletele revoluționare)… Din lista de mai sus, celor care au trecut cu bagaje și arme de cealaltă parte a baricadei în 1989 *li s-a recunoscut vechimea neîntreruptă în muncă*. Câtă diferență față de analizele și interpretările antropologice ale lui Carl Gustav Jung (1875-1961): *nu măsura omul ca animalul, cu rigla, și apoi spui cât e de deștept*!

M. Sântimbreanu avea suficientă forță (195 cm, 120 kg), experiență și relații și în cinematografie, după ce jucase în „Haiducii" (1966, regia Dinu Cocea, scenariu Eugen Barbu, Nicolae Mihail și Mihai Opriș, și „Dacii" (1967, coproducție a Studioului Cinematografic București cu Franco-London Film, regia Sergiu Nicolaescu, scenariul Titus Popovici). De fapt, în acea perioadă, *dacii și haiducii* deveniseră prototipuri ale *omului nou* pe care trebuia să-l plămădească socialismul!?! Pe fondul evenimentelor derutante, anul 1968 a excelat: o sărăcie cruntă de filme românești! Abia în noiembrie (dată la care se știa că rușii nu vor mai invada România, de peste Prut, așa precum Cehoslovacia în august), după șase luni de stat „la dospit", a apărut mult mediatizatul „Columna" (intrat în producție la 9 ianuarie 1967, dar terminat abia la sfârșitul lui aprilie 1968, față de decembrie anterior cum se planificase), coproducție româno-est germană, regia Mircea Drăgan și scenariul Titus Popovici (același omniprezent și suprapremiat, frate siamez cu Dumitru Popescu „Dumnezeu"), în care actorii au interpretat rolurile de capul lor pentru că nu l-au înțeles pe regizor, regizorul nu a înțeles scenariul, iar **scenaristul a confundat subiectele** (la diferență de 2000 de ani!), adică ***(a)****cucerirea Daciei de către Traian* de la 106, când am intrat sub tutela Romei imperiale, după un lung șir de războaie începute în anul **44 î.Hr** (Burebista&Caesar Iulius, pe film abia în 1980!), cu ***(b)*** *victoria revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă* din (23 august) **1944,** când România (cucerită de ruși) a intrat sub tutela unică a Kremlinului (scop pe care îl urmăreau de la 1800)**.** Să transformi „cucerirea" în „eliberare" este o performanță (pe care nu o invidiez)! Cuvintele deturnate răstoarnă istoria cu daune irecuperabile (în romanul *Impala* am detaliat cât ne-au costat *datoriile de război* ale celor două cuceriri, ale romanilor și rușilor - cu aproximație 1.000 tone aur la prețul actual de bursă -, ca și cum noi ne-am fi dus peste ei, nu ei au venit peste noi,). Un act de terorism!

Simetria de date (44 î.Hr.-1944) a jucat feste! Cred că și 1948 și 1984, ca și 1968 și 1989 vor ridica aceleași probleme. De altfel se știa că TPopovici, avea o masă lungă în sufragerie, pe care stăteau 10-15 scenarii la care lucra concomitent. O fi încurcat „naraționistul" filele când le-a încopciat! Dar cel mai grav fapt a fost acela că Decebal, marele rege dac, nu semăna (din orice perspectivă) cu tânărul rex al acestor teritorii istorice, Nicolae Ceaușescu, *cel dintâi născut geniu din Carpați*, și abia apoi au urmat antecesorii,

cronologic, de la Burebista, la Mircea, Ştefan, Mihai şi Al. I. Cuza. Nici urmaşii Iliescu şi Băsescu nu au fost scutiți de confuzii. Decebal „urma" întocmai indicațiile prețioase cuprinse în cuvântările, directivele şi sarcinile trasate de liderul comunist. Şeful pileaților (tarabostes) daci avea, în îndemnurile la luptă împotriva legiunilor romane, ticurile din cuvântările lui Ceauşescu la Congrese, Plenare, Adunări Populare. Totuşi, în ciuda eşecurilor, pelicula a avut o mare calitate, subtil trecută cu vederea la acea vreme: ne avertiza asupra unui fenomen periculos care se contura în anul 1968 - „ceauşestocrația"! Nu-i acordăm (**1**)circumstanțe atenuante scorniceşteanului pentru că a vârât, pe şest în viața publică, în vreme de invazie, *autocrația centralismului democratic* (virus politic letal, consfințit constituțional în 1974, prin funcția de preşedinte al României!), (**2**)nici lui KWIohannis care a impus (tot anticonstituțional), în acelaşi scop (#stai acasă) *în timp de pandemie* (ceea ce nu s-a făcut în vreme de război şi holeră!), prin *ordonanțe militare* (8 la număr, 10 mii de cuvinte până la 10 apr. 2020). Prietenii ştiu de ce! În jumătate de secol, preşedinții României (cinci la număr) nu au făcut niciun pas pozitiv în istorie. *Cine îşi asumă public necazurile altor devine mai degrabă de temut decât iubit* (cnf. Caesare Borgia 1475-1507, preferatul lui Machiavelli), *nicidecum nu ne scapă de ele*, după parabolele înțeleptului Pythagoras din Samos emise cu două milenii anterior.

Introducerea centralismului democratic, a ordonanțelor militare sau a oricăror alte *aplicații din regulamentele/statutele* (**1**)***organizațiilor înregimentate*** (neguvernamentale: ligi, fundații şi asociații caritabile, partide, filantropice, culturale, etnice, bresle, francmasonerii, religioase, ecumenice, multinaționale etc. finanțate ocult de către stat) şi (**2**)***instituțiilor de comandă*** (armata, poliție, servicii secrete) în legislația societății civile înseamnă fapte penale şi anticonstituționale (de ce, dracului, mai avem Parlament, Legislativ tutelat de Legi Organice, pe care l-am redus la tăcere printr-o Ordonanță Ordinară!), dar şi erodarea vieții de zi cu zi spre o unică direcție: ***dictatura***! Fără alternative. Restul e vrăjeală. Epidemie ratată: coeficientul de infestare a populației cu COVID-19 în România la 10 aprilie 2020, după o lună de restricții, era de 0,03% (oficialii români spun că ne aflam doar la *o treime* din potențialul pandemiei, iar maximum național - aproximând 15-20 mii de îmbolnăviri - va fi în ultima decadă a lunii aprilie; pe 1 iunie vor fi ridicate restricțiile ordonanțelor militare), iar **Institutul de Evaluare în domeniul Sănătății** al Universității Washington aprecia că SUA (arealul cu cea mai virulentă pandemie şi care scapă ultima de ea), cu extensie de 0,15% la data de referință (de cinci ori ca la noi!) , nu va mai avea niciun deces din această cauză în 14 iunie 2020! Un final fericit ar fi după a doua jumătate a lunii august, când va fi preparat şi vaccinul adecvat.

„Scopul scuză mijloacele", a zis (n.a.-bibliografie feedback) Caragiale (Ion Luca, 1852-1912) prin nemuritorul personaj gură-spartă ca o cață, Cațavencu (Nae, în comedia „O scrisoare pierdută", 1884) invocându-l pe Gambetta (Leon, 1838-1882, Preşedinte al Consiliului de Miniştri/Prim Ministru al Republicii Franceze, pentru 66 de zile, 24 nov.1881-26 ian.1882; învățătură istorică: ori ce guvernare proastă ține cât o ciumă!), care l-ar fi plagiat pe Machiavelii (Nicolo, 1469-1527, considerat primul teoretician al politicii republicane de tip liberal, ca să revenim de unde am plecat, în actualitate – evul mediu feudal şi despotic, mai înrobitor ca sclavagismul antic şi viața gladiatorilor). Nimic nou sub soare: ecolalii! De altfel, toate lucrările literare şi cinematografice (la cele româneşti mă refer) aveau (au!) caracter propagandistic (admirabil competate de emisiunile social-media, tv, radio, internet), de evocare patriotică, iar la final au ieşit pastişe - nici politică, nici SF, fără narațiune, fără ficțiune - care falsificau istoria, terfeleau prezentul şi au lansat o viziune anacronică asupra viitorului „epocii de aur", consfințită în verbe elogiative de ziaristo-scriitoristul, sectorist la ziarul „România liberă", O.Paler, preluat după decembrie 1989 de Cristoiu, Gâdea, Tănase... Şi culmea ironiei face că nu numai pe mine m-au chinuit cu cheltuială mare, până în pragul disperării (cui cer despăgubiri?), ci şi pe nepotul meu care, după jumătate de secol de suficiente clarificări istorice mondiale, se confruntă în curricula şcolară cu aceste/aceleaşi năluci toxice. Iar după cum merg lucrurile în prezent, nici la o următoare (potențial posibilă) revoluție (sau invazie, ciumă, pandemie) nu se vor limpezi apele, mai ales că principalul concurent, presa tipărită (verba volant, scripta manent), este eliminată din această cursă cu şobolani (pangolinul pandemic este ca genom înrudit cu liliecii şi rozătoarele; altfel cum ar fi explicate experimentele biologice comune pe oameni).

George Toma Veseliu

DOMNIȘOARA E. FLOAREA DE CRÂNG. PRIBEGIA *

Trecem acum la a doua poveste de dragoste... Fata cu ochii de plumb, cu unghii de felină, domnișoara E., Floarea de Crâng... Tata, zic, fire molâie, îmi povestise Leana Mânjinescu, pupila lor, se întrecuse pe sine. Era de nerecunoscut. Omul ăla, bine educat, cumpătat în tot ce întreprindea, cu reacții lente, cu mișcări enervante pentru cei dintr-o felie, într-atât încât trecea timp să reacționeze, devenise brusc insul obișnuit, om temător, acționase ca toată mulțimea aceea îngrozită de ce ar fi putut păți dacă nu s-ar fi aruncat imediat cu toate angaralele în căruțe și de-acolo în vagoanele trenurilor de grabă formate. Prinsese trenul spre Moldova. Destinația? Nimeni nu știa unde ar putea fiecare să dea jos catrafusele ca să aibă o clipă de liniște acolo, într-un câmp deschis, să se așeze la un picnic, fără bucuria aia nebună de altădată de a petrece, numai cu mulțumirea retrăirii unei fărâme din liniștea și fericirea de altădată pierdută. Foarte bine gândești tu, iubite al meu confesor, bunica – aflând-i toate isprăvile fiului ei –, Basarab Nicolin, iubitul meu tată, - avea să-l ierte pentru multe nefăcute luându-i de bună „iuțeala" cu care-l urcase în tren pe unchiul Eftimie Lăzărescu, pe el – alt molâu din familia noastră lărgită – pe nevastă și copil, Leana Mânjinescu, nepoata adoptată sau în curs de a fi adoptată cât de curând. Ei aleseseră o cursă la care lumea se îmbulzise călcându-se în picioare. Călători, galbeni la față, ființe plăpânde ținute în casă ca florile în ghiveci cu cearcăne vinete la ochii urcau acum ca niște oi duse la tăiere. Nedormiți, bezmetici nu mai respectau regulile, ignorau bunele deprinderi, buna-cuviință, dând năvală, asaltând scările vagoanelor înțesate; se înghesuiau ca neisprăviții ăia fără bună educație înfingându-și coatele ascuțite în coastele celor care nici prin cap nu le-ar fi trecut să cedeze măcar un centimetru din podeaua vagonului. Se auzeau răgete, înjurături de parcă un bici îi lovea pe deasupra pe toți. Venea totuși o clipă de liniște, apoi îi cuprindea din nou teama de necunoscut și o spaimă bezmetică le holba ochii. Se mai potoleau însă abia când trenul începea să pufăie și să scoată pe nări flăcări din jăratecul cărbunelui aruncat în cuptor cu lopețile din tender. O promisiune vagă, o dulce incertitudine. Și din nou intra strechea în ei: o bucurie țâcnită, o poftă dementă să reașeze lucrurile, să obțină el pentru ai lui un loc mai acatării în vagon în timp ce ăia, mai abitir răspundeau: se zvârcoleau îmbrâncind în stânga și în dreapta ca să-l poată ajunge. Țipau, zbierau ca vitele la înjunghiere. Se înjurau de mama focului și, dintr-odată, când locomotiva șuierea victorioasă alunecând ca o săgeată printre coline, totul se limpezea. Lumea devenea de îndată bună și blajină. Fiecare, acolo unde reușise să-și facă loc, strângea mâini dându-și bineți unul altuia, făceau repede cunoștință legând pe viață prietenii, căci – cum se zice la noi -, după ploaie și furtună, dă soarele cu vreme bună. Scoteau, dom'le, sticlele. Ciocneau și drumul spre pribegie, viața aveau alt gust, măcar să fie pace până vor coborî din tren. După aia, Dumnezeu cu mila!

*

Noi, eu cu mama, cu Minodora, sora mea dragă, și subreta lor nelipsită, domnișoara E., alias Floarea de Crâng, îi prindeam din urmă cu doar două zile întârziere folosind un tren special. Știi bine că împreună cu cele trei fete viața mea pentru scurt timp lua alt curs. Stăteam ascuns, ca să le păzesc, chiar așa pitit printre bagaje, și – în momentele acelea de singurătate–, desi între noi doi totul luase sfârșit, îmi apărea în minte chipul Katiei. Te aștepți să afli de la mine cum că ea mi se arăta în suferință? Nici vorbă. Era liniștită ca la un sfârșit de drum pe care îl parcusese, fiindcă așa și l-a dorit, asumându-și toate și bune și rele. Liniștea ei ca un balsam

* Fragment din romanul *„Floare de crâng"* în pregătire la Editura Bibliotheca

miraculos mă căuta pe mine, adolescentul necopt şi, ce să vezi, mă copleşea dându-mi un somn odihnitor. Ştiam desigur că şi ea va pleca în pribegie şi, cine ştie, poate că ar fi posibil chiar să ne reîntâlnim. Socoteam că e o treabă deşteaptă să plece şi ea spre Moldova cu ai săi, chiar însoțită de scârbele alea de frați, avocați, oameni sus-puşi, dar mizerii cu suflete de câini. Aşa putea să fugă din calea nemților care cotrobăiau pe străzile orăşelelor noastre, pe ulițele satelor, violau fetele în văzul tuturor, vârându-le capetele între ulucile de stejar al gardurilor. Erau oameni civilizați, dar – parte din ei se băşeau în stradă spărgând timpanele țăranilor proşti, românii ăia inculți, dar ruşinați de neruşinarea lor. Trenul nostru naviga pe o mare cu valurile izbite de malurile dealurilor înconvoindu-se, spintecând aerul rece al plaiurilor. Nu am urmărit stațiile, nici nu aveam date referitoare la o statistică CFR privitoare la noduri ferate. Nu mă interesa practic nimic. N-o să stau acuma să-ți descriu ce era pe tren. Plămânii mei plăpânzi au intrat în panică doar atunci când am fost nevoit pentru câteva stații să împart compartimentul cu nişte soldați români plecați în cine ştie ce misiune. Un lucru nu-mi făcea plăcere: să stau, bunăoară, în acelaşi spațiu restrâns cu soldații care aveau doar hrana aia militară aupra-le şi totuşi... Simțeam că mă înăbuş. N-aveam aer la propiu şi la figurat. Ăia, nu că mi-ar fi fost antipatici, orice copil visează să fie îmbrăcat în soldățoi, vezi, tu, pufăiau înrăiți din țigările învârtite în foiță de hârtie albă, subțire, lipită cu salivă. Înăuntru plutea o ceață albă, densă. Puteai să tai fumul cu baioneta puştilor lor, şi mirosul ăla de straie grele militare, prost spălate, apăsa atmosfera. Toate astea adunate la un loc îmi creau o nelinişte cruntă. M-au determinat să stau deoparte. M-am adunat în mine protector, dar lăsând liberă curiozitatea mea maladivă de a-i afla cine sunt. Spun asta pentru că aveau în ei o substanță specială: omenia, o omenie dură, țărănească, dar o latură a firii noastre româneşti pe care mă puteam baza. Nu-i disprețuiam. Dimpotrivă. Aveam pentru ei un adevărat cult. Ei, cu regele nostru Carol, cu părinții lor, cu bunicii lor la 1877 câştigaseră independența României. Când m-am reîntors în compartimentul unde mama adâncită în lectură, da semne de nelinişte, acesta, furioasă, m-a luat la zor că în loc să am grija fetelor îmi fac de ducă pretextând tot felul de nevoi. „Uite, zicea ea cu glas plin de acuze ascuțite, nedrepte aruncate asupra mea, ele, săracele, duc lipsă de multe, dar sunt cuminți, înțelegătoare pe când tu”... da, eu, asta era treaba nemulțumirii lor, nu rezonasem la micile lor nevoi, dorințe nevinovate şi..., da, da, nu consemnasem bucuria lor, bucuria generală a lumii plecată în pribegie când trenul ieşise din Gara de Nord, când toată mulțimea era strânsă ciorchine şi savura vestea că trupele noastre conduse de oameni înțelepți se retrăseseră strategic din ploaia de gloanțe a inamicului neamț, nu că fugiseră laşe, ci era înțelept să ne retragem ca să ne refacem armata, că n-avea rost acum o vărsare de sânge inutilă, că aşteptăm de la vărul reginei noastre Maria, Romanov, țarul Rusiei, întăriri: că francezii ne-au adus arme şi ofițeri superiori că...Şi noi eram parte din această înțeleaptă mişcare... Şi, împărțit între bagaje şi fete, eu mă strecuram, vai de mine, pe coridor printre călătorii buluciți, mulțumit că acționez ca şef de grup. Aşa timpul meu egoist îl consumam rapid cu voluptatea unui stupid orgoliu masculin ce da pe afară. Locomotiva cu aburi a lui Stevenson funcționa perfect. Avea putere, avea spor, mânca pământul. Nici nu am observat când am lăsat Ploieştiul în urmă cu rezervoarele lui uriaşe pline de petrol. Chiar, fără să-mi dau seama, ajunseserăm cu bine la Buzău. Spre seară eram deja la Focşani unde mama a hotărât brusc, fără nicio explicație, să coborâm. De ce? Am aflat imediat, sau n-am aflat niciodată cu adevărat scopul coborârii noastre pe nepusă masă acolo. A trebuit să mă las pe mâna ei. Mama era femeie inteligentă, o intelectuală rasată, tocmai pentru asta bunica îi trecea cu vederea multe. Si, pe deasupra, adusese zestre, mulți bani: aur, galbeni, mahmudele, şi bijuterii. Şi era frumoasă, fină, bine educată, ea însăşi o bijuterie pe care tata şi-o dorise. Trenul staționa aici cam vreo jumătate de oră, timp în care eu cu soră-mea Minodora şi cu domnişaora E. urma să recuperăm bagajele sub controlul listei unui ceferist delegat pentru fiecare vagon marfă. Mama căuta pe afară, în fața gării din Focşani un surugiu cu o caleaşcă încăpătoare pentru patru persoane şi pentru geamantanele noastre: unul de fiecare şi unul în plus pentru mama.Vrei cumva să ştii care era situația acolo? Ei bine, poate nu-ți vine a crede. Nimic, nimic altceva decât o ciudată pace, dom’le! Linişte deplină de parcă s-ar fi zis că un grup mai mare de nebuni trecuți peste râul istoric Milcov fugeau, ei ştiau unde, prin gara pustie. In rest: o indiferență moale, molipsitoare. După ce, capturând-ne bagajele, am luat o birjă ca lumea, surugiul, un bărbos roşcovan, lipovean, bărbat arătos cu o voce gravă de bas, de solist al unui cor bisericesc, tare mulțumit că avea o cursă bine remunerată, a rostit ca o gazdă a primăriei oraşului: „Bine ați venit, boieri dumneavoastră, în Milcovul Unirii! „ Mândru că ne-a identificat ca străini

de locurile alea dragi lui, el şi-a intrat în pielea ghidului inteligent gata să mai ciupească ceva parale pe deasupra plăţii transportului cu caleaşca, o sculă cu arcuri moi, cu lagărele butucilor roţilor bine unse, cu zurgălăi pe harnaşamentul cailor bine ţesălaţi cu cozile bogate împletite cu funde roşii. Ne-a condus direct la ţintă, fără ocolişuri complicate, spre a ridica costul transportului, conştient că se putea câştiga tocmai prin rapiditate deplasării spre cel mai pricopsit han. Clădirea hanului, una modernă, practic un hotel, doar cu un cat, semăna din faţă mai de grabă cu o vilă care scotea înaintea noastră o terasă uriaşă cu patru piloni de beton sprijinind triunghiul isoscel cu catetele teşite ale frontonului romano-grec. Erau adunate în linia arhitecturală a casei: prispa ţărănească, elementele zidirilor brâncoveneşti, într-un cumul de volume funcţionale pe dinafară şi pe dinăuntru. Era o impresie falsă. Clădirea se încheia, în stil roman pe cele patru laturi adăpostind în interiorul deschis la soare o mică grădină cu bolţi de vie. În partea opusă terasei, o terasă acoperită cu largi polatre rulante de textile groase adăposteau de soare şi ploaie clienţii hanului coborâţi la mesele cârciumii de afară. Dintr-odată, intraţi acolo, starea noastră s-a schimbat. Mama cunoştea bine locul, clădirea şi desigur oraşul. Ea pleca de multe ori în călătorii prin ţară de câte două-trei săptămâni după afaceri cu textile, îmbrăcăminte. O instruia metodic pe Minodora care avea talent. Desena, croia ţinute feminine dar şi bărbăteşti, lenjerie intimă. Aveau, de curând deschise, undeva pe la Ploieşti, pentru cucoanele inginerilor străini şi români, pentru burghezii petrolişti din judeţ nişte ateliere de croitorie speciale cu câte două-trei croitorese. Primeau comenzi de lux şi erau deocamdată interesate de promovarea unei linii moderne decât de câştigul imediat. Nu ştiam dacă şi aici, în Focşani. avea vreo afacere. Pentru mine, pentru domnişoara E., Floarea de Crâng, popasul era totuşi de bun augur, deşi ar fi trebuit să ne vedem de drumul ales, pribegia, cât mai departe de pericolul nemţesc. Nu este într-o astfel de aventură cum ai vrea să fie, ci cum se întâmplă. Era parcă acea întoarcere la viaţa noastră de zi cu zi, existenţa aceea plină de tihnă şi mulţumire sufletească. Respiram din nou lacom un aer curat, un aer dătător de speranţă. M-a surprins plăcut dulcea linişte a burgului moldovean. Or, nimeriserăm noi în acele ceasuri când încordarea maximă se topise în oboseală, or, asta era starea de fapt a oraşului. Totul era însă de o normalitate care aluneca în bănuială. Era liniştea aceea periculoasă dinaintea furtunii.

*

Ne-am instalat confortabil la etajul clădirii. Am coborât după ce am reuşit să facem fiecare la locul cuvenit o baie reconfortantă, după care ne-am aşezat undeva la o masă retrasă unde un chelner îmbrăcat ca la marile restaurante din Bucureşti a luat comanda de la mama. Nu credeam că în vâltoarea aia a plecării noastre voi mai da de o oază de viaţă plăcută aşa de repede. Cânta, domnule, în draci, acolo la han un taraf grozav o muzică de pahar de bună calitate, erau notişti, învăţaţi carte că-ţi venea să înfigi mâna în femeia cea mai apropiată şi să dănţuişti ca un scăpat din minţi. Timpul parcă rămăsese în loc. Grătarul comandat se lăsa aşteptat. Practic, nu gândeam decât la pofta aia nebună de a mânca ceva cald după vreo două zile de hrană rece, înfulecată la întâmplare. Apoi, după ce am servit cina udând friptura de cotlet de porc cu un vin nobil scos din frapiera cu calupuri mari de gheaţă, mama mi-a făcut semn să fiu cavaler şi să scot fetele pe rând la dans. Da!? Dacă aşa stau lucrurile: „Excuse-moi, madame, je vous en prie, donnez-moi la main!" („Scuzaţi-mă, doamnă, vă rog, da-ţi-mi mâna!" n. ed.). am îndrăznit eu, şi – printr-o reverenţă de Don Juan – am invitat-o chiar pe ea la dans. S-a sculat atentă, înalt-surâzătoare. Îşi pusese o rochie de seară lungă, elegantă, croială modernă mulată pe corp, şi odată ce a intrat majestuos în micul ring de dans aflat în apropierea lăutarilor a dat clasă. Se mişca aidoma unei balerine, cu o rigoare deosebită, cu o măsură bine însuşită la şcoala de balet pe care o frecventase în copilărie. O priveam prima dată ca pe fecioara pe care trebuia s-o strângă în braţe tatăl meu. Lăutarii au înţeles rangul perechii şi au atacat în ritm lent, crescendo un vals vienez la modă. Ea s-a lăsat condusă, dar am simţit o pedagogie feminină superioară. Îmi inducea fiecare mişcare, îmi potolea zelul de a ieşi din ritm, lăsându-mi liberă conducerea. Mama era o dansatoare neîntrecută. Când i-am sărutat mâna la sfârşitul dansului în ropotul de aplauze de la mesele vecine mama a tresărit fericită şi m-am trezit îmbrăţişat ca un copil ce aştepta acest lucru de foarte mult vreme. M-a sărutat discret pe frunte ca pe un băiat cuminte şi ascultător. Ultimul sărut. Am scos la dans pe Minodora. Super-elegantă, vaporoasă, aproape ca trebuia s-o reţin din zbor. N-aş putea spune că soră-mea, dulcea mea frăţică mai mititică, şi frumuşică foc nu e o fată cu maniere alese. Dimpotrivă:

este expresia unei sensibilități excesive. Nu pot să-mi explic nici acum, după atâta amar de timp scurs, de ce în momentele acele s-a comportat astfel. Nimic din eleganța mamei, deși Minodora e o ființă gingașă, elegantă, bine educată. Dansul cu ea a fost mai mult o îmbrânceală: caracter dur, semăna aici cu bunica. Ea să conducă, ea să fie cea care stabilește ce și cum. Când s-a măritat, pe acolo prin Germania, frau Minodora Hans Shneider a făcut un sclav și un fraier din nemțoniul ei. Am dus-o la mă-sa îndeplinind cu strictețe toate obligațiile unui bărbat educat, am trântit-o însă pe scaun cu gestul ăla de lehamite spre disperarea mamei și a domnișoarei E. Și seara s-a încheiat repede fiind obosiți am plecat cu toții să ne culcăm. Uite, că am uitat să notez! Am dansat și cu cea de a treia fată. M-am înclinat ca un actor caraghios către domnișoara E., Floarea de Crâng. Ea, elastică și voluntară, a călcat ca o felină și a intrat în ringul de dans. Tu crezi că bărbatul conduce la dans? Aș, e un moft caraghios al masculului! Posesia masculină e o iluzie. Dom'le, pe lângă cea a femeii. Ea vrea totul. Ea are dreptate întotdeauna. N-am avut timp s-o cuprind în brațe pe Floarea de Crâng. Asta doar că n-a înfipt ea mâna în mine și tot șușotind i-am simțit arsura unghiilor ascuțite: „Fă bine, mon cher, și nu da aici de bănuit! Minodora a simțit totul, maman se preface ca o codoașă că între noi n-ar fi ceva!" Dansam țeapăn de parcă aveam o scândură legată de spate și picioarele abia își permiteau să mute un butuc de colo-colo. Ca să-ți spun drept, am dat dovadă că sunt un prost dansator, încât lumea și-a văzut de-ale ei nemailuându-mă în seamă. Nu-mi mai aduc aminte ce s-a mai întâmplat în seara aceea și chiar a doua zi am fost tulbure la minte și m-am ascuns la mine în cameră unde am somnolat îndelung coborând doar la cină. Treaba e că am dormit buștean prima noapte de parcă o săptămână umblasem brambura. Mama, mi-a spus în șoaptă a doua zi la prânz, domnișoara E., Floarea de Crâng, le-a lăsat pe amândouă singure în camera lor, pe ea și pe Minodora, și s-a întors abia dimineața târziu, fără să le dea nici cea mai mică explicație. Da, mai târziu, îi servise Minodorei o minciună că a făcut o vizită nocturnă unei prietene. N-am aflat niciodată ce prietenă, unde naiba a fost, deși, dacă trebuia să am grija lor ca bărbat, fie ea mamă, fie ea soră, fie ea domnișoara E., eram îndreptățit să știu. Dacă păția ceva? Pe unde aș fi scos eu cămașa în fața rudelor? „Ce bărbat ești tu, mă, Grigoraș, să lași o ființă așa plăpândă pradă pericolelor, o femeie fără putere și să nu fii gata să-i vii în ajutor?!"...

*

Crezi că numai nouă ni s-a întâmplat o abatere din drum că, vezi Doamne, mama s-ar fi dus la o prietenă să caute o gazdă și chiar a doua zi a dispărut din nou și s-a întors abia după trei zile silindu-ne să ne luăm adio de la lâncezeala aia plăcută pe care am gustat-o așteptând-o pe ea când, în sfârșit, sosită, dumneaei știind de unde, ne-am urcat în primul tren și am continuat drumul pribegiei. De data asta lumea devenise agitată: se apropiau în forță nemții grăbiți să ne desfacă mica Unire al lui Cuza Vodă. Nu era de glumă- mulți fugeau care-ncotro. Și, zic, faptul că tata păția întocmai ca noi, la indigou, cu unchiul Eftimie Lăzăreascu. Turbat, molâul colonel în rezervă, și-a adus el aminte de un camarad de arme, și i-a convins cu argumente care se lipeau ca nuca în perete că la ăla sigur-sigur vor găsi musai o găzduire ca lumea, să nu mai alerge de nebuni prin toată Moldova. Gata! La el comanda! Tata, sărmanul, a rămas fără glas. Dracu l-a pus să-și bage în cârd cu nebunu de unchi-su? Nu-l știa, nene, bine când bunica dădea de azvârlitelea cu el aflându-i încurcăturile sentimental-scandaloase. Ii lua parte ca un nătâng dintr-o solodaritate masculină ridicolă. Așa îi trebui! „Tu o faci, tu s-o tragi, Basarabe!" Au coborât, vai de mama lor, luptându-se neputincioși cu bagajele, undeva într-o gară. Și-au dat jos, zic, catrafusele greu de urnit cu un așa neputincios ca tata și o nepricepută copilă ca Leana Mânjnescu. Nepricepută cu urnitul, încărcatul și deplasarea bagajelor, dar isteță să facă pace într-o familie pe care colonelul mai-mai s-o distrugă cu aventurile lui extraconjugale. S-au dus la un han. El a căutat o gazdă la un camarad militar, chipurile, și a găsit cu vârf și îndesat. A nimerit cum se zice cu oiștea-n gard. După muieri alerga, palme și șuturi primea. Leana, pupila, i-a sărit în ajutor și, ce să vezi, a pus lucrurile la punct: l-a ferit de nenorociri, l-a scos basma curată în fața colonelesei spre încântarea tatălui meu. Dar despre asta voi mai nota dacă va fi neapărat nevoie…

*

Trecem acum la o a doua poveste de dragoste. Nu cred însă că i-aș putea zice astfel. Mă simt obligat să definesc precis acest sentiment pentru Floarea de Crâng. Sunt într-o totală confuzie după marea mea pasiune Katia. Am 17 spre 18 ani. Deși subțire, oarecum aparent firav, foarte înalt, dar destul de vânjos par un tânăr matur în care să-ți pui toată încrederea. Iar ea, domnișoara E. nu este o străină, nu a apărut așa din neant în viața mea…

Aurelian Silvestru

UNCHIUL FĂRĂ INIMĂ

O limuzină neagră iese în viteză din oraşul Salzburg. E primăvară. Cireşii sunt în floare. În aer pulsează o însufleţire nemaipomenită şi doar bărbatul de pe bancheta din spate lasă impresia că nu observă această bucurie generală. Abia când limuzina ajunge la curba de unde vârful muntelui se vede ca în palmă, îi face semn şoferului să oprească. Acesta trage pe dreapta şi îi deschide portiera. Bărbatul coboară, îşi scoate mănuşile de piele şi îşi îndreaptă privirile spre ceea ce, de jos, arată ca un adevărat castel.

– Cum ți se pare?

– Magnific, răspunde şoferul cu servilitate.

– Pe din afară, l-am conceput ca pe o fortăreață. Adevărata splendoare e în interior.

Drumul, tăiat în stâncă, urcă acum în serpentină. Şeful se lasă în voia amintirilor…

Cu ani în urmă, a cumpărat aici o vilă, pe care a demolat-o, ca să poată da frâu liber fanteziei. A schițat el însuşi întregul edificiu, apoi a angajat mai multe echipe de muncitori, pe care le-a plătit solid din drepturile de autor pentru lucrarea sa de căpătâi. Când totul a fost gata, şi-a împodobit „bârlogul” cu opere de artă şi cu mobilier din cel mai scump. Dar, stând în mijlocul imensului castel, şi-a dat seama pe neaşteptate că, fără o femeie, această fortăreață va rămâne doar simbolul rece al unei obsesii de grandomanie. Femeile, însă, aproape că lipseau din viața lui. Avea sub patruzeci de ani. Nu cunoscuse decât femei uşoare, în care nu s-a putut încrede. Nostalgic, a telefonat la Viena şi a rugat-o pe Angela, sora sa vitregă, să vină şi să îndeplinească rolul de amfitrioană.

Angela era cu şase ani mai în vârstă decât dânsul. Soțul îi decedase de curând, lăsând-o cu o fiică de douăzeci de ani şi cu o sumedenie de datorii. Ca s-o convingă, a luat asupra sa datoriile şi cheltuielile de drum. Trecuse deja o lună de când Angela a vândut tot ce avea la Viena şi s-a instalat aici, cu fiica sa. El însă abia acum s-a hotărât s-o viziteze.

Un zgomot înfundat îl readuce la realitate: poarta cea mare se pune în mişcare şi limuzina se strecoară lin până la ascensor. Şeful pazei îl salută milităreşte. Prin ambrazurile de mitralieră îl urmăresc, bolnavi de curiozitate, ochii santinelelor ce străjuiesc intrările în subterană. El intră în liftul căptuşit cu plăci din aur şi, după ce urcă zeci de metri printr-o mină săpată vertical în rocă, se pomeneşte în galeria cu pilaştri. Straturile înverzite creează o atmosferă intimă şi calmă. În rotonda cu pereți de sticlă, o întâlneşte pe Angela. Nu s-au văzut de mult. O simte oarecum străină, dar îi acceptă, puțin incomodat, îmbrățişarea de rigoare.

Totul pare ca pe timpuri: şi masa imensă, cu cele treizeci de scaune masive, şi fotoliile din piele galbenă de căprioară, şi camerele pentru oaspeți, mobilate elegant şi întreținute într-o ordine perfectă. Doar lângă şemineul uriaş, în care ard bușteni enormi, descoperă brusc o tânără de o frumusețe neobişnuită. Talia, părul, mâinile, ochii fetei emană o seducție irezistibilă care îl subjugă, făcându-l să simtă, dureros de acut, fiorul unui nesperat presentiment de dragoste.

Angela îi explică ceva cu privire la gospodărie, dar vorbele ei rămân suspendate în afara conştiinței lui. Observându-i deruta, ea vine lângă fată şi rosteşte:

– Geli, ți-l prezint pe unchiul Adi.

Fata zâmbeşte cu amabilitate şi, când îşi strâng mâinile, are o tresărire involuntară, de parcă s-ar fi atins de tăişul unei spade ascuțite. Privirea ei exprimă admirație şi teamă. Are înfățişarea unui înger şi pare special croită să armonizeze cu sălbăticia peisajului din jur.

În următoarele câteva zile, el încearcă să-şi tempereze emoțiile care, ireversibil, îl împing în brațele nepoatei sale, însă nu are destulă rezistență şi se lasă copleşit de farmecele ei. Geli îl urmează bucuroasă prin împrejurimi: escaladează piscuri, coboară în prăpastii, adună flori, aleargă, conversează, râd şi nu mai pot trăi o clipă unul fără altul.

Într-un târziu, când trebuie să plece, o roagă pe Angela s-o lase şi pe Geli să vină cu el, la München, unde promite să aibă grijă de studiile ei.

Geli visează să devină cântăreață. Deocamdată, profită de generozitatea lui nesăbuită. Prietenii (puțini la număr) aproape că nu-l recunosc: apare, demonstrativ, cu ea în public şi la reşedință, o duce prin magazinele luxoase, plătind la casă şi ieşind, în urma ei, cu brațele încărcate de pachete.

În toamnă, cumpără un apartament cu zece încăperi, situat pe una dintre cele mai elegante artere ale bătrânului oraş. Camera lui Geli se învecinează cu dormitorul lui. Seara, când menajera se întoarce în familie, unchiul şi nepoata rămân singuri-singurei în imensul lor apartament şi se hârjonesc ca doi adolescenți până după miezul nopții.

Dar lucrurile nu pot continua aşa. Lumea discută, întreabă, se interesează şi el se vede nevoit să dea o explicație.

– Da, o iubesc, se destăinuieşte unui prieten, însă nu mă pot căsători cu ea. Va fi o piedică în viața mea. Chiar dacă nu ar fi nepoata mea, n-aş vrea să-mi pun în pericol cariera din cauza unei femei.

Frumoasa austriacă încă nu ştie ce are el de gând. Rezistă, pe cât poate, scenelor violente de gelozie pe care unchiul Adi i le face ori de câte ori are impresia că s-a uitat la alți bărbați. Acceptă până şi umilința de a merge la orele de canto însoțită de bodyguarzii lui. Totuşi, când trec mai bine de doi ani şi el n-o cere în căsătorie, are curajul să-i spună că vrea să plece la Viena ori să-şi caute un rost în altă parte.

Reacția lui e dură: sparge vesela, urlă, amenință şi declară răspicat că nu va accepta în ruptul capului s-o piardă. O vrea doar pentru sine!

A doua zi, se pregăteşte să plece într-o delegație la Hamburg. Maşina îl aşteaptă jos, la scară. De la balcon, cu chipul răvăşit, Geli îi flutură cu mâna. Ochii îi sunt în lacrimi. E tristă. Abia se stăpâneşte să nu plângă. Vocea îi tremură, când îi spune:

– Unchiule Adi, poate mă laşi la Viena?

– Nu! răspunde el şi trânteşte portiera.

Limuzina demarează. Nimeni nu scoate o vorbă până după ora mesei.

Noaptea, se opresc la un hotel din Nürnberg. Prietenul care îl însoțeşte încearcă să degajeze atmosfera, dar el refuză să-i țină hangul şi, sub motiv că are dureri de cap, se duce la culcare, spunându-i printre altele:

– Oraşul acesta mă apasă. Am presentimentul că mă paşte o nenorocire.

Dimineața, aude paşi grăbiți pe coridor. Cineva se apropie de apartamentul lui. Omul de gardă îl opreşte.

– Este căutată excelența sa, Führerul Hitler, aude o voce răspicată.

Sare din aşternut şi vine în antreu.

– Cine mă caută?

– Aveți o telefonogramă, răspunde tulburat omul de la recepție.

– Ce s-a întâmplat? insistă Führerul.

– O tânără din München s-a sinucis cu revolverul Dumneavoastră.

Îmbrăcat doar în cămaşă, el aleargă într-un suflet la maşină, ordonându-i şoferului să-l ducă înapoi la München. Când ajunge în apartamentul său, o găseşte pe Geli moartă într-un fotoliu. Medicul legist îi explică, speriat, că fata şi-a tras un glonț în inimă.

Pe masă, ruptă în patru, dar aşezată la vedere, albeşte o scrisoare. Hitler o apucă frenetic, sperând să afle ultima doleanță a nepoatei sale, dar, în locul cuvintelor ei, descoperă un răvaş mai vechi, adresat lui din partea Evei Braun (o mică funcționară din atelierul unui fotograf, pe care o curtase insistent anul trecut). Scrisoarea se încheia cu următoarea frază: „Număr nerăbdătoare orele până în clipa când te voi revedea”.

– O, cerule! geme nefericitul Adi. De ce, oare, m-ai pedepsit aşa?!

Îşi afundă capul în palmele nepoatei sale. Lacrimile i se preling pe față. Brusc, îşi aminteşte de ultima rugăminte a lui Geli şi rosteşte cu voce stinsă:

– Acum… îți dau voie să te întorci la Viena.

Fata despletită

Trei căruțe, încărcate cu tot felul de lucruri din gospodărie, vin spre sat. Când ajung la marginea pădurii, se opresc.

– S-a întâmplat ceva? întreabă pădurarul.

– Podul ne împiedică să trecem, îl înştiințează unul dintre oamenii însoțitori.

O căruță goală se poate strecura liber pe sub podul de cale ferată. Una plină însă, trebuie ajustată la dimensiunea lui.

Pădurarul cântăreşte din ochi situația, apoi prinde a da jos sacii cu boarfe şi a-i căra pe umeri dincolo de pod. Nemulțumiți, cei trei camarazi i se alătură. Adineauri, când treceau pe sub stejarii seculari, un copac enorm, dar putred, s-a prăbuşit în fața cailor.

– Semn rău, s-a dat cu părerea unul dintre ei.

– De ce?

– Se pare că pădurea e nemulțumită că o părăseşti.

Negru la față, pădurarul a pus mâna pe secure şi a izbit cu ciudă în lemnul „baricadei”. Nimeni nu ştia de ce nu mai dorea să stea în casa din pădure. Lucrase

din tinereţe în ocolul silvic, iar acum, când mai avea puţin până la pensie, a hotărât să lase totul baltă şi să se mute printre săteni.

„S-a săturat, probabil, de singurătate”, ziceau unii.

„Ba, simte el ceva, adăugau alţii. De asta şi se mută lângă cimitir”.

Pădurarul nu era străin de vorba lumii. Totuşi, prefera să nu dea explicaţii.

La o săptămână după ce se instalează în casa părintească, pe la miezul nopţii, aude cum cineva bate la uşă. Înspăimântat, sare din aşternut şi se apropie de geam. E aceeaşi bătaie disperată ce l-a obligat să fugă din pădure.

– Ce ai? întrebă maică-sa, neliniştită.

– Bate cineva la uşă.

– N-am auzit nimic. Ţi s-a părut.

Pădurarul dă perdeaua la o parte, să vadă ce se întâmplă dincolo de geam. Curtea e pustie. Câinele doarme. Nici urmă de străini în prag.

– Ciudat, rosteşte ca pentru sine. Am obosit, probabil.

E gata să se întindă înapoi în pat, când uşa de la intrare bubuie din nou.

Arma de vânătoare e în cui. O încarcă şi iese cu ea afară. Nedumerit, câinele ridică ochii către dânsul.

– Cine-i? strigă în gol.

Prin sticla murdară a ferestrei, maică-sa cu greu distinge cum fiul ei vorbeşte cu întunericul din drum. Nu e nimeni şi, totuşi, el o vede.

E o tânără cu părul despletit, într-o cămaşă lungă, albă, ţinându-se cu palmele de burtă.

– De ce nu m-ai lăsat să intru? De ce te-ai zăvorât în casă? Era copilul tău…

– Taci! Taci! încearcă pădurarul să-i astupe gura.

– Te-am rugat. În genunchi am făcut-o.

– A fost demult. A fost păcatul tinereţii mele. Nu eu te-am omorât!

– Ba da! Te-am prevenit că, dacă nu-mi deschizi, mă duc şi mă arunc sub tren.

– Nu trebuia s-o faci! Nu trebuia să vii la mine!

– Am venit la unicul bărbat pe care îl iubeam. Am venit la tatăl copilului pe care îl purtam aici.

Îşi cuprinde pântecul, de parcă ar dori să-şi ocrotească pruncul.

– Gata! se opune el. Pleacă! Pleacă imediat!

Cu mâini nesigure, îndreaptă arma către nicăieri.

– Hai, trage! o aude. Omoară-ne încă o dată. Nu ezita!

El trage…

De după geam, bătrâna vede cum arma îi alunecă din mână şi, din greşeală, se descarcă în fiul ei.

Răsplata binelui

Chirurgul a deschis larg fereastra cabinetului său, inspirând aerul proaspăt. Vestea că moartea s-a cuibărit în corpul lui l-a luat prin surprindere.

– Cum e posibil?!

Cu mâini tremurânde, a răsfoit din nou dosarul cu investigaţii, apoi l-a închis necăjit, şi-a luat capul în palme, a gemut şi, în cele din urmă, a aruncat cât colo dosarul de pe biroul său.

Cu zece ani în urmă, abia o scotea la capăt într-o fundătură din Moldova. Fusese printre cei mai buni la facultate, dar timpul se scurgea necruţător, fără să-i aducă nicio satisfacţie. Treptat, şi-a dat seama că prinde a se transforma într-un holtei lipsit de energie. Atunci s-a trezit în el protestul omului înzestrat şi, din ambiţie, a hotărât să plece în străinătate. Aici a descoperit o cu totul altă filozofie despre viaţă – o filozofie dură, dar eficientă. A înţeles că fiecare luptă pentru sine, că a te lamenta înseamnă a te da de gol că eşti o nulitate. Chiar dacă ai talent, nimic nu ţi se dă de-a gata. Trebuie să te afirmi, să demonstrezi în permanenţă că meriţi atât banii pe care îi primeşti, cât şi respectul pe care îl pretinzi. Toate acestea l-au schimbat, l-au făcut mai dur. În schimb, fiind un virtuos în chirurgie, a promovat destul de repede, ajungând în cea mai bună clinică dintr-o metropolă occidentală.

În sfârşit, avea de toate: şi casă, şi limuzină, şi vilă pe ţărmul Mediteranei. Nu mai avea, însă, mai nimic din omenia sa. Trăia ca un robot.

– De dragul cui?

Întrebarea şi-a adresat-o abia acum, când a înţeles că trăieşte cu sabia lui Damocles atârnată de un fir de păr deasupra capului său. Nu avea nici rude, nici prieteni, nici familie. Era singur, absolut singur pe lume.

S-a dus iar lângă fereastră şi a privit neliniştit afară. Jos, pe bancheta din scuarul clinicii, l-a zărit pe bărbatul acela uscăţiv care se ţinea morţiş de el, să-i opereze fiul. Era un „stranier” din Moldova, angajat ca şofer într-o suburbie a oraşului. La început, a vrut să-l ajute, dar, când şi-a dat seama că e un caz destul de grav, s-a temut să rişte şi l-a refuzat: decesul unui copil sub bisturiul său i-ar fi stopat ascensiunea. Cariera i s-a părut mai importantă decât omenia.

Astăzi, însă, când a înţeles că propria sa viaţă e sub un mare semn de întrebare, a văzut lucrurile din altă perspectivă. Nu s-a mai gândit la carieră. A alergat într-un suflet spre copilul care dormita epuizat în braţele tatălui său, l-a trezit, l-a mângâiat pe cap:

– Am să te salvez!

(continuare la pagina 118)

Adrian Chiriță-Papas

POVESTE DIN CARTIERUL DE EST-VEST-NORD-SUD...

Categoric, n-ar fi trebuit să accepte să-l opereze pe acest tânăr.Bine, bine – dar ce ar fi spus părinții, colegii, lumea? El, reputatul neurochirurg se eschivează inexplicabil în fața unei tumori cerebrale...el care operase cu mână sigură mii şi mii de cazuri complicate...

De fiecare dată mişcările îi erau teribil de precise, gesturile ritualice se desfăşurau într-o succesiune meticulos însuşită, cu ştiință, cu pasiune, cu un fel de voluptate reținută. Ciudat – vederea sângelui îi provocă o discretă greață şi mâinile, pe care sute de mame le-ar fi sărutat cu evlavie, începură să-i tremure vag... Sub mască, un rictus îi schimonosi fața. Incizia trebuia să fie sigură, nu avea voie să greşească. De ce să nu aibă voie? Nu este tot om? – sau cumva este o maşinărie nenorocită, cu gesturi sacadate, mecanice?... Doar Cicero spunea: *a greşi este omeneşte...* omeneşte?... ce ştie lumea? – la dracul, cu toată lumea!

De ce trebuia ca acest tânăr să fie singurul histocompatibil cu fetița sa? – cu comoara neprețuită care aştepta un donator, prinsă între tuburile şi firele aparatelor care o țineau în viață...şi soția... reproşurile vehemente, interminabile...

Devenise violentă, isterică, îl cataloga drept animalul insensibil, inertul care nu vrea... nu ştie, nu poate să-şi salveze unicul copil... Şi dacă opera impecabil şi, totuşi, pacientul se pierdea? Ar fi trebuit să exulte?... să-i ducă soției cadavrul nefericitului, ca pe un trofeu care ar salva viața copilului său?...şi dacă el vrea să vrea să greşească?... sau dacă nu vrea să-şi permită să vrea... Devenea posibil ca diferența între o somitate pe plan mondial şi un criminal cu agravanta premeditării, să fie de o jumătate de milimetru – exact cu cât ar trebui să greşească...sau să nu greşească... Mai bine l-ar lăsa pe Cornel să continue operația – de la un timp începuse să bea zdravăn, era un chirurg fără experiență, şi, poate, cine ştie...strânse puternic în mână pensa Kocher...

De fapt, nu era o pensă. Trezindu-se din şoc, Darlington realiză că ținea strâns în mână schimbătorul de viteze... înțelese cum stau lucrurile: derapase şi căzuse cu maşina drept în lac. Automobilul rămăsese în picioare, înfipt în mâl. Prin lunetă se zăreau frunze plutind pe oglinda lacului. Trase o înjurătură înfiorătoare, când constată că piciorul stâng fusese prins sub bord... *Moartea*, vădit obosită îşi puse coasa jos şi revăzu fotogramă cu fotogramă: *un copil ce alerga după un fluture, în timp ce o maşină îl aplatiza; o tânără cochetă visând o noapte de dragoste cu iubitul, în timp ce se dezechilibra – căzând de la înălțime; un grup de reputați istorici visând la titluri universitare, în timp ce un descreierat îi secera cu o mitralieră... Creatorul* apăru ca prin farmec şi dărui *Morții* o a două coasă, cu care putea salva viețile. Atrasă de schimbare, porni degrabă în misiune.

În rezerva spitalului, doi clienți: un savant de o inteligență sclipitoare – *Albert Einstein*, iar în patul vecin, în stare de comă – un copil blond cu chip de înger. *Moartea* oftă, se gândi, se răzgândi şi în final, cu mâna tremurată folosi coasa mortală pentru *Einstein*... apoi trecu *coasa dătătoare de viață* peste gâtul gracil al copilului. Copilul crescu, ajunse un adolescent atrăgător şi, într-o zi blestemată, pătrunse cu o mitralieră în aula Academiei şi ucise, cu zâmbetul pe buze, o parte a *spiritului universal...*

În maşină apa ajunsese până la pieptul lui Darlington. Tip hotărât, dintr-o bucată, scoase din buzunarul sacoului o fiolă pe care o sparse în dinți fără şovăire. În secunda dintre spargerea fiolei şi înghițirea conținutului, *Moartea*, într-un puseu de generozitate, încropi o mizanscenă: o buşitură zdravănă zgudui iahtul ce zbura cu viteză, aruncând pe mal, din impact, un automobil contorsionat. Cu spume la gură, Darlington privi năucit, râse dement şi apucă să mai pronunțe *shit,* de câteva ori...

(continuare la pagina 125)

Magda Ursache

STARE DE VRAJBĂ

O mai fi crescând vreun trifoi cu patru foi în România? Am ascultat duminică, 26 ianuarie 2020, recitalul Tudor Gheorghe, impresionant, tulburător, cutremurător: „Prea degeaba sânge, prea degeaba lacrimi", prea degeaba ochi plânşi la moartea tinerilor decembrişti. Institutul de Investigare a Crimelor Comuniste a dat cifra de 1116 morţi. Ucişi de evaporaţii teroriştii, care au rănit şi 4089 de cetăţeni? Dintr-o „ţară cu de toate", lumea îşi ia lumea-n cap. Avem 200.000 de chinezi în România şi peste un milion şi jumătate de români în Italia. Cui ce-i pasă de masiva depopulare? Celor care nu-şi urmăresc decât măruntul (dar multul) bine propriu? Nu-s demni nici de înjurătura neamului, exclamă indignat menestrelul.

„Popoarele nu pier niciodată din cauza slăbirii inteligenţei, ci în urma slăbirii caracterului lor", rostea profetic Al. Vaida-Voevod (*Problema frontierelor româneşti)*, liberal absolut. „Coloanele de susţinere" ale doctrinei liberale, care ar fi dus, după I.G. Duca, la realizarea progresului, erau: ordine, democraţie, naţionalism, armonie socială. Şi Duca vorbea nu în numele unui naţionalism strâmt, intolerant, izolaţionist, ci în numele unui naţionalism luminat, discreditat însă în zilele noastre ca îngust, caduc, antidemocratic, şovin chiar. Într-un interviu, Mircea Cărtărescu aşază naţionalismul lângă inerţie şi... corupţie. Or fi „iliberale" Cehia, Ungaria, Slovacia dacă îşi apără statul şi nu vor cedarea suveranităţii? O fi Polonia vulnerabilă la propaganda rusească dacă îşi apără frontierele?

Oamenii ţării liberali au fost cu toţii naţionalişti. Programul lui Duca de „ refacere naţională" presupunea muncă încordată, cinste neîntreruptă, ordine deplină. Pentru *ordine deplină* a şi fost asasinat în 29 decembrie 1933, cu cinci gloanţe, de legionarul N. Constantinescu. Avea în buzunar 85 de lei şi, undeva, la ţară, 5 hectare de pământ. Atâta tot. Casă nu, nu avea, era chiriaş. Pentru a asigura „ordinea deplină" dorită, I. G. Duca scosese garda de Fier din lupta electorală, cu tot cu uniforme, steaguri, adunări publice. Se pare că regele Carol II a ştiut de planul asasinatului din gara Sinaia. El, Carol II, l-a chemat pe premier,de urgenţă, la palat.

De subliniat, că trebuie: deşi adversari politici, Ion G. Duca şi Take Ionescu se preţuiau reciproc, ba chiar s-au susţinut la ceas greu. Or, urbanitatea lipseşte zilelor noastre. Din belşug avem altceva: orbanitate. Sub sloganul „Care pe care", premierul liberal Ludovic III îşi disprețuieşte adversarii pesedişti, dar îi introduce pe şest la guvernare (scrie presa).Asta o fi însemnând "Avem ac de cojocul lor", împărţirea ciolanului cu Ciolacu? La Iaşi, la statuia lui Cuza, i se pare că a fost huiduit de „vogorizi". Cred că l-ar fi admonestat şi Cocuţa Vogoride, adversara propriului soţ în problema Unirii Mici. Alt slogan electoral este „Noi sau ei". Care noi şi câţi ca ei? Lui Cîţu, cât pe ce premier, îi aparţine cea mai mare nefăcută din istoria celor 30 de ani postsocialişti: sub pretext că se de-fesenizează (cum să fie el votat, ca premier, de alde Olguţa Vasilescu şi de ai ei?; destul că l-au votat pentru postul de ministru), la momentul critic fuge de răspunderea guvernării din linia întâi. Încrâncenarea lui Cîţu, ura lui Orban pe „nesimţiţi", dezbinarea marca Iohannis au adus ţara în criză majoră. Suntem – repet – de 30 de ani încoace în stare de vrajbă, ca să nu-i spun bălăcăreală, porcăială. Petre Roman (acum,liberal vărpsit), era satisfăcut (atunci, în siaj Brucan) de demascarea partidelor istorice, Iliescu vedea „fazcişti" în

participanții la mitinguri anti FSN, PDSR, iar lui Iohannis nu-i place rolul de „arbiter binefăcător ”(Maurras). Numai element coeziv nu este, dimpotrivă, a adus deservicii ideii de unire, de unitate. Am un sentiment de *deja vu* când îmi aud preşedintele de țară vorbind despre „guvernul meu” şi refuzând propunerea unui guvern de uniune națională. Şi-mi vine în minte metafora înțeleptului Arhimandrit Arsenie Papacioc: dacă lipseşte o za, lipseşte şi lanțul; fără o za, una singură, nu-i lanț.

Da, istoria se alcătuieşte acum nu din documente, ci din jocuri de imagine şi de imaginație, vizând unitatea națională. Mai ales de Ziua Unirii, Mică sau Mare, re-sentimentele unora contra celorlalți dau în clocot. La Focşani, an curent, nu prea părea a se seca Milcovul dintr-o sorbire, iar la Iaşi se desfăşura un concurs de aplauze şi de huiduieli, de s-a simțit Ludovic Orban, în Piața Unirii, ca într-o peluză de microbişti înrăiți. Avem parte de „Lepădări şi Lapidări”, spre a formula ca regretatul intelectual de tip clasic C.D. Zeletin, evocând o zi de 1 Decembrie, 2011. Constata atunci că sintagma *țara noastră* devenise, pentru vorbitori, *țara asta*. În ce mă priveşte, am prins destul din deceniul când patriotismul era numai sovietic şi internaționalismul numai proletar. Or, „umanitatea este oarbă fără naționalitate”, ne atrage atenția Țuțea, citându-l pe Somhart. Iar Petre Țuțea e batjocorit de elita intello pentru naționalismul său solid. Zigu Ornea, în cap cu Gherea pesemne, a scris în „România literară”, nr.3, 1993, despre *Omul. Tratat de tipologie creştină,* vol.I, apărut la Editura Timpul,1992, că „valoarea acestui tratat filosofic este inexistentă”, aprobat de G. Liiceanu, care, într-o emisiune TV din 30 iunie 1993, considera tratatul „nul filosofic”, plângându-se că a murit de plictiseală după două pagini. Heidegger de Dâmbovița nu l-a plictisit, se vede treaba.

De multă vreme mi-e clar că supără pe mulți unitatea națională, conştiința de unitate. Cârtitorii declară că imnul *Deşteaptă-te, române*! e prea lung, prea greu de ținut minte, că la întâi decembrie e prea frig...Cuza a fost batjocorit în fel şi chip ca „ofițeraş mieratic”, în nesocotirea lui Kogălniceanu (discurs funebru la Ruginoasa: „.suntem datori să spunem că nu greşelile lui l-au răsturnat, ci faptele lui mari”) şi Iorga. „un om vrednic de legenda sa”. După abdicare, arhiva personală i-a fost preluată de D.A.Sturdza, duşman declarat; abia în 1912 a ajuns la Biblioteca Academiei. Numai că Alexandru Ioan Cuza a putut spune, în 1861: „alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie”. „Ofițeraş mieratic”? Ar trebui respectat măcar pentru că a restituit României a cincea parte a teritoriului „uzurpată de călugări străini”, în formularea sa; un milion de clăcaşi au devenit un milion de proprietari. Carol I, bine sfătuit de Brătianu, i-a continuat reformele.La noi, singura moştenire e „greaua moştenire” a guvernării precedente, războiul româno-român, singura legătură continuă între partide politice fiind negarea celuilalt, singura doctrină aplicată fiind desființarea celuilat, de parcă ne-am pregăti pentru *Res Idiotica* (precizare: grecescul *idiotes* nu înseamă idiot ci individ privat), altfel spus, pentru Brave New Word, o lume „post-umană” ce oferă entertainment, blog şi vlog şi unde patria, biserica, tradiția, familia creştină nu-şi au rostul.Cel mai repede vor ajunge acolo, în New Word, cei reîntrupați ca democrați progresişti (versus conservatori), sugând din doctrina marxist-engelsistă.. Nu susținea Marx, secondat de Engels, victoria împotriva etniilor? La fel, neo-marxiştii care-l consideră model. În Rusia lui Ilici, a fost introdus prin decret ordinul să nu mai bată clopotele. Sunetul clopotelor – interzis! Cât despre Stalin (Iuliu Maniu a murit în 5 februarie ’53, la Sighet, nu a prins moartea lui Stalin; nici Steinhardt, plecat în ’89, n-a prins căderea lui Ceauşescu), a tipărit cu cinism revista „Bezboşnic”, „Ateul”, pe hârtia confiscată de la Patriarhie.

Mi-aş dori să nu mai aud imposibila sintagmă național-comunism. Un contraargument, doar unu din multe: Direcția Monumentelor Istorice, înființată în 1892, a fost desființată în 1977, în plină „iepocă” de „înfăptuiri mărețe”. Mai înainte, în 1874, funcționa Comisiunea Monumentelor Istorice, luând ființă prin decret regal. Ce avea de făcut? Să îngrijească, să conserve, să restaureze relicvele trecutului.

Concomitent, să le studieze. Din Comisiune: Iorga, Dimitrie Onciul, Vasile Pîrvan, Ion Kalideru... După al Doilea Război, documentele au fost dispersate, manualul unic al lui Roller era literă de lege. Trebuia revizuită apoi istoria *ad usum Delphini*, Ceauşescu, iar acum ordinul pare a fi: *faire table rase*. Şcoala şterge tabla (*tabula rasa* e comandă veche, din *De anima* lui Aristot). Aşadar tabla şcolarului e ştearsă, iar când nu e ştearsă se prezintă povestioara, ficţiunea, drept adevăr istoric. Elevilor li se bagă-n cap că nu-s importante vechimea, starea pe loc, apărarea locului. *Carpe diem*! Prezent etern fără trecut, tinereţe fără bătrâneţe şi alte păguboase iluzii din aceeaşi sorginte marxist-engelsistă. Cui îi pasă de vechiul Tomis? Se construieşte răzbit peste 8 situri arheologice, unele din secolul IV înainte de Hristos. Interesează necropola sciţilor dacă osemintele sunt puse sub folie de plastic, iar folia e luată de vânt?

În spectacolul-bocet al menestrelului Tudor Gheorghe, în triadă (*Degeaba, Tot degeaba, Degeaba 30),* a răsunat distihul: „Doamne, fă, dacă se poate, să nu fure nimeni timp de-un an/ În această ţară cu de toate şi vom face rai din Bărăgan". Da, degeaba. Trăim „în ţara din care se ia totul şi nu se pune-n loc nimic". A venit peste noi Marea Reformă a lui Petre Roman, premierul partidului rozelor şi prognozelor false, consiliat de personajul-cheie al tranziţiei, Silviu Brucan; au urmat cei 15.000 de specialişti ai lui Emil (Eminescu ar fi numit-o „selecţie socială negativă"), apoi marele vânzător Băsescu (15 vapoare pe 15 dolari)...Tranziţia a fost mereu destructurantă a economiei, prin ordonanţele lui Stolo, sub guvernare ciorbescă, bocescă, dancileză.... Se pregăteşte una turcană, după cele ludovice? Salvatoare ar fi: simţ de răspundere, autoritate, ca-rac-ter. Între partide: controverse rezonabile, nu jigniri, injurii ca expresia telectuală „#muiepsd".

Nu, n-am nici un răspuns optimist privind viitorul ţării, pentru că forţa ocupantă colonizatoare e puternică, iar cozile de topor – multe. România stă şi aşteaptă să mai crească un trifoi cu patru foi din pământul ei. Numai norocul va face imposibilul posibil.

N.B. Şi a venit miracolul. Adus de Coronavirus. Mi-a fost dat să aud din nou cuvinte ca solidaritate, unire, unitate, uniune, front comun. Întrebare: vocabule ca neam şi naţiune, considerate istovite, depăşite, retrograde, trebuie să răsune numai la vreme de revoluţie, de război, de pandemie?

(continuare de la pagina 114)

Răsplata binelui

Nu ştia dacă mai poate face cu adevărat ceva pentru salvarea lui, dar era atât de încrezut că trebuie s-o facă, încât nici un obstacol n-ar fi fost în stare să-l oprească.

– Voi munci. Voi vinde tot ce am, l-a auzit pe tată. Doar salvaţi-mi-l!

Chirurgul ştia că nu va percepe nici un ban de la el, că va acoperi toate cheltuielile din contul său, dar, deocamdată, nu i-a spus nimic şi doar a surâs unui gând ascuns.

Bătălia pentru viaţa copilului a durat mai bine de o lună – timp în care nu s-a clintit de lângă pacient. În cele din urmă, totul s-a limpezit: succesul era total! Abia atunci, s-a liniştit, s-a luminat la chip şi s-a gândit la ale sale. Îngrijoraţi, colegii de la oncologie l-au dus aproape cu forţa la investigaţii. Se temeau ca nu cumva încordarea să-i fi apropiat sfârşitul. Dar…

Când au primit rezultatele, nu le-a venit să-şi creadă ochilor – analizele demonstrau că era perfect sănătos! Neîncrezători, l-au supus şi altor probe. Concluzia era aceeaşi: chirurgul îşi învinsese maladia!

Nu-mi dau seama cum se face că un om, care luptă pentru salvarea altui om, se salvează şi pe sine, dar mereu am fost şi voi rămâne ferm convins că nu poţi ajuta pe nimeni, dacă nu eşti ajutat de Dumnezeu. Când faci rău, te simţi înstrăinat şi singur, de parcă toată lumea te-ar fi părăsit. În realitate, nu lumea, ci Dumnezeu se leapădă de tine. Când faci bine, întreaga energie pozitivă a naturii vine să te sprijine şi te ajută să devii mai luminos, mai necesar, mai Om.

Eşti ceea ce poţi. Dar poţi mai mult!

Mihai Merticaru

PREDICȚIE ȘI PERDIȚIE ÎN CRITICA LITERARĂ

Literatura română seamănă cu o pădure mirifică, în care admirăm brazii semeți, stejarii falnici, fagii, mestecenii şi plopii fără soț, dar, după ce obosim de privit în sus, ne uităm la păducelul ale cărui fructe sunt un balsam pentru inima noastră, la zmeura şi fragii care se topesc în gură, la arbuştii de mur, cătină şi măceş, ale căror fructe reprezintă alte surse inestimabile de sănătate, ne oglindim în „lacul codrilor albaştri", în timp ce „flori de tei deasupra noastră/or să cadă rânduri-rânduri", apoi cădem în genunchi şi culegem toate varietățile de plante medicinale. Acest „împărat slăvit" care e codrul a salvat viața multor oameni în timpul secetei/foametei din anii 1946-47, pentru că, din fericire, nimeni nu s-a gândit să elimine din pădurea fermecată arbuştii care au menirea lor în lumea aceasta.

Tot astfel şi în istoria unei literaturi, nu putem include numai scriitori geniali, după cum, în pictură, nu se foloseşte o singură culoare iar în muzică, o singură notă.

Un domn, al cărui nume nu-l mai pomenesc, scria că „*avem o literatură mică de diletanți şi de veleitari 90%"*. Nu cumva cei care gândesc aşa nu mai văd pădurea din cauza copacilor? Curios e că tot ei spun că marii scriitori sunt citați adesea, dar nu prea sunt citiți. În schimb, lumea se dă în vânt după anumiți scriitori pe care marii critici îi numesc minori. Nu o dată auzim că scriitorii minori fac marea literatură.

Altcineva spunea că timpul şi cititorii sunt judecătorii supremi ai valorii unei opera literare. Criticul este doar avocatul care, de cele mai multe ori, pierde cauza pentru care pledează şi o pierde mai ales atunci când îşi propune să scrie despre o carte, fără să-şi dea seama că ultima răceală i-a afectat destul de grav gustul şi mirosul. Pe bună dreptate, scrie poeta Gabriela Melinescu: „Pentru a recunoaşte meritul excepțional al cuiva, trebuie să ai şi tu acel dar excepțional".

Nu vreau să spun că trebuie să renunțăm la critică, dar afirm că nu voi aplauda niciodată pe criticul care loveşte cu barda, doar după ce a citit o jumătate de pagină dintr-o carte, comportându-se ca un jandarm literar. E ca şi cum ai tăia pomul de la rădăcină, pentru că ai observat o rămurică uscată. Un asemenea critic aprobă pe Papa Francisc, atunci când acesta afirmă că „o persoană poate fi ucisă prin cuvinte", declarându-se chiar o victimă a unor asemenea abuzuri, dar nu se gândeşte că şi verbul său poate fi ucigător, când este grăbit, nechibzuit şi nedrept. Amănunte extrem de interesante despre caracterul acestui aşa-zis mare critic literar, de fapt, mare detractor al lui Eminescu, găsiți în revista LITERE (Târgovişte) din aprilie 2019, pag.75-76.

E indubitabil că un critic este mare când aplică o judecată dreaptă, observând şi împlinirile şi minusurile unei opere, iar acest lucru nu se poate face în zece rânduri dintr-o revistă. Un critic este mare numai în măsura în care reuşeşte să promoveze, prin îndrumările sale, un mare număr de scriitori. Un asemenea critic literar, adevărat spirit socratic, a fost regretatul Laurențiu Ulici, al cărui testament intelectual şi moral ar trebui cunoscut şi respectat mai mult. Cu invidie, aroganță şi resentimente nu se consolidează o literatură, nu se regăseşte criteriul estetic care guvernează critica literară şi geometria valorilor. Despre probitatea intelectuală şi morală a criticului, a scris şi Eugen Lovinescu, considerând *că absența onestității acestuia este mai gravă decât lipsa de gust sau de cultură.*

A şterge cu buretele valoarea unui scriitor pe care, într-o vreme, l-ai apreciat cum se cuvine, numai pentru că acuma te-a supărat cu ceva ce nu are legătură cu literatura, nu mai este un gest al unui om de mare caracter. Şi fără caracter nu există critică literară dreaptă. Tot ce ţi se pare că ai construit se va nărui ca un castel de nisip. Valoarea sau nonvaloarea trebuie argumentate cu probe concludente, nu declarate ca o sentinţă fără drept de apel, peste care se trânteşte, ca o măciucă, ştampila ce stigmatizează o viaţă şi o operă. O opinie asemănătoare formulează şi conf.univ.dr. Bogdan Creţu de la Universitatea ieşeană: „*La autoritatea critică se poate ajunge numai rămânând consecvent cu tine, demonstrând a la longue că, în afară de cultură, inteligenţă, spontaneitate, talent, stil etc. mai ai o calitate absolut necesară: caracter. Nu există mare critic literar fără caracter"* (în revista *Conta* ,nr.25/2016). Încă din Antichitate, s-a relevat preeminenţa caracterului. Citäm doar o maximă de Cicero: „*Caracterul fără inteligenţă face mult, inteligenţa fără caracter nu face nimic".*

În domeniul artei, nimeni nu deţine adevărul absolut. Istoria literaturii ne-a demonstrat de atâtea ori că un critic, fie el cât de mare, s-a înşelat adesea în aprecierea unui scriitor, fie văzând în acesta un viitor geniu, ceea ce nu s-a adeverit, fie minimalizându-l/ignorându-l, pentru ca apoi respectivul să se afirme ca un mare scriitor, aşa cum s-a întâmplat, de pildă, cu George Bacovia. Dacă vreţi un alt exemplu mai surprinzător, romanul *Ulysses d*e James Joyce , la apariţie, n-a fost bine primit de criticii literari, dar *s-a bucurat de un enorm succes de public*. Un destin asemănător a avut şi romanul lui Jaroslav Hasek, *Soldatul Svejk*, considerat la început vulgar şi catalogat drept *literatură ordinară* de către criticii subţiri, dar succesul extraordinar de care s-a bucurat în rândul cititorilor a arătat că era o capodoperă a literaturii universale.

Dacă mai vreţi un exemplu, atunci să ne amintim că, în 1955, unul dintre cei mai reputaţi şi mai temuţi critici francezi, Jacques Gautier, scria în „Le Figaro": „ Nu cred că dl Ionesco este un geniu sau un poet; nu cred că este un autor important; nu cred că este un gânditor sau un alienat; nu cred că are ceva de spus. Cred că dl Ionesco e un glumeţ, un mistificator, un şarlatan..." Peste cinci ani, Eugene Ionesco/Eugen Ionescu devine o glorie a Franţei, iar după zece ani este ales în Academia Franceză, cunoscând astfel consacrarea oficială. Iată cum se pot compromite unii critici literari.

O afirmaţie conclusivă aparţine unui geniu al filosofiei*:"Istoria literaturii şi a artei abundă în exemple ale unor iluştri creatori ignoraţi sau incorect receptaţi de contemporanii lor*."(Arthur Schopenhauer, *Viaţa, amorul, moartea*,, Editura *Antet*,1997, pag. 33) . Dacă vreţi şi un revers al acestei situaţii, vă rog să-mi spuneţi cine este Jose Echegaray? Nu ştiţi? Ei , bine, este dramaturgul spaniol, astăzi uitat, care pe vremea lui era supranumit noul Shakespeare şi care , în 1904, a primit Premiul Nobel, alături de Frederic Mistral. Câţi dintre marii noştri scriitori de astăzi nu vor avea aceeaşi soartă ? Deja, unii au şi intrat într-un con de umbră groasă. Cum bine se ştie, alături de adevăraţii mari scriitori, există destui care au fost umflaţi cu pompa, o altă meteahnă des întâlnită în critica literară românească (vezi revista *Spiritul Critic* din octombrie 2014 !) Cum stăm, aşadar, cu moralitatea cu celebritatea, cu nemurirea, cu eternitatea? Nu cumva totul este relativ pe lumea asta? Nu avea dreptate Albert Einstein când spunea că nimic nu este numai alb sau numai negru ?

Având în vedere asemenea situaţii, Adrian Alui Gheorghe, cu umorul lui caracteristic, propune o soluţie: inventarea *talentometrului:* ,,*În lupta cu certitudinile, scriitorul este o victimă sigură: nu există un talentometru, care să îi spună unde se situează. Poate că «specialiştii în toate» ar trebui să inventeze acest obiect care ar simplifica foarte tare evaluarea textelor literare, a operelor".* (revista *Conta*, nr. 24/2016, pag. 3). Totuşi, un închipuit mare critic literar, ascunzând o fire despotică şi o inimă de iască, se comportă ca şi cum ar fi deja în posesia acestui instrument miraculos, operând cu dezinvoltură clasificări şi evaluări, care apoi se dovedesc inoperante, dezvăluind o ignobilă mostră de superficialitate. Se vede de departe că acesta nu face parte din acel

tip de critici care, conform lui E. Lovinescu, *sunt artişti ei înşişi prin facultatea intuiţiei, prin sensibilitate şi prin darul expresiei artistice.*

Nichita Stănescu pune degetul chiar pe rană , afirmând tranşant: *În critică trebuie să argumentezi totul, altfel nu poate să fie crezută nici judecata, nici lauda, nici negaţia* (*Fiziologia poeziei*, Editura Eminescu Bucureşti, 1990, p.5). La un asemenea critic se referă şi Florentin Popescu: „ *Ideea unor critici literari constipaţi şi fără antenele necesare unor analize serioase, cum că majoritatea creaţiilor date la iveală de confraţii noştri răspândiţi de cele mai multe ori prin toată lumea sunt de mai mică valoare, ne apare ca fiind de-a dreptul antinaţională şi chiar criminală" (Bucureştiul literar şi artistic*, decembrie 2017).

Referindu-se la aceste stări de lucruri, Gheorghe Erizanu, scriitorul, editorul şi patronul unui lanţ de librării din Republica Moldova, face o observaţie pertinentă şi de mult bun-simţ: „*Nicio literatură nu se construieşte doar din capodopere. Se face cu mulţi grafomani, cu multă literatură de raftul doi şi trei şi cu foarte puţine opere bune* " (revista *Scriptor*, septembrie-octombrie 2016, pag. 46).

Observaţii demne de reţinut formulează poetul Nicolae Băciuţ:"*cei buni vor avea viaţă lungă după moarte prin opera lor, iar ceilalţi rămân ca să se poată face diferenţa de...înălţime. Lucrurile pleacă şi în realitate de la cota zero. Raportat la această cotă se stabilesc înălţimile, vârfurile. Dacă există câmpie, există şi piscuri*"(*Pro Saeculum*, 15 ianuarie-1 martie 2017).

La fel de generos se dovedeşte şi prozatorul George Bălăiţă într-un interviu publicat în revista *Bucureştiul literar şi artistic*, decembrie 2016: „*Eu văd lumea literară ca pe un ţinut vast, cu numeroase forme de relief.* ***Este loc destul pentru toţi****(s.n.) cei care îndrăznesc să se aşeze acolo. Mari distanţe între unul şi altul. Aşa cum sunt fermele în ţinuturile scandinave".*

O opinie mai mult decât nuanţată ne parvine iarăşi de la scriitorul Florentin Popescu: „*Că se scrie mult, foarte mult, nu trebuie să ne sperie. E un semn că încă nu ne-am abrutizat, că încă mai avem simţurile treze şi trăim, sentimental cel puţin, în aria creaţiei şi a idealurilor nobile. Ce va rămâne din tot ce se scrie acum va hotărî viitorul. Şi tot el va fi cel care ne va judeca şi va da sentinţe."(Bucureştiul literar şi artistic*, mai 2017).

Un critic important, Radu Voinescu, răspunzând la un chestionar despre cărţile copilăriei, afirma: „*educaţia la această vârstă nu se poate face esenţial cu capodopere, ci mai ales cu opere minore" (Luceafărul de dimineaţă*, noiembrie-decembrie, 2018).

La polul opus acelui critic acrit de atonia vezicii biliare, se situează generosul Dan C. Mihăilescu, autorul volumului *Podul cu vechituri*, care „exultă la întâlnirea unor cvasinecunoscuţi... nimic nu-l încântă mai mult decât descoperirea acestor obscuri, marginalizaţi sau autoizolaţi din preajma marilor nume din epocă... Îi apreciază fiindcă ei susţin ţesătura trainică a epocii din punct de vedere uman…se bucură ca şi cum ar descoperi o rudă neştiută" (Marius Miheţ, revista România literară nr. 39/6 septembrie 2019).

De ce am amintit toate acestea ? Pentru că, după cum scrie I. L. Caragiale, răspunsul fiind valabil şi astăzi, „*nu s-a găsit încă nimeni care să facă critica Criticii şi să ţi-o ia la frecuş ţeapăn, şi să-i tragă o învârtitură să pomenească şi morţilor".*

Aşadar, dragi critici literari, mai faceţi-vă şi autocritica, nu mai distrugeţi arbuştii fructiferi şi nu mai împuşcaţi păsările care nu cântă precum privighetorile! În literatură, avem încă multe de recuperat pe palierul teoriei critice şi nu vom putea îndeplini acest deziderat decât prin reîntoarcerea la valorile emblematice. Un text numai bun pentru gravat în marmură, care să stea pe biroul fiecărui critic literar, ne-a lăsat ilustrul Tudor Vianu: „*Nu există lucru în această lume, care, făcut cu iubire, să nu ofere laturi cu adevărat luminoase".* Dar, pentru a vedea aceste laturi luminoase, îţi trebuie o inimă iubitoare şi necătrănită, o privire exersată, respect faţă de tine însuţi şi faţă de semeni, bunăvoinţă, răbdare, caracter, caracter, caracter şi frică de Dumnezeu.

Pompiliu Alexandru

COMUNISMUL 2.0

Prin textul prezent am să răspund – din nou – unei provocări ceva mai vechi între mine şi ideile unui bun prieten pe care îl admir foarte tare, Cosmin Busuioc. Ador ceea ce face el la Tableta de Sâmbătă; era nevoie de o „artilerie grea" îndreptată împotriva comunismului. Susținută şi fără pauză. Până la saţietate, dacă se poate! Chiar dacă – aş spune şi... mai ales – pentru că ar trezi discuții, ca prin prezentul text.

Am să rezum puțin ideea principală pe care el o susține şi cu care nu sunt întru totul de acord. În ultima sa tabletă şi-a conturat această idee şi expus-o foarte rotund. Aceasta ar spune următoarele (sintetizez): 1. Comunismul a încetat în 1989 în România, mai ales când absurdul legilor şi acțiunilor politice au încetat. Nu mai avem astăzi deportați, băgați în puşcărie pentru că au cerut să li se cânte la nuntă *Deşteaptă-te române,* nu ți se mai smulg unghii prin beciuri pentru a scuipa pe mamă şi tată, nu mai semnezi în alb declarații cumplite etc. 2. Apelativele de genul „ciuma roşie" pe care le auzim astăzi în stradă îndreptate spre un partid – de stânga – nu îşi au rostul. Ciuma Roşie a fost una singură. Cea sovietică. Cumplită, fără margini, absolută, iadul însuşi! Nu descriu mai multe, căci domnul Cosmin o face admirabil. Deci, aceste apelative nu-şi au rostul astăzi, căci suferința generată de adevărata Ciumă Roşie este incomparabilă şi incomensurabilă cu bobârnacele ciumei roşii pesediste, mai nou peneliste, de exemplu (şi cine ştie ce va urma). Aşa este! Domnul Cosmin ar atrage atenția aşadar cu privire la un abuz semantic. Semnificația „ciumă roşie" are referentul la acel fenomen socio-politic specific comunismului negru sovietic, cu „sucursalele" sale din statele „eliberate" de comunism. Nu se poate aplica altui referent! Dacă faci acest lucru, „degradezi" semnificația de bază, o „îndulceşti" până la a o aduce într-un ridicol, drept urmare punem lângă ea şi apelativul „m... psd", importat din Suedia şi devenit „brend" de țară aproape. Eroii s-au sleit şi imaginea lor s-a întinat!

De ce nu sunt de acord cu aceste idei? În ce ar consta teza mea? Argumentarea mea face un ocol care, în final, va da totuşi dreptate ideii lui Cosmin. Apoi, sunt de acord cu Cosmin în momentul în care „izolează" ciuma roşie doar într-o zonă anume, pentru ca nu cumva să o deturnăm de la semnificația sa exactă istoric şi ştiințific. Dar acest lucru nu interzice imaginarul social să nu-i dea o dinamică anume. Asta este soarta tuturor termenilor dintr-o limbă. Pe aceeaşi logică nu ar trebui să mai auzim deloc astăzi vorbindu-se despre nazism/nazişti, legionari şi chiar... democrație (*sic*). (Doamna Firea foloseşte termenul de „nazist" pentru preşedintele țării, aşa că... permisiunea nu i-a fost acordată, dar şi-a lut-o.) Democrația şi semnificația sa de bază rămân undeva în Antichitate. De fapt, democrație în adevăratul sens al cuvântului nu a existat pe planeta asta decât 100 de ani, în perioada lui Pericle. Apoi vorbim despre variante, ameliorări şi amendamente aduse ei. De la acea democrație până la democrația de astăzi este o distanță atât de mare încât poți spune lejer că nu prea mai au mare lucru în comun. Mai mult, există şi ştiințe care suferă transformări cumplite. De pildă psihologia. Aceasta este o ştiință care se doreşte a-şi avea originea în scrierile lui Aristotel. Psihologii secolului al XIX-lea şi-au fixat această origine în unanimitate. Problema este că aceştia, până astăzi, s-au raportat efectiv la Aristotel mai mult în sensul de „aşa nu!". Psihologia este acel ceva *care contravine mai mult ideilor lui Aristotel, care s-a înşelat în mare parte când a abordat problemele sufleteşti.* Asta nu a împiedicat să nu mai existe această ştiință în forma pe care o cunoaştem astăzi.

Deci, nu prea merge să negi sau să arăți o diferențiere – care este evidentă, mai ales că este proaspătă – între două semnificații ale unei scheme lingvistice. Revolta morală în fața unei arestări a unui copil care şi-a învelit pâinea în afişe comuniste nu ar trebui să fie comparată

cu revolta morală că un terchea-berchea ajunge politician în secolul al XXI-lea? Răul provocat în prima situație nu se poate compara cu răul din a doua? În virtutea cărei „asemănări" vorbesc oare oamenii despre o ciumă roșie a politicii actuale? Fac ei un abuz că folosesc acest apelativ? Se trăiește astăzi incomparabil mai bine decât în comunismul negru? La ultima întrebare, răspunsul este, desigur, da! Se trăiește mai bine și lucrurile nu pot fi comparate! Suferințele de atunci nu se regăsesc astăzi. Astăzi avem... *altceva.* Oare? Para nu este măr, ar spune Cosmin. Și are dreptate absolută. Eu, prin argumentarea mea, nu neg acest lucru, ci merg mai departe, arătând că între pară și măr există elemente care le pot pune într-o linie comună.

Cu toate acestea, care ar fi rațiunea unei posibile asemănări? Prefer să nu merg pe o argumentare care ține de o interpretare a receptării sociologice. Adică una prin care psihicul uman dă instinctiv aceleași denumiri unor fenomene asemănătoare, doar în virtutea asemănării lor. Doar în matematică se poate arăta că unele figuri geometrice sau construcții algebrice, în ciuda asemănării lor de suprafață se pretează la exprimări/funcții logice diferite, arătând astfel că asemănarea este iluzorie. Mintea socială caută elementele asemănătoare în orice pentru a concluziona rapid că fenomenele au aceeași sursă, cauză etc. Am să mă folosesc de un argument ce ține de știința politică.

Există o carte foarte interesantă (titlul de față fiind o pastișare a titlului cărții în cauză), anume *Dictatura 2.0,* de W. Dobson. Cartea este interesantă deoarece mai pune o cărămidă la edificiul la care lucrează alți câțiva autori, printre care Thierry Wolton și Viktor Suvorov, despre care am mai vorbit. Acest argument ar suna în felul următor: A spune că în scurtul secol al XX-lea comunismul s-a creat și a și murit înseamnă să te amăgești puternic. Comunismul este primul regim politic al omenirii în care s-a pus și în *practică* o idee care a bântuit orice regim politic al istoriei: cum să facem să fim eterni, să deținem puterea mereu? Machiavelli este un prim autor care a teoretizat această temă și a dat câteva sfaturi prințului pentru a-și păstra cât mai mult timp puterea. De atunci s-a tot încercat, dar se pare că istoria și-a văzut nestingherită de drum. Civilizații au căzut și au luat naștere, revoluții, regimuri politice etc. Toate au durat cât au durat și apoi s-au stins. S-ar părea că în cazul comunismului lucrurile nu sunt la fel de simple. Este regimul cel mai „raționalizat" din punct de vedere al funcționării și perpetuării sale. Are mari șanse să bată recordurile toate. Și Lenin era conștient că acesta este sortit pieirii într-o zi. Că ziua aceea ar fi mai apropiată sau mai îndepărtată, asta nu contează. Civilizația egipteană a existat peste o mie de ani, la fel și altele, care s-au dovedit chiar mai longevive. Dar, în final, au căzut. Veți spune, stai așa, comunismul e „tânăr", are doar o sută și un pic de ani, dacă plecăm de la originea sa ideologică; deci, cum poți spune că va dăinui pentru totdeauna sau nu? Nu aceasta este linia de gândire. Problema este că *s-a gândit în cadrul său posibilitatea de a fi transformat și schimbat*, chiar până la a nu mai semăna cu ceea ce a fost cândva, cu condiția de a păstra valorile acestuia. Valorile sunt elementele cele mai importante în politică. Sunt virușii și *pharmacon*-ul politicii. Atât timp cât sunt păstrați cu sfințenie, comunismul va exista. Va ajunge chiar să se transforme în opusul său, să ai impresia că l-ai ucis, că s-a dizolvat, dar el există de fapt atât timp cât ai elementele sale fundamentale încrustate în mințile umane. Este un fel de robot *terminator.* Gândiți-vă la faptul că avem de-a face cu ideea de *Revoluție.* O revoluție continuă, după cum spune Lenin. O revoluție înseamnă că avem de-a face cu o *transformare radicală* a societății, a mentalităților etc. Iar acest lucru se petrece continuu, nu ai timp să observi stabilitatea sistemului. De unde vine această idee principială? De la Marx, ideologul său (chiar dacă masiv trunchiat de interpretările leniniste, apoi staliniste etc.). Marx a preluat o idee genială de la Hegel, și a adaptat-o acțiunii politice. A deturnat-o, se poate spune, iar efectele le vedem în cadrul sistemului comunist. Marx, pe via Hegel, dă un sens *contrariilor, opozițiilor și de aici și contradicțiilor.* Acestea își au rolul lor. Un lucru trece în opusul său, ca negație a sa după un timp, apoi împreună vor forma o nouă entitate care la rândul ei se va transforma într-o negație de sine și așa la infinit. Este un proces *dinamic dialectic* acesta. Marx îl numește dialectică a materiei sau materialism dialectic.

Ei bine, pornind de aici, amintiți-vă că Lenin a gândit aceste lucruri și cu privire la „sfârșitul" comunismului. Ca orice „prinț", de la Machiavelli încoace, este preocupat de durata moștenirii sale. Așa că s-au pus în mișcare laboratoare de gândire pentru a ține sub aparate raționale acest sistem. După momentul prim, al comunismului sovietic, cel bazat pe brutalitate și agresiune puternică, frică și crimă, urmează pasul următor, îndelung gândit și prelucrat, anume al trecerii – printr-o

„revoluție" – la pasul doi. Este cel al *democrației*. Câte state comuniste se numesc şi astăzi a fi etalonul democrației? Chinezii fac abuz astăzi de acest termen, considerându-se vârful de lance al democrației la nivel mondial. De fapt, toată planeta se declară a fi democrată, fiecare spunând că „adevărata" formă se află la ei în ogradă. Vedeți pe un Putin de astăzi altceva decât un autentic continuator al lui Lenin sau Stalin? După logica de mai sus, ar fi indicat să spunem că da. Putin nu este Stalin. Putin nu a ucis în mod absurd milioane de oameni. Putin nu este comunist, Rusia nu este comunistă – la nivel declarativ – astăzi. Nici România, nici Georgia, nici Ucraina. Ei bine, tocmai asta este ideea. Comunismul a trecut la varianta superioară, la pasul doi dialectic, 2.0. Încă din anii 80, laboratoarele KGB şi-au dat seama că prin înfometarea populației şi eliminarea fizică nu poți să o mai duci mult. S-au adaptat. De la formula lui Stalin, „înfometează-i şi schingiuieşte-i, iar când le vei da o bucată de pâine, îți vor pupa mâna", s-a trecut la varianta opusă. Aceasta spune: „dă-le impresia că sunt liberi, lasă-i să facă ce doresc ei, indu-le ideea eronată că libertatea este a face ceea ce vrei, iar noi vom putea să o reglăm mai uşor aşa." Nu mai este nevoie să ucizi acum. Nu mai este nevoie să ții mâncarea ascunsă, nu mai este nevoie să constrângi exagerat pentru a ține în frâu o populație. Poți obține acelaşi efect dacă dai libertate maximă. Gândiți-vă că ruşii sunt buni şahişti. Fac o artă din a gândi în logica şahului. Imperialismul lor nu s-a oprit deloc, chiar dacă ți-a dat impresia asta. România de astăzi se află exact acolo unde se dorea a se afla în acest joc uriaş. Miza comuniştilor a fost întotdeauna aceeaşi: cucerirea planetei. Nazismul gândea la o scară mai mică, dorea o dominare de tip rasial. Comuniştii nu țin cont de rasă, de țară, de nimic. Când întreaga planetă va fi cucerită, atunci se obține garanția nemuririi acestui sistem. Aveți impresia că nu stau lucrurile astfel? De ce oare americanii (SUA) aduc în discuție amestecul ruşilor în alegeri? De ce politica occidentală este de fapt una neo-marxistă? De ce se vorbeşte despre o dictatură a legii? Cum introduci mai bine ideologia comunistă astăzi? Simplu, ar spune Dobson, mai sus citat, creezi un sistem de îndepărtare a tuturor dictatorilor din lume. Gaddafi, Sadam, Milosevici, Ceauşescu... au căzut. Au mai rămas destui. Dar există un laborator care gândeşte la eliberarea de dictatură. Are sediul pe Wall Street. Se calculează aici cum poți obține beneficii financiare din pierderi, din dărâmarea dictaturilor. Adică din... negații. Cunoaşteți filmul *Bringing Down a Dictator?* Georgienii au declarat că filmul le-a fost călăuză pentru... Revoluția Trandafirilor (2003). Ştiți că există un joc online *People Power* (vedeți că are *free download*)? Ce face acesta? Sau producțiile culturale adiacente? Mențin virusul comunismului 2.0 în mințile oamenilor. Te mențin în revoluția continuă, te mențin în dinamica strategiilor luptei pentru libertate, putere politică. Duşmanii comuniştilor de odinioară au murit. O bătălie, dacă durează prea mult, devine neinteresantă. Trebuie să inventezi alți duşmani, altfel îți piere ura, îți piere interesul. Stai sub stare de ură şi atunci toate merg ca unse! Ai obosit să urăşti burghezul? Nu-i nimic, el a murit, acum urăşte omul religios creştin! Urăşte ceva ce nu ai mai urât până astăzi, de exemplul pe omul alb! Uite, ăsta nu a mai fost urât! Şi aşa ai băgat în joc şi alte rase. Ai obosit să lupți contra capitalismului? Nu-i nimic, urăşte-mă pe mine, comunismul şi/sau nazismul, cel care am fost, desigur! Sau dictatura în general! Nu mă deranjează, căci între timp mi-am luat haină nouă! Dictatura este *altceva decât sunt astăzi*, spune comunismul.

A ucide cu sânge rece e demodat! Lumea a obosit de gulaguri şi lagăre! A înfometa este demodat! Nu are rost să ții o nouă Cambogie în foamete extremă, de ce să faci asta când poți să vinzi mâncare de plastic – orez de plastic, de exemplu – şi în felul acesta împuşti doi iepuri dintr-o dată. Ți se sărută şi mâna şi devii şi bogat! Nu are rost să mai împuşti oameni în stradă. Există *youtube* acum şi asta poate fi văzut. Lasă-i să urle! Umblă la acțiunea umană, căci aceasta contează! Omul îmbuibat devine leneş. Lenea de a face şi de a gândi. „Adu-i la înapoierea educațională necesară şi îmbuibă-i, apoi îți vor mânca din palmă tot ce le dai, şi rahat!" ar pune sloganul noului Stalin. Vedeți zilele acestea despre ce analfabetism funcțional se vorbeşte... şi procentele cresc! Gândiți-vă că în 1974, guvernele democratice din lume erau 41. Peste 17 ani, în 1991, guvernele democratice au ajuns la 74! Iar de atunci, ca la un semnal, s-a dat startul democratizării planetei. Nu ai voie să spui ceva despre democrație, asta te condamnă drastic astăzi. Nu e nevoie ca această condamnare să te mai arunce într-un lagăr costisitor. Eşti aruncat din societate. Te condamnă torționarii de lângă tine, cei care te elimină social, nu fizic. Spune Dobson: „Ceea ce s-a schimbat este *natura* dictaturii." Ce rost are schingiuirea de odinioară? Ce rost are să dăm apă la moară şi să creăm alți Soljenițini incomozi? Acum putem trimite Fiscul! Acum putem să te lăsăm să munceşti pentru a agonisi sau realiza un proiect, apoi ți-l confiscăm pentru că nu ai zugrăvit în culoarea anunțată în cadrul proiectului. Acum

te plătim puțin ca să munceşti enorm, nu mai punem gardian care să te înjure, căci acum singur te pui pe muncă, motivat să fii cineva, să te îmbogăţeşti precum politicianul sau cocalarul care au devit bogați peste noapte. Nu vei deveni niciodată bogat (în sistemul de stat în primul rând) muncind cinstit, doar dacă eşti cu titlu de excepție, care ne-a scăpat nouă deocamdată. Controlăm totul! Niciun salariu din lumea aceasta – care vine din partea Statului – nu trebuie să acopere cheltuielile şi să îți permită să îți realizezi vreun vis. Lagărul nu mai este în Siberia. Acum este la tine acasă, eşti legat de casa pe care o construieşti ca să o plăteşti în timpul vieții, sperând ca un copil de-al tău să nu fie împovărat ca tine. Spune Hugo Chavez: „Totul pentru prietenii mei, iar pentru duşmani, legea!" Legea a devenit torționarul absolut. Când dai legi şi despre cum se pune bordura (cum spune un prieten de-ai mei care lucrează în justiție), atunci ai de-a face cu o tiranie a legii şi o blocare a acțiunii. De la uşa casei până la magazinul de pâine încalci zeci de legi, iar tu habar nu ai! Există astăzi forma de intimidare. Stai cu frica în sân continuu, dar nu că vine o bestie să te bată la tălpi. Spune Alvaro Partidas, activist venezuelean,: „Tata avea o vorbă: el zicea că preferă să trăiască într-o dictatură precum cea din Cuba, fiindcă acolo măcar ştii că, dacă critici guvernul, ajungi la puşcărie. Aici se conduce prin intermediul nesiguranței." (*apud* Dobson, *op. cit.* p. 17). Cei care sesizează aceste lucruri şi sunt prea vocali, arătând lumea dincolo de perdeaua aceasta, sunt totuşi îndepărtați după metodele vechi. Un disident rus, Ludmila Alekseeva (84 ani), spune în zilele noastre, despre zilele noastre, nu numai despre ce a fost: „un disident trebuie să fie pregătit să se sacrifice sau să rişte să ajungă în închisoare sau într-un spital psihiatric. În zilele noastre, acesta riscă să fie schilodit sau ucis". Plutonul de execuție s-a înlocuit cu accidentul banal! Laboratoarele amintite ştiu că nicio dictatură nu este destul de coaptă încât să cadă singură. Unele persistă şi astăzi, altele, care nu dădeau niciun semn, au dispărut peste noapte. Nu există o legătură între variabilele violență, economie, etnicitate, cultură şi revoluție. Este doar o chestiune de logică a jocului. Plasarea pe tabla de şah contează. Sacrificarea unui regim este echivalentă cu sacrificarea unei piese pentru a obține un mai mare avantaj. Gândirea în perspectivă este cea care asigură câştig jocului. A te concentra doar asupra serviciilor secrete, securitatea, brutele polițieneşti, informatori, bătăuşi etc. şi asupra ororilor făcute de ei înseamnă, astăzi, a privi hipnotizați într-un loc. Cu cealaltă mână, prestidigitatorul lucrează la altceva. Jocul este mai complicat decât în a condamna crima, oroarea, capul spart şi schingiuirea! Mult mai complicat! Mass-Media poate provoca orori la fel de mari, un partid politic, prin acțiunile sale, un politician, prin deciziile sale, provoacă tragedii şi anulări de destine ale unei națiuni întregi. Iar acestea nu sunt condamnate! Nici măcar nu li se observă răul în nuditatea sa. Care este schema logică a răului? Diavolul, pentru a te duce unde doreşte el, mai întâi te convinge că nu există!

(continuare de la pagina 115)

Poveste din cartierul de Est-Vest-Nord-Sud...

O mână blândă mă apucă de umăr: – Domnule, priviți în gol de câteva minute... Am ajuns la capăt, vă rog să coborâți! Am făcut câțiva paşi şi am simțit că mi se opreşte inima: de la mare înălțime căzu, strivindu-se de asfalt, corpul unui bărbat. Cineva, o femeie de la țară având sub braț două coase, spuse că ar fi doctorul Slăviteanu – un mare neurochirurg...

După nici cincizeci de metri am rămas încremenit: pe malul apei, într-un automobil contorsionat, cadavrul unui bărbat... Surprinderea mi-a fost dublată de o alta – câțiva oameni au căzut secerați, în timp ce zgomote seci, puternice au produs panică... Un tânăr blond fugea mâncând pământul. Era prea mult pentru o banală zi de vară. M-a năpădit transpirația, m-am şters cu un şervețel şi am exclamat prosteşte parcă: sudoarea nu era roşie!...

Norii baletau pictându-mi ideograme pe față, iar soarele developa imaginile pentru a face loc şuvoiului de noi şi noi fotograme. Universurile vii, universurile amorfe mi se revelau mai frumoase şi mai stranii ca niciodată... Mă agățam de pulpana timpului încercând să-i întârzii curgerea... Instinctiv am întins mâinile după *coasa dătătoare de viață*, dar cum să poți prinde în palme: vocale, consoane, nuanțe, trăiri, vise, abdicări, paradoxuri, fantasme, miracole... Cum poți întoarce cu macazul cuvintelor expresul timpului?... Ca pe un țărm unde marea bate albuşuri de spumă, unde soarele croşetează cristale pe botul delfinilor, unde pescăruşii se vaită *baudelairian* – purtând pe aripi fluturii ezoterici ai cuvântului, ca într-un tărâm de basm... ca prin vis... cineva s-a apropiat de mine şi mi-a turnat pe buze un elixir magic, extrem de rar, extrem de prețios: *Tinctură de zeletinium.*

Savian Mur

TIMPUL MUCEGĂIT

Cel ce e lipsit de înclinație pentru superficialitate, frivolitate, monotonie, lăsarea pe tânjeală, fără gust pentru o activitate făcută în doi peri, ce nu cunoaşte binecuvântata nuditate a minții, magistrala sa forță, nici voluptatea vagabondării spiritului, iscusitul vânător al notei maxime la toate materiile, cu fața albă ca burta peştelui de efort şi frica de a rata premiul întâi, devine un inamic rudimentar al plictiselii. Între el şi un motor în plină funcțiune nu există nicio deosebire, iar lipsa de nuanțe în comportament l-ar face pe însuşi un sihastru să se arunce, de indignare, într-o prăpastie. Aerele de conducător ce şi le dă încă de la grădiniță, pieptănătura fixă, de păpuşă țicnită, ținuta rigidă, extrem de îngrijită, anunțând un viitor lider, felul abstract în care salută, privirea înghețată, dându-i o mină inchizitorială, vocea seacă, de judecător, trâmbițând o sentință cumplită, mirosul de geniu decedat, împrăştiat cu generozitate, îl fac apt pentru dezgustul fin ce încrețeşte fața plictisitului. Ce să facă, o criză de simpatie, în urma căreia să se împrietenească la toartă cu el, de teama consecințelor administrării zelosului unei bătăi delicate, una soră cu moartea?

Dintre premianții unei şcoli se racolează viitorii persecutori ai celui înzestrat cu harul degustării tihnite a timpului, marii inapți pentru sila de idee şi greața de certitudine, dușmanii îndoielii, de moarte, fanii bufoneriilor utopiei, protagoniştii tămâierii scabroasei genialități, misiunii dumnezeieşti pe pământ. „Titan" – s-ar mai putea vreodată inventa un cuvânt mai odios? Măcar banditul e prins, condamnat.

În preajma unora, chiar Dumnezeu e cuprins de remuşcări, simțind o teribilă jenă: dacă i se va adresa o întrebare la care nu va şti să răspundă? Uite ce licărire stranie au în orbite şi cum li s-au făcut, ca la o comandă, buzele subțiri, ca o lamă. Grimasele de deşteptăciune, total nedigerabile, pe care nici el, Dumnezeu, nu şi le-ar permite...

Numai un *academician* al plictiselii mai poate salva Academia de la ridicol şi mintea intrată în ebuliție de la dezastru. În scorbura pasivității sale îşi face cuib pasărea armoniei, din sinceritatea animalică a privirii eliberându-se, puturos, pârâul curatei nepăsări. Doar o plictiseală *erudită* îl poate trezi pe savant din paradisul aberantei formule, morbidei ecuații, inițiindu-l, cu blândețe, în excursiile nule ale spiritului şi-n reala întărire a trupului. Nu mai poți simpatiza un fizician altfel decât anunțând o descoperire epocală, anume obținerea *energiei* plictiselii, la costuri insignifiante.

Antifanaticul afirmării, cuțitul plictisitului este gata pregătit pentru a spinteca, din vreme, jugulara inițiativei, ce parazitează, cu o obrăznicie consistentă, trupul timpului. Privelişti neirigate de sângele poftei zac la picioarele sale. Ideolog al ideii *seci,* care în momentul întrupării ia deja calea uitării, încrezător în rodnicia deşertului doctrinal şi-n însuşirile mitologiei sterilității, îşi proiectează poteci verticale, în nădejdea întâlnirii Dumnezeului *picotelii.* Purificat în aerul tare, împrejmuit cu gardul marginalizării autoimpuse, îşi trimite, în puterea serii, surâsul exotic şi glacial peste cimitirele ce-au înflorit sub febra dogmei, ungându-şi fața fină cu crema hrănitoarei indiferențe.

O civilizație, impermeabilă opulentei plictiseli, ale cărei valori sunt *încruntate,* neconcepând relaxarea – blamând-o, virulent –, iubind disciplina cazărmii şi disprețuind tenace vraja inacțiunii, fumul de țigară dulceag ieşind din crăpăturile amânării, adierile melancoliei, este amenințată. Ce are de pierdut o şatră? Un sat risipit prin munți? Ceea ce s-a creat cu mistria rigidității, în culori neînduplecate, brutalizate de linii aprige, ce-au refuzat moliciunea curbei, acolo unde artificiul arhitectural şi inocența poeziei au fost considerate echivalentul nesupunerii, persiflării idolului sau pângăririi *Scripturii*, hidoşenia – ieşită sfidător din beția intoleranței, ca o vomă apocaliptică – au cunoscut sancționarea Istoriei, muşcăturile ironiei.

O idee bolnavă, o credință beteagă și-au săpat, cu ingeniozitate, propriul lor mormânt, lipindu-și pe frunte sigiliul batjocurii. Căci dacă un gând, pornit de la firavul izvor, ar fi găsit în drumul său o cohortă de plictisiți, atunci în loc să atingă cotele inundabile ale unui fluviu ideologic, bălțind apoi pestilențial peste câmpurile doctrinei, ar fi secat magistral în pământul *monotoniei* zilei, unul cu adevărat fertil. Microbul săvârșirii ar fi fost anihilat de medicamentul neimplicării, profetul ar fi primit statutul de bufon, în timp ce predicatorul și-ar fi schimbat ocupația, din lipsă de clienți, înfruptându-se din deliciile stigmatizării. Acela care ar mai fi rezistat, la care s-ar fi depistat un palid simptom de inițiativă ar fi fost invitat, politicos, să își experimenteze crezul pe un grup de maimuțe. Isteria născută din „a face", „a dovedi", „a crede", „a fi superior", „a idolatriza", „a aspira", „a progresa", „a suspiciona", „a nimici", „a îndeplini vrerea lui Dumnezeu" ar fi fost înlocuită cu opusul acesteia, *vitalizanta* plictiseală, cu sănătoasa dare deoparte: de ce să faci și pentru ce, să dovedești ce, în ce să crezi, cine e superior și de ce să îndeplinești vrerea lui Dumnezeu, aceasta fiind, de fapt, a unuia sau a unora, turbați de furie că altcineva, care mai și semăna la chip cu ei, le luase locul...

A face, adică a realiza, a executa, a făuri, a produce, a săvârși, a edifica, a institui, a îndeplini, a formula, a stârni, a provoca, a agonisi, a acumula, a exercita – ce cortegiu mortuar.

*

Cu povara eului pe cap, dependent, permanent, de mofturile unui maldăr de cărnuri, exhibate pe pocitele oase, sub invazia sângelui, în damfurile glandei, cu ce suflet să începi o nouă zi, dacă n-ai simți încurajarea cordialei plictiseli, abnegația deplină? Privirea sa de bunică, în șorțul căreia îți poți usca lacrimile disperării și înăbuși, domol, oftatul tinerei neputințe! Ești, pe acest pământ, doar pentru a da socoteală: propriilor tale organe, de o extravaganță oribilă, aproapelui, societății, lui Dumnezeu, morții care își tot freacă palmele –, ca și cum actul nașterii tale ar fi fost unul banditesc, pe veci penalizabil. *A fi înseamnă a fi culpabilizat și, totodată, culpabil,* oare nu participi, direct sau nu, la acest remarcabil kitsch, sclifoseala existențială? Târât de valul noroioasei ființări, cine te-ar mai scoate la mal, în buza serii, pentru a-ți linge mâhnirile și mângâia ochii deziluziei, oferindu-ți, zâmbind, patul caldei protecții? Ce-ai nădăjduit, la ce-ai nădăjduit, îți repetă plictiseala, ce-am stabilit noi doi, azi-dimineață? Fără *inițiative*!, ne-a fost vorba, fără *căscatul gurii la altul*, fără *asociere*... Odată ce ne-am întovărășit, ce mai cauți după zeamă de varză, aiurea? De ce nu ți-ai lăsat gândul slobod, pe aripile mele moi, în odaia noastră, dotată cu mobilele singurătății, în parfumul florilor abandonării, puse la uscat sub grinzile tăcerii? Ca să faci ce! Să vii, de-acolo, cu coada între picioare și pumnii strânși, roșu de mânie, arătându-mi o față de copil bătut... Cum ai putut trăda liniștea mea cu gust de ciocolată, dând-o la schimb pe troaca zgomotoasei iluzionări?

Există leac mai reușit împotriva maladiei ființării – sinistra dimineață a zilei de luni, când pare că doar idiotul se află în apele sale –, ca pastila plictiselii, delicioasă, luată cu apa nepăsării dintr-un pahar de cristal? Până când beneficiile plictiselii nu vor deveni consubstanțiale condiției umane, căpiații avântului social, scorpiile progresului tehnologic, degenerații idolatriei religioase vor mai avea un cuvânt dur de spus: credulitatea omului o întrece pe cea a unui câine, iar în ceea ce privește venerarea sfântului, aflat, în permanență, la modă... Pe autostrada *farsei* răsună bocancii oțeliți, gropile de pe margine fiind alimentate generos cu sângele cenușiu, scurs din crăpăturile demenței lor. Dacă *instinctul* naivității ar fi fost conștiincios demolat de buldozerul plictiselii, tiranul s-ar fi ocupat strict de educarea nepoților, preotul, pe cale de consecință, ar fi învățat, în sfârșit, o meserie utilă. Zeului, pus pe liber, i-ar fi fost schimbat profilul din mers și ar fi primit, ca un șaur, buletin de identitate. Pe câmpul de instrucție nu s-ar fi auzit decât sforăielile soldatului. Timpul ar fi mucegăit, fin, prin pivnițele plictiselii, minutele brânzindu-se pe rafturi. Comerciantul de ceasuri ar fi dat faliment: la ce să mai folosească ora exactă? Că era noapte, că era zi, plictiseala ți-o indica, jovial, atunci când doreai. *Pentru ce* să te mai grăbești, *unde* să întârzii? Însuși bordelul ar fi dus lipsă de personal, în urma unor concedieri masive – cine să mai muncească, având mușchiul fleșcăit?

Jignit îngrozitor, Dumnezeu ar fi tras obloanele, totuși lăsând o crăpătură subțirică: dacă acolo, jos, se va schimba ceva? Doară îl știa pe om că fremăta la idee, ca un hoitar la apropierea stârvului, că saliva, când simțea în nări mirosul de tigaie încinsă a cerului, ce s-o fi întâmplat de-a ajuns la o așa lehamite? Nu cumva o fi strănutat mototolul de Adam, înainte de a-i fi umblat la coasta aceea, ehei, și răzvrătitul făcu, taman acum, pneumonie? Pe el îl aranjai – la sudoare și la adorație, oare cine e Domnul? Însă ce mă fac cu *toropitul?* Uite ce față scârbită are, ce privire gălbejită... Pe lângă ăsta, primul meu Adam, fericitul cu coastele intacte, părea un *preocupat.*

Mihai Miron

RAPORTUL*

Acest articol apare după Sfintele Sărbători Pascale. Dar…

Ziarul din Sibiu, publica la 13 aprilie 2017, Raportul scris de Pilat din Pont, guvernatorul Iudeei, către împăratul roman Tiberiu, imediat după răstignirea Lui Iisus. Din informațiile date de ziar, **Raportul lui Pilat** a fost găsit într-una dintre bibliotecile Vaticanului de către un student german care studia la Roma teologia. Întâmplarea a făcut ca, peste câțiva ani, fostul student să-i povestească întâmplarea unui englez, **W.D. Nahan**. Acesta l-a convins pe tânărul german, ajuns între timp profesor de teologie, să ia legătura cu Vaticanul pentru a-i procura o copie. Intrat în posesia documentului, Nahan l-a tradus în limba engleză şi apoi l-a publicat în Anglia. Este informația dată de jurnalul sibian, despre care eu numai cu două zile în urmă am aflat. Internetul mi-a tras clapa ca timp. Dar să citäm cât mai pe larg din traducerea repetată latină-engleză-română (cine o fi fost ultimul traducător nu am aflat) ca să aflăm o opinie calificată, de la fața locului , despre ultimele zile ale Mântuitorului în Iudeea: ***„Către Cezarul Tiberiu, Nobile Suverane, salutare!***

*... Cauzele care au provocat tulburare în Ierusalim, au fost în legătură cu **Iisus din Nazaret** şi evenimentele care au avut loc în provincia mea acum câteva zile, au fost de un astfel de caracter care mă face să vi le raportez cu de-amănuntul, pentru că eu nu voi fi deloc surprins dacă, în scurgerea timpului acestuia, se va schimba cu totul soarta națiunii noastre, căci se pare că în zilele din urmă, zeii au încetat de a mai putea fi ispăşiți."*

Nu ştiu dacă ***ispăşiți*** este chiar traducerea corectă , mi se pare că nu are sens, poate mai degrabă **ispitiți**.Dar nu sunt sigur şi nici nu am avut ocazia de a vedea originalul sau prima traducere. În fine, să continuăm a cita din **Raport**.

*„Atât de turbulent este acest popor, încât eu trăiam mereu cu frica să nu izbucnească în orice moment o răscoală. Pentru suprimarea ei eu nu aveam însă decât o mână de soldați şi un singur sutaş. Am cerut întăriri de la Guvernatorul Siriei, dar acesta m-a informat că şi el abia are trupe îndeajuns pentru a-şi apăra provincia sa.....Printre mai multe veşti ce mi-au venit, una m-a interesat în mod deosebit: un tânăr – se zicea – a apărut în Galileea, predicând pe un ton blând şi nobil o altă lege, în numele Lui Dumnezeu ce L-a trimis. La început mă temeam ca acesta să nu fie vreun agitator care să atâțe poporul contra Romanilor, dar nu după mult timp temerile mele au fost spulberate. **Iisus din Nazaret,** a vorbit mai mult ca un prieten al Romanilor decât al evreilor....Trecând într-o zi pe lângă locul ce se chema Siloan, am văzut o mare adunare de popor, iar în mijlocul ei pe un tânăr care stătea rezemat de un copac şi, în seninătate şi calm, predica mulțimii. Mi s-a spus că este **Iisus.** Era tocmai ce mă aşteptam să văd, atât de mare era deosebirea între El şi ascultătorii lui. Părul şi barba Sa aurie, îi dădeau o înfățişare cerească. El părea a fi cam de vreo 30 de ani. N-am văzut în viața mea o privire atât de senină şi de dulce, un contrast izbitor între El şi ascultătorii Lui, cu bărbile*

lor negre şi feţele întunecate....Naulius, slujitorul meu care mi-a istorisit cuvintele auzite de la Iisus la Siloan, mi-a zis: Niciodată nu am citit în cărţi sau în lucrările filozofilor, ceva ce ar semăna predicilor Lui Iisus. Unul dintre evreii răsculători, dintre care sunt atâţia in Ierusalim, L-a întrebat dacă este cu cale de a da tribut Cezarului, Iisus a răspuns: Daţi Cezarului cele ce se cuvin Cezarului, şi Lui Dumnezeu, cele ce se cuvin Lui Dumnezeu".

Nouă, creştinilor de astăzi, ni se pare absolut normală observaţia slugii-spion a guvernatorului, dar de fapt prin realarea din Raport, ne întâlnim cu prima opinie corectă despre Iisus şi predicile Sale. Şi continuă Raportul lui Pilat: *„Tocmai din cauza înţelepciunii Lui, eu am îngăduit* ***Nazarineanului*** *libertatea, pentru că era în puterea mea să-L arestez şi să-L trimit la Pretoriu, dar aceasta ar fi fost împotriva dreptăţii ce a caracterizat totdeauna pe romani. Omul acesta nu era nici tendenţios şi nici răsculător, şi eu L-am ocrotit cu protecţia mea, poate necunoscută Lui.....Dar libertatea aceasta nemărginită, dată Lui* ***Iisus****, a indignat tare pe evrei; dar nu pe cei săraci, ci pe cei bogaţi şi puternici, într-adevăr,* ***Iisus*** *era foarte aspru cu cei din urmă (cu bogaţii) şi de aceasta a fost pentru mine un bun motiv de a nu tulbura libertatea Nazarineanului. Fariseilor şi cărturarilor le zicea: Voi sunteţi pui de viperă, voi vă asemănaţi cu mormintele văruite; alteori indignat de îngâmfatele lor postiri şi dăruiri ale bogaţilor le spunea că doi bani ai unei văduve sărace sunt mai preţuiţi înaintea Lui Dumnezeu, decât darurile lor bogate."*

Citatele acestea le întâlnim în Evanghelii şi asta mă face să dau crezare Raportului, cum că nu ar fi o făcătură târzie a unui nebun sau doritor de faimă, ceea ce nici nu s-a întâmplat cu descoperitorul sau traducătorul iniţial. Să continuăm a cita din Raport.

„Am scris Lui Iisus, invitându-L la o convorbire cu mine, în sala de judecată, şi El a venit. Iisuse din Nazaret, am spus, eu ţi-am dat, timp de trei ani de zile, o mare libertate de vorbire şi rău nu-mi pare. Cuvintele Tale sunt ale unui înţelept, ale unui om învăţat. Nu ştiu dacă Tu ai citit Socrate sau Platon, dar un lucru îţi spun, că în predicile Tale se află o simplitate majestuoasă, care Te ridică mult mai sus deasupra acestor filozofi. Împăratul este informat despre Tine, şi eu, umilul său reprezentant în această comunitate, sunt foarte fericit că Ţi-am îngăduit această libertate, de care Te bucuri şi Tu atât de vrednic. Totuşi nu pot ascunde de Tine că predicile Tale au stârnit mari şi puternice duşmănii contra Ta. Nici aceasta nu este de mirat: Socrate şi-a avut duşmanii săi, şi a căzut victima lor. Ai Tăi sunt fără îndoială aprinşi contra Ta, din pricina libertăţii pe care ţi-o dau. Mă învinuiesc de a fi în legătură directă şi unire cu Tine, cu scopul de a dezbrăca pe evrei de mica putere ce o mai au de la romani. Rugămintea mea deci – nu zic puterea mea – este ca Tu să fii pe viitor mai cu băgare de seamă şi să eviţi a jigni mândria duşmanilor Tăi, ca să nu se răscoale populaţia stupidă în contra Ta, şi să mă silească pe mine să întrebuinţez mijloacele justiţiei...

...Nazarineanul însă a răspuns liniştit: *„Prinţ al pământului, cuvintele tale nu ies din adevărata înţelepciune. Spune furtunii: stai în mijlocul muntelui, căci altfel vei dezrădăcina copacii din vale. Furtuna îţi va răspunde: numai Dumnezeu cunoaşte încotro merge furtuna. Adevăr zic ţie, înainte de a înflori rozele Saronului, sângele Celui drept va fi vărsat... continuă El cu emoţie. Prinţ al pământului, a răspuns Iisus, nu am venit ca să aduc în lume războaie, ci pace şi iubire şi bunăvoinţă. După aceste cuvinte El a dispărut ca un nor luminos, după perdelele pretoriului".*

Şi pentru că se apropia sărbătoarea pascală a evreilor; conducătorii religioşi voiau să se folosească de ocazie pentru a asmuţi populaţia împotriva Lui Iisus.

„Oraşul era arhiplin de o populaţie turbulentă care dorea moartea Nazarineanului. Spionii mei mi-au

*raportat că Arhiereii şi Fariseii întrebuinţează tezaurul templului ca să mituiască în acest scop poporul... Răsculaţii au pus mâna pe Iisus, şi cu toate că ei simţeau că nu au de ce să se teamă de Pretoriu, crezându-mă alături de conducătorii lor, în privinţa aceasta, au continuat să strige: „**Răstigneşte-L!**”...Trei partide se uniseră împotriva Lui Iisus: Irodienii, Saducheii şi Fariseii**...**În felul acesta **Iisus a fost târât înaintea Arhiereului şi condamnat la moarte.** Cu această ocazie, Casa Arhiereului, a săvârşit umilul fapt de supunere; el şi-a trimis prizonierul la mine. Pe la timpul acesta treptele de marmură, gemeau sub greutatea mulţimii, iar **Nazarineanul,** era adus iară şi la mine. Eu am pornit spre sala de judecată, urmat de garda mea. Într-un ton aspru, am întrebat pe popor, ce vrea!...*

***Moartea Nazarineanului** a fost răspunsul. Pentru ce crima? am întrebat eu. **El a hulit pe Dumnezeu şi a profeţit dărâmarea templului. El se numeşte pe Sine Fiul Lui Dumnezeu, Mesia, Regele Iudeilor**. Eu le-am spus că justiţia Romana nu pedepseşte astfel de fapte cu moartea....**Răstigneşte-L, răstigneşte-L!**... izbucni însă strigătul de la gloata înfuriată.”* Povesteşte Pilat că strigătele mulţimii înfuriate făceau să răsune palatul său, dar în mijlocul acestei zarve nemaipomenite, nu era decât un om liniştit şi calm. *Acesta era Iisus din Nazaret.*

*„După mai multe sforţări, fără rezultate, de a-L scăpa de furia acestor persecutori înverşunaţi, eu (Pilat) am luat o măsură care pentru moment mi se păru că va servi ca să-i scap viaţa; am dat poruncă ca El sa fie biciuit; apoi cerând ligheanul cu apa, **eu m-am spălat pe mâini în faţa mulţimii,** arătând prin aceasta, dezaprobarea mea pentru acest fapt...Către ceasul dintâi al nopţii, mi-am luat mantaua pe mine şi am pornit pe jos în oraş, spre porţile Golgotei. **Jertfa era consumată!...**Mulţimea se întorcea în cetate, tot agitată, dar şi posomorâtă şi cu feţele lor întunecate, mohorâte şi disperate...După un timp a venit la mine un bătrân, cu o grupă de femei plângând, care rămăseseră la poartă, iar el s-a aruncat la picioarele mele plângând amar. L-am întrebat ce vrea şi el mi-a zis: „**Eu sunt Iosif din Arimateia, şi am venit să cer de la tine îngăduinţa de a îngropa pe Iisus din Nazaret”**....I-am zis: „**Cerinţa ta se va împlini”**....Atunci, primind raportul că Iisus este mort, am poruncit lui Naulius să ia cu sine ostaşi şi să supravegheze înmormântarea, ca să nu fie împiedicată. **Mai târziu, câteva zile, mormântul a fost găsit gol.** Ucenicii Săi au vestit în toată provincia, ca**Iisus s-a sculat dintre morţi cum prezisese El....**Era prea adevărat ce a strigat Nazarineanul de pe cruce: „**S-a sfârşit”**.Acesta este cuprinsul raportului şi rămân al Majestăţii Voastre supus, cu respect şi smerenie.*

*Guvernatorul **Pontius Pilatus,***

Făcut în Ierusalim în a XXVIII-a zi a lunii Martie, Anul 4147 de la creaţiune.”

(Documentul a fost confirmat ca autentic încă din secolul al 17-lea de către padre Freilinghausen care era şef de protocol la Vatican, iar în anul 1887 RAPORTUL a fost cuprins în volumul „Archko**” din “**The Archeological Writings of the Sangedrin and Talmuds of the Jewa**” publicat abia în 1975 în USA.) Nu sunt multe de spus sau de comentat asupra Raportului şi a paginilor de **istorie reală** cuprinse de relatare, poate că opinia personală a lui Pilat, de milă şi oarecare teamă, de respect în orice caz şi îngrijorare faţă de forţa noii religii creştine, care va conduce – spune el profetic – la dispariţia cultului zeilor. Roma a devenit chiar, pentru o lungă perioadă, Casa creştinismului, astăzi creştinii de diferite feluri trăind pe toate continentele. Eu am totuşi, în acest final de articol două întrebări la care nu am găsit raspuns: de ce Papalitatea a ţinut ascuns acest document mai bine de 1600 de ani şi de ce Pilat, autorul lui, s-a sinucis în anul 37 d.H.?*

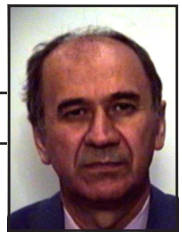

Corneliu Berbente

UNIVERS, LUMINĂ, GRAVITAȚIE, SPAȚIU ȘI TIMP (IV)

4. Gravitația. (Un model hidrodinamic). Energie neagră. Găuri negre

Adam n-a cunoscut realitatea,
Dar Eva – Newton n-are vreo-ndoială –
E o atracție universală,
Şi tocmai asta este… gravitatea!

Gravitația este, în opinia noastră, cea mai importantă forță care acționează la scara Universului. Ea se manifestă chiar de la BIG-FLASH şi o putem considera responsabilă de valoarea finită a vitezei luminii. Într-adevăr, presiunea la BIG-FLASH este, de presupus, enormă, iar expansiunii Universului nu i se opune nici o forță exterioară, acesta fiind înconjurat de vidul primordial. Există, conform Fizicii actuale, patru forțe fundamentale: ***gravitația, forța tare (care ține nucleele atomilor stabile), forța electromagnetică şi forța slabă*** care acționează în cadrul unor transformări cum ar fi dezintegrarea unor particule elementare. Forța electromagnetică acționează şi ea la scară mare (în sensul că are raza de acțiune oricât de mare) dar, deşi este mult mai intensă decât gravitația, efectele ei sunt limitate de faptul că sarcina electrică totală a Universului este nulă: ***Universul este neutru din punct de vedere electric,*** chiar de la BIG-FLASH.

Forța gravitațională între două corpuri este, conform formulei stabilite de Newton, direct proporțională cu produsul maselor acestora şi invers proporțională cu pătratul distanței dintre centrele lor (legea atracției universale). ***Coeficientul de proporționalitate din formula lui Newton, considerat a fi o constantă universală, s-a dovedit recent a fi invers proporțional cu vârsta Universului. Stabilirea acestei variații a coeficientului de gravitație este o prioritate românească.*** Pentru obținerea acestui important rezultat a fost utilizată analogia dintre forța de gravitație şi atracția dintre două surse plasate într-un fluid incompresibil. Este o analogie hidrodinamică.

Să ne imaginăm că, într-o cadă plină cu apă (eventual, cada lui Arhimede, care se pretează la descoperiri ştiințifice), avem două capete de conducte elastice prin care se poate introduce (surse pozitive) sau extrage (surse negative) apă. Capetele conductelor sunt legate între ele printr-un arc elastic a cărui deformare permite măsurarea forței între capetele ele. Se constată că, atât la introducerea de lichid (surse positive), cât şi la extagerea de lichid, cele două capete de furtun se atrag (arcul se comprimă), adică ***avem doar atracție, ca şi cazul gravitației!***

În cazul formulei lui Newton, sursele sunt chiar corpurile, cada este Universul, iar fluidul care înlocuieşte apa se consideră a fi format din particule de tip foton, care nu interacționează între ele, particule pe care le-am numit ***HD-gravitoni***, adică gravitoni hidrodinamici. Fluidul de HD-gravitoni, umple tot Universul, aceştia având***lungimea de undă egală cu raza Universului la un moment dat***. Ca urmare, energia HD-gravitonilor, în prezent, este foarte mică, fiind invers proportională cu raza Universului, care are valoarea actuală de 13.8 miliarde de ani lumină (1 an-lumină are circa 10 la puterea a 13-a km!). La o densitate mică a HD-gravitonilor din Univers, corpurile emit, iar la o densitate mare corpurile absorb HD-gravitoni din spațiul înconjurător. Din informațiile existente, deducem că, în momentul actual, Universul este în absobție. Această informație este legată de procentul mare al aşa numitei ***energii negre.***

Energie neagră. Găuri negre. Având energie extrem de mică (probabil cea mai slabă particulă din Univers), HD- gravitonii sunt foarte greu, dacă nu imposibil de detectat, putând fi responsabili de aşa numita ***energie neagră*** care se presupune a reprezenta circa 68% din energia totală a Universului, restul fiind ***materie neagră***

(găuri negre), plus „energia normală" care reprezintă doar 5%! Prezența HD-gravitonilor este însă sezizabilă tocmai prin acțiunea gravitației. Procentul mare de HD-gravitoni existent în prezent arată că ***actualmente Universul este în absorție de HD-gravitoni***.

În ceea ce privește găurile negre, acestea reprezintă corpuri atât de dense încât lumina (fotonii) nu pot ieși din câmpul lor de atracție gravitațională, ***cu excepția HD-gravitonilor***, care contribuie la generarea gravitației înseși. ***Prin urmare există fotoni (HD-gravitoni) care pot părăsi orice gaură neagră, odată cu gravitația pe care o exercită aceasta!*** Acest fapt reprezintă un aspect nou, pus în evidență de analogia hidrodinamică preconizată de noi:

„Sunt spațiul și timpul relative,
Dar în lumină se divid, active:
Ai gravitației fotoni combină,
Nici găuri negre nu pot să-i rețină!"

Desigur, HD-gravitonii părăsesc gaura neagră în număr mare atunci când Universul este în emisie. În absorbție,

deci în momentul de față, HD-gravitonii contribuie la creșterea masei găurii negre.

Există un raport critic între masa și raza găurii negre, peste care se poate forma aceasta. Se presupune că în centrul Galaxiei noastre (Calea Lactee) ar exista o gaură neagră numită ***Sagetarius*** având un diametru aproximativ egal cu al Soarelui, dar o masă (kg) de 4.6 milioane ori mai mare!

Unii autori sugerează că energia neagră ar putea introduce o forță de respingere, opusă gravitației. După părerea noastră, acest lucru nu este posibil deoarece HD-gravitonii nu interacționează între ei. În ceea ce privește „găurile negre", acestea exercită forțe de atracție chiar prin definiție. Desigur, dacă o gaură neagră foarte mică trece prin apropierea unei mase suficient de mari, va fi absorbită ea însăși. De găurile negre a fost preocupat fizicianul englez S.W. Hawking (cel în cărucior), care a arătat că în interiorul lor se pot genera particule elementare noi.

Găsirea unei explicații pentru energia și materia neagră este una din aplicațiile modelului hidrodinamic al gravitației.

Extinderea formulei lui Newton. Modificări climatice.

Modelul hidrodinamic al gravitației a permis și obținerea altor rezultate importante, printre care ***extinderea formulei lui Newton la cazul coeficientului de gravitație variabil cu vârsta Universului***, precum și la ***cazul maselor variabile cu vârsta Universului, ale corpurilor în atracție***. Spre exemplu, în perioada actuală, datorită absorbției de HD-gravitoni, masele corpurilor sunt în creștere. Pentru verificarea unor aspecte posibile, s-au făcut aplicații ale modelului hidrodinamic la ***sisteme cu configurații stabile,*** adică la sisteme de corpuri între care distanțele se modifică proporțional, păstrându-și deci configurația, cum ar fi, spre exemplu, cazul sistemului Soare- Pământ-Lună. În acest fel s-au obținut valori în concordanță cu legile de conservare ale Fizicii în general și ale Mecanicii, în particular. Se constată că traiectoria sistemului Pământ-Lună (denumită ***ecliptică***) în jurul Soarelui, este, în medie, foarte aproape de un cerc, abaterea medie fiind mai mică de 2%, față de distanța Pământ-Soare, de 150 milioane de km. Modificările acestor valori se produc foarte încet, la zeci de milioane de ani. ***Aceste valori pun sub semnul întrebării anumite păreri care justifică schimbările climatice pe Terra prin alungirea eclipticii*** (creșterea excentricității acesteia) în intervale de ordinul zecilor de ani. Cred că datele privind modificarea excentricității eclipticii sunt greșite (intenționat?), numele NASA fiind utilizat pentru a induce în eroare. Conform modelului nostru de Univers, expansiunea Universului duce la o ***dilatare*** (nu la o modificare a excentricității eclipticei) a dimensiunilor configurațiilor stabile (deci ca poziționare relativă) de tip Soare-Pământ-Lună. Modificarea este însă foarte mică, de luat în considerație după zeci și sute de milioane de ani, deci nu la durate de zeci de ani, cum cer schimbările climatice. Rămâne ca vinovat activitatea omului, dorinta de câștig necugetat, etc. care explică și aceste știri false.

Mai avem de observat că mareele produse de Lună nu afectează viteza sistemului Soare-Pământ-Lună pe ecliptică, fiind ***forțe interioare sistemului***. Ele afectează însă viteza de rotație a Pământului în jurul axei sale, fapt confirmat de lungirea duratei zilei, de la 18 ore, acum 900 milioanne de ani, la 24 ore, în prezent, deci o încetinire ca urmare a disipării energiei de rotație prin frecările mareice.

Ținând cont de evoluția Universului prin diviziune (vezi partea a doua, Evoluția Universului după BIG-FLASH), modelul hidrodinamic al gravitației se consideră aplicabil ***după apariția neutronilor, adică a substanței***- deci după circa 760.000 ani de la BIG-FLASH). S-au verificat două momente de aplicare: după un million ani și după zece milioane de ani de la BIG-FLASH, rezultatele obținute fiind acceptabile.

(***va urma: Aspecte termodinamice ale evoluției Universului. Entropie***)

Ana Andreescu

PLINIU CEL BĂTRÂN – EDIȚII

În lucrarea sa **De ce să citim clasicii?** apărută în 1990, Italo Calvino afirma că Pliniu cel Bătrân trebuie citit 'pentru fapte şi curiozități'. Spunea despre el că....'este un autor care merită lectură extinsă pentru mişcarea echilibrată a prozei lui, care este animată de admirația pentru tot ce există şi respectul pentru diversitatea infinită a tuturor fenomenelor'.

Lucrarea la care se referea este desigur **Istoria naturală**, tipărită pentru prima oară în 1469, la Veneția, într-un folio cu titlul **Caius Plinius Secundus, Naturalis Historiae Libri XXXVII, Venetiis, per Joannem da Spira, 1469**.

Un an mai târziu, 1470, apare a doua ediție1470, Roma, impressum Romae praesidentibus Magistris Conrado Sweynheim at Arnoldo Pannarts, în două volume şi...pornind de la altă copie manuscrisă.

În 1472, o a treia ediție, care reia prima ediție venețiană, este publicată tot la Veneția per Nicolaus Jenson, in folio.

Remarcăm numele tipografilor - editori ai primelor trei ediții ale acestei „enciclopedii", cum este calificată de numeroşi cercetători. Prin contribuțiile lor în răspândirea, dezvoltarea, perfecționarea şi evoluția tiparului numele acestora sunt pe lista celor mai importanți artişti-tipografi ai începuturilor tiparului.

Ioannes da Spira, de fapt Johannes din Speyr (Spier), german, a fost orfevru în Koln şi a venit la Veneția, nu la mult timp după inventarea tiparului cu litere mobile de către Gutenberg. A create o imprimerie şi a primit Privilegiul Ducelui Veneției, pentru o perioadă de cinci ani. A fost primul tipograf din Veneția. Istoria Naturală a lui Pliniu cel Bătrân este prima tipăritură apărută la Veneția, în 1469, tiraj 100 de exemplare. În acelaşi an, a apărut şi Cicero, Epstolae ad familiares.

În anul următor, şi-a făcut apariția, ca tipograf în Veneția, Nicolaus Jenson, care trebuia să accepte că Ioannes da Spira era posesorul unui Privilegiu. Aceasta însemna că acesta avea exclusivitatea şi că „*De*

fiecare dată când se va constata că cineva a îndrăznit să practice această artă şi să tipărească cărți în sfidare a acestei hotărâri şi a decretului, el trebuie să fie amendat şi condamnat să-şi piardă echipamentul şi cărțile tipărite. Şi, (sub rezerva aceleiaşi sancțiuni), *nimeni nu are voie şi nu are voie să importe aici în scopul comercializării unor astfel de cărți, tipărite în alte meleaguri şi locuri...."*

Dar, în 1570, Ioannes a pregătit pentru apariție Titus Livius, Ab urbe Condita şi Sf. Augustin, De Civitate Dei, şi, înainte de sfârşitul anului, a murit. Fratele s[u, Vendelin da Spira, a preluat tipografia, dar Privilegiul nu şi-a păstrat valabilitatea. S-a instalat, cum era şi normal, concurența.

Dar, ceea ce constituie realizarea cea mai de seamă a celor doi rivali în afaceri este crearea unor caractere (fonturi) noi, pornind de la caligrafia frumoasă a manuscriselor latine. Familia Spira a create trei tipuri de litere gotice zvelte (pentru economie de spațiu), apoi caractere gothico-antiqua (de trecere), apoi antiqua (rotonda).

Vendelin a introdus elemente inovative în meşteşugul tipăritului, precum semnele de punctuație „:" şi „?"; pentru buna respectare a ordinii paginilor la legarea cărților, a introdus custodele (primul cuvânt al paginii următoare tipărit în josul paginii precedente) şi a inițiat numerotarea cu cifre arabe. A condus afacerea până în 1477, după care este preluată de asociatul său Johannes din Koln.

Nicolaus Jenson trece însă drept creatorul rotondei romane sau antiqua,

oferind claritate, uniformitate, spațialitate şi eleganță scriiturii şi paginii. Protejat fiind de Papa Sixtus al IV-lea şi de Lorenzo Magnificul, el îşi extinde afacerea, înființând reprezentanțe la Roma, Peruggia, Napoli. Ediția sa din Naturalis Historiae, a apărut în condiții grafice excepționale. Literele capitale sunt pictate, textul are bordure magnifice, cu aluzii discrete şi indicii referitoare la subiectele tratate. Se păstrează un exemplar din Naturalis Historia, care, judecând după blazonul imprimat de prima filă de text, i-a aparținut lui Lorenzo de Medicis. Nicolaus Jenson moare la Roma, unde se afla fiind invitat de Papa însuşi, în anul 1480.

Aşadar, în 1469 a apărut **ediția princeps** a Istoriei Naturale, lucrare care reuneşte 37 de cărți, în care sunt adunate de către Pliniu cel Bătrân cunoştințele privitoare la **Lumea naturala, Viață**, de până în vremea lui: astronomie, matematică, geografie, istorie, etnografie, antropologie, fiziologie umană, zoologie, botanică, agricultură, horticultură, farmacologie, minerale, pietre prețioase, arte, procese tehnologice (prepararea papirusului, descoperirea procedeului de producere a sticlei), etc.

Prima dintre cele 27 de cărți constituie Tabla de materii (!) şi lista autorilor din ale căror lucrări şi-a cules informațiile (ar fi 147 de autori romani şi 327 autori greci) şi lista lucrărilor consultate (200 de cărți). Numele unora dintre autorii şi cărțile citate au ajuns până la noi numai prin faptul că au fost înregistrate în această lucrare, originalele pierzându-se în decursul vremurilor. Probitatea ştiințifică a autorului este de admirat, dar lucrarea nu este o scriitură ştiințifică austeră, ci este presărată cu anecdote, întâmplări, aprecieri, judecăți personale, replici peste timp, opinii contrare, din care *transpare plăcerea cu care a scris* această carte. Şi, ca o replică la eventuale reproşuri ulterioare, care chiar au existat, iată ce-i scrie Pliniu cel Bătrân prietenului său Titus Vespasianus (n.39 – d.81), Caesar al Imperiului Roman din anul 69, Co-regent începând cu anul 71), în Dedicația pe care i-o face:

Acest tratat despre Istoria Naturală, o lucrare inedita în literature romană, pe care tocmai am încheiat-o, Foarte Generos Împărat al meu, un apelativ care Vi se potriveşte în mod special, pentru că, în baza vâstei Voastre, apelativul Mare este mai potrivit tatălui Vostru, mi-am luat libertatea să V-o dedic, pentru că ***Niciodată n-ați disprețui / Fleacurile pe care le scriu****.*

Între aceste *fleacuri*, se numără, de exemplu, opinia sa personală că …**există** (*în Natura-Univers*) **nenumărate lumi, pe lângă Pământ**… Această părere este exprimată într-o scriere despre oameni şi omenire, făcută înainte de 24-25 august 79, când vulcanul Vezuviu a acoperit cu cenuşa lui Pompeiul şi satele din jur. Gaius Plinius Secundus (n.23 Como – d. 25 august 79 Stabiae) se afla la Stabiae, la câțiva km. depărtare de Pompei. Au supraviețuit manuscrisele sale şi când vremea a venit, adică peste 1.390 de ani, cartea şi-a luat zborul în lume cu ajurorul tiparului şi, peste alți 600 de ani, un mare scriitor Italian îi făcea un laudațio.

A popos, **prima traducere în italiana** îi aparține, ca editor, tot lui Nicolaus Jenson şi a apărut la Veneția, în 1476, în traducerea lui Cristofor Landino (1424-1492). Iată o prezentare a unui exemplar care s-a vândut la Casa de Licitații Christie's, în 2010, cu 313.250 de lire sterline:

„Pliniul din 1476 este o capodoperă a designului tipografic, tipărit cu caracterele romane influente ale lui Jenson şi în proporții care continuă să fie admirate astăzi. Exemplarul se alătură cu o mână de alte exemplare de lux anluminate pentru mari patroni, cum ar fi Ridolfi din Florența şi altele asociate cu producția sa. Traducerea şi tipărirea ediției a fost comandată de Strozzi, puternica familie bancară florentină, în colaborare cu Giovambattista Ridolfi. Ridolfi şi Girolamo Strozzi au rămas la Veneția în timpul tipăririi ediției, iar Ridolfi a preluat exemplare până în septembrie din acel an". (Cf. F. de Roover, „Per la storia dell'arte della stampa in Italia", *La Bibliofilia* , 55, 1953, 107-117.)

Octavian Mihail Sachelarie

TURNUL BABEL ȘI BIBLIOTECA DIN ALEXANDRIA

Sau dorința cărturarului de a cuprinde în biblioteca lui toate limbile din Babel şi aspirația de a deține toate manuscrisele din Alexandria, de fapt, un monument al unor năzuințe imposibile. Iar cărturarul este Alberto Manguel. Turnul a fost înălțat din dorința noastră de cuceri spațiul, o dorință ce a fost pedepsită prin diversificarea limbilor, prin barierele lingvistice care ne împiedică să ne cunoaştem unii pe alții. Turnul Babel este rodul speranței noastre către o unitate a universului... spre deosebire de Biblioteca din Alexandria, „ca esență a varietății, ea fiind construită pentru a dovedi că universul este caracterizat de o varietate uluitoare, iar această varietate era ordonată conform unor reguli tainice: Turnul reprezenta răsfrângerea credinței noastre intuitive într-o divinitate unică, nesfârşită şi monolingvă ale cărei cuvinte puteau fi rostite de toți pământenii şi îndreptate către cer, biblioteca era un simbol al credinței conform căreia fiecare dintre cărțile alcătuite din aceste cuvinte constituie propriul cosmos complex, fiecare punând preț, pe singularitatea sa şi voind a se adresa întregii creații.“

Biblioteca din Alexandria sau iluzia nemuririi, un edificiu cultural excepțional înființat de regii ptolemeici în secolul al treilea î. Hr., pentru ca învățăturile lui Aristotel să poată fi studiate mai bine... Din păcate, nu cunoaştem cum arăta Biblioteca, dar se pare că avea în colecțiile sale 700.000 de papirusuri. Probabil lucrări ale unor titani: Herodot, Aristotel, Aristofan, Homer, Pitagora, Euclid, Imhotep, Manethon, posibilul cunoscător al marilor secrete ale Egiptului, fenicianul Moehus, cercetător în tainele atomului... Misteriosul şi miticul edificiu, născut din dorința de a dăinui etern, de a înfrânge moartea a dispărut la fel de incert. După aproape 700 de ani, conform unei cronici creştine discreditate acum, inspirată din „Ta'rikh al- Hukama“ sau „Chronicle of Wise Men“ („Cronica înțelepților“), autor fiind Ibn al-Kifti, biblioteca este distrusă de generalul musulman Amr Ibn al-As care, pătrunzând în Alexandria, în anul 642 d.Hr., i-ar fi ordonat califului Omar I să dea foc manuscriselor din bibliotecă. Au fost cruțate numai lucrările lui Aristotel...

Biblioteca din Alexandria este de fapt în sufletul nostru, pentru că omul învinge timpul prin cuvintele lăsate, prin bibliotecile care le păstrează şi le duc mai departe. „Cine sunt eu?“ Aceasta este întrebarea la care fascinanta bibliotecă a încercat, utopic, să răspundă. Aventura continuă însă, Biblioteca din Alexandria fiind reconstituită în zilele noastre de către guvernul egiptean. Ea şi-a redeschis porțile pe 16 octombrie 2002, simbolizând peste veacuri, cunoaşterea universală. Mitul bibliotecii nu a murit...

*

Alberto Manguel**,** om de cultură şi un fabulos colecționar de cărți reda, în încheierea superbei sale incursiuni în lumea bibliotecilor, în volumul „Biblioteca nopții“ tradus şi în limba română, un „Codex aztec“ din 1524, aflat în Arhivele Vaticanului: „Aceia care citesc, aceia care/ ne spun ceea ce citesc,/Aceia care întorc cu zgomot paginile cărților lor,/ Aceia care au putere asupra/ cernelii roşii şi negre,/ şi asupra imaginilor,/ Aceştia sunt cei care ne conduc,/ cei care ne ghidează şi ne arată calea.“ Minunat omagiu, străvechi, adus bibliotecii şi slujitorilor săi, celor care până la urmă „ne arată calea“. Pentru Manguel, cărțile şi biblioteca au însemnat însăşi viața, iar dragostea autentică pentru ele se învață, conştientizând în acelaşi timp, faptul că nu vei reuşi niciodată să cunoşti totul. „Codexul aztec“, ca şi Alberto Manguel, ne aduc permanent în memorie bibliotecarii, cei care tezaurizează şi ne pun la dispoziție memoria lumii...

(continuare la pagina 137)

Gabriela Tomescu

„ÎNDREPTAREA LEGII”, UN COD DE LEGI, VECHI DE 368 DE ANI

În fondul Colecții Speciale al Bibliotecii Județene „Dinicu Golescu” Argeș se află unul dintre primele coduri de legi din Țara Românească numit „Îndreptarea Legii”, ce are o vechime de 368 de ani, acesta fiind tipărit la Târgoviște în anul 1652.

Volumul al cărui titlu integral este „Îndreptarea legii/ cu Dumnezeu/ care are toată judecata/ arhierească și împărătească de toate vinile/ preoțești și mirenești/ scoasă la Târgoviște în tipografia prea luminatului mieu domn Io Matei V. Bas(arab)” cu cheltuiala lui Ștefan, mitropolitul Târgoviștei și exarh al Plaiului și a toată Ungrovlahia” a fost considerat de istorici un adevărat cod de legi al Țării Românești, fiind numit în scrierile vremii și „Pravila cea Mare” sau „Pravila de la Târgoviște”.

În literatura juridică a vremii, **pravila** (sl. *pravilo*) desemna „o lege sau un corp de legi, dispoziție, regulament, hotărâre (cu caracter civil sau bisericesc)”, tot atunci fiind întrebuințate și expresiile: **după pravilă** ce însemna „conform legii, legal, just” și **peste pravilă,** „ilegal, nedrept”. În secolul al XVII, atunci când se tipărește și „Îndreptarea Legii”, se folosea mai mult termenul de **pravile împărătești** cu semnificația de „corp de legi și dispoziții juridice de drept bizantin, folosite cu unele adaptări și în Țara Românească și în Moldova.

Contextul istoric în care a apărut „Îndreptarea Legii”

În 1652, Țara Românească era frământată de conflicte interne.

Potrivit poruncii date în timpul domniei lui Mihai Viteazul, majoritatea țăranilor erau legați de glie, fiind robi pe moșiile marilor boieri. Forțat de împrejurări, în condițiile în care era imperios necesar să-și refacă armata distrusă în timpul luptei împotriva turcilor, marele domnitor muntean, Mihai Viteazul, solicitase sprijin militar din partea boierilor, oferindu-le în schimb posibilitatea de a-și spori numărul de iobagi.

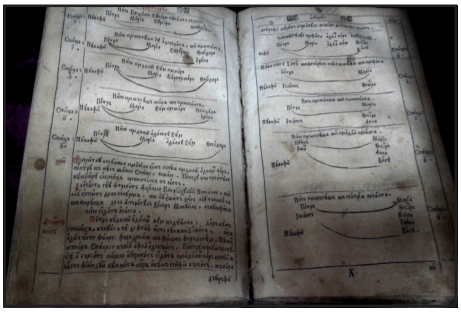

Așadar, în anul 1652, gliile aparțineau, în marea lor majoritate, boierimii și domeniilor mânăstirești. Neacceptând această stare de fapt, țăranii se revoltau adesea. Erau potoliți cu forța, dar numai pentru puțin timp. Era clar că Țara Românească avea nevoie de legi, așa că o „Pravilă Mare” era necesară.

Pravila cea Mare- adevăratul cod de legi al Țării Românești

Scrisă în limba română cu caractere chirilice, „Îndreptarea Legii” este o colecție completă și modernă de legi, ce se bazează pe izvoare de drept bizantin, cunoscute la noi prin filiera slavonă. Ea nu constituie o simplă traducere a izvoarelor bizantine, ci și o prelucrare a acestora, conformă cu nevoile de atunci ale Țării Românești. Lucrarea cuprinde traduceri din: „Sintagma” lui Matei Vlastares, „Nomocanonul” lui Manoil Malaxos, „Comentariul” lui Alexis Aristan. Traducătorul izvoarelor, alcătuitorul și prefațatorul „Îndreptării Legii” este Daniil Panonianul, care, pentru finalizarea acestui amplu proiect, a colaborat cu profesorii Școlii Domnești din Târgoviște, învățații greci Pantelimon (Paisie) Ligaridis și Ignatie Petritsis.

Potrivit istoricului, lect. univ. dr. George Coandă, membru al Academiei Româno-Americane de Arte și Științe din SUA, într-un articol publicat în „Almanah bisericesc”, an IX, nr. 101- 102, septembrie- octombrie 2002, intitulat „Îndreptarea Legii. Marea pravilă a unității de neam. Târgoviște, 1652”: „Rostul acestei lucrări- căreia, printr-o confinitate

tematică cu alte lucrări tip „cod de legi” i se mai spune „Pravila cea mare de la Târgovişte”- a fost acela că, „pre limba proastă românească” (aşa cum precizează traducătorul ei din limba greacă, Daniil Andrian Panonianul) să impună în viaţa religioasă şi civilă o seamă de reguli juridice capabile să introducă ordinea în societate, dar în spiritul epocii.[...] Lucrarea (un veritabil *Codex Valachorum*) este un adevărat monument de cultură românească integrându-se perfect în revoluţia Renaşterii şi recomandându-ne în Europa prin ceea ce, spiritual, eram noi atunci. Baruch Spinoza îşi va fi scris celebrul „Tratatul teologico-politic”, Nicolas de Malebranche îşi va fi publicat „Despre căutarea adevărului”, Blaise Pascal ne va fi lasăt “Scrisori provinciale”, iar Gottfried Wilhelm Leibniz îşi va fi imaginat „De arte combinatoria”. […] Daniil Andrian Panonianul va fi făcut o operă, căci acea „ars combinatoria”, o practică obişnuită oarecum în epocă, la care a apelat premeditat, i-a permis să reunească, într-un aliaj legislativ şi moral inedit, texte din Malaxos şi din Pravila lui Vasile Lupu.”

Prima parte a lucrării „Îndreptarea Legii” conţine legiferarea situaţiei iobagilor în raporturile lor cu marii boieri, iar cea de-a doua cuprinde texte de drept canonic, dar şi menţiuni despre alfabetul chirilic şi definiţia gramaticii, nomenclatorul dregătorilor şi atribuţiile lor, şi deosebit de valoros, un tratat de epistolografie- un fel de manual cu modele de corespondenţă protocolară, între aristocraţia clericală şi cea laică.

Frumuseţea şi rafinamentul unei cărţi ce a traversat secolele

În ceea ce priveşte aspectul grafic al cărţii nu putem să nu remarcăm grija pentru detalii: titlul lucrării şi titlurile capitolelor sunt scrise cu cerneală roşie, pentru a le delimita de corpul lucrării scris, în mod tradiţional, cu cerneală neagră, majuscule iniţialele ornate, realizate de asemenea în cerneală roşie, numită *miniu* (de aici provine şi denumirea de *miniaturist*, desemnându-l pe „cel ce realiza în Evul Mediu literele ornate şi ornamentele ce împodobeau, atât de frumos, cărţile de atunci”).

Lucrarea pe care o deţinem la Secţia Colecţii Speciale a Bibliotecii Judeţene „Dinicu Golescu” Argeş este într-o stare de conservare relativ bună, ţinând cont de vechimea sa, având coperta de carton, învelită în hârtie neagră şi prezentând la colţuri şi la cotor, piele maron. Blocul cărţii prezintă din loc în loc pete de ceară şi urme de umezeală. Tipărită pe hârtie filigran, cu caractere de litere de diferite mărimi, lucrarea „Îndreptarea Legii” are pagina de text încadrată în chenar dublu.

Ornamentica utilizată la realizarea lucrării este specifică tipăriturilor mai vechi. Cartea este bogat ilustrată cu frontispicii, iniţiale şi viniete xilogravate, de inspiraţie barocă; iniţialele sunt încadrate şi ornate fito- şi zoomorf (cum ar fi iniţiala „K”, passim, cu silueta unui cerb), şi viniete (acestea din urmă, fie cruciforme, fie înfăţişând un cap de înger de gâtul căruia atârnă un lanţ terminat cu o cruce, de exemplu la p. 171, 500, 528 sau fără cruce, pe pat de foliaje palmate, la p. 448, 478, 503.

Lucrarea prezintă şi câteva tabele: la p. 172-176, este expus tabelul cu detalierea fiecărui grad de rudenie („Împărţirea rudeniei”), pentru căsătoriile „după lege”, iar între paginile 397- 410 este expus tabelul - „Tocmeala şiderii înainte a Cuvioşilor Patriarşii, Mitropolii şi Arhierii carile să află până în zioa de astăzi de sânt supuse înpărăţiei Ţarigradului (Roma,Ţarigradul, Alexandria, Antiohia, Ierusalimul carele să chema Elias...)”.

Datorită conţinutului său, „Îndreptarea Legii” a cunoscut o largă circulaţie în întreaga arie geografică locuită de români, contribuind la unificarea gândirii juridice româneşti şi implicit la unitatea culturală şi lingvistică a românilor din cele trei ţări, existente pe atunci: Ţara Românească, Moldova şi Transilvania.

(continuare de la pagina 135)

Turnul Babel şi Biblioteca din Alexandria

Profesorul Mircea Regneală, unul dintre marii specialişti români în biblioteconomie declara: „Bibliotecarul se află astăzi în poziţia de agent de schimb şi lider în gestionarea informaţiei. El nu doar dă cartea cititorului, el devine pe zi ce trece educatorul lui, cel care îl învaţă cum să utilizeze mai eficient resursele informaţionale ale bibliotecii, resurse stocate acum pe suporturi tot mai sofisticate. [...] Din filolog la origine, a devenit specialist în stocarea, regăsirea şi diseminarea informaţiilor.“

Eu aş adăuga că bibliotecarul devine un element esenţial în procesul complicat de trecere de la informaţie la cunoaştere. Reuşita unui asemenea proces va face posibilă trecerea către o societate a înţelepciunii.

Nicolae Scurtu

LIVIU MARIAN ŞI BASARABIA (noi contribuţii)

Biografia profesorului, prozatorului, istoricului literar şi publicistului Liviu Marian (n. 25 mai 1883, Siret – m. 25 noiembrie 1942, Craiova) suscită interesul noilor generaţii de cercetători şi istorici literari. O perioadă de câteva decenii Liviu Marian a locuit la Chişinău şi s-a implicat în viaţa politică, literară şi culturală a Basarabiei, unde s-a dedicat, în exclusivitate, învăţământului, presei şi cercetărilor literare. A fost profesor de *emoţii estetice* la arhicunoscutul liceu „B.P. Hasdeu" în răstimpul 1922–1939, fiind, în acelaşi timp, şi director al acestei prestigioase instituţii culturale a oraşului Chişinău. A fost, în 1920, deputat de Cahul şi s-a preocupat, cu seriozitate, de organizarea învăţământului în limba română, promovează *doctoratul* şi intenţionează să candideze pentru o catedră universitară. Este preferat, însă, profesorul şi istoricul literar Ştefan Ciobanu, specialist în studiul vechii literaturi române. Scrie şi colaborează la cele mai însemnate ziare şi reviste literare din întreaga Basarabie. Elaborează şi tipăreşte la Chişinău următoarele contribuţii de istorie literară ~ *Proza noastră estetică* (1921), *B.P. Hasdeu şi Rusia* (1925), *B.P. Hasdeu şi Eminescu* (1927), *Contribuţiuni la istoria literaturii româneşti din veacul al XIX-lea* (1927), *Activitatea publicistică a lui B.P. Hasdeu* (1932) şi, desigur, altele. Întreţine, de aici, din Chişinău, un lung şi susţinut dialog epistolar cu unii dintre confraţii săi, cărora li se confesează şi, uneori, le evocă oameni, fapte şi realităţi basarabene. Revelatoare sunt epistolele trimise cărturarului Artur Gorovei, un statornic prieten şi admirator al folcloristului Simion Florea Marian, tatăl distinsului profesor şi istoric literar. Una dintre epistole, inedită, pe care o transcriu aici, conţine note şi precizări elocvente privind biografia poetului Theodor Şerbănescu, ce poposise şi el, cândva, la Cahul, în calitate de prefect al judeţului. Aici a scris poezia *Basarabia*, una din cele mai izbutite creaţii ale sale.

*

Chişinău, 9 mai [1]940
Str[ada] Sfatul Ţării, nr. 78

Mult stimate domnule Gorovei,

Vă rog să mă iertaţi că am întârziat aşa de mult cu înapoierea celor trimise de d[umnea]v[oastră] la 18 aprilie. Cauza a fost lipsa din localitate a fotografului (bun şi de încredere), care mi-a mai scos copii fotografice cu ocazia tipăririi lucrării male despre Alexandru Hasdeu[1], editată de Academia Română, şi pe care cred că o aveţi de la Academie. N-am avut încredere în altul că mi-ar face ceva bun şi m-am temut chiar să dau din mână lucruri scumpe, străine, unui necunoscut.

Vă înapoiez, deci, două fotografii ale lui Th[eodor] Ş[erbănescu], o vedere Vameş[2] (carte poştală), un autograf al poetului (*Sonet*), broşura (festivalului din 1924)[3] şi două extrase de ziar. Sunt foarte recunoscător doamnei Laetiţia Verdeanu[4], căreia vă rog să-i transmiteţi mulţumirile respectuoase din partea mea.

Aş fi făcut eu acest lucru, dar nu-i cunosc adresa. Închipuiţi-vă că nici până azi n-am putut obţine, după străduinţi de luni de zile, o fotografie a mormântului poetului. Nu ştiu care să fie cauza, dar bănuiesc că e într-un hal, care nu poate face cinste brăilenilor şi deci nu trebuie fotografiat, cel puţin deocamdată.

(continuare la pagina 141)

Traian D. Lazăr

CORESPONDENȚA POETULUI GRIGORE ARBORE CU BASARAB NICOLESCU – 1975

Documente

Scrisoare a lui Grigore Arbore din 30 septembrie 1975

30 sept(embrie) (19)75

Dragă Abe

Am sosit cu bine pe data de 20 şi imediat am plecat cu Anda la țară, la părinții mei. Se simțea şi se simte încă rău. Profitând de vizitele sale medicale mi-am făcut şi eu nişte radiografii la Târgovişte, la frate-meu şi doctorii găsiră o gaură într-un intestin de toată frumusețea. Repararea va cere trudă.

Am sosit deci ieri şi am început să mă orientez imediat. La facultate (Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu" Bucureşti) nu voi putea avea decât ore, ca extern asociat, dacă se va putea şi asta, căci s-au reprofilat programele şi normele.

Rămân cu norma stabilă, unde eram şi, poate, în câteva zile chiar, schimb locul. Nu am avut încă, fizic, timp pentru a merge până la tatăl tău căci, îți dai seama că sunt într-un pressing nebun: trebuie să rezolv până pe 2 octombrie, data când trebuie să mă prezint la slujbă, probleme tehnice şi eventual chiar şi un transfer. Poimâine însă sper să-l văd.

Dacă nu ai trimis la Pisa, lui Margherita, ceea ce te rugasem, nu-i mai trimite; am să-ți spun eu când va fi momentul, dacă vei mai fi dispus.

Momentan am falimentat şi unele foarte plăcute cărți apărute între timp nu mi le-am putut încă procura. Mă refac însă, în curând.

Tu ce mai faci, dar Michelle, dar Daria? Te îmbrățişez frățeşte! Nu-ți scriu mai mult, momentan!

Grigore

P.S. Dacă nu colecționezi *l'Express* şi dacă nu e prea incomod mi-l poți pune (nu săptămânal, ci la două-trei săpt(ămâni)) uneori la cutie? Nu am timp să citesc presa cotidiană pariziană şi, ca arate, mi-ar face plăcere ca, la un interval de câteva săptămâni, să aflu ce noi expoziții s-au mai făcut sau ce cărți mai apar. Dacă e incomod, nu te preocupa. Nu e o necesitate.

Ilustrată a lui Grigore Arbore din 30 octombrie 1975 (stampila poştei din Potsdam). Adresată d-lui Basarab Nicolescu, 7/9 rue Curial, bat. C, 75019, Paris Frankenreich, France. Înfățişează o imagine din Potsdam, Sanssouci.

Dragă Abe

Nu ți-am scris, dar sper că mă înțelegi că trec printr-o perioadă ultraproastă. Nu văd nici o perspectivă şi am uşoara senzație de presiune arterială. Oamenii s-au schimbat, nu prea e nimic de făcut. Aici însă de unde îți scriu, e foarte interesant. Se vede cel puțin direcția! Nivelul de viață şi opacitate sunt remarcabile.

Grigore

Scrisoare a lui Grigore Arbore din 4 ianuarie 1976

4 ian(uarie 19)76

Dragă Abe,

Scrisorile îmi fac rău. Nu-ți scriu pentru că nu prea am ce-ți scrie. Situația e așa cum prevedeam. Lucrez din nou la *Amfiteatru* (unde a fost citată lucrarea ta despre Barbu – în luna noiembrie) şi nu este nici o speranță să reintru la facultate. Rectorul, care mi-a promis tot timpul, cât eram la studii, că mă așteaptă postul, are alte probleme şi de altfel în februarie îi expiră mandatul. Dragul nostru de profesor m-a scos de la inima sa şi de altfel nu poate face nimic. Aici s-a făcut o reorganizare generală şi totală a instituțiilor de cercetare, care, teoretic, funcționează ca grupe de cercetare pe lângă catedre. Şi astfel şi catedra de istoria artei are pe lângă ea chiar un institut cu mulți oameni, care trebuie să facă şi ei ceva (cei care au mai rămas). Se pare că în direcția asta am pierdut toate trenurile. Ele se mai opresc şi prin stațiile pe unde aştept eu, dar numai pentru a da jos pasageri, nu şi pentru a lua. Sistemul uşilor e astfel gândit încât se deschide, momentan, doar dinăuntru spre afară. Cine s-a urcat la capătul liniei, e bun urcat.

Timpul devine insuficient şi de când am venit nu am făcut nimic special. Ajung la ora 17 acasă şi două ore îmi spăl mintea de osteneală. Când să mă apuc de treabă e prea târziu. În legătură cu propria mea conştiință privată va trebui, pe de altă parte, să iau în curând decizii irevocabile. Totdeauna când cineva vine de unde am fost eu, trebuie să treacă printr-o perioadă de readaptare, e chiar un fel de carantină acest interval. Probabilitățile de manifestare s-au îngustat enorm şi, ca atare, e foarte puțin loc de întors. Singura speranță rămân cărțile, dar ele nu pot asigura existența decât în cazul manufacturizării. Sau în cazul pierderii unei anume rectitudini la care, e drept, mai țin.

Lucrez, deci, puțin. Probabil că acum voi lucra mult mai mult dat fiind faptul că am câteva cărți deja anunțate şi nefăcute. Cărțile trimise de mine de la Pisa, nu mi-au ajuns nici până acum. Am primit în schimb de la tine câteva reviste şi *îți mulțumesc*. Ceea ce mi-ar trebui în mod special ar fi un buletin de informații bibliografice (cu recenzii), ca să ştiu ce mai apare.

Am să te rog curând să îmi trimiți o carte, care am mai cumpărat-o odată, dar nu o am deoarece e în lotul celor ce tot nu sosesc. Am nevoie urgentă de ea, deoarece trebuie să o traduc. Mai aştept câteva zile; poate vine [(André Chastel,*L'Art et humanisme é Florence*, P.U.F, 1959)=(45 fr)]

O îmbrățişez pe Michelle. Sper că tânăra voastră creatură este sănătoasă. Te îmbrățişez

Grigore

Scrisoare a lui Grigore Arbore din 13 februarie 1976

Dragă Abe,

E prima oară când mă scol din pat după vreo 10 zile. Am avut o viroză pulmonară şi a trebuit să fiu precaut. Sunt încă extrem de obosit şi mai rămân câteva zile în casă. Cum voi ieşi voi face abonamentele care te interesează. Puteai să-mi spui de anul trecut asta, căci acum îți vor lipsi oricum multe numere printre care şi unele polemici amuzante.

Îți mulțumesc foarte pentru reviste. Îmi sunt de folos; în special buletinele de informare bibliografică. Poate arunci printre ele şi un *Pariscope*, deoarece cred că tu îl iei regulat şi bănui că săptămânile următoare nu-l mai foloseşti şi nici nu-l colecționezi.

Am enorm de lucru şi nu ştiu cum să mă descurc. Cartea lui Chastel am primit-o, deşi nu-mi trebuie. Momentan nu am nevoie de nici o carte; poate voi avea nevoie de vre-un catalog de expoziție retrospectivă, deşi trebuie să-ți mărturisesc cu regret că singurele cataloage foarte bune în Europa le fac tot italienii.

Pe aici nu e mare lucru în afară de ce ştii. Am intrat în cincinalul revoluției tehnico-științifice. Până una alta însă s-au cam carbonizat fondurile de manuscrise ale Academiei şi le-am spus un bun adio, căci serviciul xerox, pe care eu îl tot solicitam de 10 ani încă nu a venit, şi nu numai eu ceream fotocopierea lor. Dusu-s-a cu acest prilej dicționarul needitat al lui Sextil Puşcariu (Sextil Puşcariu a organizat la Cluj, în 1919, un Muzeu al limbii române, ai cărui cercetători trebuiau să redacteze Dicționarul limbii române. Vezi S. Puşcariu, Memorii,Editura Minerva, Bucureşti, 1978), ca şi alte bune minuni. Eu unul încetez să mai sufăr pe ruinele hârtiilor, căci e tot degeaba!

Lucrez şi eu cum pot şi-mi fac datoria cât mai bine, conform convingerilor mele, care au, sper, calitatea de a fi întemeiate pe respectul față de om, față de ce a produs umanitatea şi față de ceea ce poate să producă pentru ea individualitatea creatoare. Studiez a nu ştiu câta oară operele clasicilor marxismului şi ajung la concluzii interesante asupra noului tip de umanism care se naşte. Freud poate da încă sugestii prețioase.

Altfel, ce să-ți mai zic? În curând sper că vei veni tu să mă vezi. Aflu că ai pierdut cauza (Se referă la procesul de divorț dintre Basarab Nicolescu şi fosta soție, Gabriela Nani), dar sper să nu te descurajeze: important e că ai scăpat de o obsesie. Domnule, cum pot deveni adevărate coşmaruri unele persoane lângă care trăieşti câțiva ani, nu îmi explic. Cred că oricum am să mă duc într-o zi să-ți văd puştiul de aici, căci am fost solicitat chiar de el.

Spune-i lui Michelle că mi-e dor de ea şi că ar face bine să facă un drum pe aici, ca să pot să o văd măcar pe ea, dacă nu pe tine. Am foarte mare încredere în faptul că, în curând, vei fi chemat ca o mândrie națională la universitatea asta, unde cretinii care ți-au făcut şicane nici că mai există. Te îmbrățişez

Grigore

(continuare de la pagina 138)

Liviu Marian și Basarabia
Noi contribuții

Am recomandat directorului liceului să oblige stolul străjerilor locului la îngrijirea mormântului. Nu ştiu dacă şi ce s-a făcut.

La fel nu mi-am putut procura fotografia bustului din grădina Ateneului[5] de la Bucureşti, care, aud că a dispărut între timp împreună cu genialul poet al românilor: „Unde eşti”?

Se aude că tot ce e bun şi frumos la noi a făcut Dumnezeu şi întâmplarea, iar oamenii nu numai că nu-şi dau silința să păstreze în bună stare, dar mai şi dărâmă.

Mulțumindu-vă cordial pentru toată bunăvoința[6] ce mi-ați arătat, vă rog să primiți salutările mele respectuoase.

Liviu Marian

Note:

Originalul acestei epistole, necunoscute, se află la biblioteca Academiei Române. Cota S 114/MXCIII.

1. Liviu Marian ~ *Alexandru Hasdeu şi Academia Română.* Bucureşti, Editura Academiei Române, 1932.

2. *Vameş*, localitate din fostul județ Covurlui, unde era o moşie părintească. „Aci conacul şi larga împrejmuire tronau pe o coastă de deal, deasupra satului, ferite de revărsările Siretului, care nici aici nu erau prea departe”.

3. Comemorarea a două decenii de la moartea poetului Theodor Şerbănescu.

4. Laetiția Dim. Verdeanu, fiica poetului, din a doua căsătorie, era stabilită în oraşul Fălticeni, unde s-a căsătorit.

5. Bustul poetului Theodor Şerbănescu a fost mutat din fața Ateneului Român în grădina Cişmigiu, unde se află şi astăzi.

6. Nu am identificat un studiu al lui Liviu Marian despre poetul Theodor Şerbănescu, însă Artur Gorovei publică o evocare ~ *Teodor Şerbănescu*. Bucureşti, Editura „Cartea Românească”, [1940], 32 pagini. (*Cunoştințe folositoare. „Din lumea largă”. Seria C, numărul 101.*)

Honorius Moţoc

ION MIHALACHE
Recurs la memorie

Dispariţia din prim-planul vieţii politice româneşti a Partidului Naţional Ţărănesc a avut drept consecinţă în conştiinţa publică scăderea interesului pentru cunoaşterea istoriei acestei formaţiuni. Este un adevăr acceptat în politologie, conform căruia partidele apar, se dezvoltă mai mult sau mai puţin şi în final dispar sau se rebranduiesc în concordanţă cu noile cerinţe ale societăţii. În cazul Partidului Naţional Ţărănesc, oricine poate sesiza dispariţia interesului pentru cunoaşterea componentei ţărăniste sau ceea ce a reprezentat latura provenită din Partidul Ţărănesc condus de Ion Mihalache (1882-1963). Virgil Madgearu, Constantin Stere, Ion Mihalache, corifeii vechiului Partid Ţărănesc şi a doctrinei ţărăniste, au dispărut deja din conştiinţa publică. În cazul componentei ardelene, mai precis latura care provenea din Partidul Naţional Român condus de Iuliu Maniu, interesul pentru cunoaşterea istoriei sale s-a păstrat. A fost favorizat şi de Centenarul Marii Uniri care a promovat momente esenţiale din contribuţia Partidului Naţional Român sa desăvârşirea unităţii naţionale. Iuliu Maniu, Ştefan Cicio-Pop, Alexandru Vaida-Voievod, Vasile Goldiş şi alţi fruntaşi ardeleni au revenit în atenţia publică. Situaţia este explicabilă şi datorită unei lungi perioade de istorie în spate, când Partidul Naţional Român a reprezentat interesele românilor ardeleni în lupta pentru emancipare naţională.

Totuşi, în reconsiderarea istoriei noastre, în păstrarea în conştiinţa publică a marilor valori umane nu se poate trece peste devotamentul faţă de ţară a lui Ion Mihalache. Se pare că a fost uitat, ceea ce este nedrept şi incorect. În primul rând, Ion Mihalache este un erou din Primul Război Mondial. Reprezintă o categorie socio-profesională care a contribuit din plin la construcţia statului modern. Este exemplul cel mai ferm privind rolul învăţătorului haretian, angajat nu numai la clasa de elevi, dar şi în comunitatea rurală, în organizarea cooperativelor şi a băncilor populare. Subliniem că respectul pentru opera lui Spiru Haret, ministrul liberal a Instrucţiunii Publice, nu a însemnat şi apropierea de Partidul Naţional Liberal. Acest fapt în constată şi I. G. Duca. În lunga sa carieră politico-administrativă a avut şi responsabilitatea băncilor populare. Ion Mihalache, avea o consideraţie deosebită faţă de I. G. Duca, dar respinge demersurile acestuia de a-l atrage în mişcarea liberală. Ion Mihalache are o admiraţie deosebită faţă de Nicolae Iorga. Este mentorul lui spiritual, dar şi în acest caz, respinge apropierea de partidul politic condus de marele istoric. Are un singur gând: un partid al clasei ţărăneşti. Continuă de fapt activitatea lui Dobrescu-Argeş.

Când România a intrat în Primul Război Mondial, Ion Mihalache a fost în primele rânduri. Acesta era destinul învăţătorilor, apropriaţi de ţărani în timp de pace, uniţi în suferinţa din tranşee din anii de război, suferinţele şi umilinţele din perioada retragerii spre Moldova din toamna anului 1916, dispuşi la sacrificiul suprem în bătăliile din vara anului 1917. Ca dovadă a recunoaşterii vitejiei şi a devotamentului pentru ţară, ofiţerul învăţător Ion Mihalache este decorat

cu ordinul Mihai Viteazul, cea mai înaltă decorație a statului român, dar şi recunoaşterea aliaților francezi, care-i acordă Legiunea de Onoare.

Ca mulți alți învățători întorşi de pe front, Ion Mihalache este atras de personalitatea generalului Averescu. Acționează în consecință pentru organizarea Ligii Poporului. Acțiunea aceasta este de scurtă durată pentru că realizează că în noul partid îşi găsiseră locul şi grupuri din Partidul Conservator iar generalul Averescu nu accepta ca partidul său să fie un partid al clasei țărăneşti. Ideea constituirii unui partid țărănesc îl domină şi aleargă la mentorul său spiritual, Nicolae Iorga, pentru a-i cere sfaturi. Iorga nu-l aprobă şi-i spune să renunțe la acest proiect care ar rupe „solidaritatea națională" (Sterie Diamandi – *Galeria oamenilor politici*, Editura Gesa, pag. 214). Imaginea soldaților țărani, alături de care a trăit momente dramatice în timpul războiului, sacrificiul acestora pentru un pământ care nu era al lor îl macină şi-i întăreşte convingerea să facă ceva pentru ei.

În decembrie 1918 se constituie Partidul Țărănesc sub conducerea lui Ion Mihalache, care îşi propune o reformă agrară radicală şi democratizarea vieții politice din România. Ideile privind construcția statului țărănesc, bazat pe „o largă democrație rurală", va domina primii ani de existență ai partidului, dar şi o linie intransigentă de condamnare a Partidului Național Liberal şi Partidului Conservator.

În noiembrie 1919 se organizează primele alegeri parlamentare pe baza votului universal. Partidul țărănesc obține un scor foarte bun: 61 deputați şi 28 senatori. Partidul național liberal, cel care promovase proiectul votului universal, suferă o grea înfrângere. Se formează guvernul Blocului Parlamentar, în care intră pentru prima dată un partid țărănesc, iar Ion Mihalache devine ministrul Agriculturii şi Domeniilor. În felul acesta intră în „politica mare", locul unde se impune un alt orizont al cunoaşterii. Percepția publică asupra lui Ion Mihalache are nuanțe contradictorii: defavorabile din partea vechilor politicieni, favorabile din partea celor care aşteptau reformarea României. Henri Prost, în *Destinul României (1918-1954)*, evidențiază faptul că Ion Mihalache „înainte de toate era un țăran. Stă mărturie încăpățânarea sa de a purta cămaşa peste pantaloni, chiar la ceremoniile oficiale. Era inteligent, dezghețat, muncitor, harnic să se instruiască necontenit. Trecuse de 40 de ani când s-a apucat să învețe franceza, germana şi engleza, limbi pe care a ajuns să le vorbească foarte bine [....]. Nu-i lipsea lui Mihalache nici subtilitatea, nici bunul simț. S-a ținut mereu de litera Constituției. În politică s-a arătat întotdeauna de o loialitate desăvârşită, atât cu partizanii, cât şi cu adversarii. În sfârşit integritatea sa era mai presus de orice bănuială". În schimb, Constantin Argetoianu, în memoriile sale, exprimă respingerea clasei marilor proprietari de moşii, cu afirmații de genul: în arena politică „vorbea ca şi când ar fi dat cu sapa ca să spintece pământul", dar şi o realitate incontestabilă: „dacă n-ar fi fost războiul, dacă n-ar fi fost introdus sufragiul universal, Mihalache ar fi rămas până la sfârşit simplu învățător".

În 1926 Partidul Țărănesc fuzionează cu Partidul Național, formând Partidul Național Țărănesc. Era vechea inițiativă de a construi un al doilea mare partid al țării, în contrapondere față de Partidul Național Liberal. În perioada guvernării național-țărăniste (1929-1933), Ion Mihalache va fi în mai multe rânduri ministru agriculturii şi ministru de interne.

În anul 1941, odată cu intrarea României în războiul împotriva URSS, Ion Mihalache, la vârsta de 59 de ani, se înrolează voluntar pe front. Era un gest de efect imediat. Se află pe front pentru o scurtă perioadă, dar efectul în opinia publică este evident.

În vara anului 1947 Ion Mihalache şi alți fruntaşi național-țărănişti sunt arestați din ordinul guvernului pro-comunist condus de Petru Groza. Mihalache şi alți fruntaşi ai partidului urmau să plece cu un avion militar în Turcia şi de acolo să se îndrepte spre Occident pentru a constitui un guvern în exil. Procesul, cunoscut sub numele de *procesul marii trădări naționale*, se încheie cu condamnări grele. Ion Mihalache este închis la penitenciarul din Râmnicu Sărat unde este supus unui regim de exterminare. Moare în închisoare în 1963 (vezi Ion Diaconescu – *Temnița – destinul generației noastre*, Casa Cărții de Ştiință, Cluj-Napoca, 2018).

George Coandă

STATELE MEDIEVALE ROMÂNEȘTI, O REALITATE ISTORICĂ ÎNTRE SUVERANITATE ȘI SUZERANITATE (4)

După ce am definit conceptele de **suveranitate** şi **suzeranitate** putem observa că ele se aplică unor **entități statale** în funcție de anumite condiționalități istorico-politice, în Evul Mediu fiind, dacă este să privim spre starea de **suzeranitate**, o normalitate care nu desființa statul, ci, ca în cazul Țărilor Române, Înalta Poartă otomană, puterea tutelatoare, făcându-şi cunoscut interesul de a le operaționaliza, geopolitic/geostrategic, ca teritorii tampon în războaiele fie cu regatele maghiar şi polonez, fie cu imperiile hasburgic şi rusesc, dar şi aliindu-şi-le militar, respectându-le, totodată, credința ortodoxă. Dar, atunci când starea de suzeranitate devenea extrem de opresivă, unii domnitori/voievozi au ridicat, sub semnul Crucii, spada eliberatoare, reinstaurând starea de independență politică statală.

Cum la răscrucea secolelor XIV-XV Imperiul otoman, după ce cucerise paşalizându-l, întregul spațiu balcanic, atingând aliniamentul Dunării, **Mircea cel Mare/Bătrân**, chiar dacă reuşise să opună o remarcabilă rezistență taifunului baiazidic al Semilunii, va fi înțeles că, Țara Românească, dacă nu va fi pe pace cu acest imperiu într-o agresivă ofensivă, făcând o diplomatică concesie, risca să dispară de pe harta politică a Europei. Înțelepciune diplomatică de care a făcut dovadă şi **Ştefan cel Mare**. Şi un voievod şi celălalt încheind cu Înalta Poartă tratate astfel fiind salvat statul. Un reputat cercetător al istoriei turcilor otomani a făcut pertinenta precizare: *„Trebuie subliniat în primul rând faptul că încheierea unor «legăminte» devenise un fenomen obişnuit în relațiile statului otoman atât cu țările balcanice, inclusiv Bizanțul [...] fiind formula cea mai uzitată pentru evitarea unor ciocniri militare, deşi tot atât de frecvente erau şi încălcările acestor legăminte dintr-o parte sau alta. În felul acesta se poate considera că «legământul» dintre Baiazid I şi Mircea constituie preludiul aşa-numitelor «Tratate vechi» ale țărilor române cu Poarta, ele purtând şi denumirea de «Capitulații», ceea ce în izvoarele otomane se numeau **ahidname** dintre Ştefan cel Mare şi Mehmed al II-lea (1481) care reprezintă, de fapt, o reînnoire a unui legământ şi mai vechi, respectiv din vara anului 1459 considerat ca «primul tratat» dintre Moldova şi Poarta otomană”.* (Mustafa Ali Mehmed, „Istoria turcilor”, Ed. Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, p. 128) (N.B. Cu privire la „capitulație”: convenția negociată între două entități statale recunoscute prin care se asigură cetățenilor unui stat unele privilegii pe teritoriul altui stat în stare de suzeranitate şi, când vorbim de tratatele cu Imperiul otoman, de a plăti un tribut; cf. fr. capitulation; cf. it. capitolazione).

A se reține din citat un fapt deloc de neglijat, şi anume că tratatele erau frecvent încălcate şi de o parte şi de cealaltă, în cazul Țărilor Române încălcările avându-şi originea în tendințele Înaltei Porți, ale unor sultani, de a transforma suzeranitatea într-un jug sufocant, împilator. Astfel că unii domnitori/voievozi temerari apărători ai neamului românesc, ai statalității, au sfidat puterea militară a Porții, au rupt tratatele/capitulațiile şi au declanşat, de atâtea ori, lupte de eliberare totală care s-au soldat şi cu victorii al căror ecou a impresionat Vaticanul şi marile curți regale europene. Dar este corect a remarca, aşa cum observa regretatul **Neagu Djuvara** că, sub „turcocrație”, în Țările Române, otomanii *„nu erau atunci tot atât de exigenți ca foştii noştri suzerani creştini”* („O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri”, Ed. Humanitas, Bucureşti, ediția 2008, p. 91)

Regretatul istoric amintind de *„foştii noştri suzerani creştini”*, ne trimite la regatele maghiar, polonez şi la Imperiul habsburgic, suzeranități de scurtă durată dar dure, într-adevăr, dorința neascunsă a

suzeranilor fiind aceea de a include, înrobindu-le, Țările Române extra-carpatice între granițele lor cu regim de provincie. (A se vedea Transilvania, cucerită de Regatul Ungar, apoi însuşită de Imperiul hasburgic/ Imperiul Austro-Unar, după scurta perioadă de autonomie/suzeranitate dintre bătălia de la Mohacs din 1526, Ungaria fiind înfrântă de Înalta Poartă, şi 1439 când, prin tratatul de la Carlowitz, Imperiul otoman cedează Ungaria Imperiului hasburgic). Dar cele două statalități românești au rezistat acestor tendințe acaparatoare, păstrându-şi **statu quo-ul** şi în Evul Mediu, şi în epoca modernă până la dobândirea independenței statale chiar şi în nenorocitul „veac fanariot". Şi ar mai fi de reținut că, în starea de suzeranitate, Țările Românești au beneficiat geopolitic – pentru că, *ipso facto* a fost un beneficiu decât să fi fost transformată în paşalâcuri – de ambivalența **stat tampon** şi **protectorat**. Căci, Înalta Poartă a fost stringent interesată să acorde acestor țări carpato-dunărene amintitul statut ambivalent, chiar definițiile moderne potrivindu-se intențiilor geopolitice ale sultanilor de la Bosfor. Adică, de „material izolant" între Imperiul otoman şi puterile rivale din zona centrală şi est europeană şi de **protectorat**, în situația în care Înalta Poartă sărea în apărarea celor două țări dacă erau atacate de o altă putere cu porniri cuceritoare. Cu o deosebire importantă, şi Țării Românești, şi Moldovei rămânându-le competențele voievodale în domeniile apărării şi politicii externe.

Şi că aşa au stat lucrurile ne-o dovedesc tratatele internaționale negociate şi parafele, ceea ce ne relevă că, domnul/ voievodul se bucura de suveranitate, acest fapt demonstrându-ne că, statul, ca entitate politico-administrativă funcționa. În toate tipurile de tratate (omagiale, de închinare, de egalitate, pentru statornicirea hotarelor, solii, privilegii comerciale) acestea erau încheiat în numele suveranilor Țărilor Românești. Unele dintre actele politico-diplomatice ni se impun atenției prin tonul, diplomatic vorbind, de deplină egalitate între părți. Pentru a evidenția această **realitate istorică** vor fi reproduse, fragmentar, câteva tratate peremptoriu argumentative, cu deosebire, în sensul ideii/ condiției de suveranitate voievodală statală.

1395. 7 martie. Tratatul încheiat între **Mircea cel Bătrân** şi regele Ungariei **Sigismund de Luxemburg,** la Braşov.

„Noi Mircea, voievodul Țării Românești, facem cunoscut tuturor celor ce vor vedea scrisoarea de față sauvor avea știință de dânsa în alt chip, că deoarece prealuminatul principe şi domn, domnul Sigismund […] slăvitul rege al Ungariei […] arătând față de noi osebită bunăvoință a maiestății sale […] de aceea noi, din îndemnul numai al nostru, fără a fi siliți şi nici strămtorați de nimeni, sub jurământul nostru de credință şi al boierilor noştri […] am jurat şi juruim prin rândurile de față […] a păzi şi a ține cu sfințenie cele mai jos scrise şi anume mai întâi ca noi, când […] regele va merge cu oştirea sa […] el însuşi împotriva turcilor […] atunci să fim ținuți şi datori a merge cu dânsul, de asemenea noi înşine împotriva acelora, cu toată oştirea, cu oamenii şi cu toată puterea noastră. Şi dacă domnul, regele, nu merge el însuşi […] atunci şi noi să fim ținuți […] să trimitem numai oştirea […] dimpreună cu oştirea domnului rege."

Dincolo de tonul protocolar curtenitor specific epocii, este de observat că tratatul a fost încheiat între doi monarhi, **Mircea** condiționând participarea sa personală la lupta antiotomană de participarea personală a regelui Ungariei în fruntea armatei sale.

1499. 12 iulie. Tratat de egalitate încheiat între **Ştefan cel mare** şi **Ioan Albert**, regele Poloniei, şi **Alexandru**, ducele Lituaniei la Hârlău.

„Noi Ioan Ştefan voievod […] facem cunoscut şi arătăm pe față prin această carte a noastră […] că după ce într-o vreme, de mult trecută, între noi şi între prealuminatul prinț, domnul Ion Olbracht, cu mila lui Dumnezeu craiu al Poloniei […] acum domnia sa ne-a iertat […] şi ne-a dăruit pace veşnică. Astfel că între noi şi între prealuminăția sa […] are să fie linişte […] şi între luminăția sa prințul şi domnul Alexandru marele cneaz al Litvei […] are să fie linişte şi pace veşnică… De asemenea făgăduim noi Ştefan voievod şi copiii noştri […] pomenitului craiu […] şi pomeniți lor frați ai domniei sale […] că vom fi întotdeauna prietenii prietenilor şi neprieteni neprietenilor lor. Tot aşa domnia sa susnumitul craiu şi […] numiții frați ai domniei sale, cu toți sfetnicii şi supuşii lor […] vor fi întotdeauna prietenilor noştri prieteni şi neprietenilor noştri neprieteni".

Şi în cazul acestui tratat, tonul diplomatic folosit spune în evidență faptul că a fost negociat între doi şefi de stat (monarhi), care, trecând peste vechile neînțelegeri, au convenit, deci, să-şi respecte, reciproc, prietenii, şi să nu se alieze cu neprietenii, ceea ce conta esențialmente în ciocnirile neostoite, de interese geopolitice dintr-o Europă centrală şi de sud-est amenințată, mai ales, de provocările expansioniste ale Imperiului otoman.

Şi acum să vedem ce sfaturi descoperim în parenitica *„învățătură a prealuminatului*

şi cucernicului domn ***Ioan Neagu****, mare voievod şi sigur stăpânitor al Marii Ungrovlahiei către iubitul sud iu Teodosie şi către cei ce mai târziu vor veni domni şi ceilalţi binecuvântaţi creştini despre soli şi războaie".* Sunt recomandări ale unui domn/voievod pentru care primirea unor înalţi trimişi diplomatici trebuie să se facă cu fastul şi rigoarea unui monarh european, moştenitor al tradiţiei imperiale bizantine.

„Şi acesta este acum iarăşi cuvântul meu de învăţătură către tine, fiul meu Teodosie, şi către fraţii mei dragi [...] cum se cade fiecărui domn a primi şi cinsti soli ce au venit la el... Deci dară [...] când auziţi că un sol, adică ambasador mare, vine la voi, sunteţi datori voi să trimiteţi pe cei dintâi dregători şi să-l întâmpine cu cinstea cuvenită şi să-l omenească îndeajuns [...] până ce l-aţi adus la tronul vostru. Şi atunci să se adune toţi dregătorii lângă voi cu haine strălucite şi de mult preţ [...] Iar solul ajungând aproape [...] să iasă amintiţii cinstiţi bătrâni acolo [...] să-l întâmpine cu cai împodobiţi [...] şi să fie dus de ei până la locuinţa lui de cinste... Iar în ziua [...] în care va veni la voi, împodobiţi în chip strălucit locuinţa voastră şi tronul [...] şi voi înşivă însă trebuie să vă împodobiţi cu strălucire..."

O altă dovadă a existenţei ca entităţi statale a Ţărilor Româneşti este manifestarea de sine stătătoare a vieţii religioase ortodoxe pe care suzeranul otoman nu a încercat s-o înlocuiască cu propria sa religie islamică. În toată perioada medievală, Biserica Ortodoxă, prin înalţii săi ierarhi, atât în Ţara Românească cât şi în Moldova, a susţinut politica de neatârnare statală a domnitorilor/voievozilor, nu o dată vădind atitudini de autocefalism în raport cu Patriarhia ecumenică de la Constantinopol. Încă din momentul în care **Nicolae Alexandru** (1352-1364) îl aduce în fruntea Bisericii Ortodoxe din Ţara Românească, prin recunoaşterea de către patriarhul ecumenic **Calist I**, pe mitropolitul **Iachint de la Vicina** în 1359, iar în Moldova, sub **Petru Muşat** (1375-1391), primul mitropolit hirotonisit de către mitropolitul Haliciului, probabil la 1387, devine ierarhul **Iosif**, oficializat canonic, ca atare, în 1402, în vremea domniei lui **Alexandru cel Bun** (1400-1432), de patriarhul ecumenic **Matei I**, şi până la ultimii domnitori/voievozi pământeni de la sud şi nord de Milcov (secolul XVIII), întâii stătători ecleziali din Ţările Româneşti au fost, de fapt, cei mai apropiaţi sfetnici ai şezătorilor pe tronurile de la Câmpulung, Curtea de Argeş, Târgovişte, Bucureşti, Suceava şi Iaşi, încurajatori ai luptei acestora de prezervare a existenţei statului, chiar dacă unii nu erau de neam românesc, dar care au pus şi temeiuri culturale semnificative acestui neam. Să-i pomenim pe câţiva, a căror atitudine sprijinitoare a politicii voievodale a fost explicită: **Nifon** (1503-1505), **Macarie II** (1512-1521), **Eftimie II** (1594-1602), **Teofil** (1636-1648), **Antim Ivireanul** (1708-1716) în Ţara Românească, **Teoctist II** (1508-1528), **Teofan I** (1530-1546), **Anastasie Crimca** (1608-1629), **Varlaam** (1632-1653), **Dosoftei** (1671-1693) în Moldova.

Exercitarea puterii ca monarhi dinastici de către domnitori/voievozi, succesiunea la coroană şi tron producându-se în virtutea principiului salic al „osului domnesc", urmaşii fiind aleşi de sfatul marilor boieri dintre membrii din familia domnitoare (în perioada de suzeranitate otomană, este adevărat, domnia era acordată de sultani celor care licitau mai vârtos, dar principiul „osului domnesc", chiar şi viciat astfel, era cât de cât respectat, fie şi formal), ne relevă condiţia esenţial politic-administrativă a Ţărilor Româneşti de state **Dimitrie Cantemir** descriind în corectă cunoştinţă de cauză care era caracterul domniei.

„Domnilor nu le lipsea nicio prerogativă a puterii supreme cu care se mândresc principii cei mari. Afară de Dumnezeu şi sabia lor, nu recunoşteau pe nimeni mai mare în ţară; iar în afară nu erau legaţi de niciun principe sub nume de feudă [...]; războiul, pacea, viaţa, moartea şi bunurile tuturor locuitorilor depindeau de voinţa lor şi de toate acestea puteau să dispună după voinţă, pe drept sau pe nedrept, fără să se poată împotrivi cineva" (*„Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae"*, partea II, capitol I).

Domnul/voievodul era, aşadar, comandantul suprem al oştirii şi şeful, de asemenea, suprem al bisericii, al administraţiei ţării, deţinând, totodată, puterea legislativă şi executivă.

Ar mai fi câte ceva de spus, dar, considerând că ceea ce era mai important de luminat în problema existenţei ca entităţi statale a Ţărilor Româneşti în Evul Mediu, necunoscută, sau eludată insidios de doamna **Domnique Vallaud** şi de alţi istoriografi occidentali, pun punct aici. Cu o fermă concluzie însă întru lămurirea/atenţionarea celor care nu vor să admită că şi românii au o mare istorie: **niciodată Ţările Române n-au fost paşalâcuri ale Imperiului otoman. Au fost, definitivo quid rei, state ortodoxe ale Europei, ocârmuite sub coroană autohtonă Basarabă şi Muşatină.**

Petre Gheorghe Bârlea

RETORICA FRONDEI ÎN SCRIERILE REGINEI MARIA A ROMÂNIEI (5)

„Aş vrea să fiu eu rege... nu e vremea să ezităm sau să încercăm experienţe, e vremea pentru acţiune, acţiune fără ocolişuri, clară, hotărâtă! Orice ezitare şi lipsă de vlagă pun în primejdie ţara.“

3.3. Figurile analogiei

Despre *epitet* am vorbit în cadrul paragrafului consacrat adjectivului.

Comparaţia este şi ea folosită frecvent în textele R.M., în virtutea aceluiaşi principiu al „economiei vorbirii”: o comparaţie reuşită o scuteşte pe autoare să dezvolte o apreciere, o descriere de situaţii, o caracterizare.

De obicei, întâlnim *comparaţia-eikon*, căci imaginea (*imago*) este aceea care defineşte obiectul sau persoana caracterizată prin asociere. Vorbind despre încercările ale zadarnice ei şi lui Barbu Ştirbei de a-l îmbărbăta pe Ferdinand, în momentele dificile care au precedat semnarea tratatelor de pace separate din primăvara anului 1918, autoarea conchide:

(39) „*... parcă am fi încercat să susţinem un* ***copac tăiat din rădăcină***” (J II, 415) Christopher Ballard, ataşatul militar britanic este:

(40) „*omuleţul cu ochi lipsiţi de expresie,* ***ca de peşte***” (J II, 294)

Deseori, *eikon*-ul comparativ se încarcă cu valori spirituale sau chiar este exprimat prin termeni abstracţi, astfel încât este vorba mai degrabă despre *comparaţia-simbol*:

Regina-mamă spune despre fiul ei, prinţul moştenitor Carol, cum am văzut deja că *trebuie* să fie văzut pe front, adăugând, în climax comparativ:

(41) „*... ca un stindard printre cei ce luptă*”; „*ca o consolare pentru răniţi*”; „*ca o răsplată pentru cei viteji*” ()

Alteori, se foloseşte *comparaţia-parabolă*. În articolul *De la inima mea la a lor*, partea a doua, publicată în *România* din 21 februarie 1917, cu subtitlul *Copilul meu*, autoarea compară plecarea aliaţilor (a „prietenilor” din misiunile străine) cu moartea prinţului Mircea (Întreg articol bazat pe această comparative-parabolă, a fost criticată de către contemporani, care susţineau că înţeleg durerea de mamă, dar tragediile personale nu pot fi comparate cu cele naţionale). Textul este reluat şi stilizat din *Însemnări*, februarie-aprilie 1918, comparaţia fiind consemnată *expressis verbis* în lunga notă din 9 martie 1918:

(42) „*Şi toată agonia aceasta lungă, moartea aceasta treptată a tuturor speranţelor noastre, a fost o repetare îngrozitoare, la altă scară, a morţii copilului meu, acum şaisprezece luni*” (J II, 442)

În sfârşit, *comparaţia-paradigmă* este utilizată pentru caracterizările sintetice, cu aluzii culturale foarte cunoscute:

(43) „*Averescu...* ***mi-a amintit de Mephisto***” (J II, 420)

(44) „*Miniştrii noştri se comportă* ***ca nişte adevăraţi sclavi ai germanilor***” (J II, 121)

(44 bis) „*… iar şi iar m-am simţit* ***ca un monstru al adevărului****, într-o mare de minciuni,* ***ca o stâncă fermă****, care nu poate decât să învingă sau să fie sfărâmată în bucăţi*”. (J III, 311)

De cele mai multe ori, personalitatea accentuată a autoarei se exprimă prin aglomerarea de epitete descriptive, comparaţii, metafore şi imagini plastice care redau tabloul sumbru şi situaţia catastrofală a unui moment:

(44) „*O discuţie îngrozitoare, sfâşietoare…, cu privire la soarta băiatului nostru. O* ***agonie înfricoşătoare****, ce nu se poate descrie. Te simţi* ***ca şi cum ai privi într-un mormânt deschis unde se află un om viu. Ca şi cum ţi-ai îngropa unul dintre copii înainte de a fi mort*** *– şi, în plus, pe cel care urma să îndeplinească munca de construire a unei ţări.*” (Î VII, …)

3.4. Figurile insistenței

Repetițiile și sublinierile

Figurile insistenței sunt numeroase în paginile scrise de o mână energică, evident. Repetițiile în *climax*, cu adăugarea unor detalii care dau greutate primei secvențe a frazei, sunt frecvente atât în paginile de susținere a unor cauze, cât și în cele de exprimare a dezamăgirii și disperării. În împrejurări teribile pentru țară și pentru casa regală, repetițiile se asociază în fraze exclamative cu enumerările retorice, cu interogațiile retorice etc. Iată cum este notat momentul când regina înțelege adevărata cauză a dezertării prințului Carol de la postul său de comandant al Regimentului 6 Vânători, încartiruit la Târgu Neamț, pe 27 august 1918:

(45) „***Cum a putut, cum a putut! Cum a putut!*** *Acum, în clipele acestea, să ne părăsească* ***pe noi, țara lui, munca lui, regimentul lui, speranțele, ambițiile, visurile lui****, ca un dezertor, să-și părăsească locul –* ***cum a putut, cum a putut!*** *Și întotdeauna a fost* ***un fiu bun, un fiu încrezător, un băiat cinstit și sincer****.* ***Ce rătăcire l-a lovit? Ce nebunie i-a tulburat mintea?***" (J III, 305)

Se văd clar ierarhiile în enumerări, contrapunerile în idei (dezertare și aventură galantă în clipe grele pentru țară; prezentul și viitorul), punerea în scenă a stărilor sufletești – uimirea, indignarea, iubirea de mamă, orgoliul de regină etc.

Asemenea întâmplări nu o înfrâng, însă. Ca de obicei, își găsește forța de acțiune chiar în adâncurile durerii și ale umilinței și revine la tonul de frondă, obișnuit în scrisul ei:

(46) „*... acum* ***trebuie să învăț să fac față lumii în care unul dintre ei ai mei a devenit trădător****, dezertor, și-a părăsit postul de onoare pentru o fată de nimic – iar pentru mine, mama lui, cea cu care a muncit cot la cot, n-a păstrat* ***nici măcar un gând, nici mă nici un gând***." (J III, 305). Din nou, repetițiile și exclamațiile se succed, exprimând aceeași forță lăuntrică fără seamăn.

Cu puțin timp înainte de începutul acestei crize de palat (care se va încheia abia în februarie 1920, prin plecarea prințului într-o călătorie în jurul lumii), (Cf. General Constantin Găvănescul, 1920/2016. Cf. și Sorin Cristescu (ed*.)*, 2015, *Carol al II-lea – Scrisori către părinți*), s-a consumat criza politico-militară a semnării păcii separate cu Puterile Centrale. Și de data aceasta, regina a constatat că rămâne singură în fața tuturor celor implicați în chestiune. La început, sperând că are alături măcar familia, este foarte categorică:

(47) „*Am dat glas opiniei pe care o consider că o au atât regele, cât și primul moștenitor:* ***orice, numai să nu*** *încheiem noi înșine pacea cu germanii, ni se poate cere* ***orice, numai asta nu***!" (J II, 265)

Credința nestrămutată în adevărul ei și judecata limpede generează fraze clare, categorice, baze pe repetiții simetrice, pe exclamații energice.

Apoi, același tip de fraze exprima o tonalitate ceva mai joasă – refuzul resemnării.

(48) „*Încă* ***nu m-am resemnat*** *cu această situație ultimă,* ***vreau să lupt*** *împotriva ei și se pare că nu e nicio cale de a lupta. Nu vede nimeni nici o posibilitate de a nu ne salva luptând,* ***cu toții consideră*** *că încercarea ar sfârși într-un masacru sângeros și fără rost,* ***CU TOȚII își declară*** *aceeași părere*." (J II, 265)

După ce a căutat, în van, sprijin peste tot, își recunoaște, în sfârșit, înfrângerea. Aceeași frază retorică echilibrată sintactic, clară și concentrată semantic, dar nu lipsită de imagini metaforice, în exprimarea curajului și a energiei încă neepuizate total, servește la o ultimă declarație de principii – identificarea cu destinul țării:

(49) „***În ciuda curajului și energiei mele****, a venit clipa în care nu mai pot face altceva decât* ***să las potopul să se reverse asupră-mi****. Care va fi soarta noastră anume, în toate acestea, nu știu – atâta sunt una cu țara mea, încât* ***nu-mi pot închipui o soartă personală****, separată de a țării.*" (J II, 289)

S-a întâmplat de mai multe ori ca prințesa și regina să se simtă înfrântă, umilită, disperată, în lupta ei cu toți cei din jur – regi, prim-miniștri, miniștri, șefi de guverne, generali de armată ș.a. Dar cu adevărat singură, părăsită de toată lumea, nu s-a simțit decât o dată, după cum constată istoricii (A. Ciupală, 2017, p. 246) și după cum o atestă însemnările contemporanilor (Cf. H. M. Berthelot, 2000, p. 278) și propriile-i notații de jurnal, când vorbește despre întâlnirea cu Gen. Berthelot, înaintea retragerii Misiunii acestuia, impusă prin Tratatul de Pace de la București:

(50) „*... lucrul pe care nu-l pot ierta –* ***izgonirea prietenilor*** *veniți să lupte pentru noi,* ***izgonirea a ceea ce a reprezentat cauza noastră, dreptul nostru de a urma drumul către victorie***." (J II, 442)

Este aici o dublă repetiție, a doua fiind în interiorul membrului al doilea al primei repetiții.

De foarte multe ori, repetițiile fac parte din enunțurile exclamative, subliniind starea de surescitare, indignarea, neputința, revolta autoarei. În ziua semnării „păcii umilitoare" din 7 mai 1918, Regina are, printre alte notații, secvențe de tipul:

(51) „*Dar sunt* ***bolnavă, bolnavă, bolnavă...***; *Totul e* ***hidos, hidos, hidos!***" (J II, 94)

3.5. Structurile sintactice specializate

Exclamația

Pentru un spirit vulcanic şi tranşant, ca al Reginei Maria a României, este normal ca ideile să exprime prin enunțuri şi fraze exclamative, care redau hotărârea ei nestrămutată în adevărurile sale sau perplexitatea față de situații pe care gândirea ei nu le poate înțelege şi nu le poate admite:

De obicei, prima exclamație este concentrată într-un *incipit* care exprimă *fapta*:

(51) *Carol a dispărut!* (J III, 301)

(52) *Crima a fost înfăptuită!* (J III, 93)

Apoi exclamațiile explicative se succedă în enunțuri scurte şi tăioase, ca nişte lovituri de bardă, cu amplificări progresive, cu repetiții emfatice, cu entimeme din logica formală, cu epifraze, ca un ultim ecou al izbucnirii:

(53) „*S-a terminat! Am semnat că cedăm libertatea, nădejdile, bogăția, onoarea, visul. Suntem sclavi, suntem mutilați, ciopârțiți, cu economia distrusă...!*" (J III, 93)

Alteori exclamația încheie un enunț în care se simte clocotul personalității ei puternice, învinse – temporar – de Istorie:

(54) „*... am plecat cu Nando pe front, sau ceea ce era pe vremuri frontul – să îi spunem fostul front!*" (J II, 485)

Enumerările în climax sau anticlimax, repetițiile, sublinierile etc. transformă în fraze exclamative chiar şi pasajele enunțiative, grafic, deoarece ele capătă accente tragice:

(55) „*Acum ni s-a impus pacea aceasta de-a dreptul imposibilă, viața aceasta care nu mai merită trăită – toată e o tortură lungă, umilitoare, incredibilă, din care nu văd nicio cale de ieşire, ci doar mai multă nenorocire, mai multă suferință, mai multă disperare, mai multă înjosire. Pentru prima oară în viață, nu mai am nici o dorință de a trăi, de-abia mai am dorință de a munci, iar marea dragoste față de omenire pe care o simțeam atât de caldă în inimă e pe jumătate moartă. Încrederea mi-a fost zdruncinată, nu mai cred în oameni ca pe vremuri, aşa că eu însămi am devenit alt om. Îmi sunt străină mie.*" (J II, 484)

Diatriba

Autoarea *Însemnărilor* şi a *Scrisorilor* (uneori, şi a *Memoriilor*) este conştientă că în multe ocazii a dus prea departe tonul sfidător, dar de fiecare dată se justifică:

(56) „*I-am ținut piept ca o leoaică – am măturat la o parte convențiile şi am declarat că este dreptul meu sfânt să vorbesc, că prin mine vorbesc mii de oameni, că sunt glasul fiecărui om care are în el simțul drept al onoarei..., glasul fiecărui mort care zace rece în mormânt, după ce şi-a dat viața pentru un ideal pe care îl târăsc în noroi şi îl îngroapă!"* (J II, 416). Uneori, autoanaliza este nu numai lucidă, ci şi ironică:

(57) „*Atunci am lăsat să se reverse tot ce simțeam – am spus tot ce poate spune o gură de femeie, când vede cum i se smulge tot ce are, chiar şi ultimul fir de onoare în care mai poate spera să se înfăşoare.*" (J II, 419)

Cele mai dure schimbări de replici tăioase le are cu regele Ferdinand:

(58) „*... ai ajuns o simplă unealtă fără viață în mâinile lor murdare!*" (J II, 417)

Nici față de copilul ei favorit, prințul-moştenitor Carol, nu este mai blândă. Când realizează că acesta avea planuri mizerabile, orbit de iubirea față de Zoe Lambrino, îi scrie fără menajamente: „*Mai degrabă să mori de un glonț dușman şi să zaci în bunul pământ românesc decât să dezertezi într-un asemenea moment, disprețuit de întreaga țară...*" (S. 24.08.1918)

Dar ținta sa favorită este *l'Homme du Malheur*, Gen. Al. Averescu, mai ales în perioada nefastă a confruntărilor din februarie-martie 1918, în Consiliul Coroanei, în Guvern etc., cu privire la retragerea României din război şi semnarea păcii separate cu Puterile Centrale, reprezentate în primul rând de Germania natală a Regelui:

(59) „*...mi-e ruşine că mă aflu în aceeaşi încăpere cu un bărbat, cu atât mai mult cu un general care e în stare să accepte calm asemenea condiții din partea dușmanului fără să protesteze, fără să ridice un deget, fără să tragă un foc de armă.*" (J II, 419-420)

Imprecația

În același context al confruntării cu Gen. Al. Averescu, *l'Homme du Malheur*, *Jurnalul* citează spusele autoarei, între ghilimelele de rigoare:

(60) „«*frumoase lucruri vei fi făcut*» ...«*dacă mai întâi îngropi cinstea țării dumitale, apoi îi înrobeşti regele, iar apoi laşi să i se secătuiască viața din trupul*

mutilat şi zvârcolind!" (J II, 420)

Blestemul

Uneori, exclamaţiile sunt completate cu imprecaţii, cu formule de consecraţie şi cu imagini parcă luate din literatura romantică:

(61) „*Ah, brutele! Brute fără seamăn, îngrozitoare, băutoare de sânge! Cumplită va fi ziua pedepsei lor – li se vor ridica împotrivă măruntaiele pământului, ca să le arunce în faţă crima comisă!*" (Blestemul Reginei „a prins", căci Puterile centrale vor pierde războiul după mai puţin de o jumătate de an de la aceste însemnări, iar germanii, pe care autoarea îi ura atât de mult, deşi se căsătorise cu unul dintre ei, aveau să fie trataţi ca umili învinşi) (J III, 94)

Formulele sentenţioase

În aceeaşi serie a exclamaţiilor, imprecaţiilor etc. se înscriu generalizările cu aspect de maximă şi de sentinţă clasică. De obicei, asemenea formulări vizează conduita unor persoane sau a unor comunităţi umane:

(62) „*Dacă o ţară îşi pierde speranţa în răzbunare, e cu adevărat o ţară care nu mai poate fi salvată – o ţară de sclavi*" (J III, 94). Cele mai multe astfel de sentinţe nu par prelucrări ale formulelor de largă circulaţie, ci rod al propriilor observaţii bazate pe experienţe acumulate foarte devreme, în viaţa ei:

(63) „*Spiritul e totul. O nenorocire întâmpinată cu curaj e pe jumătate învinsă,* «*viaţa se teme de cei curajoşi*»*, aşa să fie!*" (J I, 157)

Afirmaţiile din 2 oct. 1916 sunt rezultatul mersului ascendent al organizării asistenţei medicale din acele prime luni ale participării României la război, când veştile de pe frontul de sud nu erau deloc bune şi prevesteau apropiata catastrofă militară. Enunţul pus între ghilimele de autoare şi subliniat în manuscris parafrazează, desigur, adagiul latinesc *Fortuna audaces adjuvat*!

Sublinierile

Marcarea pur grafică a unor cuvinte sau sintagme considerate esenţiale este frecventă în textele reginei Maria – documentare sau ficţionale. Sublinierile ţin locul unor comentarii, contribuind la lapidaritatea stilului acestor scrieri (Cum am arătat deja, editorii şi alţi exegeţi ai operei Reginei Maria au convenit să redea cu MAJUSCULE sublinierile din textul original, ceea ce facem şi noi aici în citatele respective). Iată cum „comentează" în *Însemnări...* o întâmplare, care are, totuşi, o completare verbală:

(64) „*... am vorbit cu o femeie venită la Sinaia de la Câmpulung PE JOS, să-şi vadă fiul, care e în armată; i se părea absolut firesc*" (J I, 217)

(65) „*Nando încă MAI POATE izbândi, numai să vrea*" (J I, 265)

Referirile la caracterul slab, ezitant, concesiv al regelui Ferdinand sunt foarte numeroase în textele reginei Maria. Uneori, însă, pentru a nu relua anumite comentarii, preferă să sublinieze sintagmele esenţiale ale unei idei.

Alteori, ideea centrală nu mai are nevoie decât de sublinierea energică a perplexităţii:

(65 bis) „*... trebuie să le fac faţă eu, regina Maria, prinţesă a Marii Britanii şi a Irlandei, trebuie să încerc să le înţeleg şi să nu mă înec în oroare – fiindcă E CU PUTINŢĂ să existe asemenea lucruri*!" (J III, 53)

Autoarea nu mai explică, aici, ce înseamnă această „putinţă". Vorbise pe larg despre neregulile din societate, despre mentalităţi etc., aşa că acum se mulţumeşte doar să atragă atenţia asupra faptului că acestea sunt posibile în lumea în care îi este dat să trăiască.

Interogaţia retorică

Interogaţiile nu sunt puţine în text, căci situaţiile incerte nu erau deloc puţine, în acele vremuri grele pentru ţară şi chiar în vremuri de pace, pentru familia regală. Dar nu totdeauna este vorba despre interogaţiile pur retorice, chiar dacă apar sub forma unor repetiţii stilistice, combinate cu exclamaţii. Voluntarismul reginei o îndeamnă să-şi răspundă, fie şi numai principial, să contrabalanseze întrebările care sunau în gol, cu afirmarea unor decizii de moment sau cu notaţii autoreflexive:

(66) „*... **şi ce pot face, ce pot face** – ceva tot trebuie **să fac** – simt că trebuie – **dar ce? Cine mă poate ajuta?***" (J II, 415)

În general, exclamaţiile care redau perplexitatea alternează cu interogaţii retorice, întregul fragment redând dilemele unei fiinţe care se simte implicată cu totul în fiecare eveniment – mare sau mic – al poporului său. În dimineaţa zilei de 10 oct. 1914, când bunul ei prieten, Barbu Ştirbey o sună (B. Ştirbey o suna de la Palatul Regal, deoarece Prinţesa Maria nu se afla acolo: înnoptase tocmai atunci la prietena ei, Martha Bibescu, la Palatul din Mogoşoaia) ca să anunţe că a murit Carol I şi că, din acea clipă, ea a devenit regină, Maria exclamă şi se întreabă:

(67) „*... sunt regină-regină! Dar cum să înduri dintr-o dată aşa ceva...?*" (J I, 95)

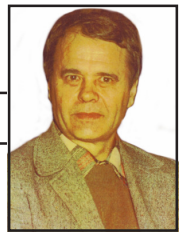

Manole Neagoe

FRUNZĂRIND DOCUMENTE ÎN ARHIVE SPANIOLE

În fine, la 49 de ani am norocul totuşi să plec şi eu la o cercetare în arhivele străine, de data aceasta în Spania. În 30 octombrie 1979 zbor peste Pirinei, apoi peste Sierra Guadarama şi aterizăm la Madrid pe o vreme frumoasă. Dau telefon la ambasadă. Cică m-au căutat la aeroport. Vine şi mă ia cu maşina cineva de la ambasadă şi-l întâlnesc pe ambasadorul nostru Goliat, fostul secretar la Academia de Ştiinţifice Sociale şi Politice. Stăm de vorbă, şi dânsul, în semn de consolare, îmi zice că e mai bine să fii autorul unei cărţi, tu singur, nu la grămadă la o istorie oarecare. De acord, dar tare aş vrea să-i aduc aminte că mi-a respins de două ori volumul doi din mari bătălii şi, până nu s-a dus peste el Hinoveanu, şi n-a făcut scandal nu i-a dat drumul.

31 octombrie 1979. Vine şi mă ia maşina şi merg cu tov. Buhă la Ministerul Culturii ca să mi se dea permisul de a intra în trei arhive: castelul Simancas de lângă Valladolid, Barcelona şi arhivele din Madrid. Dăm peste o băbuţă, brunetă, subţirică dar foarte simpatică prin felul ei de a fi. Ştia câteva cuvinte româneşti printre care şi cuvântul **dor**. Originară din Galicia, unde au stat multă vreme Celţii care au dat numele provinciei Galicia. Simpatizează Transilvania, pentru că pe acolo au fost celţii, şi, ca dovadă, recită „Lung e drumul Clujului. Dar mai lung al Dorului”. Pronunţă atât de bine cuvintele încât ai bănui-o că ştie româneşte. Bieţii celţi! Nu pot să-i spun că Burebista a stins tribul Boilor, i-a cam lichidat şi pe scordisci şi pe teurisci, unii locuind în sud-vestul Transilvaniei, prin Banat, de unde şi numele celtic al cetăţii Singidunum – Belgradul de mai târziu al slavilor, dar şi Viminacium. Îl rog pe omul cu maşina să mă lase la muzeul Lazaro Galdiano. Un muzeu foarte bun, nu atât prin picturile pe care le are, ci pentru arte aşa-zise minore. O colecţie de vase de Limoges, statuete de fildeş, tripticuri, emailuri bizantine din sec. X, vase de cristal din diferite epoci, unele piese de artă vizigotă, bijuterii din antichitate până în sec. XVIII. Lucrările din Renaştere sunt foarte frumoase şi una poartă numele lui Cellini. Printre pictori figurează El Greco, Velasquez ş.a.

1 noiembrie 1979. Ajung la Simancas, un castel impunător, foarte sobru, ridicat de un amiral spaniol, cumpărat de Carol Quintul, şi transformat în Arhivele Naţionale cu documente din Evul Mediu. Împreună cu arhiviştii locuim în Valladolid, ne ia un autobuz dimineaţa, ne aduce la masă în oraş ca să ne ducă iar la Arhive. În Valadolid au stat uneori şi regii Castilliei, Petru cel Crud, regii catolici. În timp ce o fătucă îmi face legitimaţia pe baza căreia am dreptul să intru în arhive, văd pe o masă alăturată desfăşurată o hartă sub un plan, mă uit şi văd că este vorba de dispozitivul armatei ruse de sub comanda lui Munich, la 1772. E vorba de primul război cu turcii care se va petrece pe teritoriul românesc. Şi aşa a început Golgota neamului românesc de la sfârşitul secolului al XVIII-lea. Printre corpurile de oaste se află şi o unitate de cavalerie formată din boierii valahi! Bieţii românaşi. Trăgeau nădejde că împăratul ortodox de la Kremlin ne va dezrobi de jugul turcesc. Norocul nostru a fost că la 1711, Petru cel Mare a mâncat bătaie la Stălineşti. Se plângea un ins că atunci, în timp ce Dimitrie Cantemir se afla alături de ţar, olteanul din Brâncoveni, Constantin Brâncoveanu, a stat de o parte. Şi ce bine a făcut. El a înţeles că ţarul nu poate câştiga partida, aşa cum avea s-o constate milităreşte Neculce, care, ca bun militar, a înţeles că rusul nu are nicio şansă să câştige campania. Dacă ţarul ar fi câştigat atunci bătălia, în ciuda tratatului cu Cantemir prin care recunoştea hotarele Moldovei de la Ceremuş pe Nistru până la mare, în mod sigur, prieteneşte şi din prea multă omenie, cum numai rusul o poate face, Moldova avea să devină gubernie rusească.

I-am acuzat de multe păcate pe turci, dar ar trebui să înţelegem că fără luptele cu ruşii din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea eram de mult provincie rusească. Brâncoveanu, înţelept, avea să spună că preferă jugul de lemn al turcilor, decât jugul de fier al Habsburgilor şi, evident, al ruşilor.

Turcii nu s-au amestecat în ciorba noastră aşa cum o fac unii azi în spirit democratic.

Am început cercetarea dosarelor şi, din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, n-am dat decât peste două informaţii. O scrisoare din Paris informa că domnul Ţării Româneşti a fost prins de Ion Vodă cel Cumplit cu ajutorul tătarilor şi trimis la Poartă, unde i se va tăia capul. Am dat într-un alt pachet de documente cum că Ruxandra Basarab cerea ajutor şi un salvconduct ca să se întoarcă în ţară. Apoi tăcere. Despre lupta de la Călugăreni şi campania din 1595 nimic, deoarece Sigismund Bathori i-a informat pe europeni că el i-a bătut pe turci. Când însă Mihai Viteazul îi atacă pe turci încep să apară documentele despre noi, 69 la număr. Se bucurau spaniolii de succesele domnului şi se roagă la Dumnezeu ca lui Mihai să-i meargă mereu bine. Numele domnului circulă în Europa. Datorită tiparului se realizează nişte informaţii succinte numite „avvisi", „nouvelles", „Nachricht", „copia" sau „historia" şi se afişează în târgurile din Veneţia, Augsburg, Bruxelles sau Paris, prin care oamenii aflau despre succesele domnului român. Exista teama în Europa că turcii ar putea să ia ofensiva spre centrul continentului, spaniolii se temeau de incursiuni în interiorul peninsulei şi, în această stare de teamă, apare Mihai cu „biruinţa cocoşului cu vigoare de foc împotriva marelui şi înfricoşătorului şi Răsăritului". Mihai devine eroul „nostru" şi, la un moment dat, din pricina cunoştinţelor geografice precare, europenii află că domnul călăreşte victorios spre Kazan!

În Balcani doi greci, Palamed şi Stavrinos îi închină domnului două poeme, iar într-un cântec din satul Cruşevo, din Macedonia, Mihai este beiul care „mi s-a pornit să se bată, la Evanghelia din Valahia şi crucea din Constantinopole, în frunte merge crucea, în urmă Evanghelia, iar Mihai Beiul, între ele, ca soarele ca luna."

Lope de Vega, într-una dintre piesele sale îi face un portret laudativ lui Mihai. Spaniolii se roagă lui Dumnezeu ca turcilor să le meargă tot aşa. Turcii au acum de-a face cu domnul român ceea ce-i face pe occidentali să respire uşuraţi. Nu este de mirare numărul mare de documente care se află la Simancas în care este vorba despre Mihai. Al. Ciorănescu, stabilit în insulele Canare, a avut prilejul să facă cercetări în arhivele spaniole. În 1940 a publicat *Documente privitoare la istoria românilor culese din arhivele din Simancas*, şansa de a mai găsi altele este aproape nulă. Verific indicele de nume şi locuri din lucrarea lui Ciorănescu, constat că forma Draioviste nu există, ceea ce înseamnă că i-au scăpat câteva documente. Le găsesc, sunt patru sau cinci. Ele nu schimbă imaginea pe care şi-o face cineva despre Mihai citind studiul lui Ciorănescu, dar de data aceasta contează şi statistica. Ne dăm seama cât de importantă era activitatea militară a domnului pe linia Dunării şi faima de care se bucura el.

Ca orice oraş spaniol, Valladolid are şi el o Plaza Mayor (Piaţa Mare). Cu bănci pe cele patru laturi, piaţa îţi dă senzaţia de loc plăcut, liniştit, datorită faptului că este înconjurată de clădiri de trei-patru etaje. Vallidolitanii, oameni înţelepţi şi cu gust, au păstrat oraşul vechi, blocurile noi şi înalte fiind ridicate ceva mai departe. Este un oraş plin de monumente interesante, biserici începute, unele, în Evul Mediu, dar transformate ulterior, în stil baroc în cea mai mare parte. Oraş plin de amintiri. Columb a murit aici în 1506. Există o casă a lui Cervantes unde marele scriitor a scris două din cărţile sale. Tot în Valladolid se naşte fiul lui Carol Quintul, Filip al II-lea, în 1527. A fost aici şi sediul Inchiziţiei etc. Catedrala, impunătoare ca dimensiuni „se ridică pe locul în care a fost o operă romanică din secolul al XI-lea, reconstruită în secolul al XIII-lea, ca să fie ridicată catedrala actuală de pe vremea lui Filip al II-lea de către marele arhitect Herrera şi reînnoită în secolul al XVIII-lea de alt mare arhitect spaniol, Churriguera. Cuprinde multe opere de artă şi un muzeu diocezane, în care se află un „ecce homo" de Juan de Juni, sau un Sfânt Martin împărţindu-şi haina cu un sărac, amândoi sculptaţi în lemn colorat de Gregorio Feranandez. Sunt doi sculptori cu mai multe opere în Muzeul Naţional de Sculptură aflat în Colegiul San Gregorio. Un monument care păstrează, mai ales în interior, o parte din construcţia gotică ca şi mănăstirea San Benito. Dau fuga şi reperez cele mai importante biserici şi la un moment dat, aflu eu că în Sfânta Magdalena se află mormântul Mariei de Molina, un personaj interesant din Evul Mediu. Căutându-l, îl întreb pe creştin unde se află Sf. Magdalena, omul ridică din umeri, nu ştie, altul se uită la mine de parcă l-aş fi întrebat unde este Malu Mare. Al treilea, un bătrân, îmi dă o direcţie. Dau peste un monument care se reazemă pe un turn foarte înalt, faţada bisericii fiind împodobită cu un mare scut heraldic. Pe Maria n-aveam s-o găsesc, chiar dacă am căutat-o şi la Barcelona.

Monumentele care m-au impresionat cel mai mult sunt Colegiul San Gregorio şi biserica San Pablo (Paul) – faţada celor două monumente fiind decorată în aşa zisul stil isabelin, adică stilul de la sfârşitul secolului al XV-lea începutul celui de al XVI-lea. Faţada la San Gregorio este opera lui Gil de Siloe. În timpanul de deasupra uşii de intrare sunt trei

figuri sculptate: Sf. Grigore flancat de Sfântul Dominic şi Sfântul Paul. În rest, toată fațada este lucrată, o decorație somptuoasă în jurul unui scut heraldic, încât „zidurile devin tablouri, opere de artă la dimensiuni grandioase". În curtea interioară, pe coloane lucrate în spirală se ridică un balcon cu o balustradă foarte minuțios decorată pe care se înalță arcade în formă de toartă de coș, spațiul dintre aceste arcade fiind împărțit de coloane mai subțiri, totul acoperit cu o decorație foarte bogată.

Spaniolilor le plac sculpturile din lemn pe care le colorează încercând să redea cât mai real viața personajelor. De exemplu, un Christ mort are ochi de cristal, dinți adevărați, iar unghiile de la mâini şi de la picioare sunt confecționate din corn de taur. Muzeul național de sculptură cuprinde opere de artiști mari, ca Berruguete, Juani de Juni, Grigore Fernandez şi alții. Biserica San Pablo a fost cândva o mănăstire, pe care a modificat-o Maria de Molina, a fost restaurată în secolul al XV-lea, cu o fațadă bogat decorată în stil plateresc (vine de la plato, argint, metal care poate fi filigranat, de unde şi numele de plateresc). Pe seară, de câte ori pot, trag o fugă să mai arunc o privire la cele două fațade, fascinante pur şi simplu prin decorația lor exuberantă. În Valladolid există un muzeu arheologic cu multe piese interesante, şi o universitate, iar impunătoare ca dimensiuni este și clădirea Academiei de Cavalerie.

În provincia în care se află Valladolid există multe locuri care ar merita să fie vizitate. Ținând seama de timpul pe care-l am eu la dispoziție, potrivită era o maşină ca să tragi o fugă în puținele ore rămase libere. Sunt câteva castele, localități fortificate ca Medina del Campo sau Penafiel. Mi-ar plăcea să ajung în satul Wamba. Numele este al unui rege vizigot! şi are o biserică din secolul al X-lea, altfel decât bisericile preromane din nordul Spaniei. Un italian care face şi el cercetări în arhive mă invită într-o seară să mergem la Tordesllas, la 20 de km departe de Valladolid. Făcuse rost de o maşină. Todesllas este importantă pentru că aici, în 1494, papa Alexandru al VI-lea a semnat arbitrajul dintre Spania şi Portugalia, despărțind printr-o linie care mergea de la nord la sud posesiunile celor două țări. Teritoriile care dădeau spre vest reveneau Spaniei, iar cele spre est Portugaliei şi astfel Brazilia a căzut ca un enorm cadou pentru micuța țară din Peninsula Iberică. În mânăstirea Santa Clara avea să se claustreze Ioana Nebuna, mama lui Carol Quintul, când avea 28 de ani şi a trăit în mănăstire alți 44 de ani. A înnebunit de durere după moartea bărbatului ei, Filip cel Frumos care a murit răcind după o partidă de joc cu mingea!

Deşi m-au tentat atâtea localități, am ales până la urmă Burgos. Aveam şi o bună legătură cu trenul şi Dumnezeu, 4 noiembrie, ajung în gară la timp, când începea să se ivească zorile, în timp ce spre Meseta o lună imensă, roşietică, era tăiată de dealuri pe jumătate.

Peisajul începe să fie altfel decât pe Meseta, unde este roşiatic, în timp ce aici are o culoare mai închisă. Trecem peste râuri (s-au făcut şi irigații), aşa că natura se apropie de cea de la noi. Ajungem puțin după 9 la Burgos, şi datorită temperaturii nu-ți dai seama că te afli la peste 900 de metri altitudine. Am ales Burgosul pentru catedrala sa, a treia ca mărime după cele de la Sevila şi Toledo, dar şi pentru că Burgos este locul în care s-a afirmat Cid Campeador, eroul unui roman în genul celor din Les Chansons de gestes. Numai că aici faptele îşi au o latură particulară, având în vedere că ele se petrec într-o lume în care creştinismul şi islamismul se întrepătrund la un moment dat. După ce musulmanii trec Gibraltarul, în 711, vizigoții sunt înfrânți şi peninsula este cucerită într-un ritm fulgerător, numai munții Cantabrici cu înălțimile lor oprindu-i. Iar când sultanul maur trimite trupe pentru a ajunge până la ocean, Pelayo îi înfrânge la Covadonga, în 720 şi, de aici, din nordul Spaniei începe reconquista, lupta de eliberare a Spaniei. În secolul al X-lea, regii din Asturii şi Leon sunt supuşi de contele de Castilia care reuşeşte să unească treptat tot teritoriul de la coasta cantabrică până la râul Duero. Burgos devine capitala acestui regat care se naşte în 1037 sub Ferdinand I. Rodrigo Diaz cel ce se va numi Cid Campeador (Campionul) se naşte într-o localitate de lângă Burgos (Bivar). El îi slujeşte credincios pe regii Sanche II şi pe Alfons al VI-lea, dar după ce cucereşte Madridul în 1081, apoi Toledo în 1085, gelos pe succesele sale, regele îi dă de soție pe vara sa, Ximnena, şi-l alungă din Castilia. Cid (Rodrigo) intră în serviciile suveranului maur care domnea la Zaragoza şi nu are remuşcări, dacă luptă acum contra creştinilor dar, pentru a nu o mai face, Cid cucereşte Valencia (1094). Moare în 1099, iar soția lui, după ce rezistă trei ani atacurilor maurilor, dă foc cetății şi fuge. Au fost înmormântați, Cid şi soția, într-o mănăstire nu departe de Burgos, ca în 1942 să fie aduse osemintele lor şi îngropate în catedrala din Burgos. În 1180 se scrie primul a poem „El cantar de Mio Cid", după care s-au făcut şi alte poveşti romanțate. Am ținut să văd mormintele celor doi eroi şi am avut norocul s-o fac în ziua de 4 noiembrie 1979. Ghidul, în final, ne arată un document prin care Cid îi dăruieşte Ximenei o moşie.

Înainte de a merge la Catedrală am pornit-o spre mănăstirea Huelgas Reala, pentru că

era doar la un kilometru şi ceva de oraş, în timp ce Cartuja de Miraflores, pe care aş fi vrut s-o văd era la 4 Km. Drumul e plăcut, răcoare, culorile toamnei în zăvoiul de pe malul Alarzonului, ceea ce face ca albastrul cerului să fie şi mai intens. Admir cu nespusă încântare silueta primei mânăstiri cistercite pe care o văd aşa cum a fost ridicată în secolul al XII-lea. Până să înceapă vizita mânăstirii intru în biserică unde este slujbă. Călugăriţele sunt dincolo de gratii, mirenii dincoace. E ruşinos să se vadă unii cu alţii. La mijloc este un amvon de unde preotul se adresează când fetelor când băieţilor. Dacă de pe dinafară se păstrează liniile construcţiei originale, în interior s-a stricat totul. Cele două nave laterale au fost astupate, rămânând numai nava principală, acum împărţită şi asta în două de grilajul care-i desparte pe mireni de călugăriţe. Huelgas înseamnă odihnă, plăcere, iniţial mănăstirea fiind destinată fetelor din înalta societate, regilor plăcându-le să vină să se odihnească aici.

Desfiinţată în 1835, până la urmă biserica a fost redată cultului şi n-au destule femei care preferă să stea claustrate. Ca să vizitezi trebuie să aştepţi să se facă o grupă de vizitatori, după aceea, ghidul te ia repede, te poartă peste tot, şi-ţi dă un minimum de explicaţii. Nu-mi place, dar să dai aceleaşi explicaţii de mai multe ori într-o zi, apoi într-o săptămână şi în fiecare an, nu e lucru uşor. Dar pentru mine nu e uşor să trec peste nişte morminte foarte vechi. Fătuca, ghidul, trece peste mai multe morminte ca să ajungă la altele mai făţoase. Îi arăt pe cele mai urâte, zâmbeşte şi, complice, îmi spune că sunt nişte etichete puse pe ele, adică dacă-ţi place citeşte-le. Dăm şi peste mormintele ctitorilor ale lui Don Fernando de la Cerda. Într-o sală sunt expuse multe lucruri interesante printre care şi o haină-scurteică a lui Don Fernando. O haină dintr-o stofă de mătase foarte frumoasă, dar ce te faci iarna cu ea? Mătase e doar acoperişul ca să zicem aşa, ea fiind cusută deasupra unui cojocel care cade până la genunchi. Nişte amintiri de la bătălia de Las Navas de Tolosa, tavane lucrate mudejar, arta musulmanilor care continuă să lucreze sub stăpânirea creştinilor. Ghizii spanioli sunt foarte originali. Pornesc cu explicaţiile din locurile cele mai modeste să te facă să fii uimit, în final, când îţi arată capodopera monumentului. Într-un loc ni s-a arătat Vălul Veronicăi imprimat pe el chipul Mântuitorului când l-a dat ca să se şteargă de sudoare, operă excepţională a lui Zurbaran. Vedem şi mormintele lui Cid şi al soţiei Ximena, în locul unde se încrucişează nava principală cu transeptul deasupra cărora se ridică cea mai înaltă construcţie, la 54 de metri înălţime, şi pentru că vin mulţi vizitatori de peste Pirinei, ghidul ţine să menţioneze că această lanternă este mai înaltă decât Arcul de Triumf din Paris cu 4 metri! În catedrală se întâlnesc două stiluri, cel gotic, să-i zicem clasic, din secolul al XIII-lea, şi cel flamboiant din secolul al XV-lea. Ultimul lasă goluri mai mari în perete ca să poată să se monteze vitralii cât mai mari. În finalul vizitării ghidul vine cu surprizele, un document prin care Cid îi dăruia Ximenei un domeniu şi, extraordinar, un tablou de Leonardo da Vinci! Îmi vine să spun că olteanul, machea! Îmi pare rău că părăsesc Valladolidul, că n-am văzut unele locuri din provincia sa. Conştiinţa de „archivist" nu m-a lăsat. Păcat!

Plec la Barcelona, 9 noiembrie 1979, la ora 12,30 şi ajung la catalani la 12 noaptea, pe o ploaie torenţială. Arhivele din Barcelona se află în spatele catedralei. Pornind din faţa catedralei, pe partea dreaptă, cum priveşti catedrala şi pătrunzi în ceea ce se numeşte Barrio gotico, adică cartierul gotic. Se numeşte aşa pentru că aici este cea mai veche parte a Barcelonei. În dreapta, imediat, este palatul Generalităţii, din secolul al XV-lea, cu o scară reprodusă de obicei pentru eleganţa construcţiei. În faţă se vede un balcon care uneşte casele de pe o parte a străzii şi de altă parte, practică medievală. În stânga, în spatele catedralei se găseşte Palza del Rey, (adică Piaţa Regelui) un colţ medieval de o mare poezie, mărginit de clădiri foarte vechi, una foarte înaltă, numită „Salunul Tinell" unde se reuneau cortesurile. Aici era reşedinţa Conţilor de Barcelona care devin regi ai Aragonului în 1137. În dreapta este capela regală a bisericii Sf. Agueda, din secolul al XV-lea, în stil gotic catalan, în stânga un palat cu o faţadă cam întunecată, un fost palat în care se află arhivele catalane ale coroanei de Aragon. Directorul nu este prezent, deci nu i mă pot prezenta, apare un bătrânel şi din câte înţeleg din ceea ce-mi spune, aici totul este vraişte. Ar fi vreo 30000 de fişe, dar sunt numai indice de nume nu şi de locuri, care se lucrează acum, ar trebui să mai aşteptăm! Ceea ce mă bucură, aşa că cer un volum de documente strânse de un catalan despre catalanii din secolele XII-XIV. Aici trebuie să fie documente despre românii sud-dunăreni. Catalanii au participat la cruciada a IV-a, (aşa zisa cruciadă), şi drept răsplată li s-a dat şi lor un domeniu în care era inclusă Tesalia, care s-a numit şi Valahia Mare. Un român, C. Marinescu a umblat pe aici, dar sunt curios să văd şi eu cum arătau documentele de la început de secol al XIII-lea, şi cum erau scrise numele de localităţi româneşti.

Iau metroul şi mă duc la o gară, alături de care este şi o autogară, şi aflu că de aici pot merge la San Cugat del Valles sau la Tarrasa (Terrasa în catalană).

Emil Stănescu

DE LA NATURĂ LA ARHITECTURĂ (2)

O simplă notație din Eseurile lui Fracis Bacon a cărei urmă mi-a rămas de neșters în memorie după lectură, a fost surprinzător reactivată recent printr-un text important al lui Hegel din Prelegeri de estetică (vol.II). Este vorba astfel despre două texte, din autori diferiți în care se vorbește despre caracterul năvalnic al manifestărilor Naturii, al naturii oarbe (dar mereu vii), trăsătură care se regăsește în multe (tot mai multe și mai dese) revărsări bruște, păgubitoare pentru om (pârjolitoare de curând în Australia sau diluviale în Spania sau la noi, în Moldova, nu demult), dar și scuturătoare (seismele de pretutindeni, dar și de la noi, cele din 1940 sau 1977 urmate de alte mai mici, pe parcurs).

Evident, toate aceste aparente anomalii sunt perfect normale (fiind naturale) și, desigur justificate din plin prin faptul că în univers totul este plin de energia vie, în expansiune, iar viul este definit prin caracteristicile aparent contradictorii de spontaneitate și continuitate. Componenta malefică a naturii este o reprezentare umană și se datorează în primul rând scării gigantice a lucrurilor care sunt infinit mai ample față de cele antropice și care cu toate ambițiile lui hommo sapiens nu rămân decât simple efemeride pe harta strategică ce aparține Naturii.

Ori în contextul actualei pandemii omul trebuie să vadă câteva lucruri mai clar:

1.Oricât de mult (și de bine) s-ar strădui industria de medicamente (în urma studiilor și cercetărilor remarcabile ale savanților din multe domenii ale științei), cu tratamentele antivirale, cursul năvalnic al acestor atacuri la viața oamenilor nu poate fi decât ușor temperat, nicidecum schimbat. Asta pentru că orice antivirus nou nu înseamnă decât un baraj, un obstacol în calea unui curs viu, natural, inevitabil al vieții. Iar acumularea de energie din spatele barajului va crea o potențialitate cu atât mai mare cu cât barajul ridicat anterior a fost mai trainic.

Știrile și îngrijorările privind mai ales viteza uimitoare de răspândire a virusului recent arată încă odată cât de mare a fost barajul anterior cu antiviruși cu care s-a acționat până acum, de la pandemia anterioară până astăzi. Sigur, este un mare merit al rasei umane pentru că a reușit să construiască un asemenea baraj atât de rezistent, care a durat câteva zeci de ani. Dar să nu ne mire nici viteza de propagare actuală, caracterul *năvalnic* al acesteia fiind similar cu cel al revărsării diluviale a apelor în momentul în care barajul a fost penetrat, spart, rupt și măturat din calea puhoaielor. Asta pentru că structura infinitezimală a naturii (iar noi facem parte integrantă din ea, vrând-nevrând, n.n.) nu permite nicio stavilă în calea ei, prin caracterul implacabil datorat manifestării forțelor sale universale în permanentă mișcare și transformare.

2. Ideea că întreaga omenire face un pas important în lupta sa cu natura este foarte interesantă. Este însă o schemă veche și, cred, uzată. Dacă pentru problema stopării încălzirii globale lumea a rămas mai degrabă divizată, unii fiind pro, alții contra, acum, când se văd oameni de pe întreaga planetă purtând măști de protecție pe față în semn de solidaritate, parcă înclin să cred că pășim pentru prima dată la nivel de specie într-o eră universală. Evident, mai sunt și alți pași importanți făcuți, dar nu vom stărui acum asupra lor.

Finalul acestor noi *timpuri noi* va fi peste multe veacuri în care vom fi făcut mult pentru a ne apropia de modul de viață al unor astronauți, când ne vom fi obișnuit cu suprafețele toxice ale cilindrilor rachetelor din dur-aluminiu și când vom fi

capabili să lăsăm în urmă ruinele oraşelor noastre de metal şi sticlă pentru că totul a devenit otrăvit, apa de nebăut iar aerul irespirabil. Chiar şi planeta de care Heidegger ne vedea definitiv legaţi prin *tetrada* sa celebră va ajunge în mod natural la sfârşit, aidoma sistemului nostru solar.

Este evident că atunci problema salvării (prin părăsirea justificată sau ruşinoasă a planetei Pământ) va genera conflicte faţă de care mica repetiţie începută (reluată) în aceste zile (dacă nu vom ieşi mai înţelepţi din ea) va putea părea o joacă de copii.

3. Schimbări majore în domeniul arhitecturii sunt de aşteptat, de acum încolo, la nivel urbanistic, dar şi al tuturor programelor de arhitectură (locuinţe, clădiri social-culturale între care spitalele în mod special, dar şi creşele, grădiniţele, şcolile şi universităţile, muzeele, bisericile, apoi industria, zootehnia,etc., etc.).

Nu vor fi suficiente doar măsuri excepţionale în privinţa protejării mediului (împăduriri, curăţirea oceanelor planetare de deşeuri din materiale plastice, etc.), dar dotările edilitare (alimentarea cu apă, canalizarea, epurarea apelor, gestionarea deşeurilor, etc.) vor trebui asociate oricăror extinderi urbane în teritoriu cu mult mai mare grijă.

Vor fi deci necesare totale schimbări de atitudine în programele privind dotarea marilor regiuni, a oraşelor importante cu spitale, cu scheme noi precum şi serioase modernizări ale fluxurilor funcţionale, toate urmând a fi reconformate, de comun acord cu medicii, dar marea schimbare va urma să o resimtă programul de locuire, adaptat la cerinţele, iată, excepţionale.

Locuinţele ne-au devenit pe negândite, ultima redută. În toate războaiele anterioare bărbaţii părăseau locuinţele şi se sacrificau pe câmpurile de luptă din afara oraşelor. Uneori însă încleştările duceau la distrugerea oraşelor. Acasă rămâneau femeile, copiii şi bătrânii. Nimeni nu avea de câştigat de pe uma milioanelor de victime, decât în mod iluzoriu...

De astă dată cu toţii am descoperit că locuinţele noastre au devenit aidoma unor *complete de protecţie* salvatoare precum cele pe care le îmbrăcam tânăr oştean în plutonul chimic unde am făcut, vreme de un an şi patru luni amata, pe vremuri. Va trebui deci să le privim de acum încolo ca pe nişte noi complete de protecţie extinse, să ni le dotăm cu noi componente strategice şi cu mult mai multă atenţie să ni le perfecţionăm sub multe alte aspecte pentru a ni le face mai bune pentru protecţia şi salvarea vieţilor noastre. Cine ştie dacă nu vom găsi de cuviinţă de acum înainte să ne asigurăm spaţii de siguranţă maximă cu anumite caracteristici cărora va trebui să le dăm importanţa cuvenită pe viitor.

Ţin să precizez aici că uneori, după ce am văzut o imagine luată din avion după bombardamentul nuclear din 9 mai 1945, multă vreme n-am mai putut vedea oraşele omeneşti decât ca expresii ale vanităţii. Astăzi, părerile mele s-au mai nuanţat, dar atât mai rămăseseră: urmele fundaţiilor! Şi, evident, ale cruzimii…

Revenind la actualitate trebuie să vorbesc cu mare interes despre marile avantaje privind munca la domiciliu redescoperită cu multă înţelepciune în aceste zile când internetul ne este un aliat de nădejde în favoarea vieţii, a unei normalităţi pa care doar aşa o mai putem visa.

Va trebui să ne ajustăm însă multe atitudini şi norme de conduită profesionale, dar şi morale, privind munca, problematica responsabilităţii faţă de ceilalţi ş.a.m.d., iar ca exemple din istorie să nu uităm conduita meşteşugarilor şi comercianţilor din marile burguri medievale, cu casele sus şi atelierele, jos, la parter, ori gospodăriile ţărăneşti cu simbioza perfectă cu natura şi toate cele necesare unei agriculturi de subzistenţă, sau chiar mai extinse, din satele de oriunde.

Un oraş al zilei de mâine va trebui regândit din punct de vedere funcţional cu foarte multă hotărâre. Eliminarea traficului din centrele asfixiate ale multor capitale ale lumii a dat deja rezultate notabile. Oraşe în care maşinile stau în garaje cu săptămânile, sau au fost scoase la marginile acestora pentru plimbări în afara lor iar vechile străzi au fost plantate şi amenajate pentru pietoni

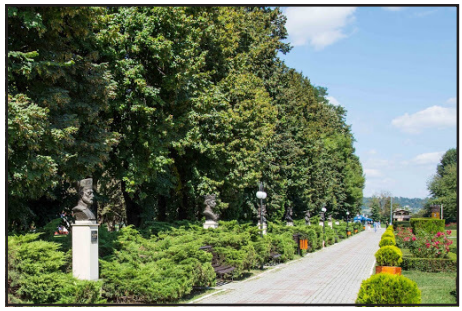

şi biciclişti nu mai sunt de multă vreme noutăți din Danemarca ori Suedia, în Statele Unite sau Australia.

Locuințe având integrate în partiurile lor birouri pentru părinți şi camere de joacă pentru copii, dar şi locuri amenajate pentru studiu şi şcoală acasă, nu mai sunt nici ele noutăți, şi poate ar trebui privite cu mai mare atenție pe viitor.

4. Neîndoielnic, vom găsi, mai de voie, mai de nevoie, semnificații şi mari virtuți noi în moda măştilor şi echipamentelor de unică folosință pentru corpul nostru modern, dar, vai!, de sorginte evident antică, egipteană. Aidoma faraonilor îmbălsămați ne va sta bine înfăşurați în costume pliabile de unică folosință, ajustabile rapid pe trup, realizate din tifon, bumbac sau cânepă. Dar în marile muzee le vom admira pururi pe Venus din Milo sau pe Mona Lisa (nu pe cele cu sertăraşe ori mustăți, ale lui Dali), nu cu dezinvoltura de până acum, ci cu masca pe figură... Deocamdată o Nefertiti cu tifon la nas va stârni doar admirația vizitatorilor pe internet! Asta ca o glumă amară a acestor zile.

5. Chiar dacă Parlamentul României va fi să fie şi el transformat, de mâine, într-un mare spital, ad-hoc pentru a salva vieți omeneşti, noi nu vom putea face față mişcărilor infinite din universul uriaş şi infinitezimal al virusurilor, decât prin îmbrățişarea cu adevărat contemporană a unei viziuni noi asupra existenței: fiecare om în parte în fiecare loc de pe pământ în care trăieşte, făcându-şi în sfârşit, bilanțul şi apoi datoria de om!

Cei vechi făceau o delimitare mult mai drastică a părților curate ale vieții față cele stricate, putrede, spurcate. Atât la nivel corporal cât şi la nivel moral. Există o nevoie acută, mai mult decât necesară pentru o curățenie generală aşa cum o impune tradiția în această perioadă de până în Paşte, însă cu atât mai mult în aceste zile, pentru înăbuşirea furiei acestei pandemii.

Frustrarea Naturii este o consecință a marilor mârşăvii petrecute dicoace de barajul famaceutic mondial. Aici e buba, aici, unde omul libertin s-a lăsat pradă tuturor destrăbălărilor. Iar cea mai oribilă dintre toate a fost cea contra propriei sale naturi. Disprețul față de restul lumii, dejecțiile aruncate în spațiul public, neruşinarea sfruntată, coruperea a tot ce a fost cândva trainic, demn de respect, toate acestea ignorând consecințele şi nota de plată scadentă la sfârşitul dezmățului.

6. Întotdeauna, în timpul marilor drame sociale (războaie, revoluții, epidemii), am

mai spus-o, arhitectura revine în atenția oamenilor. Şi spun asta pentru că am trăit pe viu senzația dezorganizării sociale din timpul acelor zile dramatice din decembrie 1989, la Bucureşti şi în țară, când s-a produs, uimitor, păbuşirea unui regim autocrat care se considera nepieritor pentru că reuşise să creeze mari baraje de netrecut în jurul granițelor. Acele vremuri de tristă amintire s-au năruit doar atunci când o mică fisură a produs o rupere apoi o spărtură şi prin ea s-au revărsat năvalnic apele eliberate.

Momentele lui 1989, dincolo de ele însele, mi-au revelat forța socială a arhitecturii, a arhitecturii marilor oraşe pe care le vedeam dând stabilitate mentalului colectiv în clipele în care toate instituțiile sociale deveniseră fluide, cugând fără logică, haotic, năruind totul de jur împrejur.

Marile edificii emblematice ale oraşelor se revelau atunci ca adevăratii piloni de stabilitate în jurul cărora societatea, fluidizată şi ea după ce rupsese baierele şi opreliştile vechiului regim, trebuia să se reinventeze pentru că omul este necesarmente o ființă socială. Atunci am spus aidoma cântecului lui Jean Gabin (fiind mai tânăr): „Je sais!" Da! „Je sais, je sais, je sais!" Şi de atunci am tot lucrat, am conceput, am proiectat zeci şi sute de case pentru oameni, pentru instituții, firme şi grupuri sociale. Case pe care la început le doream a fi frumoase, dar pe care, treptat le-am văzut mai degrabă în acord cu gândul tranşant al lui Francis Bacon: „Casele sunt clădite ca să trăim în ele, nu ca să ne uităm la ele; trebuie să punem folosul înaintea frumuseții, afară numai dacă nu se poate să le avem pe amândouă." [în volumul Eseuri, capitolul *Despre clădiri*, Ed. Ştiințifică, Buc. 1969, p.142]

Aşa încât, după tot ce se întâmplă astăzi în lume, o spun cu toată convingerea, va trebui să-mi mai modific încă odată atitudinea, poate mai substanțial, şi să fac doar case în care oamenii să trăiască şi să supraviețuiască, ieşind învingători în fiecare zi în confruntarea cu boala şi moartea. Pentru că, aşa cum sunt aşezate astăzi lucrurile, noi nu suntem

pregătiți în lupta pentru supraviețuire în mod intim, la noi acasă. Iar dacă intimitățile tuturor se vor uni la nivelul satelor, oraşelor şi țărilor noastre vom vedea clar că avem datorii mari (altele față de prioritățile de lux şi egoism ori de măreție absurdă față de ceilalți) față de vecinii noştri, față de comunitățile din care facem parte şi față de peisajul în care locuim. Şi în final, față de Natură, de planeta Pământ.

Când vorbeşte despre grădini, filozoful englez cu spiritul atât de pătrunzător ce ni-l face contemporan şi astăzi, continuă ideea anterioară: „Mai mult încă, se va nota că atunci când veacurile înaintează în civilizație şi splendoare, mai repede se ajunge la frumusețea clădirilor decât la bunul gust şi rafinamentul grădinilor, ca şi cum frumusețea grădinilor ar fi un lucru mai desăvârşit." [idem op.cit.p.147]

Barajele ridicate de oameni împotriva Naturii nu pot rezista indiferent cât de solide ar fi acestea. Cine nu-şi aminteşte de celebrul *Forum Bouarium* din Roma cu templul lui Hercule, de plan circular înconjurat de coloane, în care după viața trepidantă şi măreția urbană din epoca imperiului roman, în evul mediu boii păşteau în voie iarba ce invadase ruinele străvechi, de unde şi numele... Chiar şi după bomba atomică de la Hiroşima, gândacii de bucătărie au fost primii care s-au deşteptat şi au început să se mişte când abia apucase să se aştearnă praful uitării peste viața a milioane de oameni, dar şi peste crimă.

Natura se regenerează năvalnic. Am mai vorbit aici şi nu voi conteni niciodată să fac elogiul grădinilor din oraşe. Arhitecții peisagişti erau considerați de Bacon ca fiind posesori ai unei arte mai desăvârşite (mai greu de atins, n.n.) față de cei specializați în clădiri. Subscriu la aceasta pentru că dincolo de materia vie cu care primii trebuie să lucreze, ei sunt adevărați promotori ai unei politici sau ai unei religii a vieții. Cu fiecare pom plantat ei desfundă plămânii sufocați ai Pământului şi reduc, conform unei strategii profesionale emancipate, tensiunile dintre Oraşe şi Natură, datorate tuturor celor care toarnă tone de betoane şi asfalt pe fața pământului schimonosind-o, în loc să planteze gazon, flori şi copaci oriunde este posibil.

7. Când lucrurile se vor linişti, unele dintre primele măsuri în privința configurării locuințelor (şi nu numai) va fi aceea de regândire a zonelor de intrare în case/construcții. Holurile, sasurile, antreurile, verandele, terasele descoperite sau acoperite vor trebui regândite. Cele deschise vor putea fi închise cu geamuri în variantele moderne existente, aşa cum până acum s-au realizat extinderi ale parterului prin aşa numitele sere, şi în aceste spații se va putea face o dezinfectare severă, etaptă cu etaptă, cu abandonarea încălțămintei, hainelor de protecție, spălarea mâinilor, dezinfectarea şi abia apoi trecerea cu papuci de casă, în hol şi ulterior după celelalte măsuri de curățire, în camerele de locuit sau de lucru/lecții etc.

În mod similar, filtrele de acest tip vor fi necesare şi în piețe agroalimentare închise, magazine mari, tribunale, şcoli şi universități. Lucrurile sunt greu de anticipat în toată complexitatea lor. Dar cu paşi hotărâți, fără ezitare va trebui mers în această direcție, indiferent de greutățile drumului.

8. Când vorbeşte despre stiluri artistice, Hegel le diferențiază în stil sever, ideal şi plăcut, stiluri care se referă cu deosebire la modul general de a concepe şi de a reprezenta artistic. „Ele privesc (spune Hegel), în parte, forma exterioară şi libertatea ori lipsa de libertate, simplitatea sau supraîncărcarea ei cu amănunte etc. şi în general toate laturile prin care modul - determinant al conținutului se întrupează năvalnic în fenomenul exterior; în parte aceste stiluri privesc latura elaborării tehnice a materialului sensibil în care arta conferă existent concretă conținutului ei valoros. [Introducere la Partea a II-a. Sistemul diferitelor arte, în Prelegeri de estetică, vol.II, Ed. Acad. Buc. 1966, p.8-9]

Să reținem faptul exceptional consemnat aici: „conținutul se întrupează *năvalnic* în fenomenul exterior"! Este tocmai ce ni se întâmplă astăzi, la nivel uman şi mondial, ceea ce confirmă toate supozițiile noastre privind Natura (conținutul) din paginile anterioare configurate pornind de la o remarcă a lui fr. Bacon şi de la „conținutul" dramatic al zilelor noastre.

Să mai notez doar cele câteva sensuri ale cuvântului *năvalnic* conform dicționarului:

1. impetuos, furtunos, aprig; straşnic, cumplit.

2. rapid şi cu forță.

Cristina Dinu Alexandru

MIRACOLUL DIN CELULA NR. 7

Pentru că pandemia ne opreşte să mai mergem la teatru, continuăm seria cronicilor *Thaliei* cu o cronică de film. De această dată vom vorbi despre filmul turcesc *Miracolul din celula 7*.

Trebuie să recunosc că atunci când am văzut că filmul este produs de turci l-am privit cu reticenţă, crezând că va avea ceva exagerări la nivel emoţional, elemente specifice serialelor turceşti, care continuă spiritul *telenovelas* pe diferite canale tv, dar m-am înşelat. Filmul este curat, transmite ce trebuie şi cât trebuie şi este aproape imposibil – oricât de *bărbat* ai fi – să nu plângi.

Miracolul din celula nr. 7 este povestea unei fetiţe care nu mai are mamă, iar tatăl îi este mai degrabă prieten decât părinte, pentru că are dizabilităţi şi gândeşte ca un copil, se poartă ca un copil şi vorbeşte ca un copil. Bunica este cea care îi îngrijeşte şi tot bunica este cea care poate să-l înţeleagă pe Memo, fiul ei cu retard. Între tată şi fiică există o legătură de prietenie extraordinară, copilul nefiind afectat de faptul că tatăl său este subiect de batjocură pentru colegii ei de la şcoală, din contră, ea este încântată de ceea ce bunica îi spune despre el, atunci când are o mică dilemă cu privire la faptul că tatăl său „este altfel”: „tatăl tău este special pentru că are aceeaşi vârstă cu tine!”

În ciuda faptului că Memo este un copil mare, el o iubeşte şi încearcă să-i ofere tot ce poate fiicei sale Ova. Vinde mere glazurate la petrecerile localităţii, merge cu oile la păscut şi încearcă să-i aducă bucurii fetiţei sale, deşi sunt săraci lipiţi. Povestea este frumoasă şi viaţa simplă a celor doi face ca tensiunea să crească în sufletul privitorului pentru că, se ştie, orice poveste frumoasă este urmată de ceva teribil. Asta-i viaţa!

Şi aşa şi este. După ce strânge, cu greu, nişte bani ca să-i cumpere Ovei un ghiozdănel, dă fuga la magazin şi ghiozdanul era deja vândut unui general şi fiicei sale, care tocmai îl achitaseră. Şi de aici începe tragedia. Pur şi simplu vezi în faţa ochilor ce tragedie urmează să se întâmple, din pura confruntare a celor doi taţi. Unul puternic, bogat, încrezător în forţele sale care ştie că are lumea la picioare şi unul sărac, lipsit de influenţă, bolnav mintal, care de altfel şi primeşte o lovitură peste faţă când insistă să i se dea fiicei sale ghiozdanul.

Peste foarte puţin timp, când păstorea nişte oi pe un câmp din apropierea casei, o târlă de copii, printre care şi fiica generalului, începe să-l tachineze pe Memo. Tragedia vine din faptul că deşi este jignit şi copiii îşi bat joc de el, Memo se bucură de prezenţa lor. În câteva clipe singura care mai rămâne lângă Memo este feţita generalului, care având ghizdanul în spate, cel prea mult dorit de Ova şi Memo, îl atrage pe Memo într-un joc de-a prinselea, spre nişte stânci, de pe care şi alunecă şi pierde viaţa, fără ca Memo să o poată ajuta în vreun fel, deşi încearcă disperat să o convingă să nu mai înainteze pe acele stânci.

Acuzaţia că a făcut această crimă şi inflenţa puternică a generalului fac ca Memo să fie bătut până aproape de ultima suflare, pus să semneze o declaraţie prin care recunoştea ce a făcut (*?!*) şi trimis la penitenciar, unde va primi din nou bătăi pentru că, la început, colegii lui nu ştiu că i se face o nedreptate şi este cunoscută reacţia violenţă a deţinuţilor faţă de cei care ucid sau molestează copii.

Dar odată cu trecerea timpului, colegii din celula nr. 7 îşi dau seama că Memo nu are cum să fie vinovat de uciderea unui copil pentru că este sensibil cu păsările, are un spirit solar şi îi face pe toţi să râdă cu stângăciile lui. Apoi, vine momentul în care este condamnat la moarte prin spânzurare, bineînţeles cu intervenţii ale generalului.

În celălalt plan al filmului Ova găseşte un soldat care dezertase şi care se ascundea, iar el îi mărturiseşte fetiței că a văzut scena accidentului şi că este dispus să mărturiească. Plină de speranțe fetița merge la bunica ei şi-i povesteşte ce a aflat, dar când se întorc la locul unde fusese soldatul, acesta dispăruse. Doar nu putea să apară în fața generalului din comanda căruia dezertase.

Din acest moment al filmului se duc lupte pe ambele planuri ale sale. Pe de o parte, directorul penitenciarului încearcă să-l găsească pe soldatul care să mărturisească faptul că Memo nu e vinovat, pe de altă parte deținuții fac tot posibilul ca Ova să-l întâlnească pe tatăl său căruia i se refuzase orice vizită. Şi reuşesc pe ascuns. Scena în care Ova şi Memo se întâlnesc în celula *7* reuşeşte să-i emoționeze şi pe cei mai tari de suflet. Bucuria celor doi *copii* – tată şi fiică – răzbate prin tot ce spun cei doi şi se întinde şi spre ceilalți deținuți, chiar şi către cei mai tăcuți. Iar cheia filmului constă în acest simț al dreptății întipărite în simțurile noastre, indiferent ce fapte abominabile am fi făcut. Unul dintre deținuți va face *miracolul din celula 7*.

Între timp bunica Ovei moare şi fetița rămâne singură pe lume. Încă o tragedie! Va avea grijă de ea învățătoarea.

După tot felul de încercări şi cu ajutorul oamenilor care au citit în sufletul lui Memo că n-ar fi vrednic de o crimă, este descoperit soldatul dezertor, care este şi adus în fața generalului, unde mărturiseşte că Memo e nevinovat. Nu apuci să te bucuri că, în sfârşit, s-a aflat adevărul, că generalul îl împuşcă în cap pe dezertor şi lasă să iasă la suprafață micimea sufletului său şi căutarea cu orice preț a unui vinovat pentru durerea pe care o simte după pierderea fiicei lui, fără să țină cont că la rândul lui provoacă înmiit durere.

Interesant este construit momentul în care se descrie uciderea celui care nu a ucis. Se construieşte în liniște spânzurătoarea din curtea penitenciarului. O vede şi Memo şi cade pradă disperării.

Apoi, începe să ia naştere *miracolul din celula 7*. Gestul supraomenesc al unuia dintre deținuți, măcinat de faptul că îşi omorâse fiica, scoate la suprafață sentimente greu de descris. Iubirea absolută față de un seamăn şi ispăşirea păcatelor sunt două teme religioase care sunt concentrate în câteva secvențe de film. Confluența eforturilor mai multor Oameni – directorul, paznicii, deținuții, învățătoarea – face ca filmul să fie cu final fericit, iar Memo şi Ova fug din țară pe mare şi vor avea, cum ne place să credem nouă, celor care am văzut filmul, o viață ca-n poveşti!

Filmul, care mai are o ecranizare – coreeană, din 2013 – este pus în scenă într-un stil extrem de „serios”, spre deosebire de varianta coreeană, care este împănată cu perspective care s-ar dori amuzante, îndulcind tragismul. Suferința şi caracterele umane sunt trasate în tuşe groase, fără menajamente, de aceea stârnind şi un puternic *catharsis*. Cheia poveştii constă în acest clivaj al *miracolului*. Avem trei miracole într-unul, cel puțin. Un om „sărac cu duhul” – care nu înseamnă prost, desigur – adică un om sărăcit din toate punctele de vedere, are un suflet bun prin definiție, chiar dacă în mod paradoxal, iar această „aură” va fi impregnată tuturor bestiilor umane – colegii de celulă, care toți sunt purtători ai unor destine extrem de încărcate. Acest om reuşeşte să-i schimbe – şeful celulei devine la rândul său un tată bun, „contaminat” fiind de exemplul lui Memo. Al doilea miracol este dat de Ova. Aceasta este a doua rază de lumină care pătrunde în iadul celulei nr. 7. Ea reprezintă o altă față a *inocenței*. Copilul nu e sărac cu duhul, ci copilul *vede* lucruri în virtutea *neştiinței sale*. Ea reuşeşte să spargă închiderea în sine a celui mai izolat deținut, care îşi poartă vina în modul cel mai puternic posibil – cel care şi-a ucis fiica în ziua nunții. Ova se apropie de acesta şi recunoaşte dintr-o privire „copacul” la care deținutul se uita în mod constant – de fapt o pată-defecțiune de pe perete care semăna cu copacul sub care deținutul îşi ucisese fiica. În fine, al treilea miracol este dat de *salvator*, de cel care se transformă profund în urma contactului cu cei doi inocenți. Este foarte interesantă varianta aceasta turcească tocmai din perspectivă teologică. Lumea este una musulmană, dar esența poveştii poate fi privită în cheie teologică creştină. Sau *şi* creştină! Unul dintre deținuți, care citează tot timpul din Coran şi-l invocă pe Allah, introduce chiar o pildă de-ale lui Hristos. Deținutul care şi-a ucis fiica devine simbolul păcătosului de pe cruce care se salvează într-un moment de revelație, de grație. Acesta ia decizia de a merge la eşafod în locul unui nevinovat, reparându-şi fapta! „Nu poți să ajungi decât în Rai cu o asemenea faptă, indiferent ce ai fi făcut cândva!”, îi spune un alt deținut ucigaşului.

APEL PENTRU SPRIJINIREA PRESEI SCRISE

Domnilor guvernanți, nu folosiți ca pretext pandemia COVID 19 pentru a desființa, prin ordonanțe militare, presa scrisă, măcar din respect pentru rostul şi rolul ei în istoria poporului român. Dar nu numai pentru asta, căci presa scrisă încă are puterea de a fi vector al vigilenței civice şi câine de pază al democrației. Informația scrisă, o ştiți şi dumneavoastră, o ştim şi noi, are mai multă autoritate şi credibilitate decât informațiile online, care pot fi şterse instant, fără preaviz, fie şi dintr-o calificare eronată, ca fake news, a mesajului şi, odată cu el, şi a probei implicite. Informația tipărită este, la o adică, probă materială atât pentru apărare, cât şi pentru acuzare • Domnilor guvernanți, Uniunea Ziariştilor Profesionişti din România, singura uniune de creație şi utilitate publică a breslei jurnaliştilor, având 3.500 de membri din România, diaspora şi spațiul românesc din jurul României, ia act cu îngrijorare de măsurile, uneori pripite sau intenționat stângace, care se iau la nivel guvernamental privind „protecția" populației, măsuri cu urmări adesea mai distructive decât pandemia propriu-zisă. Poziția noastră, a UZPR, este neutră din punct de vedere politic şi fermă din punct de vedere civic, atât în privința faptelor infracționale săvârşite de cetățeni, cât şi în privința derapajelor instituționale • Aveți nevoie de presă scrisă în egală măsură cu populația care, o mare parte din ea, nu are acces la mediul online. Întâmplarea face ca cititorii cei mai fideli ai presei scrise să fie exact cei care constituie principala „țintă" a ordonanțelor, respectiv bătrânii. Subminarea – voluntară sau involuntară – a presei tipărite reprezintă încă o lovitură dată acestei categorii vulnerabile • Nu e cazul să vă dea sfaturi Uniunea Ziariştilor Profesionişti din România. Dar o sugestie ne putem permite: luați exemplul guvernului britanic care, dintr-un atașament respectuos față de presa scrisă, este principalul client de publicitate al ziarelor. Şi tot guvernul britanic, din acelaşi interes nonpartinic şi îngrijorat de soarta acestei forme de transmitere a informației care a făcut istorie - presa scrisă, a dat comunicării publice rezultatul unui studiu medical prin care a demonstrat că virusul COVID 19 nu se ia de pe hârtia de ziar. Iar chioşcurile de presă au fost introduse în lista domeniilor strategice. Sunt motive suficient de puternice pentru ca dumneavoastră, Guvernul, să folosiți această... informație în sensul sprijinirii ziarelor şi revistelor tipărite • Cum? Simplu: faceți la fel ca guvernul britanic, chiar dacă Anglia a ieşit din Uniunea Europeană! Încurajați-i pe distribuitorii de presă scrisă prin facilități specifice, pentru a-i determina să nu-şi abandoneze activitatea! Impulsionați distribuția de presă scrisă şi abonamentele prin Poşta Română! Putem găsi împreună formule viabile la o masă rotundă, la care reprezentanții celor menționați pot veni cu propuneri. Cu cât mai repede, cu atât mai bine, căci timpul trece iar contribuțiile la bugetul național stagnează şi pe acest domeniu • Altfel, ignorarea celor semnalate de noi configurează un tablou similar cu cel prezentat de Eminescu în TIMPUL, în ultimul său articol, cel din 28 iunie 1883, ziua în care el a fost scos cu forța din presă şi băgat în cămaşa de forță: *„Dar credem că nu este nevoie a argumenta mult, spre a convinge despre urâta pornire a guvernului asupra presei. Trebuie să-l aşteptăm de acum la alte măsuri şi mai odioase, pentru că panta este alunecoasă şi nu are piedică până-n prăpastie. Cât pentru presă, am putea să-l asigurăm pe regim că, oricât de cumplite ar fi actele sale de răzbunare, nu va fi în stare nici el a abate unele caractere tari ce se găsesc într-însa, şi teamă ne e că, tot căutând victoria peste tot, va pierde şi pe cea deja câştigată, în monstruoasa sa pornire de a-şi subjuga şi presa".*

(Uniunea Ziariştilor Profesionişti din România,
Departamentul de Comunicare)

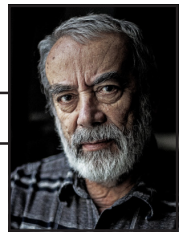

Ion Mărculescu

FOTOGRAFIA DE STUDIO

Prin „studio fotografic" înțelegem un spațiu amenajat unde, în principiu, se poate realiza orice tip de fotografie: portret simplu sau de grup, fotografii de modă, de produs, documentare, evenimente ca nunți, botezuri, poze de familie etc. Mai puțin fotografie de reportaj.

Prima fotografie din lume (din 1826), a fost realizată de inginerul francez Nicephore Niepce (1765-1883) „aparatul" lui de fotografiat fiind o cutie simplă în care lumina pătrundea doar printr-un orificiu făcut cu un ac, strămoşul obiectivului fotografic de astăzi. Timpul de expunere pentru obținerea acelei fotografii, a fost de câteva ore. Procedeul lui Niepce a fost preluat şi perfecționat de un alt francez, în 1838, Daguerre (1787-1851), care a folosit un aparat mult evoluat, dotat cu o lentilă de sticlă. Fotografiile lui se numeau daguerotipii, iar timpul necesar pentru obținerea unei imagini scăzuse de la câteva ore, la câteva minute, sau zeci secunde, fapt care cerea amenajarea a ceea ce numim astăzi „sudio". Primul fotograf din țara noastră a fost Carol Pop de Szatmary (1812-1887); primul lui atelier de fotografie în Bucureşti, la Bariera Vergului (1841) apoi s-a mutat pe Podul Mogoşoaei, actuala Calea a Victoriei. El a studiat la Colegiul Reformat din Cluj, apoi la Roma, unde a studiat pictura şi la Viena unde a studiat Academia de Arte. A fost printre primii zece fotografi din Europa. În atelierul lui au fost imortalizate figurile unor personalități de seamă: Ştefan Golescu, Matei Millo, Mihail Kogălniceanu, Alexandru Ioan Cuza. I.C. Brătianu, Ecaterina Bibescu, Nicolae Grigorescu, Gheorghe Tătărăscu, Mişu Pop şi, foarte important, este primul fotoreporter de război din lume, cu imagini din timpul Războiului Crimeii (1853-1856), când Rusia a ocupat principatele Moldovei şi Valahiei.

Acum aproape şaptezeci de ani, părinții mei m-au dus într-un atelier fotografic (sudio), pentru o „poză". O cameră cam de zece metri pătrați, cu un luminator mare cât tavanul, prin care intra lumina solară (nu avea curent electric). Nenea fotograful m-a aşezat pe un scaun, în fața unei cutii mari, care avea un tub în față (obiectivul fotografic). Mi-a zis: acuma să nu te mişti! Uite păsărica! A scos capacul de la acel tub, l-a ținut în aer vreo două secunde (timpul de expunere), l-a pus la loc şi a zis gata, asta a fost tot! N-am văzut nicio păsărică în acel tub! El a mers într-o cameră alăturată, nu ştiu ce a făcut acolo (acum ştiu: a developat clişeul în soluții) şi, când a ieşit, mi-a arătat o poză alb-negru din care mă privea un copil speriat, cu o figură înțepenită. Hai că ai ieşit frumos! mi-a zis nenea fotograful.

Altfel stau lucrurile într-un studio de astăzi. Termenul de „studio" presupune nu doar un spațiu ci, mai ales, ştiință şi elaborare. Uneori, realizarea unei lucrări, cere timp şi nu e de ajuns un singur om, este nevoie de colaboratori cu o paletă cât mai largă de cunoştințe. Apoi, este nevoie de logistică, de cel puțin un aparat de fotografiat de calitate bună, dotat cu câteva obiective fotografice pentru diverse situații, la care se adaugă corpurile de iluminat, panouri reflectorizante, reflectoarele specializate pentru obținerea de efecte care pun în evidență trăsăturile esențiale ale subiectului fotografiat. Şi, se înțelege, este nevoie de o recuzită bogată care să creeze cadrul, să dea plasticitate, să completeze, de la caz la caz, evenimentul sau subiectul fotografiat: nuntă, botez, portret publicitar, fotografie de modă sau fotografie de produs. Aşa a fost dintotdeauna. Am o colecție de fotografii făcute de-a lungul timpului, unele de o vârstă cu mine, din care nu lipsesc panouri pictate reprezentând animale, păsări, grădini, flori, frontoane de case, peisaje pe înserat sau pe malul mării. Ce e drept, cam demodate astăzi. Toate aceste elemente de dotare şi de recuzită ridică costul unei fotografii de studio, fotograful trebuie să-şi amortizeze cheltuielile făcute cu aparatura, cheltuielile de întreținere şi, mai ales, editarea, munca din spatele draperiilor, fără de care fotografia de studio nu poate fi concepută astăzi!

În completarea acestor rânduri, alăturăm fotografiile realizate în studioul propriu, necomercial, de artistul fotograf Alexandru Pompiliu, de profesie cadru didactic universitar, filosof ca formație şi membru al foto-grupului târgovişten GFT-2011.

Fotografii realizate în studio de Alexandru Pompiliu

Cărți primite la redacție

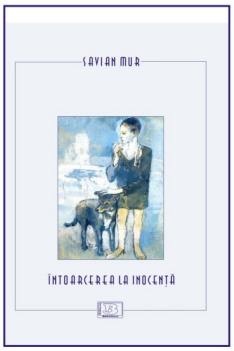

Savian Mur, *Întoarcerea la inocență*, Târgoviște, Ed. Bibliotheca, 2020

Rachel Ford (trad. de George D. Piteș), *Măslinii din TInos*, Târgoviște, Ed. Bibliotheca, 2020

Societatea Scriitorilor Târgovișteni. Din istoria unei grupări literare, Târgoviște, Ed. Bibliotheca, 2020

Petre Gh. Bârlea, *Adevărul din călimară*, București, Ed. Tracus Arte, 2020

Dumitru Copilu-Copillin, *Eminescu în ultimul deceniu de viață, ed. a 2-a*, Târgoviște, Ed. Bibliotheca, 2020

Alexandru Marchidan, *Iar Petru plângea de câte ori auzea cocoșul cântând*, Pitești, 2020

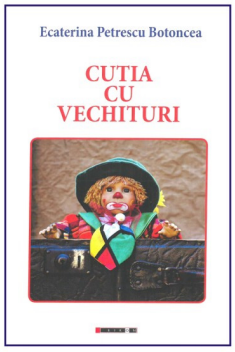

Ecaterina Petrescu Botoncea, *Cutia cu vechituri*, București, Ed. Eikon, 2018

Ion Iancu Lefter, *Odihnă-n nadir*, Iași, Ed. PIM, 2020

Mihai Stan, *Confreria 3. Convorbiri și confesiuni*, Târgoviște, Ed. Bibliotheca, 2020

Nicoale Ioan Dragu, *Jocul de-a Dumnezeu*, București, Ed. Amanda Edit, 2020

Celia Ifrim, *Colonia de păsări*, București, Ed. eLiteratura, 2019

Alex Vâlcu, *Vatra strămoșească*, București, Ed. Amurg Sentimental, 2019

Revista se distribuie în Târgoviște, la Editura **Bibliotheca**(str. Nicolae Radian, bl. KB2/3, 130062) și online, comenzi la biblioth@gmail.com. Abonamentele se fac prin poștă la redacția din Târgoviște și la Editura **Bibliotheca.**

Redacția Târgoviște – Editura Bibliotheca, str. Nicolae Radian, bl. KB2/3, 130062, tel/fax 0245212241; mobil 0761136921; e-mail: biblioth@gmail.com; www.bibliotheca.ro
Redacția Chișinău – str. 31 August 1989, nr. 89, tel. 0037322234313; 0037369 129478, e-mail: filip.iulian@gmail.com
Redacția Cernăuți– 5800, Ucraina, Cernăuți, str. Goethe, nr. 8, ap.6, vasiletarateanu@yahoo.com

Editura Bibliotheca

Revistă editată de SC Bibliotheca SRL
biblioth@gmail.com • www.bibliotheca.ro
Tiparul la Biblioprint Târgoviște

ISSN 1582-0289